

Kalervo Mielty

Hengen jäljillä

Kristillisiä teemoja esiymmärryksestä vapautettuina

2013

e-kirjat
www.teosofia.net

Alkusanat

Tämä kirja koostuu 32 erillisestä kirjoituksesta, esitelmistä ja esseistä, joissa pohdin henkisen tai hengellisen elämän kysymyksiä. Kirjoitukset ovat itsenäisiä kokonaisuuksia yli kymmenen vuoden ajalta, eikä niiden järjestys pyri noudattamaan minkäänlaista logiikkaa.

Hyvin monet tekstit koskettelevat kristillisiä aihepiirejä, mikä heijastaa omaa kiinnostustani ja harrastustani uskontofilosofisiin asioihin. Kristillinen tematiikka ei kuitenkaan tarkoita sitä, että olisin käsitellyt aiheita ns. kristillisen esiyymmärryksen pohjalta.

Oma ymmärrykseni perustuu kaikkeen aineistoon, johon olen vuosikymmenien aikana paneutunut. Aineisto ei rajoitu ainoastaan yleiseen kristilliseen perinteeseen, vaan käsittää myös vähemmän tunnetun gnostilaisuuden, mestari Eckhartin kristillisyyden, itämaiset uskonnot ja melkoisen määrän länsimaista filosofiaa.

Aikaisempaa tämän kirjan aihepiiriin liittyvää kirjallista toimintaani ovat mm. Tuomaan ja Johanneksen evankeliumien selitysteokset, joista tässä kirjassa on muutama lyhyt ote.

Tässä kirjassa en pyri suorittamaan mitään perusteellista uskonpuhdistusta, saati kehittämään jotakin uutta uskontoa. Haluan katsella henkisiä asioita sellaisista näkökulmista, jotka voisivat rakentaa harmoniaa ja yhdentymistä sen voimakkaan poissulkevuuden sijaan, josta kristillistä liikettä voidaan varsin hyvin perustein arvostella.

Jotkut ovat vakuuttuneita, että raamattu, jopa historiallis-dogmaattisesti tulkiten, sisältäisi kaiken. Mielestäni tällainen väite ei ole kestäväällä pohjalla. Elämää ei voida sulloa yhteen kirjaan, eikä raamatun kaltaista kirjaan voida tulkita ainoastaan sananmukaisena, historiallisena sanomana, jossa joka sana olisi totisinta totta.

Jeesus opetti vertauksin, joten hänen opetuksiaan on hyvä syy tarkastella allegorioina, kuten lukuisia muitakin raamatun osioita. Monitasoinen tulkinta ei vähennä raamatun merkitystä, vaan tuo pikemminkin esiin sen syvintä sanomaa, jollaista on löydettävissä aikaisemmista ja myöhemmistä hengellisistä perinteistä ja kirjoituksista maailman eri uskontojen ja filosofioiden piiristä.

Kristillisessä perinteessä on usein haettu ja korostettu erilaisuutta niin liikkeen sisällä kuin muihin aatesuuntiin nähden. Ehkä olisi jo aika etsiskellä enemmän hengellisten näkemysten yhtäläisyyksiä, joiden perustalle voitaisiin alkaa rakentaa yhteisymmärrystä ja rauhantahtoista rinnakkaiseloä.

Hengen todellisuus on yksi ja sama kaikille ajatussuunnille, vain sen aikaan, tilaan ja kulttuuriin tuodut inhimilliset tulkinnat poikkeavat toisistaan.

Kalervo Mielty 2013

Sisällysluettelo

Alkusanat.....	2
1. Itsen kadottamisesta ja vähän löytämisestäkin	5
2. Köyhät ja yksinkertaiset.....	7
3. Lasten kaltaisuudesta	11
4. Ajatuksia synnin olemuksesta	15
5. Ajatuksia uskon olemuksesta.....	32
6. Armon olemuksesta.....	40
7. Ajatuksia ylösnousemuksesta	50
8. Naisen asema Tuomaan evankeliumin mukaan	60
9. Ajatuksia viisaudesta.....	64
10. Kaidasta tiestä.....	73
11. Pyhistä sodista ja marttyyreistä.....	77
12. Topelius ja Totuuden henki	82
13. Uhrilammas Tuomaan evankeliumissa.....	86
14. Kristillisen suvaitsemattomuuden juurista.....	90
15. Kirkko tähyää taivaaseen, kansa tyytyisi Thaimaaseen?	96
16. Uskoisinko Jumalaan?	100
17. Higgsin hiukkasesta.....	102
18. Henkisen kasvun askelmista.....	106
19. Mestari Eckhartin kristillisyyttä.....	114
20. Hengellisestä laiskuudesta	137
21. Ihmisen ulkoisesta ja sisäisestä toiminnasta	140
22. Joulun lapsista	148
23. Poikuuksista.....	152
24. Pyhään yhteys, pyhä yhteinen seurakunta	155
25. Ajatuksia uskontunnustuksemme kirkollisista selityksistä	157
26. Yli ihmisen mitan	167
27. Ken on luonut ihmisraukan?	190
28. Kiroamisesta, manaamisesta, Herran nimen turhaan lausumisesta ja voimasanojen käytöstä.....	192
29. Jaakobin painia Johanneksen evankeliumin kanssa.....	213
30. Rakkauden ylistys	216
31. Ihmiselämän rakentumisesta.....	219
32. Vuorisaarna.....	224

1. Itsen kadottamisesta ja vähän löytämisestäkin

Havainnon ja havaitsijan välille on yleensä kehittynyt suodattimia, jotka muuntavat, värittävät ja useimmiten myös vääristävät alkuperäistä havaintoa. Näitä suodattimia voitaisiin kutsua persoonalliseksi minäkuvaksi. Ne koostuvat omaksutuista mielikuvista: tunteiden, ajatusten ja muistikuvien sekoituksista, jotka asettuvat automaation tavoin havainnon ja havaitsijan väliin.

Suuri osa näistä mielikuvista opitaan jo lapsuudessa havainnoimalla ja jäljittelemällä lähiympäristön käyttäytymistä, ennen kaikkea omia vanhempiaan. Näihin vaikuttavat luonnollisesti omaa käytöstään kohtaan osoitetut huomiot ja huomautukset, sillä ”suuri on kiitoksen ja moitteen mahti”, kuten Nietzsche totesi Zarathustrassaan.

Varsin pian lapsen mieleen muodostuu pelkoja ja toiveita, joiden kohtaaminen saa lisäväriä myös mahdollisesti syntyneistä puolustusmekanismeista: aggressioista, torjunnasta jne. Kaikkien näiden kombinaatioita ihminen alkaa aikaa myöten pitää todellisena minuutenaan. Muotoutuneen minuuden ylläpidosta ja vahvistamisesta kehittyy yleensä jatkuva sisäinen ja ulkoinen prosessi – miltei elämäntehtävä. Sille on tavalla tai toisella hankittava niin muiden kuin itsenkin hyväksyntä. Ihmiset valitsevat usein ystävänsäkin sillä perusteella, miten hyvin nämä kykenevät ylläpitämään ja ravitsemaan heidän omakuvaansa. Vuorovaikutuksen tavanomaisin muoto voitaisiin kiteyttää muotoon: ylistä sinä minua, niin minä vuorostani ylistän sinua!

Sisäinen prosessi sisältää valheellisuutta ehkä enemmänkin kuin ulkoinen tuleva. Itselle on varsin helppo selitellä asioita ”parhain päin”. Jotkut tosin käyttävät täysin käänteisiä menetelmiä tekemällä itsestään uhreja, mutta sekin on vain yksi omalaatuinen keino selviytyä minäkuvan kriiseistä.

Mitä väärää tässä sitten on? Ei tietenkään mitään, sillä tämähän on ihmismielen luonnollinen tila, tai pikemminkin välitila. Se on inhimillisen kulttuurin tavanomainen tulos, josta on niin hyötyä kuin harmiakin. Se pitää huolen siitä, että mieli pysyy alati rauhattomana ja liikkeessä niin että tietoisuus joutuu kasvamaan ainakin joissakin suhteissa. Mutta jos-

sakin vaiheessa mielen jatkuvat vaihtelut alkavat häiritä ihmistä, ja hän alkaa etsiä ulospääsyä syntyneistä noidankehistä. Ihminen päätyy silloin kahden olemuksen ristiriitaan: jossakin mielen syvyyksissä on hiljainen tietämys rauhasta ja ymmärryksestä ajatusten ja tunteiden jatkuvan vaihtelun takana.

Syntyy aavistus toisenlaisesta minästä, joka ei elämää kohdatessaan tarvitse minkäänlaisia kuvia, tai kaavoja naamioikseen. Siinä on kaikki monin verroin selkeämpää ja yksinkertaisempaa. Aukeavat näkemykset voi vaivattomasti purkaa tarvittaviin ajatuksiin etsimättä niille perusteita aikaisemmista kokemuksista.

Tämän sisäisen minän esiintuominen ei yleensä ole mikään hetkellinen tapahtuma, vaan pitkäaikainen prosessi, jonka nopeus on suoraan verrannollinen siihen, missä määrin ihminen on halukas ja kykenevä purkamaan itsessään muodostuneita ehdollistumia.

Helppoa se ei missään mielessä tule olemaan, sillä ”tuttu vankila on turvallisempi kuin vieras vapaus”. Kaikki tiedostamaton aineskin alkaa nousta mielen syövereistä esiin. Rohkealla ei tietenkään ole syytä pelkoon, koska ovathan ne vain omia kummituksia.

Miten tätä prosessia sitten edistetään? Lähinnä vain tarkkailemalla, sillä turvautuminen itsensä pakottamiseen johtaa helposti valheellisuuksiin tai epätoivoon. Sanotaan, että ihmisen on opittava ensin rakastamaan itseään, mikäli hän pyrkii joskus rakastamaan koko maailmaa. Tämä ei tietenkään tarkoita itserakkautta, vaan itsensä tervettä hyväksymistä, joka on edellytyksenä rehellisen kuvan saamiseen omasta tilastaan.

Tulisieluinen taistelu oman mielensä kanssa johtaa varsin harvoin mihinkään pysyviin tuloksiin, koska mieli kaikkine alitajuisine juonteineen on paljon kierompi kuin päivätietoinen minämme haluaisi uskoa. Parasta lienee vain tarkkailla, kuinka omakuvamme nousevat vaihtelevin sävyin esiin, havaita ne pelkiksi monimutkaisiksi ajatus- ja tunnekoosteiksi, ja antaa niiden sitten mennä menojaan.

Jossakin vaiheessa voimme ehkä todeta Paavalin tapaan, että “minä olen väkevä ollessani heikko”: että persoonallisen minän väistyessä todellinen aito, ehjä ja sisäisesti väkevä olemus alkaa päästä esiin ja vallitsevaksi.

2. Köyhät ja yksinkertaiset

”Autuaita ovat hengessään köyhät, sillä heidän on taivasten valtakunta”, vakuuttaa Vuorisaarnan alku arvoituksellisesti – ja monet ovat heittäytyneet toisten almujen varaan ansaitakseen itselleen autuuden. Suuri osa on tehnyt tämän siten itsekkäistä syistä, minkä sinänsä pitäisi jo herättää epäilyksiä toiminnan tulostenkin suhteen.

Usein tämä kehoitus on tulkittu niin, että se tarkoittaa vain aineellisista asioista irrottautumista. Kehotusta on noudatettu yksinkertaisesti, ajattelematta sen todellista merkitystä. Hengessä köyhänä oleminen tarkoittaa mielen täydellistä vapautumista ulkonaisten kohteiden omistamisen tarpeesta. Silloin sisäinen elämä on rakentunut niin rikkaaksi, ettei minäänlaisten nautintojen hakeminen ole välttämätöntä. Nautinnot täytyy tulkita varsin laajasti, käsittäen kaikki aineellisten asioiden kautta saatavat, kuin myös psyykkiset kohteet ihmissuhteineen, vallan ja kunnian taivotteluineen.

Tietenkään hengellinen köyhyys ei välttämättä tarkoita eristäytymistä kaikista ulkoisen elämän kohteista, joskin näin on usein menetelty asketismin ja luostarilaitoksen historiassa. Eristäytyminen sinänsä poistaa suuren osan maailman houkutuksista ja saa ihmisen helposti luulemaan, että hän on päässyt eroon heikkouksistaan, kun ne luonnollisten koetusten puuttuessa vain pysyvät piilossa.

Järjestäytynyt uskonnollisuus sivuuttaa turhan kevyesti Uuden Testamentin vaatimukset sisäisestä puhtaudesta ja tyytyy ulkoisen käyttäytymisen muokkaamiseen yleisesti hyvänä pidetyn suuntaiseksi. Yhteisön sosiaalinen paine syrjäyttää varoitukset ulkokultaisuudesta, eikä tilannetta korjaa sekään, että omien tuntemuksien ja ajatusmaailman puhdistamisen aikomus katsotaan usein jopa harhaoppiseksi luonnehditaksi ”itsevanhurskautukseksi”!

Tässäkin on hyvä muistaa terve järki, ettei kävisi niin kuin Mestari Eckhart varoittaa keskiaikana – että ihminen löytää tien mutta kadottaa jumalan, joka on siihen kätkeytynä! Tasapainon saavuttaminen pelkän uskomisen ja omakohtaisten ponnisteluiden välillä ei ole mikään itsestään selvyys.

Jo uskon käsite sinänsä voidaan ymmärtää kovin monella tavoin: uskomisena ulkonaiseen (annettuun) sanaan, tai luottamisena siihen vakaumukseen, joka aikojen saatossa kasvaa ja kumpuaa omassa sisäisyydessä (kreikan usko-sana 'pistis' viittaisi lähinnä jälkimmäisen tulkinnan suuntaan).

Ihmisillä on taipumus laskea rima niin alas, että sen voi itse ilman suuria ponnistuksia ylittää. Jos jotkut tahtovat korottaa sitä ylemmäksi, leimataan heidät helposti harhaoppisiksi, koska heidän katsotaan horjuttavan muiden turvallisuuden tunnetta.

Monet juutalaiset uskonoppineet eivät pitäneet Jeesuksesta juuri siitä syystä, että hän asetti ankaria sisäisiä kriteereitä, vaati lapsen kaltaista mielen puhtautta ja sellaista teeskentelemätöntä myötätuntoa, joka ei katso henkilöön! Juutalaisia ei todellakaan voitane syyttää uskonnollisuuden puutteesta, mutta Jeesus arvostelikin heidän pitäytymistään muodollisissa puitteissa, lain kirjaimellisessa noudattamisessa (samaa puuttui myös Paavali). Tällä tavoin ihmisestä voi tulla pelkkä uskonnollinen roolihahmo, jonka sisäinen elämä ei todellisuudessa avaudu ja syvene siten, että uskonnollisuus johtaisi johonkin mielekkääseen – tai jopa mielen ylittävään suuntaan.

Uuden Testamentin yksi ydinsanoma lienee juuri siinä, että hengellisesti ihmistä arvostellaan hänen sisäisen, todellisemman olemuksen mukaan, eikä hän voi näytellen harhauttaa muita kuin itseään ja toisia ihmisiä (joista ensimmäinen kohde on vakavin tapaus).

Hengellinen köyhyys tulkitaan joskus jopa mielen vajavuudeksi, yksinkertaisuudeksi. Puhutaan hieman 'autuaista' tai 'pyhistä ja yksinkertaisista'! Tällainen mielen heikon suorituskyvyn rinnastaminen äärimmäisiin hengellisiin tiloihin on perusteltavissa ainoastaan typeryydellä, joka lähentelee jumalanpilkkaa (mikäli jotakin yksinkertaisuudessaan ehdottoman jakamatonta ja loukkaamatonta yleensä voitaisiin pilkata)! Hengellinen (pikemminkin hengen) yksinkertaisuushan lienee kaikessa käsittämättömyydessään kaiken uskonnollisuuden äärimmäinen tavoite: yhtä oleminen itse tosiolevan, jumalan kanssa (että hekin yhtä olisivat...).

Yksinkertaisuus äärimmäisessä mielessä on ajallisen moninaisuuden, jakautuneisuuden ja erillistymisen vastakohta. Tällöin yhdellä tarkoitetaan ehdotonta täydellisyyttä, joka ei ole ajan ja tilan rajoitusten piirissä.

Se on ainoata todella olemassa olevaa, ikuisesti muuttumatonta, todellista ”taivasten valtakuntaa” (enemmän ja vähemmän tilapäisten ”taivaalliseksi kuvattujen tilojen” tuolla puolen – paremmin sanoen sisäisesti niissäkin!).

Ihmisten käsitykset taivaasta ovat yleensä vain maallisen elämän ehdollistumisiin pohjautuvia fantasioita, ikuisiksi kuviteltua ideaalista maallista elämää. Tällaiset kuvitelmat sinänsä puhuvat omaa kieltä siitä, että ihminen ei ole kypsä irrottautumaan omista inhimillisistä rajoituksistaan vaan haluaa yhä, ”ensimmäisen Adamin tapaan”, ammentaa oppinsa aineellisia ja psyykkisiä virikkeitä kokien!

Negatiivisella tavoin yksinkertaistetut käsitykset taivaasta – saati pelottelumielessä rakennetut kuvat helvetistä – ovat luoneet pääasiassa pelkoa, elämistä kuvitelmissa, tai uskonnollisten asioiden torjuntaa. Ne eivät ota huomioon ihmisten ajattelussa tapahtuneita muutoksia eivätkä edes sitä kritiikkiä, mitä niiden suhteen on kautta historian esitetty.

Ehkä olisi parempi pohtia kiihkottomasti ja dogmeista vapaasti mahdollisia erilaisia taivaallisia tiloja, psyykkisiä kuolemanjälkeisiä olomuotoja, sekä tietoisuuden kehityksen lopullisen kukinnon saavuttamista vastaan kaiken mahdollisen sisäistämisen armollisena tuloksena.

Ehkäpä elämä ei ole luonteeltaan niin vastakohtaiseksi polarisoitunutta kuin yleensä esitetään. Maallisen elämän jatkuminen saattaa olla hyvin luonnollista ja yksilöllisesti ”räätälöityä” kunkin oman ”taivaallisen isän”, henkisen perusolemuksen ehdottoman ymmärryksen puitteissa.

Ehkä emme milloinkaan kohta todellisia helvetillisiä tiloja muualla kuin unissamme, tai ihmismielen luomissa maallisissa puitteissa.

Toisaalta meille on opetettu myös kaksijakoinen kuva ihmisestä, jolla on henki ruumiissaan. Tämäkin olisi parempi korvata kolmijakoisella käsitteistöllä: henki, sielu ja ruumis, jossa henki on ehdotonta ja ikuista (jota ei voi vahingoittaa), sielu ehdollista (jonka kehitysmahdollisuuksiin voi vaikuttaa), sekä ruumis pelkkä ohimenevä heijastusväline tietoisuuden kehittymistä varten. Tämäkin jaottelu on kovin karkea jättäen huomiotta mm. mielen.

Mieli luetaan joissakin ajatussuunnissa fyysisen ruumiin ajalliseksi seuralaiseksi ja siten luonteeltaan häviäväksi. Tätä puoltaisi osaltaan arkihavainto siitä, että suuri osa mielen toiminnoista perustuu maallisen elämänkokemuksen luomiin ehdollistumiin, joiden funktio lienee

pääasiassa maallinen (palvelevat vain maallisen kaltaista elämän muotoa). Kuva on todennäköisesti vääristynyt, koska jokapäiväinen inhimillinen havainto ei rekisteröi eikä kykene laadullisesti erittelemään niitä muutoksia, joita tapahtuu mielen syvimmissä kerrostumissa, ymmärryskyvyssä – saati sanomaan, millaisilla muutoksilla on mahdollisesti sielullista, ja sen kautta henkistä (taivaallista) merkitystä!

3. Lasten kaltaisuudesta

Matteuksen evankeliumissa (18:3-4) on kaikkien kristityiden hyvin tuntema kertomus, jossa Jeesus sanoo todellisen henkisyiden edellyttävän lasten kaltaista (sisäistä) tilaa:

”Ellette käänny ja tule lasten kaltaisiksi, ette pääse taivasten valtakuntaan. Sen tähden, joka nöyrtyy tämän lapsen kaltaiseksi, se on suurin taivasten valtakunnassa”.

Evankeliumi ei kuitenkaan ryhdy selittelemään sitä, mitä lasten kaltaisuus tässä todella merkitsee. Siten ei ole mikään ihme, että teksti joskus ymmärretään turhan suoraviivaisesti – niin että siinä tarkoitettaisiin jonkinlaista lapsellisuutta.

Tuosta ”lapsellisesta lasten kaltaisuudesta” on evankeliumeissa esimerkki niin Matteuksella kuin Luukkaallakin:

Lk. 7:31-32. Mihin minä siis vertaan tämän sukupolven ihmiset, ja kenen kaltaisia he ovat? He ovat lasten kaltaisia, jotka istuvat torilla ja huutavat toisilleen ja sanovat: ‘Me soitimme teille huilua, ja te ette karkeloineet; me veisasimme itkuvirsiä, ja te ette itkeneet.’

Matt. 11:16. Mutta mihin minä vertaan tämän sukupolven? Se on lasten kaltainen, jotka istuvat toreilla ja huutavat toisilleen.

Myös Paavali valottaa asiaa omalta kohdaltaan 1. Korinttolaiskirjeessään (13:11):

Kun minä olin lapsi, niin minä puhuin kuin lapsi, minulla oli lapsen mieli, ja minä ajattelin kuin lapsi; kun tulin mieheksi, hylkäsin minä sen, mikä lapsen on.

Lasten kaltaisuuden varsinaisesti henkisestä tarkoituksesta voimme löytää esimerkin myös Tuomaan evankeliumista (log 46):

Jeesus sanoi: ”Yksikään naisesta syntynyt, Adamista aina Johannes Kastajaan saakka, ei ole Johannes Kastajaa suurempi eikä voi olla laskematta katsettaan hänen edessään. Olen kuitenkin sanonut, että jokainen teistä, joka tulee lapseksi, on tunteva valtakunnan ja näin oleva Johannesta suurempi.

Tuomaskin lupaa lasten kaltaisille taivasten valtakunnan tuntemuksen (kokemisen), mutta ei aseta sinne minkäänlaista eriaisteisuutta, vaan esittää asian puhtaasti universaalisenä periaatteena. Tässä ei evankeliumien kesken tosin liene kovinkaan suurta ristiriitaa itse sanoman kannalta, koska syy eroavuuteen löytynee lähinnä evankelistojen persoonallisuuksista – Matteuksella kun oli tapana ’panna hieman paremmaksi’ eli väritää kertomuksiaan voimakkaammin kuin muut.

Tuomaan viittaus Johannes Kastajaan lienee tarkoitettu lähinnä allegoriaksi, missä Johannekseksi luonnehditaan sellaista ihmistä, joka on henkisessä avartumisessaan päässyt aina siihen pisteeseen, mihin ihminen voi omin ponnisteluin parhaimmillaan kohota. Lasten kaltaiseksi tuleminen kuitenkin edellyttää ainakin viime vaiheessa sitä, että jokin selvästi inhimillisestä poikkeava on astumassa kuvaan. Tässä kohdin voimme ammentaa lisäselvitystä Johanneksen evankeliumista (3:3):

Totisesti, totisesti minä sanon sinulle: joka ei synny uudesti, ylhäältä, se ei voi nähdä Jumalan valtakuntaa.

Lienee varsin perusteltua liittää tämä ’ylhäältä syntymisen’ edellytys lasten kaltaiseksi tulemiseen, inhimillisen ja jumalallisen kohtaamiseen – eikä vain tilapäiseen kohtaamiseen (tempaamisiin), vaan pysyvään yhdistymiseen tietoisuuden suhteen. Tilapäinen, tunneperäinen kohtaaminen ei olisi todellista tulemistä joksikin. Näkeminen tällaisessa yhteydessä tarkoittanee jotakin aivan muuta kuin pelkkää aistinvaraista havaitsemista – lähinnä varmaan täydellistä kokemista.

Lopputulokseen viitataan myös Johanneksen evankeliumissa (17:21):

...että he kaikki olisivat yhtä, niin kuin sinä, Isä, olet minussa ja minä sinussa, että hekin meissä olisivat,

Yhtä oleminen ei tässä tietenkään tarkoita mitään ’pyhää yksinkertaisuutta’, tai edes yhdessä olemista, vaan ’pyhää ykseyttä’ – yhtäläistä olemusta ja tietoisuutta.

Lasten kaltaisuuden vaatimuksesta löytyy esimerkki jopa ’jumalattomalta’ filosofi Nietzscheltä, joka Zarathustrassaan kirjoittaa henkisen kehityksen kolmesta suuresta askelmasta: tulemisesta kamelin, leijonan ja lopulta lapsen kaltaiseksi.

Mutta mitä sellaista voi lapsi, jota leijona ei voinut? Miksi sen pitää vielä tulla lapseksi?

Viattomuutta on lapsi ja unohdusta, uusi alku, leikki, itsestään vierivä pyörä, ensimmäinen liike, pyhä myönteisyys.

Leijonan kaltaisuus tarkoittanee miltei samaa kuin Tuomaan evankeliumin Johanneksen kaltaisuus, valmiutta seisoa kaikessa itsensä varassa – ei tietenkään itsekkyytensä varassa – sillä itsekkyyden on tässä vaiheessa pitänyt jättää taakse.

Nietzschen kuvaus lasten kaltaisuudesta ansainnee lähempää tarkastelua. Viattomuus eli mielen täydellinen puhtaus kaikista itsekkyyden muodoista on tietenkin ymmärrettävä vaatimus. Unohdus tarkoittanee sitä, ettei mieli tallenna kokemuksiaan ja heijasta niitä huomiseen ikään kuin automaattisiksi pohjiksi konemaisille reaktioilleen.

Uusi alku viitanee saavutettavan tilan täydelliseen erilaisuuteen, johon liittyvät myös

Markuksen ja Matteuksen evankeliumien kuvaukset siitä, ettei uutta viiniä saisi laskea vanhoihin leileihin. (esim. Mk. 2:22)

Eikä kukaan laske nuorta viiniä vanhoihin nahkaleileihin; muutoin viini pakahduttaa leilit,

Itsestään vierivä pyörä kuvanee tietoisuuden yhdentynyttä ja ylentynyttä tilaa, jossa persoonallisilla motiiveilla ei enää ole minkäänlaista vaikutusta toimintaan. Äärimillään tämä tarkoittanee samaa kuin Jeesuksen ilmaisu oman sanomansa alkuperästä

Johanneksen evankeliumissa (8:38)

Minä puhun, mitä minä olen nähnyt Isäni tykönä.

Voitaneen ottaa lisäksi Paavalin merkillinen väite 2. Korinttilaiskirjeestä (12:10)

...sillä kun olen heikko, silloin minä olen väkevä.

Lause tarkoittanee myös lasten kaltaiseksi tulemisen olennaista astetta – sitä, että oma persoonallinen tahto on astunut sivuun luovuttaen sijansa universaalille, jumalalliselle tahdolle, jota vasta voidaan sanoa todella ainoaksi väkeväksi.

Nietzsche käyttää hyvin kaunista kielikuvaa – pyhä myönteisyys – kuvaamaan saavutettavaa mielentilaa. Tässä ei varmaankaan tarkoiteta mitään tavanomaista positivismia, tietoista mielensä pakottamista positiiiviseen ajatteluun, vaan jostakin syvältä kumpuavaa rakkautta, joka ei voi enää ulkoisten olosuhteiden myötä kääntyä vastakohtakseen.

Tästä voisimme varsin luontevasti siirtää ja samastaa lasten kaltaisuu-
den edellytykset myös Paavalin 1. Korinttolaiskirjeessään (13:4) esittä-
mään kuuluisaan rakkauden määritelmään:

Rakkaus on pitkämielinen, rakkaus on lempeä; rakkaus ei kadehdi, ei kerskaa, ei pöyhkeile, ei käyttäydy sopimattomasti, ei etsi omaansa, ei katkeroidu, ei muistele kärsimäänsä pahaa, ei iloitse vääryydestä, vaan iloitsee yhdessä totuuden kanssa; kaikki se peittää, kaikki se uskoo, kaikki se toivoo, kaikki se kärsii.

Vaikka edellistä usein siteerataankin avioparien vihkitilaisuuksissa, lienee se todellisuudessa tarkoitettu kaikkea syleilevän, jumalallisen rakkauden määritelmäksi. Inhimillisen rakkauden suhteen esitetyt vaatimukset osoittautuvat yleensä mahdottomiksi elää todeksi, koska inhimillinen mieli nojaa toimintansa vastavuoroisuuteen ja kovin rajoittuneeseen käsitykseen totuudesta.

Johtopäätöksenä näistä katkelmista voitaneen sanoa, että lasten kaltaisuus on henkisessä mielessä käsitettävä tavanomaisen aikuisuudenkin selvästi ylittäväksi tilaksi, missä tiedostaminen ja toiminta juontuvat jostakin inhimillisen ylittävästä tilasta eikä enää inhimillisen mielen rajoituneista käsityksistä, motiiveista ja asennoitumisista.

Lapseuden luonnollisena ehtona on tietenkin syntyminen. Ihmislapsi kehittyy ja syntyy ihmisessä, ihmisestä ihmiseksi. Jos johdamme edellisen toteaman nojalla analogian, joudumme ehkä myöntämään, ettei Jumalan lapseksi voida tulla liittymällä johonkin seurakuntaan, tai ottamalla mitä tahansa ihmisten suorittamaa kastetta. 'Niin ylhäällä kuin alhaalla' – periaatteen mukaan Jumalan lapseksi synnyttään Jumalassa, Jumalasta, Jumalaan (vapaasti mestari Eckhartia siteeraten)!

4. Ajatuksia synnin olemuksesta

Synnin olemuksen tarkastelun lähtökohdaksi lienee hyvä ottaa meille ehkäpä tutuin, luterilainen käsitys asiasta, jota tietenkin parhaiten kuvannevat Lutherin itsensä sanat:

”Simul iustus et peccator – ihminen on samalla kertaa vanhurskas ja syntinen”, mikä tarkoittaa sitä, että jopa ihmisen korkeimmissa pyrki- myksissä ilmenee välttämättä aina eriasteista itsekkyyttä. Luther lienee tullut tähän johtopäätökseen tutkittuaan

Tuomas Akvinolaisen, ja etenkin kirkkoisä Augustinuksen käsityksiä. Tähän ”lajiperäisen itsekkyyden” problematiikkaan palataan vielä tekstin loppupuolella.

Augustinus oli radikalisoitunut aikaisempia syntikäsitteitä etsiessään aseita 300-400 luvun vaihteen toisinajatteli-joita vastaan. Hänen mukaansa Adamin lankeemus on tuonut kaikille sekä synnin syyllisyyden että rangaistuksen, eikä kukaan ihminen kykene olemaan tekemättä syntiä eikä myöskään itse vapautua syyllisyydestään.

Tähän Augustinuksen johtopäätökseen lienee vaikuttanut hänen itsensä kykenemättömyys hallita omaa himoluontoaan (etenkin seksuaalisuuttaan), mistä seikasta hän itse antaa vakuuttavan todistuksen kirjas- saan ”Tunnustuksia”. Ihminen mittaa valitettavan usein omalla mitallaan, ja Augustinuksen käyttämä mitta on oman kykenemättömyyden tunnus- tamisen osalta näyttänyt soveltuvan monen uskontomme auktoriteetin tarpeisiin.

Lutherin aikaan olisi kyllä ollut käytettävissä paljon korkeampaa filo- sofista ajattelua sisältävää kristillistä kirjallisuutta, mm. Mestari Eckhartin perintöä, mutta nähtävästi sellainen ei vaativuutensa ja filosofisuutensa johdosta voinut saavuttaa kovin suurten joukkojen suosiota: yksinkertai- sille kun kaiken pitää olla yksinkertaista!

Otavan Encyklopediassa kohdassa ”synti” kirkkohistorian dosentti Pentti Laasonen kirjoittaa, että synnin määrittelytarve lienee osaltaan syntynyt kirkon selvitellessä välejäan alkuvuosisatojen gnostilaisuuden kanssa. Gnostilaisessa ajattelussa lähtökohtana on ihmisen mahdollisuus vapautua synnistä oikean tiedon (pikemminkin tietoisuuden) eli ”gnosik- sen” avulla.

Kirkkoisä Tertullianus oli yksi gnostilaisen suuntauksen tärkeimmistä vastustajista vuoden 200 tienoilla. Hänen mukaansa Adamin lankeemus oli istuttanut pahan halun ja himon (cupiditas) ihmiseen, ja tämä halu siirtyi sitten syntiä synnyttävänä saasteena sukupolvesta toiseen. Hän ei kuitenkaan vielä opettanut mitään automaattisesti periytyvää syntisyyttä. Näin ollen varsinaiselle perisyntiopille ei voitane suoda yli 1600 vuoden ikää, koska raamattu sinänsä ei anna sille riittävää perustaa, vaikka jotkin tekstikohdat (1.Moos. 6:5-7, Ps. 51:7) kuvaavatkin ihmislunnon perinjuurista turmeltuneisuutta.

Kristillisen synti-käsitteen muotoutumisen tarkastelussa tulisi ottaa huomioon käsitysrakenteen koko muotoutumisprosessi sekä alkuperäisessä juutalaisessa ympäristössään että myöhemmässä roomalaisessa.

Tätä ”saatanallistamisen” prosessia on tutkinut mm. (TV:stäkin tuttu) amerikkalainen teologian professori Elaine Pagels, joka kirjassaan ”Saatanan Synty” pitää sitä kristinuskoon olennaisesti kuuluvana, mutta kauhistuttavana ilmiönä. Se on hänen tutkimustensa mukaan saanut alkunsa vähemmistölahkon tarpeesta määritellä ja vahvistaa omaa olemustaan ja päätynyt ajan myötä enemmistöuskonnon moraaliseksi oikeutukseksi vainota kaikkia ”toisinajattelijoita”: kohdistuen ensin juutalaisiin, sitten väärauskoisiin ja myöhemmin kaikkiin todellisiin ja kuviteltuihin vastustajiin.

Tämänkaltaisen ajattelutavan seuraukset on huomannut myös mm. Canterburyn arkkipiispa, joka on esittänyt niiden johdosta jonkinasteisen anteeksipyyntöä. Jotkut suomalaiset tutkijat ovat kiinnittäneet huomiota mm. siihen, miten evankeliumien retoriset kertomukset juutalaisten osuudesta Jeesuksen tuomitsemiseen ovat johtaneet hirvittäviin seuraamuksiin (dosentti Matti Myllykoski: Jeesuksen viimeiset päivät). Ihmiset ovat niin tottuneet Uuden Testamenttinsa teksteihin, etteivät osaa ajatella niiden syntyneen ajallisesti paljon myöhemmissä seurakunnallisissa yhteyksissä, joissa on ollut tarve korostaa oman joukon olemista ”Jumalan puolella” (lisäksi myös vallanpitäjien puolella) – ja muiden luonnollisesti ”sillä toisella”, jollainen mustavalkoinen käsittäminen kuuluu olennaisesti lähes kaikkeen fundamentaalisuuteen.

Babylonialaisten myyttien mukaan synty on tullut maailmaan Jumalan tahdosta, jolloin sillä lienee myös jokin jumalallinen tarkoitus.

Kristillisen tulkinnan mukaan Vanhan testamentti todistaa synnin tulleen vastoin Jumalan tahtoa, joka sinänsä oli ihmisen hyvyys ja täydellisyys. Syntiinlankeemus ei siten kuvaisikaan itse synnin alkuperää vaan sen olemusta. Synti pohjimmiltaan on tottelemattomuutta Jumalan käskyä kohtaan: ihminen rikkoi siinä, että hän halusi olla samanlainen kuin jumala (1. Moos. 3:5). Mikäli tällä samanlaisuudella tarkoitetaan todellista ”yhtenä-olemista”, syntyy aivan ilmeinen ristiriita mm. Johanneksen evankeliumin 17:1 kanssa:

”jotta he olisivat yhtä, niin kuin me olemme yhtä”. Tähän lauseeseen palataan vielä tekstin loppupuolella.

Kristillisen käsityksen mukaan ihminen on siten perisyntinen (peccatum originale) johdosta olemukseltaan jumalan vastainen eli syntinen, sekä voi lisäksi tehdä ”tekosyntejä” (peccatum actuale) asettumalla myös toimissaan vastustamaan jumalan tahtoa ja vaatimuksia.

Otavan Encyklopedian mukaan primitiivisessä uskonnollisuudessa synti on olemukseltaan yksityisiä tekoja: kultillisia, kuten lankeamista vieraiden jumalien palvontaan, tabun koskettamista, uhri- ja puhtausäännösten rikkomista jne., tai eettisten ja siveellisten määräysten rikkomista. Tähän kategoriaan me joudumme sijoittamaan myös suurimman osan Vanhan testamentin kuvaamaa uskonnollista elämää – samoin kuin valtaosan oman aikamme luterilaisen kristillisyyden ymmärryksestäkin: meillähän opetetaan yhä rippikoululaisille Mooseksen lakia uskonnolliseettisenä perustana – siis tekosyntien välttämistä – ja jätetään vähemmälle Vuorisaarnan edellyttämät muutokset ihmisen sisäisessä asennoitumisessa elämään. Jopa juutalaiset sapattisäännökset ilmenevät ”lepopäivän pyhityksessä” huolimatta siitä, että Jeesuksen kerrotaan selkeästi asettuneen tämänkaltaisia ulkoisia säännöksiä vastustamaan (Joh. 5:17).

Dosentti Pentti Laasosen kirjoituksen mukaan synti-käsite ”univertsaaleissa uskonnoissa” lähtee yksittäisten tekojen sijasta ihmisen syntisestä tilasta, eli hänen rikkoutuneesta suhteestaan jumaluuteen. Laasonen tulkitsee tämän tarkoittavan ensisijaisesti epäuskoa, tottelemattomuutta ja rakkaudettomuutta, mikä tulkinta viittaa tulkitsijan verraten läpinäkyvään luterilais-kristilliseen esiyymmärrykseen, kuten hänen tässä yhteydessä siteeraamansa Lutherin tekstikin kertoo: ”Kaiken synnin alku ja perusta on siinä, että käännytään pois Jumalasta eikä uskota häneen”.

Tällainen yksipuolinen uskon korostaminen lienee tyypillisintä luterilaisuutta ja muuntaa ratkaisevasti universaalien syntikäsitteiden sisältöä tunnustukselliseen suuntaan. Toki uskon korostusta on löydettävissä muunkin kristillisyyden parista aina Tertullianuksen kuuluisasta lausahduksesta saakka: ”uskon, koska se on järjetöntä” (hän tosin lienee joiltakin osin tullut toisiin aatoksiin, koska liittyi myöhempiä aikoinaan montanolaisiin).

Universaalisen syntisyyden määrittelyyn riittäisi pelkästään ihmisen erillistynyt tietoisuuden tila, missä hän ei ole sisäisesti ”yhtä”, eli samaa olemusta erillistymättömän ”jumaluutensa” kanssa, vaan samastaa itsensä muotoihin ja ilmiöihin ajassa ja tilassa. Tämänkaltaiseen synnin määritelmään voimmekin sitten törmätä lähes kaikissa uskonnoissa ja filosofioissa. Esimerkiksi Platon kuvaa ”jumalasta pois kääntynyttä tilaa” hyvin selkeästi vertauksessaan ihmisistä, jotka pitivät luolan seinämän heijastuksia todellisuutena.

Käsiteltäessä kristillistä syntioppia on tietenkin otettava huomioon Uuden testamentin kirjoittajien, ja erityisesti Paavalin tekstien tulkitsijoiden aiheuttama muutos perinteisiin juutalaisiin käsityskantoihin. Tiedetään, että juutalaisuus pyrki värittämään evankeliumien ja Paavalin kirjeiden syntyajkojen jälkeistä uskonnollista ajattelua mm. toisella vuosisadalla – kuin myös paljon myöhemmin – puhdasoppisuuden aikoihin (joskin silloin puhdasoppisten itsensä toimesta).

Etenkin Matteuksen evankeliumi on rakennettu perinteisen juutalaisen käsityksen vastaisesti ”täyttymyksen evankeliumiksi”, jonka tarkoituksena oli osoittaa Vanhan testamentin ennustusten Messiaan tulemisesta toteutuneen täydellisesti ja lopullisesti nimenomaan Jeesuksessa Kristuksessa. Juutalaisen käsityksen mukaan messias olisi tuleva vasta silloin kun kansa noudattaisi lakia.

Kristillinen tulkinta muotoutui siitä poiketen Paavalin Roomalaiskirjeen 5:20-21 kuvaamaan suuntaan, missä synnin sanotaan kypsyneen täyteen mittaansa siksi, että armo näyttäisi todellisen suuruutensa.

Tämä kuvaus on hyvin lähellä itämaista Bhagavad-Gitan messias-Krisnan sanomaa:

”Milloin hyvänsä vanhurskaus on lamassa ja pahuus saanut ylivalan, silloin Minä itse aina ilmestyn...”

Väheksymättä mitenkään itse evankeliumien kuvaaman Jeesuksen hengellistä merkitystä, täytyy nykyisen raamatuntutkimuksen perusteella todeta, että evankeliumien kirjoittajat, ennen kaikkea Matteus, ovat käyttäneet Vanhan testamentin lähdeaineistoa hyvin vapaasti, jopa mielikuvituksellisesti, rakennellessaan historiallista perustusta muotoutumisvaiheessa olevalle uskonnolle.

Palataksemme vielä Vanhan testamentin synti-käsitteeseen, huomataan siellä usein korostettavan Jumalan ja juutalaisen kansan välisen ”liiton” rikkomista. Kristityt kehittivät tämän ”vanhan liiton” sijaan käsitteen ”uudesta liitosta”, jonka perustana oli heidän messiaansa suorittama ”täydellinen syntien sovitus” ristinkuolemansa yhteydessä. Tällaisen ”viattoman uhrin” ajatuksellinen pohja voidaan löytää juutalaisesta uhrikäytännöistä (3. Moos. 16:9) – kristityt ovat tosin huomattavasti laajentaneet sen merkitystä (kaikille kategoriseksi ehdoksi).

Nykyistä luterilais-kristillistä käsitystä, tai vallitsevaa tulkintaa synnin voittamisen suhteen voidaan tiivistäen kuvata seuraavasti: Jo lapsikasteessa katsotaan kristityn yksilön periaatteellisesti vapautuvan synnistä, mikäli hän myöhemmin ottaa uskossa vastaan sovituksen – eli usko sen todella tapahtuneen ja tapahtuvan. Tämän perustaksi haetaan mm. Paavalin sanoja: ”Kaikki mikä ei ole uskosta, on syntiä” (Room. 14:23).

Tällaisten tekstien yhteydessä ajaudutaan aina yksittäisten sanojen sisällön tulkintoihin: mitä usko-sanalla itse asiassa tarkoitetaan: onko se itseperintäistä uskomista johonkin kuulemaansa tai lukemaansa ajatukseen, vai uskomista vasta sellaiseen, minkä on omakohtaisten ulkoisten ja sisäisten kokemustensa nojalla todeksi havainnut.

On tosin huomattava, ettei tällainenkaan uskon jaottelu vielä paljon selkiinnytä tilannetta, koska sisäisten, ns. ”mystisen kokemuksen asteet” eivät välttämättä ole kovin vertailukelpoisia – nykyisen tietämyksen niistä ollessa monin verroin heikompaa kuin vielä pimeänä keskiaikana.

Lapsikasteen suhteen tiedetään, että se on omaksuttu vasta ensimmäisten vuosisatojen kuluessa kristillisissä seurakunnissa, joten tulkinta sen merkityksestäkin lienee syntynyt ja laajentunut kirkollisissa puitteissa – ja vaihtelee lisäksi suuresti eri kristillisissä suuntauksissa.

Voidaan havaita, että luterilainen syntikäsitteitys on viime aikoina muotoutunut hyvin yksinkertaiseksi eikä enää pyri erittelemään yksittäisiä

synnintekoja – ainakaan samassa määrin kuin aikaisemmin, ja mitä katonlinen kirkko on (rippikäytäntönsä johdosta) katsonut tarpeelliseksi tehdä. Katolisuudessa (roomalaisk.) erotetaan syntien joukosta ns. seitsemän kuolemansyntiä (peccatum mortale), joita ovat: ylpeys, ahneus, heikkuus, kateus, juoppous, viha ja hengen laiskuus.

Mitä sitten tulee synnistä koituviin seurauksiin tämän elämän jälkeen, pohjautunee nykyinen suomalais-luterilainen tulkinta suurelta osin Johanneksen evankeliumista 5:28-29 poimittuun kohtaan:

”Tulee aika, jolloin kaikki, jotka lepäävät haudoissaan, kuulevat hänen äänensä. He nousevat haudoistaan – hyvää tehneet elämän ylösnousemukseen, pahaa tehneet tuomion ylösnousemukseen.”

Elämän ja tuomion ylösnousemuksesta ei yleensä käydä kovin tarkoin tulkitsemaan. ”Hyvää tehneet” tosin selitetään siunauspuheissa melko yleisesti siten, että asianomainen on eläessään osallistunut riittävän ahkerasti seurakunnan toimintoihin ja poistunut tästä ajasta vakaasti uskoen sijaissovitukseen.

Useat papit näyttävät tulkitsevan siten, että ”uskossa kuolleet” pääsevät heti Jeesuksen luo odottamaan lopullista erottelua, kun taas uskomaan kykenemättömät joutuvat odottelemaan tuomiotaan jonkinlaisessa tiedottomuuden tilassa.

Siunauspuheen yhteydessä rukoillaan usein Johanneksen ilmestyksen 7:14 jakeeseen nojautuen: ”Nämä ovat päässeet suuresta ahdingosta. He ovat pesseet vaatteensa ja valkaisseet ne Karitsan veressä” – ja että vainajakin otettaisiin esirukousten ja Jeesuksen Kristuksen haavojen nojalla noiden valkeavaatteisten mukaan.

Tällöin jätetään täysin käsittelemättä se, mitä Ilmestyskirjan teksti edellyttää: siinä kerrotaan yksiselitteisesti niistä (harvoista ja valituisista!), jotka ovat itse pesseet vaatteensa. Tuskin siinä pyykkäreitä tarkoitetaan, vaan ihmisiä, jotka ovat omakohtaisesti (eläen ja ymmärtäen) puhdistaneet haluluontonsa kaikesta turhasta – myös elämisen halusta.

Mitä tulee Karitsan veressä valkaisuun, saattaisi se kuvata täydellistä luopumista minäisyydestä (minäisyytensä uhraamista) ja kaikesta siihen liittyvästä – tai jotakin mystistä yhdistymistä sisäisiin henkisiin periaatteisiin, joka vasta lopullisesti ”valkaisee punaisimmatkin synnit”.

Periaatteellisessa mielessä Johanneksen evankeliumin yksittäisten kohtien sananmukainen tulkinta ehdottomiksi auktoriteeteiksi on nykyisen raamatuntutkimuksen nojalla varsin rohkeata, sillä eräässä suuressa tutkijoiden ”Jeesus-seminaarissa” (alkaneet v. 1985) suoritetun kyselyn mukaan juuri tämän evankeliumin osalta tutkijat katsoivat autenttisten Jeesuksen sanojen osuuden olevan keskimäärin 0,1 % – lopun 99,9% edustavan lähinnä myöhempää teologista (ja seurakunnallista) tulkintaa.

Vieläkin rohkeampaa on Johanneksen ilmestyksen käyttö tuonpuoleisten näkymien kuvaajana, kun otetaan vakavasti tutkijoiden huomiot kyseisen tekstin synnystä ja tarkoituksista. Jo kirkkoisä Origenes oli sitä mieltä, ettei Ilmestyskirjaa olisi saanut milloinkaan julkisesti lukea – mitä ilmeisimmin juuri suoraviivaisten konkreettisten tulkintojen aiheuttamien väärinkäsitysten estämiseksi.

Palatkaamme nyt ”universaalien uskontojen” syntikäsitukseen, joissa synty käsitetään rikkoutuneeksi jumalasuhteeksi, eli selkeämmin sanoen erillisyydeksi Jumalasta. Tässä mielessä Johanneksen evankeliumin Jeesuksen sanomaksi esittämä: ”jotta he olisivat yhtä, niin kuin me olemme yhtä” on katsottava erittäin ”puhdasoppiseksi” universaalien uskonnon ilmaukseksi, mutta tämänkaltaista samaisuuden tavoitetta ei useinkaan kuulla nykyisissä kristillisen kirkon saarnoissa. Sellaista saarnattiin kyllä vahvasti keskiajan ”pimeydessä” mm. mestari Eckhartin toimesta.

Universaali syntikäsitys tarkoittanee ennen kaikkea sitä, että inhimillinen tietoisuus samastaa itsensä kaikkeen siihen, mitä tapahtuu rajallisuudessa – ihmisen tuntemassa tilassa ja ajassa. Rajallisuus ja erillisyyt muodostavat nuo Platonin kuvaamat varjot luolansseinällä.

Meidän ei tarvitse lähteä etsimään syitä tämän hyvin tuntemamme tilan syntyyn vanhoista myyteistä, jotka kukin omalla puutteellisella kuvakielellään yrittävät selittää ilmennyksen alkuperäisiä tapahtumia, jotka alkuperäisimmillään lienevät tapahtuneen puhtaasti periaatteellisella, eikonkreettisella tasolla. Jo Origenes sanoi Adamiin ja Eevaan konkreettisesti uskomisen olevan idioottimaista!

Me voimme kokemusperäisesti todeta tämän tuntemamme tilan valtavat ajalliset ja käsitykselliset rajoitukset sekä havainnoida sitä mekanismia, joka johtaa ihmismieltä sidostumaan yhä moninaisimpiin elämän ilmiöihin.

Johtava periaate saa luonnollisesti voimansa elämisen halusta – ei pelkästään halusta pahaan. Se suuntautuu erilaisiin nautintoihin niin aistien, aineen, kuin myös vallan ja kunnian parissa.

Lukemattomat vanhat kertomukset niin raamatussa kuin muissakin ”pyhissä kirjoissa” kuvaavat tätä ihmismielelle tyypillistä takertumista ulkoisen elämän houkutuksiin ja niistä aiheutuviin seurauksiin.

Tällaista sukupolvesta toiseen ilmenevää taipumusta sinänsä voitaisiin varsin hyvin perustein kutsua ”perisyyniksi”. Useat asiaa käsittelevät vanhat kirjoitukset antavat jonkinlaisia lupauksia siitä, että ihminen voi aikojen kuluessa vapautua ”synnillisestä tilastaan” ja palata alkuperäiseen ”liittoon” jumalansa kanssa. Universaalien käsityksen mukaan ”liitto” tarkoittaa tietenkin yhteyttä, ykseyttä ja samaisuutta.

Nykyinen luterilainen uskomme ei esitä tällaista käsitystä omaehtoisesta paluumahdollisuudesta, vaikka kertookin tarinaa Isän kotiin omasta tahdostaan palaavasta, kaiken maailman turhuuden kokeneesta ”tuhlaajapojasta” – selvästä ihmiskunnan symbolista!

Luterilaisuus tulkitsee käsittämättömän sananmukaisesti Johanneksen evankeliumin 14: 6 ”Minä olen tie, totuus ja elämä. Ei kukaan pääse Isän luo muuten kuin minun kauttani.” Lauseen ”minä” tulkitaan ainoastaan Jeesuksen persoonalliseksi minäksi, johon sitten liitetään ainoa mahdollisuus pelastukseen (vapautukseen).

Jokainen gnostikko ja itämaisiin uskontoihin mieltynyt voisi yhtyä Johanneksen lausumaan, mikäli siinä ”minä” tulkittaisiin Johanneksen evankeliumin juhlallisen alun universaaliksi ”Sanaksi”, eli Logokseksi, jonka kautta (voimalla RK-92) kaikki on tehty.

Nämä ”toisinajattelijat” eivät kuitenkaan yleensä voi hyväksyä ”Jumalan ainosyntyisen

Pojan” rajoittamista yhteen ainoaan ajassa ilmentyneeseen henkilöön, johon uskominen sitten muodostaisi kynnyskysymyksen sekä menneille että tuleville ihmispolville.

Gnostikot ja itämaisiin tulkintoihin samaistuvat näkevät ”Kristuksen” koko ilmenneen elämän sisäisenä perustana olevana henkisenä prinssiippinä, josta kaikki ilmennyt on saanut alkunsa ja peruseriaatteensa, ja jota kohden sen tulisi aikojen saatossa myös palata. Tähän tapaan tulkittun ”Kristuksen”, tai jopa yli-ihmisen kautta käynee myös lukuisten ”toi-

sinajattelijoiden” tie ”Isän” luo silloin, kun maailma hellittää lopullisesti rautaisen otteensa väsyneen vaeltajan mielestä.

”Minä olen tie, totuus ja elämä; joka uskoo minuun, ei ikinä kuole – sanoo myös teksti n. vuodelta 1300 eKr. Seti I haudassa – kuvaten ”minälleen” mitä ilmeisimmin kaiken ilmenneen näkymätöntä ja salaista perustaa, joka on mahdollista löytää ihmismielen syvyyksistä tai korkeuksista sillä edellytyksellä, että mieli kykenee vapautumaan kaikista ulkoisista ehdollistumisistaan.

Luterilainen tunnustuksellinen kristitty katsoo vapautuksen seuraavan automaattisesti kasteen ja sovituskon myötä ilman omakohtaisia ponnisteluja. Vielä Tertullianuksen aikaan sovitusta ei katsottu saavutettavan aivan näin helposti, vaan se edellytti Jeesuksen konkreettista seuraamista kuolemaan. Tertullianus itse yllytti kristityitä hakeutumaan marttyyriuteen varmana tienä ikuiseen autuuteen.

Tätä hänen aikansa gnostikot eivät voineet hyväksyä, koska katsoivat ihmisten syöksyvän tietämättöminä pois ulkoisesta elämästään – ja samalla myös menettävänsä senhetkiset ajalliset mahdollisuutensa oikean tiedon saavuttamiseen.

Gnostilaissävytteinen Tuomaan evankeliumi viitanee ihmiselle itselleen asetettaviin vaatimuksiin seuraavassa sanonnassaan:

(46) Jeesus sanoi: ”Yksikään naisesta syntynyt, Adamista aina Johannes Kastajaan saakka, ei ole Johannes Kastajaa suurempi eikä voi olla laskematta katsettaan hänen edessään. Olen kuitenkin sanonut, että jokainen teistä, joka tulee lapseksi, on tunteva valtakunnan ja näin oleva Johannesta suurempi.”

Vasta lapsen kaltaiseksi tuleva voi tuntea taivasten valtakunnan, mikä ei tietenkään tarkoita ketään lapsellista ja tietämätöntä, vaan sisäisessä puhtaudessaan ja vilpittömyydessään pienen lapsen kaltaista, ajallisista asioista riippumatonta ihmismieltä, joka tila vasta luo perustan ”jumalan lapseksi” tulemiselle.

Tämänkaltaista tulkintaa edustaa keskiajan kristillisyydessä mm. Mes-tari Eckhart, joka näkee jokaisen yksilön periaatteelliset mahdollisuudet aivan samoina kuin mitä ne olivat itse Jeesus Kristuksenkin kohdalla: siitä perustavaa laatua olevasta, ja Johanneksen evankeliuminkin edellyttä-

mästä syystä, että on olemassa ainoastaan yksi perimmäinen todellisuus, jonka kanssa samaisuus on yhtä ja samaa jokaisen sen saavuttaneen kohdalla.

Tietenkin voidaan väittää, että Johanneksen evankeliumin Jeesus tarkoittikin muiden ihmisten yhtä olemisen toiveellaan ainoastaan heidän sosiaalista yhdistymistään ja samanmielisyyttä, mutta sellaisella väitteellä ei ole hengellisen sanoman kantavuutta.

Mitä ilmeisimmin toivomus tarkoittaa ehdotonta samaisuutta itse äärimmäisen todellisuuden kanssa – ja tuo samaisuus voi olla uskonnoista riippumatta vain yksi ainoa sisäinen ja muuttumaton todellisuus vailla aikaa, muotoja ja muita rajoittavia tekijöitä.

Periaatteellisessa mielessä varsin monet uskonnolliset ja filosofiset ajatussuunnat hyväksyisivät Lutherin mukana sen käsityksen, että kaikki muotoperäinen elämä on ”synnillistä”, mutta esittävät Lutherista poiketen pyrkimyksenä olevan ihmismielen omatoiminen vapauttaminen tällaisen elämän luomista ehdollistumista.

Tämä ei välttämättä tarkoita mitään luterilaisten kammoksumaa ”itsevanhurskauttamista” siinä mielessä, että persoonallinen ihminen itse olisi tuo lopullinen vapauttaja, vaan pelkästään sitä, että hän kykenee tekemään oman osuutensa ja vapaaehtoisesti luopumaan kaikista ”maallisista sidostumistaan”.

Inhimillisen elämän aikojen saatossa tuoma kokemus sinänsä on tietenkin omiaan luonnollisesti irrottamaan mieltä ensiksikin sellaisista kokemisen muodoista, jotka aiheuttavat välitöntä tuskaa ja kärsimyksiä, kuin myös ajan pitkään, kyllästymisen kautta, myös erilaisia nautintomahdollisuuksia tuovista asioista. Tässä elämään sisäisesti kietoutuvan periaatteen mielessä voidaan poimia Siirakin kirjan 39. luvun kohta:

Älköön sanottako: ”Tämä on huonompi kuin tuo”; sillä kaikki osoittautuu aikanaan hyvin kelvolliseksi.

Järjestäytyneet uskonnolliset muodot pyrkivät usein rajoittamaan ihmisten toimia sekä kehotuksin että usein myös sanktioin. Tällaiselle on tietenkin helppo löytää muodolliset perusteet juuri synninteon ja sellaisesta koituvan seurauksen välttämisestä, mikä kuitenkin edellyttää sitä, että ihmiset asettavat erilaiset toimet syntisyyden mukaisesti

järjestykseen. Ihminen kuitenkin mittaa kaikkea omalla mittapuullaan, omien hyötynäkökohtiensa perusteella, mistä syystä hänen luomansa syntilistat eivät milloinkaan edusta mitään objektiivista totuutta, vaan pelkästään ajallisen elämäkokemuksen ja kulttuurin ehdollistamia painotuksia.

Ihmisyhteisöt luokittelevat siten synnit niiden aiheuttaman ”sosiaalisen haitta-asteen” mukaan, kun taas yksittäisen ihmisen kannalta olenaisinta lienee se, millä voimalla jokin erityinen taipumus sitoo hänet toimimaan laatunsa mukaisesti, eli kuinka vaikeata taipumuksesta on irtautua sisäisesti.

Edellä siteerattu Siirakin toteamus perustuu käsitykseen, että elämä itsestään kutoutuu aikojen saatossa oman salaisen viisautensa mukaan ja johdattaa jokaista yksilöä juuri hänen tarvitsemiensa kokemusten kautta niin ulkoiseen elämään sidostumisen, kuin myös siitä irrottautumisenkin suhteen.

Tämä on selvimmin nähtävissä sellaisten nk. paheiden kohdalla, joista koituu toisille konkreettista haittaa – ja jotka siten aiheuttavat välittömiä yhteisöllisiä vastatoimia.

Täysin toinen tilanne syntyy sellaisten sidostumien kohdalla, joita ihmisyhteisöt pitävät tavoiteltavina – kuten valta ja kunnia. Tuomaan evankeliumi viittaa myös siihen, että elämään takertumisellakin on oma suhteellinen merkityksensä:

(81) Jeesus sanoi: ”Joka on tullut rikkaaksi, se hallitkoon. Jolla on valta, se luopukoon siitä.”

Sanonta kuvaa ennen kaikkea sitä, että ihmismielen ei tulisi jäädä takerruksiin mihinkään sellaiseen, jonka se on saavuttanut, vaan pitäisi sen pyrkiä uusiin, ja suotuisissa tapauksissa myös ”korkeampiasteisiin” kokemuksiin – täysin riippumatta siitä, kutsutaanko niitä yleisesti hyveiksi tai paheiksi. Tietenkin äärimmäisenä tavoitteena useiden uskontojen syvemmän ymmärryksen puitteissa nähdään kaikesta ulkoisen kokemuksen halusta luopuminen, mutta sen tiedetään useimpien yksilöiden kohdalla edellyttävän ainakin osittaista ”kokemisen nälän” tyydyttymistä.

Eräs mielenkiintoinen raamatullinen näkemys synnistä löytyy Jaakobin kirjeen kohdasta 1:15

”Ja sitten himo tulee raskaaksi ja synnyttää synnin, ja kun synti on kasvanut täyteen mittaan, se synnyttää kuoleman”.

Juuri himo, tai laajemmin ottaen halu vetää ihmismieltä erilaisia ulkoisen maailman kokemuksia kohden. Jaakob tulkitsee synniksi tässä ”pakkomielteeksi” tulleen halun, josta mieli ei kykene, tai halua enää omin ponnistuksin irtautumaan.

Tällaisen taipumuksen kasvaminen täyteen mittaan voisi kuvata koko tietoisuuden täyttymistä pelkästään ulkoisen kokemisen tarpeista aina siinä määrin, ettei minkäänlaista irrottautumisen taipumusta enää voi ilmetä tai edes syntyä – ”suola on siten käynyt täysin mauttomaksi ja joutaa pois viskattavaksi”, kuten Matteus 5:13 toteaa!

Jaakobin tarkoittama kuolema ei liene mikään jokaisen kohdallettava fyysisen ruumiin ja mahdollisesti myös persoonallistietoisuuden menettäminen siihen liittyvine normaaleine prosesseineen, vaan jotakin sellaista, mikä liittyy kyseisen yksilöllisen tietoisuuden potentiaalisen kehitysmahdollisuuden tavallista peruuttamattomampaan tyrehtymiseen.

Yksilölliseksi tietoisuudeksi voidaan tämänkaltaisessa tulkinnassa samastaa ihmisen ”sielu”, persoonallisen tietoisuuden kuvatessa hänen mieltään.

Matteuksen evankeliumin 16:26 varoittaa:

”Mitä hyödyttää ihmistä, jos hän voittaa omakseen koko maailman mutta menettää sielunsa?”

Lause saattaisi kuvata jopa sitä, että ihminen voi elää tuntemamme maalista elämää sielunsa menettäneenäkin, jolloin sielulla tarkoitetaan tässä jotakin mielestä ja ruumiista riippumatonta, mutta todellisen ihmisen kannalta niitä tärkeämpää asiaa. Tätä tulkintaa voidaan tietenkin vastustaa sanomalla, että maallisuuteen suuntautuva ihminen menettää sielunsa vasta kuolemansa jälkeen.

Jos mieli ja sielu olisivat täysin sama asia, niin mistä syystä mieli pyrkii toimimaan oman selkeän etunsa vastaisesti? lähes kaikki tuntemamme ”mieliteot” pyrkivät tuottamaan aineellis-psykkistä nautintoa – ja sillä tavoin sidostamaan ihmistä ulkoiseen elämään.

Roomalaiskirjeen 6:23 mukaan ”Synnin palkka on kuolema, mutta Jumalan armolahja on iankaikkinen elämä Kristuksessa Jeesuksessa, meidän Herrassamme”.

Jos katsomme Kristuksen olevan samaa olemusta Isän kanssa, merkitsee lausuman loppuosa samalla sitä, että kuoleman periaatteellisena vastakohtana on ikuinen elämä

Jumalassa ja samalla myös Jumalana, koska täydellisyydessä ei tietenkään voi enää olla minkäänlaista erotusta, mikä tekisi siitäkin pelkkää ”synnillisyyttä”.

Voidaanko tuollainen iankaikkisuudessa eläminen toteuttaa sitten myös täällä ajallisuudessa oltaessa – ja mitä se merkitsee synnillisyyden kannalta: tähän palaamme vielä tekstin loppupuolella.

Johanneksen evankeliumin 12:50 vakuuttaa:

”Ja minä tiedän, että hänen käskynsä on iankaikkinen elämä”,

jonka uusin raamatunkäännös tosin korjaa muista raamatunlaitoksista selvästi poiketen, ”hänen käskynsä antaa iankaikkisen elämän”. Ehkä tämä tarkoittaa sitä, että jokaisessa ihmisessä on periaatteessa ikuinen elämä mahdollisuutena, ja että vasta tuon mahdollisuuden toteutuminen kaikilla tietoisuuden tavoitettavissa olevilla tavoilla poistaa myös synnin ja kuoleman mahdollisuudet niiden kaikissa eri aspekteissa.

Meidän on tuskin nykyisin tarpeen puhua fyysisen ruumiin kuolematomuudesta koska tiedämme – uskontunnustuksestamme huolimatta – varsin vakuuttavasti lihallisen ruumiin kuuluvan ajallisten ja tilapäisten ilmiöiden piiriin, joissa mikään ei toistu sellaisenaan vaan on alinomaisen muutos- ja kuolemisprosessien alaisena.

Otavan Encyklopedian kohdassa ”kuolema” dosentti Laasonen kirjoittaakin rohkeasti fyysisen ruumiin ylösnousemuksen olevan virhetulkinnan, jolle ei löydy pitäviä perusteita.

Fyysisen jatkuvuuden nostaminen uskonkappaleeksi saattoi tosin sopia hyvin varsin konkreettisiin uskomuksiin mieltyneiden roomalaisten ajatusmaailmaan – ja yleensäkin kaikkeen totunnaiseen ja turvalliseen kiintyneeseen käsityskantaan. Gnostikot eivät tällaista lihallista ylösnousemuskäsitystä voineet koskaan hyväksyä, vaan esittivät ylösnousemuksen tarkoittavan sisäistä tietoista sulautumista ikuisen olemukseen

– minkä sinänsä ei tarvitse vapauttaa näkemämme kaltaisen ruumiin menettämisen välttämättömyydestä.

Voisiko ihminen sitten olla synnitön ja silti elää keskuudessamme?

Luterilainen vastaa todennäköisesti kieltävästi ja perustelee kantaansa Augustinuksen ja Lutherin tavoin ihmisluonnon ilmiselvin puutteellisuuksin. Ainoastaan Jeesuksen katsotaan Jumalan ainokaisena Poikana ja Pyhästä Hengestä siinneeä olleen täysin synnistä vapaan, koska hän ei syntytapansakaan nojalla joutunut kosketuksiin ihmiskunnan paheellisuuden (perisyntin) kanssa. Tästä syystä tulkitaan syntisen ihmiskunnan pääsevän osalliseksi täydellisyydestä ainoastaan Jeesuksen Kristuksen täydellisyyden kautta – ei oman (täydellisen) alkuperänsä nojalla. Juuri tämä seikka – tai pikemminkin sen tulkinta – erottaa luterilaisuuden useimmista universaaleista käsitystavoista, joissa ihmiselle nähdään olevan mahdollista saavuttaa ”synnitön olemassaolo” jo eläessään.

Raamatussa tosin on useitakin kohtia, jotka antavat kuvan synnittömän tilan mahdollisuudesta. Me emme tosin voine kaikilta osin yhtyä edellä siteerattuun Paavalin toteamukseen: ”kaikki mikä ei ole uskosta, on syntiä”, mikäli tulkitsemme uskon sen tavanomaisimmassa merkityksessä. Jos uskon katsottaisiin tarkoittavan Jumalaan yhdistynyttä tilaa, päädyttäisiin samaan ilmaisuun kuin esim. Johanneksen evankeliumin 3:21,

”mutta joka totuuden tekee, se tulee valkeuteen, että hänen tekonsa tulisivat julki, sillä ne ovat Jumalassa tehdyt (lähtöisin Jumalasta RK-92)” , tai 1.Johanneksen kirjeen 3:24, ”Ja joka pitää hänen käsikynsä, se pysyy Jumalassa ja Jumala hänessä”.

Jumalassa pysyminen ja oleminen käsitetään aina synnittömäksi tilaksi, kuten Paavali kirjoittaa Roomalaiskirjeen 9:14,

”Ei kaiketi Jumalassa ole vääryyttä? Pois se!”

Jumalassa olemisella voidaan tietenkin tarkoittaa kovin eriasteisia asioita, kuten uskollakin. Monet samaistavat ns. uskossa olemisen Jumalassa olemisen kanssa hetkeäkään ajattelematta sitä, mitä tuon täydellisyyteen yhdistymisen tulisi oikeastaan merkitä – ja miten sen voisi odottaa ilmenevän? Onko uskossa olevilla täydellinen tietoisuus kaikista olevista ja tulevista asioista ja ilmiöistä? Onko heillä kaikki valta

maassa ja taivaissa? Vai ovatko he saaneet yleisten uskomusten tueksi omalla kohdallaan pelkän tunnepohjaisen vahvistuksen, jonka heidän viiteyhteisönsä haluaa katsoa täysin autuutukseen riittäväksi?

Jumalassa olemisen kuvauksista voidaan poimia esim. Jaakobin kirjeen 1:18, ”Jokainen hyvä anti ja jokainen täydellinen lahja tulee ylhäältä, valkeuksien Isältä, jonka tykönä ei ole muutosta, ei vaihteen varjoa”.

Olenneista on muutoksettomuus, mikä tarkoittaa kaikkien tunteimemme ilmiöllisten tapahtumien – jopa ajatuksien – mahdottomuutta. Tällaiseksi eivät kristityt yleensä miellä omaa taivastaan, vaan ovat luoneet maallisen elämän ihanteellistamisen kautta erilaisia ajateltavissa olevia kuvia ylistyksineen ja harpunsoittoineen. Ehkä sellaisillekin tiloille voi elämän käsittämättömässä moninaisuudessa löytyä esikuvansa joiltakin kuolemanjälkeisiltä tietoisuuden tasoilta, joita ei kuitenkaan tulisi sekoittaa mihinkään absoluuttista jumalallista elämää kuvaaviin asioihin.

Aikaisemmin mainittu Mestari Eckhart kuvaa Jumalassa olemista tilaksi, jossa on saavutettu kaiken muuttuvaisen elämän ikuisesti muuttumaton perusta. Tässä perustassa, josta kaikki on saanut alkunsa, myös kaikki tuntemamme ja meille tuntematon moninaisuus on yhtä jakamatonta ikuista olemusta. Siinä oleminen merkitsee ikuisiksi muuttumista, eli ylösnousemista – täysin riippumatta siitä, toimiiko asian todeksi kevä yhä myös fyysisen ruumiinsa välityksellä vai ei.

Tällaisen tilan esiasteita voi maallisen elämän painolasteista osittain vapautunut tietoisuus kokea myös tilapäisesti – tulla temmatuksi inhimillisen ajattelun tuolle puolen. Mutta pysyvän – ja samalla todellisen synnittömän tilan syntyminen edellyttää sisäistä Jumalan Pojan syntymistä ihmisielen puhtaimmissa korkeuksissa – eli juuri tuota Johanneksen evankeliumin 3:3 edellyttämää tapahtumaa:

”joka ei synny uudesti, ylhäältä, se ei voi nähdä Jumalan valtakuntaa.”

Tässä evankeliumin kohdassa asetetaan Jumalan valtakunnan kokemisen ehdoksi ainoastaan sisäinen uudestisyntyminen eikä osoiteta minikäänlaisia välimiehiä – joten osaltaan tämäkin saattaisi kuvata välimiehen (sijaissovittajan) tarkoitettavan juuri sisäistä Jumalan Pojan syntymistä silloin, kun ihmismieli kykenee täydellisesti kääntämään huomionsa ulkoisen elämän kaikista asioista ja olemaan tavoittelematta itselleen mitään.

Lutherin ja monien muiden ihmistoimien motivaatioita tarkastelleiden väite kaiken inhimillisen ehdottomasta syntisyydestä pitänee paikansa aina siihen asteeseen saakka, missä toiminnan motiivit rakentuvat puhtaasti ajatuksellisen perustan varaan, maallisiin ehdollistumiin nojaten.

Ajatukset – tunteista puhumattakaan – ovat parhaimmillaankin inhimillisten ehdollistumien tuotteita, joten niihin pohjautuva aktiviteetti, tai myös passiviteetti on aina suuressa määrin sokeaa ja sattumanvaraista.

Jotkut ihmiset voivat elämänsä aikana tietenkin saada erilaista ”intuitiivista” tietoa, joka näyttää selvästi ylittävän sen, mihin he pelkin ajatuksellisen menetelmin kykenevät. Mutta tällaista ei voida perustellusti kutsua ”jumalalliseksi tiedoksi”, tai ainakaan tietoisuudeksi, joka edellyttäisi täydellistä näkemystä sekä menneistä, nykyisistä että tulevista asioista niiden ehdottomassa, muuttumattomassa ydinolemuksessaan.

Jos ajattelempa, että ihmismieli kykenee jättämään taakseen kaikki ehdollistumansa ja uppoutumaan jumalalliseen rajattomuuteen – ja sellaisesta olemisesta käsin tiedostamaan välittömästi ja ehdollistumista vapaana kaiken tämän ilmenneenkin elämän kaikkine mahdollisine tarkoituksineen – olisi myös siitä kumpuava toiminta täysin vailla inhimillisiä motiiveita ja niihin liittyviä itsekkäitä taka-ajatuksia: toisin sanoen synnistä vapaata!

Itse asiassa kaiken ilmenevän toiminnan syntisyyden ratkaisee se, löytyykö sille motiivivia, vai ei. Sillä kaikella inhimillisellä toiminnalla on aina syynsä, joihin toimijan itsensä mieli automaattisesti sidostuu.

Absoluuttisesta täydellisyydestä alkunsa saava toiminta ei perustu minkäänlaiseen motivaatioon, koska se ei ole enää osittuneiden ajatusprosessien tulosta, vaan ilmentää välittömästi (ja tässä mielessä lapsen kaltaisesti!) ehdotonta tietoisuutta ja täydellisyyttä. Tässä lienee ns. ”kristityn vapauden” tosiasiallinen perustus: vapaus edellyttää kohoamista kaiken muuttuvan (ja siten häviävän) tuolle puolen – jumaluuteen, totuuteen.

Johannes 8:32 kirjoittaa, ”Te opitte tuntemaan totuuden, ja totuus tekee teistä vapaita.”

Vapauttavalla totuudella tuskin tarkoitetaan mitään tuntemaamme uskontunnustusta, tai muutakaan sanoin ilmaistavissa olevaa asiaa, vaan

kaiken ilmenneen ilmenemätöntä ja täydellistä perustaa, jota kohden uskonnot voivat parhaimmillaan etsivää ihmistä vain johdatella – eivät viedä! Vapauden voidaan katsoa tarkoittavan myös vapautumista synnin seurauksista juuri siinä merkityksessä, että totuudesta käsin lähtevä toiminta ei enää voi sitoa toimijaa ajallisiin asioihin (syy-seuraus ketjuihin), koska hänen tietoisuutensa ei enää ole niissä mukana.

Motiivin läsnäolo kertoo myös inhimillisen tietoisuuden läsnäolosta ja samalla sen sidostumisesta, ja vain inhimillisen tietoisuuden voidaan katsoa rajoittuneisuutensa johdosta takertuvan syiden ja seurausten loputtomaan ketjuun, ”synnin orjuuteen”.

Yksikään ihminen ei siten liene todella lopullisessa turvassa minkäänlaisten uskomusten varassa, vaan vasta silloin, kun minkäänlaisilla uskomuksilla ei enää ole sijaa hänessä.

5. Ajatuksia uskon olemuksesta

Meidän luterilaisten uskonnolliset käsityksemme nojautuvat vankasti uskon merkityksen korostamiseen pelastuksen edellytyksenä. Luther itse lienee päätyntyn tähän sekä omakohtaisten kokemustensa ja pohdintojensa että etenkin Augustinuksen tekstien vaikutuksesta. Jos tutustuu Augustinukseen hänen ”Tunnustustensa” kautta, saattaisi tulla siihenkin johtopäätökseen, että hänen tulkintansa uskon tärkeydestä johtui suurelta osin hänen oman mielensä voimakkaasta halusidonnaisuudesta: hän näyttäisi katsoneen, että hänen oma kykenemättömyytensä mm. aistinautunnoista pidättäytymiseen kosketti kaikkia muitakin ihmisiä. Samoin hän lienee pettynyt pyrkimyksissään päästä todelliseen suoraan tietoisuuteen inhimillisen ylittävistä asioista – jumalasta – ja katsoi kaikkien muidenkin joutuvan tyytymään pelkkään uskonvaraisuuteen.

Augustinus oli melko hyvin perehtynyt mm. uusplatonilaisuuteen, mutta ilmeisesti hänen oma mielenlaatunsa ei soveltunut kovin pitkälle vietyihin filosofisiin pohdintoihin, vaan lienee tyytynyt yksinkertaisempiin tapoihin hahmottaa perimmäisiä asioita.

Augustinuksen suuri vaikutus tuleviin polviin saattaa johtua juuri hänen inhimillisistä heikkouksistaan, joihin on helppo samaistua, ja tietenkin myös siitä, että hän puhetaidon ammattilaisena kykeni muokkaamaan sanansa hyvin.

Usko-käsitteen raamatulliset perusteet eivät löydy Vanhan Testamentin puolelta. Sieltä löytyy vain kymmenkunta uskosta puhuvaa kohtaa. Uudesta Testamentista löytyy n. 250 uskosta kertovaa kohtaa, joista vajaa 50 itse evankeliumeista. Valtaosa niistä sisältyy Paavalin kirjeisiin (n. 170 kpl), muiden kuuluessa Apostolien Tekoihin ja muihin kirjeisiin. Tästä päätellen lienee Augustinus nojautunut uskonkäsityksissään suurelta osin juuri Paavalin tulkintoihin eikä suoraan evankeliumien teksteihin.

Lutherin käsitysten muotoutumiseen saattoivat osaltaan vaikuttaa myös ne ylilyönnit, joita Katolisen Kirkon piirissä hänen aikanaan esiintyi syntien anteeksiannon ostomahdollisuuksien suhteen (Tetzelin aneakauppa!). Hänen kokemuksensa augustinolaisesta luostarielämästä lienevät myös ruokkineet ajatusta uskonvaraisen (ja tunneperäisen) antaumuksen

ratkaisevasta merkityksestä. Ajatuksellisen mietiskelyn korostus oli tuona aikana suosittua lähinnä dominikaanisissa piireissä (filosofian opinnot ja mentaalinen rukous).

Kiistat uskon merkityksestä ilmenivät kristillisyydessäkin jo aivan alkuaikoina. Mm. Jaakobin kirje korostaa lisäksi tekojen merkitystä uskon hedelminä – ei siis minkäänlaisina itseisarvoina. Kirkkoisista mm. Tertullianus katsoi samoin Jumalalla olevan oikeus tuomita ihmisiä myös tekojen nojalla.

Tässä kirjoitelmassa on tarkoituksena pohdiskella lähinnä usko-käsitystä sinänsä, mitä sillä mahdollisesti on tarkoitettu ja mikä on sen merkitys henkisten asioiden kannalta. Kristinuskon historian aikana suurimmat kiistakysymykset eivät liene syntyneet uskomisesta sinänsä – siitä, että uskottaisiin jonkin jumalaisen olemassa olemiseen ja vaikutukseen, vaan lähinnä siitä, miten nuo uskomisen kohteet ja suhteet määritellään. Uskonnollinen mielenlaatu sinänsä ei aiheuttane suuria riitaisuuksia, mutta sen sanallisen ilmentymisen erot ovat johtaneet aina polttorovioihin saakka.

Parin ensimmäisen kristillisen vuosisadan aikana esiintyi vielä runsaasti perustavanlaatuisia opillisia eroavuuksia. Esimerkiksi kristologisissa kysymyksissä päästiin jonkinasteiseen yksimielisyyteen vasta Nikeassa v. 325. Yksimielisyys saavutettiin lähinnä keisari Konstantinuksen (tai hänen hovipatriarkkansa) näkemysten mukaisesti (ns. Areiolaisuuskiistassa). Tällöin määritettiin myös kristillisen uskon yksi vaikeimmista kynnyksistä, usko Jeesuksen jumalallis-inhimilliseen luontoon sekä rooliin ihmiskunnan syntien sovittajana.

Opillisen yhtenäisyyden nimissä syntynyt uskontunnustus on ollut omiaan kiteyttämään kaiken sallittavan uskonnollisen ajattelun tiettyjen sanallisten ilmausten puitteisiin. Samalla luotiin melko ahtaat perusteet poissulkemiselle ja jopa kaiken poikkeavan vainoamiselle.

Jo keisari Theodosiuksen aikana entisestä vainotusta tuli vainoaja: vähänkin tunnustuksista poikkeavat kirjoitukset kiellettiin ja hävitettiin tavattaessa, mikä jossakin johti mm. niiden kätkemiseen (esim. Nag Hammadin tekstit). Monet joutuivat kirkon ulkopuolelle jo siitä syystä, etteivät he voineet uskoa Jeesukseen ylösnousemukseen lihallisessa muodossa, vaan katsoivat sen tapahtuneen henkisemmällä tavalla. Nykyinen käsitys

myöntää näiden toisinajattelijoiden olleen oikeassa – tämä todetaan mm. Otavan Encyklopedian kohdassa kuolema, ja myös uusimmassa suomalaisessa katekismuksessamme. Tulkintojen ahtaus ajoi useat ryhmittymät muodostuneen valtavirtauksen ulkopuolelle jopa vastentahtoisesti, kuten mm. valentinolaisiksi kutsutut kristityt.

Opillista kehitystä tarkasteltaessa näyttää siltä, että Jeesuksen opetuksia tärkeämmäksi muodostui oppi Jeesuksesta, eli myöhempien polvien tulkinta hänen olemuksestaan ja tehtävästään. Enää ei ollut merkittävää se, uskoiko joku yli kaiken yhteen Jumalaan ja Hänen armoonsa, vaan se, uskoiko Jumalan historialliseen, ainutkertaiseen ilmentymiseen Jeesuksen Kristuksen ja hänen nimissään toimivan kirkon kautta. Tosin näin yksinkertaiseen muottiin oppi saatettiin lopullisesti vasta protestanttisuuudessa.

Mitä sitten tulee uskomiseen ihmisen mielen toimintona sinänsä, voitaisiin sen katsoa liittyvän olennaisena osana kaikkiin tahdon ilmentymisiin: ihmisen tahto ilmentää sellaista, jonka toteutusmahdollisuuksiin hän uskoo. Ihmisen tunne- ja vaistoperäinen käyttäytyminen ei kovin selvästi nojaudu uskoon, tai sisäiseen luottamukseen, vaan kumpuaa automaattisesti aikaisemmin omaksutuista reaktiovarannoista.

Uskon arkipäiväinen merkitys näkyy siten kaikessa inhimillisessä kulttuurissa, täysin riippumatta varsinaisesti uskonnollisiksi katsotuista asioista. Jonkinasteinen luottamus itseensä ja toisiin ihmisiin luo lähes välttämättömän perustan kaikkeen inhimilliseen toimintaan. Me tulemme selkeästi uskonnollisen ajattelun piiriin silloin, kun ihminen alkaa pohtia ajallisten asioiden lisäksi jonkin muunlaisen olemassaolon mahdollisuuksia.

Ateismilla tarkoitettaneen sitä, tai ”uskoa siihen”, että ajalliset psykofyysiset ilmiöt käsittävät kaiken olevaisen, niin että elämä jatkuu ainoastaan polveutumisten kautta. Monet ateisteinakin tunnetut tosin uskovat korkeiden eettisten ja moraalisten käsitysten oikeutukseen, vaikkei niillä olisikaan minkäänlaista funktiota heidän oman tulevaisuutensa suhteen. Alkuperäinen luterilainen pelastuskäsitys taas periaatteessa (ja vain periaatteessa) sivuuttaa eettiset ja moraaliset pyrkimykset (ainakin katolisten arvostelijoiden silmissä) korostaen pelkästään uskoa sovituksiin.

Jos usko ihmisen mahdollisuuksiin saada aikaan tahtomiaan asioita

onkin jokapäiväisen elämämme olennainen tekijä, nousee uskon toisenlainen, uskonnollinen merkitys esiin varsinaisesti vasta silloin, kun ihminen on kadottanut uskonsa tämän ulkonaisen elämän mielekkyyteen. Kun ihminen on kyllästymiseen saakka tyydyttänyt tarpeensa ja toteuttanut itseään, ei hän näe tässä maailmassa enää mitään motivoivaa kohdetta uskolleen ja tahdolleen, vaan toteaa Saarnaajan tavoin: ”turhuutta, kaikki on turhuutta!” Tämä ei tietenkään tarkoita mitään tavanomaista väsymistä ja kyllästymistä jokapäiväiseen puurtamiseen, vaan perustavaa laatua olevaa kaiken elämän tyhjyyden tajuamista, josta ei ole paluuta takaisin.

Onko olemassa jotakin sellaista, jonka merkitys ei hajoa ajan julmissa hampaissa? Voidaanko sellainen tila saavuttaa? Ja miten? Näiden kysymysten kumpuaminen nostaa esiin uskon johonkin sellaiseen, josta tahto ei voi saada otetta, koska se ei tiedä siitä mitään todellista. ”Jumalaton” filosofi Nietzsche kuvaa tämäntapaista mielen tilaa ”Zarathustrassaan” siten, että siinä ihminen kokee olevansa kuin kahden tyhjyyden väliin viritetty kysymysmerkki. Tavanomainen elämä ei voi enää tyydyttää, ja aavistuksenomaisen muun mahdollisuuden suhteen ei voida asettaa tietoisia tavoitteita tiedon täydellisen puuttumisen takia.

Monet katsovat uskonnolliseksi ajatteluksi sen, että ihminen pyrkii omaksumiinsa uskonnollisiin ajatusmuotoihin luottaen varmistamaan itselleen ikuisen elämän taivaallisessa ihanneltilassa, paratiisissa. Ajattelu sisältää kuitenkin yleensä hyvin paljon maallisen elämän luomia ehdollistumia ja vaateita – se perustuu ehdollistumiimme mukavasta ja helposta elämästä erillisten persoonallisten muotojen välityksellä. Tällaisten käsitysten muovaamisen tarve voi heijastaa kyllästymistä elämän ikävyyksiin, tuskiin ja vaikeuksiin, mutta ei vielä valmiutta irrottaa mieltä ulkoisen elämän sidostumista.

Vuorisaarnan opetukset viittaavat siihen, että todellisen uskonnollisen mielenlaadun saavuttaminen edellyttää koko ulkonaisen elämisen halun täydellistä ja luonnollista haihtumista. Niin kauan kun ihminen ylipäänsä haluaa kokea jotakin, kuinka ylevää ja kaunista tahansa, ei hänen mielensä vielä ole uskonnollisessa tilassa – todellista uskoa vaativassa tilassa!

Voimme ajatella, että olemme saaneet uskonnollisen kasvatuksen ja opetusten myötä kaiken tarvittavan tiedon hengellisistä asioista, mutta monet tulevat huomaamaan tällaisten tietojen olevan pelkästään viitteen-

omaisia silloin, kun kaikki sanallisesti ilmaistavissa oleva on menettänyt sisältönsä. Me voimme tyytyä uskonnollisiin käsityksiimme ja yleisesti omaksuttuihin palvonnan muotoihin aina siihen saakka, kun suuri osa mielestämme suuntautuu sosiaalisen elämän erilaisiin pyrkimyksiin. Kaiken ulkonaisen merkityksen asteittainen rapistuminen paljastaa yleensä myös tavanomaisten uskonnollisten käsitysten pinnallisuuden ja riittämättömyyden.

Inhimilliset ajatusmuodot parhaimmillaankin ovat inhimillisen ajattelun tuloksia eivätkä voi muuttaa ajallista ikuseksi. Voimakas usko sanalliseen voi tietenkin saada aikaan tunteenomaisia kokemuksia, joita saatetaan tulkita jopa hengellisesti pelastaviksi – pyhiin kirjoituksiin nojaten. Ihmisen psyyke pyrkii aina olemaan selviytyjä – jopa ikuisissakin asioissa. Mutta useimmiten vaikuttaa arveluttavalta päätellä henkilön kokeneen todella jotakin ajatonta, jos hän on voimakkaasti kokenut jotakin aikaisemmasta poikkeavaa.

Miten tuollainen kokemus on muuttanut hänen tietoisuuttaan? Onko se selkeästi avartanut ja täydellistynyt? Suhtautuuko hän kokemuksensa jälkeen kaikkiin olentoihin veljinään? Kysymyksiä voitaisiin jatkaa loputtomiin, mutta yleensä niitä ei esitetä lainkaan. Sisäiset kokemukset sinänsä saattavat olla hyvin merkittäviä suunnannäyttäjiä ja uskon vahvistajia, mutta uskomisen niiden välittömään autuuttavaan vaikutukseen on usein hätiköityä. Ei liene riittävää, että ihminen löytää tien ja näkee väläyksen mahdollisesta päämäärästä, hänen olisi myös kuljettava oma tiensä lopulliseen tavoitteeseen saakka.

Mitä sitten tulisi tavoitella? Me voimme yrittää päästä hengellisiin kokemuksiin erilaisin menetelmin, mutta pohjimmiltaan tuollaisessa useimmiten ilmenee itsekästä tavoittelua, jolloin tulokset saattavat olla tietoisten, tai tiedostamattomien odotustemme värittämiä, harhanomaisia. Emme voi tavoitella sellaista, josta emme mitään tiedä: mutta me voimme koettaa irrottaa mielemme sellaisesta, josta todella tiedämme: tämän elämämme ehdollistumista.

Varsinkin erilaisten luostariliikkeiden parissa harjoitettu askeettinen elämäntapa saattaa auttaa irrottamaan mielen ruumiillisten vetovoimien piiristä, mutta eristäytyminen sinänsä ei välttämättä toimi oikeana välineenä silloin, kun mieli pitäisi luonnollisesti irrottaa sosiaalisen elämän

erilaisten houkutusten ulottumattomiin. Eristäytyminen vain painaa houkutukset alitajuisiksi.

Todellinen vapautuminen elämään liittyvien vetovoimien otteesta saavutettaneen parhaiten elämällä, kokemalla ja ymmärtämällä kaiken koettavissa olevan ulkonaisen elämän suhteellisuus. Eräs uskontotieteiden professori (Halifax, Kanada) sanoi kerran luennossaan, että ihmisen on tultava rikkaaksi voidakseen tulla köyhäksi! Toisin sanoen ihmisen on koettava ulkoisesti kaikenlaisia virikkeitä voidakseen irrottautua niistä sisäisesti. Ehkäpä tuossa on kiteytettynä inhimillisen elämän tavanomaisen kulku henkisen evoluution kannalta.

Onko kaikki organisoitu uskonnollinen toiminta sitten aivan turhaa? Pitäisikö vain antaa kaikkien rauhassa kokea kaikkea mahdollista aina lopulliseen kyllästymiseen saakka? Ei tietenkään. Uskontojen tehtävänä lienee pitää esillä ajatuksia siitä, että jotakin todellista on olemassa kaiken tämän katoavan tuolla puolen, ja että ihminen on pohjimmiltaan tuon todellisuuden lapsi – ja myös mahdollinen perillinen, mikäli hän kerran löytää oman paluupolkunsa. Uskonnot voivat antaa viitteitä siitä, miten tie on löydettävissä ja miten sitä olisi hyvä kulkea, mutta ne eivät voi kuljettaa ketään perille. Usein saattaa käydä niin, että uskonnollisen elämän ulkonaiset muodot anastavat niin suuren osan ihmisen elämästä, että hänen omakohtainen henkinen kypsyminen näyttää kärsivän muodollisten velvoitteiden johdosta.

Tavanomaisuus ei voi taata ymmärryksen syvenemistä, vaikka sellainen katsottaisiin sosiaalisesti ansiokkaaksi toiminnaksi. Jeesuksen aikaiset fariseukset ja kirjanoppineet (ainakin suuri osa heistä) käyvät esimerkeiksi muodollisen uskonnollisuuden suhteen, ja he olivat paljon ankarampia kuin tämän päivän kristityt. Jeesus arvosteli heitä juuri siitä, että he antoivat liikaa arvoa muotojen noudattamiselle. Nietzsche ilmaisee varmaan Jeesuksen perimmäisen tarkoituksen kirjoittaessaan (tosin aikansa saksalaisista!), että ”heidän polvensa ja kätensä kyllä palvoivat, mutta heidän sydämensä ei siitä mitään tiedä” (Zarathustrasta).

Muodolliseen uskonnollisuuteen liittyä usein olennaisesti kaikkien opettujen uskonnollisten käsitysten ehdoton totena pitäminen ja puolustaminen. Pienikin poikkeaminen koetaan uhkana, joka on koettava torjua (ainakin omalla kohdallaan). On valitettavaa, että poikkeavat

ajatukset niin helposti horjuttavat turvallisuuden tunnetta ja nostattavat vihaa.

Meidän suhtautumisessamme on yhä nähtävissä vanhakantaisen juutalaisuuden piirteitä – eikä se ole mikään ihme. Kristinuskoon kohdistui etenkin toisen vuosisadan aikana (ja jo Paavalinkin aikaan) voimakas juutalaistamisen paine, joka näkyi mm. siinä, että kyseisen vuosisadan loppuun mennessä olivat juutalaiset synagogatavat voimassa lähes kaikkialla, papiston asema korostunut, ja naiset joutuneet alistettuun asemaan.

Mitä muuta ”paha” muodollisuudessa sitten voisi olla? Muodollisuuden tehtävänä lienee mielen kurinalaistaminen ja säännöllisen ajan vaaaminen elämän syvimmillä asioilla. Ongelma saattaa syntyä siitä, että ihminen ei kohdistu näihin asioihin kaikkia olemuspuoliaan: hän vain toimii konemaisesti annettujen mallien mukaisesti, tai käyttää pelkästään tunneolemustaan. Monissa kristillisyydestä lähteneissä liikkeissä pyritään voimakkaisiin tunne-elämyksiin ja selitetään sellaiset suoraan Jumalasta (tai Pyhästä Hengestä) juontuviksi. Tällöin ei aina oteta huomioon ihmisen psyyken ominaisuuksia. Kaikki erikoiset mielen tilat eivät ole jumalaisia valaistumisia – sen voi jo arkipäivän kokemus näiden tilojen seurauksista varsin hyvin todentaa.

Valaistumisen voisi olettaa merkitsevän käsitysten laajenemista ja syvenemistä, koko ymmärryskyvyn muutosta. Pelkästään tunteissa koettu tapahtuma saattaa jopa kaventaa ihmisen suhdetta itseensä ja lähimmäisiinsä. Tähän havaittuun tosiseikkaan nojautunevat joskus myös ns. karrismaattisten liikkeiden arvostelijat: ihmisiltä edellytettäisiin tasapainoisempaa suhdetta vakaviin asioihin, niin että järjellinenkin olemuspuoli pysyisi riittävän hyvin ja kauan mukana.

Vuorisaarna kehottaa pyrkimään taivaallisen isän täydellisyyteen – ei pelkkään hyvyyteen, hyveellisyyteen ja hyväksyttävyyteen. Me vastaamme tähän evankeliumien sanoin: ”Ihmisille se on mahdotonta, mutta Jumalalle on kaikki mahdollista.” Niin varmaankin: ihminen ei voi saavuttaa täydellisyyttä rajallisen ajattelu-, tuntemis- ja toimintakykynsä kautta. Miten rajallinen, ajallisiin käsityksiin sidostunut tietoisuus ylipäänsä voisikaan ymmärtää mitään ehdotonta ja jakamatonta? Mutta oman rajallisuutensa eri osaalueiden ymmärtämiseen hänellä on mahdollisuuksia. Hänen tietoisuutensa voi kyllä pureutua oman elämän tarkoituksen

ja tarkoituksettomuuden kysymyksiin. Ymmärryksensä kautta ihminen saattaa purkaa omien rajoitustensa ja ehdollistumiensa tiheää verkkoa ja alkaa sisäisesti luopua rajallisuudestaan.

Ehkäpä ihmisen tehtävänä onkin rajallisuudesta luopuminen – rajattomuuden jäädessä sitten tarkastelun kohteena olevan ”uskon” varaan. Luopuminen ei tietenkään voi tapahtua minkään sanallisen lupautumisen kautta, vaan se edellyttäne jatkuvaa sisäistä muutosta mielen kaikilla osa-alueilla.

Usko lienee Tertullianusta siteeraten ”järjetöntä” siinä mielessä, että inhimillinen ajatus ei saa otetta mistään sellaisesta, joka ei nojaudu käsitelmiin ajasta ja tilasta. Sen järkevyyks saattaisi kuitenkin piillä siinä aina ja kaikkialla koetussa inhimillisessä yleispiirteessä, joka ilmenee ajatuksessa, että kaiken muuttuvan ja häviävän takana on jotakin ehdotonta ja pysyvää – kutsumme me sitä Jumalaksi tai emme. Skeptikot saattavat tietenkin todeta, että elämään usein liittyvä tuska, kärsimykset ja kuoleman pelko, kuin myös kyllästyminen nautintoihin panee ihmiset kuvittelemaan jotakin vielä paljon parempaa.

Ihmiskunta on saanut käsityksensä ikuisista asioista kuitenkin pääosin sellaisten henkilöiden kautta, joita ei voida luonnehtia pelkureiksi ja tietämättömiksi haihattelijoiksi. Useimpien näistä sanotaan jopa itse kokeneen inhimillisyyden ylittäviä tietoisia tiloja. Heidän osallaan uskolla tarkoitettaneen siten jotakin selkeästi tavanomaisesta poikkeavaa: he uskovat sen, minkä ovat itse kokeneet todeksi.

Kreikan kielen uskoa tarkoittava sana ’Pistis’ viitanee johonkin muuhun kuin pelkkään ’uskonvaraiseen uskomiseen’, se ilmentää myös kokemuseräistä luottamusta siihen, minkä tietää. Ehkä meidän siten olisi hyvä pitää tuo mahdollisuus avoimena mielessämme, vaikka emme sitä kykenekään itsellemme välittömästi todentamaan.

6. Armon olemuksesta

”Joka aamu on armo uus, miksi huolta siis kantaa! Varjot väistyvät ja vajavuus, Jeesus voimansa antaa,” kirjoittaa suosittu 1800-luvun ruotsalainen runoilija Lina Sandell virressä 547. Todennäköisesti Sandell käsitti armon juontuvan ennen kaikkea historiallisesta tapahtumasta, Jeesuksen sovittuudesta, kuten suurin osa kristityistä sen vielä tänäkin päivänä käsittää. On tietenkin eri asia, miten perusteellisesti ihmiset ovat ajatelleet ja ajattelevat tätä pelastumisedellytystä.

Ulkopuolisen sovituksen tarpeellisuuden perustana lienee ollut ajatus ihmisen kykenemättömyydestä synnittömyyteen, ainakin Vuorisaarnan edellyttämään täydellisyyteen, jossa ei saisi ilmetä enää pienimpiäkään itsekkäitä motivaatioita. Vuorisaarna pitää jopa tavanomaista lähimmäisen rakkautta yhtenä itsekkyyden muotona, jota kaikki pakanatkin luonnostaan harjoittavat.

Roomalaiskatoisessa teologiassa ihmisen hyvyys ja hyveellisyys siinänsä eivät ole uhkana Jumalan päättäjävallalle. Mutta siinäkin ihmisen hyväksyminen jumalan yhteyteen on ainoastaan jumalasta itsestään riippuva asia. Ajattelutavassa otetaan huomioon edes jollakin tavoin karman toiminta. Luterilainen suuntaus sen sijaan on pyyhkinyt karman miltei kokonaan pois ja nojaa pelkästään armoon, joka on saavutettavissa ainoastaan uskomalla oppisuunnan perusajatuksiin.

Edeltävän virren sanat voitaisiin tosin ymmärtää laajemmin korvaamalla persoonallinen Jeesus esimerkiksi käsitteillä Buddhi, Buddhi-manas tai Atma-buddhi. Silloin sanoma tulisi täysin hyväksyttäväksi myös itämaisen ja teosofisen ajatustavan piirissä siten, että todellinen henkinen voima tulee ihmisen henkisten periaatteiden kautta, kunhan ne on ensin saatettu toimintaan.

Virren sanomassa voidaan ajatella karman johtavan ihmisen elämää armollisesti, joten on turha tuhlata energiaa murehtimisiin. Manaksen eheytyksen kautta varjot ja vajavuus vähitellen väistyvät ihmisen alkaessa löytää oman dharmansa, sisäisen tarkoituksen elämälleen. Lopulta koko inhimillinen olemus on valmis väistymään ja tyhjentymään jonkin aivan toisenlaatuisen tieltä. Mutta todellisuudessa vasta tässä lähestytään

varsinaista armon paikkaa, sitä, mistä kaikissa henkisissä sanomissa puhutaan, mikäli ne ylipäänsä ovat hengen kanssa tekemisissä.

Jos haluamme kristinuskon tapaan etsiä sovittajaa myös itämaisten käsitysten puitteista, olisi sellainen löydettävissä kahdeltakin taholta: ensiksikin sillä voitaisiin tarkoittaa ihmisen henkistä perustaa, atmaa, joka on buddhisen välineensä kautta tavallaan sidoksissa kausaalikehoon, inkarnaatioiden, tai syiden summaan, kuten Nietzsche sitä nimitti. Periaatteessa tämä on puhtaasti henkinen, ja siten viaton prinssiippi, joten sen vastuullisena pitämisessä on piirteitä sijaiskärsimisestä.

Toisaalta taas jokainen erillinen persoonallinen inkarnaatio joutuu kohtaamaan paljon sellaisia syiden, skandhojen seurauksia, joiden syntyn sillä itsellään ei ole mitään suoranaista tekemistä. Persoonallisuutta, tai pikemminkin egoa, voitaisiin siten edellistä paremmin perustein pitää uhrilampaana. Juuri ego saattaisi kuvata sitä Vanhan Testamentin Isakia, jonka uhraamisen valmius, eli josta irrottautuminen sisäisesti muodostaa todellisen armon edellytyksen hyvin monien filosofioiden mukaan, ilmansuunnasta riippumatta.

Vuorisaarnan opetukset viittaavat siihen, että todellisen uskonnollisen mielenlaadun saavuttaminen edellyttää ulkonaisen elämisen halun lähes täydellistä haihtumista. Niin kauan kun ihminen ylipäänsä haluaa ulkonaisesti kokea jotakin, kuinka ylevää ja kaunista tahansa, ei hänen miensä ole todella uskonnollisessa tilassa – tuskinpa edes todellista uskoa vaativassa tilassa!

Vapautuminen elämään liittyvien vetovoimien otteesta saavutettaneen kuitenkin pääsääntöisesti elämällä, kokemalla ja ymmärtämällä omakohteisesti ulkonaisen elämän suhteellinen luonne. Laulun sanat: rakasta, kärsi ja unhoita kuvannevat tämän pitkän tien alkuvaihetta, kokemusvarannon hankkimista.

Ymmärrys syntyy vasta kehityksen myöhemmissä vaiheissa. Ihmisen päivätietoisuuden ominaisuus, unohtaa suuri osa kokemuksistaan, on tietenkin jo armoa sekkin. Unohtaminen ei tosin koske tietoisuuden syvempiä kerrostumia, joihin kokemukset piirtyvät, ja ovat palautettavissa henkisen tietoisuuden avauduttua.

Halifaxin yliopiston uskontotieteiden professori Ravi Ravindra sanoi eräässä Suomessa pitämässään luennossa, että ihmisen on tultava rikkaaksi

voidakseen tulla henkisesti mielessä köyhäksi! Toisin sanoen ihmisen on tultava rikkaaksi elämäkokemusten suhteen, aina kyllästymiseen saakka, voidakseen luonnollisella tavalla irrottautua niistä sisäisesti – niin etteivät ne jää kummitelemaan.

Vuorisaarna kehottaa pyrkimään taivaallisen Isän täydellisyyteen – ei siis pelkkään hyvyyteen, hyveellisyyteen ja hyväksyttävyyteen. Kristityt vastaavat varmaan tähän evankeliumien sanoin: ”Ihmisille se on mahdollista, mutta Jumalalle on kaikki mahdollista.”

Näin on – ihminen ei voi saavuttaa täydellisyyttä oman rajallisen ajattelun, tuntemisen- ja toimintakykynsä kautta. Miten rajallinen, ajallisiin käsitteisiin ehdollistunut tietoisuus ylipäänsä voisikaan ymmärtää mitään ehdotonta ja jakamatonta? Mutta oman rajallisen egonsa eri osa-alueiden ymmärtämiseen ja havaitsemiseen hänellä sentään on mahdollisuuksia.

Tässä kohdin joudumme ottamaan mukaan armon mahdollisuuden, mutta tarvitaanko siihen lisäksi omakohtaisia ansioita, tai edes jonkinlaisia ponnistuksia?

Lienee ymmärrettävää, ettei mikään absoluuttinen jumaluus itsessään kaipaa inhimillisen tietoisuuden suorittamia toimia. Tosin mestari Eckhart väittää, ettei jumala ilman minua voisi mitään tehdä. Mutta tarkoittiko hänkään sitä, että ihminen voisi tulla täydelliseksi omin ponnistuksin? Tuskinpa vaan. Eckhart käsittää luomisen jatkuvaksi prosessiksi, jossa ihminen toimii täällä ajassa ja tilassa ikään kuin jumalan käyttövälineenä.

Uusi Testamenttikin vakuuttaa Jeesuksen, ja Jeesus psalmin 82:6 sanoin, että te olette jumalia!

Mutta jumalallista tietoisuutta ihminen ei kykene omin toimin saavuttamaan, koska hän on sidoksissa omiin ehdollistumiinsa, sielunsa voimien liikuntoihin, ei sen perustaan. Vasta irrottautuminen kaikesta elämän tai pikemminkin elämien aikana minään ehdollistuneesta voi viedä tilaan, missä inhimillinen tulee kosketuksiin yli-inhimillisen kanssa. On aivan samantekevää puhutaanko silloin jumalan, yliminän tai mestarin armosta, koska puhe lienee täysin samasta asiasta.

Mikäli ihmisen on kerran tultava Paavalin kuvaamaksi ”eläväksi tekeväksi hengeksi”, itämaisien käsitteiden adeptiksi, tulisi hänellä luonnollisesti olla omakohtaisesti koettua tietoa siitä, mitä elämän ilmentäminen pitää sisällään. Ei varmaankaan riitä, että hänen henkensä on peräisin täydell-

lisestä tietoisuudesta ajan ja tilan tuolta puolen, ellei hänessä ole itsessä koettua tietoa elämästä ajan ja tilan rajoituksissa. Kausaalista olemusta, johon puhdistunut tieto kerääntyy, voitaisiin ehkä kutsua arkkityyppisten ominaisuuksien varannoksi, raamatun mukaan taivaalliseksi, eli pysyväisluonteiseksi aarrekkammioksi.

Jos siis kysymme, mihin armo-käsite henkisessä mielessä todella kuuluu, lienee perusteita vastata: Inhimillisen ja jumalallisen väliseen suhteeseen, tai pikemminkin yhdistymiseen. Mutta voiko inhimillinen tietoisuus tulla sulautetuksi jumalalliseen omien ponnistusten kautta, vai ainoastaan jumalan armosta? Ja milloin jumala, tai henkinen prinssiippi mahdollisesti vuodattaa armonsä ihmisolemukseseen, tai ihmisluelun ydinolemukseseen, kuten Eckhart tarkentaa?

Eckhartin mukaan jumala henkisenä olemuksena elää ikuisessa nythetkessä ja ottaa ihmisen sellaisena kuin hän nyt on, ei sellaisena kuin tämä on joskus ollut. Eli kun ihminen on valmis, niin kaikki karma tai synty raukeaa jumalan rakkauteen. Eckhartin jumala ei edes varsinaisesti huomaa syntistä ihmistä. Jumala ei ole sellainen olento, joka voi harkita toimiaan ihmisen tavoin, vaan toimet tapahtuvat itsestään silloin, kun tietyt edellytykset on täytetty: ja ehkäpä juuri näin jumalallisten periaatteiden tulisikin ilmetä – universaalisesti!

Karma-ajattelun pohjalta voidaan ajatella, että ihminen itse joutuu ponnistelemaan niin kauan, että hän on tasapainottanut kaikki tekojensa ja tekemättä jättämiensä seuraukset, aiheuttamansa syyt, skandhat. Mutta onko elämä kuitenkaan aivan näin suoraviivaista?

Filosofi Nietzsche tiivistää ihmisenä olemisen kehityksen siten, että hänen pitää ensin tulla kameliksi, sitten leijonaksi ja lopulta lapseksi. Nietzsche puhuu kolmesta suuresta muutoksesta eli vihkimyksestä.

Kehitystä johtaa luonnollisesti karma, jota voitaisiin kutsua myös jokapäiväiseksi armoksi. Alkuvaiheissa se sisältää elämäkokemusten ammentamista, parhaimmillaan kärsivällisyyden ja ymmärryksen opetelmista. Kärsivällisyyden opiskelullekin pitää lopulta tulla raja, jolloin ihminen joutuu kyseenalaistamaan kaiken ulkopuoleltaan omaksumansa (ylittää yksipersonaiset verbit) ja alkaa rakentaa todellista omaa, ei kopiointua tahtoaan ja ymmärrystään.

Yksilöllistyminen lienee välttämätön vaihe, joka ei tosin alussa ole kovin kaunista katseltavaa. Yhteisön paine usein pyrkii työntämään ihmistä taaksepäin, sosiaalisesti sopeutuvaksi. Tämä johtui Nietzschen mukaan siitä, että ilo laumassa oli paljon vanhempi asia kuin ilo minässä. Ajattelu ja vastuun kanto ovat raskaita, joukkoon sulautumalla niihin on saatavissa helpotusta. Lopulta ihminen joutuu kuitenkin kyseenalaistamaan jopa oman erillisen minäisyytensäkin, jolloin hän tavallaan tyhjentyy sisäisesti – tulee jälleen lapseksi – kadottaen vanhan, itsekkään itsensä (kuten UT vaatii).

Kokemuksesta tiedämme, että täällä lähes jokainen väsy jossakin elämänsä vaiheessa. Silloin joka suuntaan tuntuu olevan seinä vastassa. Mutta tällaiset vaiheet menevät useimmiten ohi, kun elämä tuo eteen uusia haasteita: parempaa ymmärrystä, tai ainakin kestävyyttä kantaa taakansa. Sisäisten sidostumiemme purkaminen tai purkautuminen lienevät todellista “köyhyyden ihanteen” toteuttamista, sillä pelkkä konkreettinen luopuminen ei sinänsä muuta ihmismieltä. Vaikka elämä näin auttaisikin meitä luopumaan kaikesta ulkonaiseen liittyvästä – jopa elämisen halustakin – ei se kuitenkaan sellaisenaan voine irrottaa meitä erillisen itsen (egon) tuntemuksesta.

Erään itämaisen ajattelutavan mukaan raja puhtaasti inhimillisen ja sitä selkeästi korkeamman välille määräytyy sen mukaan onko ihmisesä vaikuttava manas, ymmärrys, pääosin astraalisten vai buddhisten virikkeiden elävöittäjä. Äärimmillään raja lienee kuitenkin ylitetty vasta silloin kun kaikki astraaliset vaikutteet ovat poistuneet, ja persoonallinen minätunne kokonaan hävinnyt: Vasta silloin voi yhdentymisen ”korkeampaan minään”, Kristukseen todellisuudessa tapahtua. “Vasta kun astraalinen heijastaa ainoastaan voitettua elävää ihmistä, eikä enää itsekkään halun täyttämää persoonallisuutta, voi loistava augoieides, jumalallinen itse, värähdellä tietoisesti sopusoinnussa inhimillisen olemuksen molempien olemuspuolien kesken – puhdistuneen ihmisen – ja ikuisesti tahrattoman henkisen sielun kanssa”, kirjoittaa teosofian tärkein ilmentäjä H.B Blavatsky kirjassaan Käytännön Okkultismismi.

Valoa tielle kirjassa todetaan: “Tapa elämisen ja mukavuuden halu, mutta kunnioita elämää niin kuin ne, joille se on mieluinen.” Paavali kirjaa lähes saman ajatuksen: ”Jos elätte luontonne mukaan, te kuolette, mutta jos Hengen avulla kuoletatte syntiset tekonne, te saatte elää (Room 8:13)”.

Matteuksen evankeliumissa sanotaan: 'Ken ei kiellä itseään eikä jätä isäänsä ja äitiään, eikä tule vieraaksi kaikelle tämänkaltaiselle, ei ole minun arvoiseni' (Mt. 10:37).

Ihmisten tekojen osalta, jotka sisältävät myös tunteet, ajatukset ja tahdon, mestari Eckhart kirjoittaa, että me emme saa ajatella pyhyiden joutuva tekemisestä vaan pikemminkin olemisesta, sillä teot eivät pyhitä meitä, vaan meidän on pyhitettävä tekemme.

Väsyminen elämään nostaa helposti esiin kysymyksen mahdollisesta armon väliintulosta: ihminen on taipuvainen anomaan jonkin korkeamman voiman, tai persoonan apua silloin, kun omat voimat näyttävät loppuvan. Mutta ovatko ne todella lopussa – ja mihin ne ovat valuneet? Vai onko ihminen vain kasvanut mukavuudenhaluiseksi ja hengellisesti laiskaksi?

Moni saattaisi ajatella hengellisen laiskuuden tarkoittavan kirkossa käyntien tai rukouksiin käytetyn ajan vähäisyyttä, mutta sitä tulisi ehkä pikemminkin ajatella sisäisen ponnistelun ja omaehtoisen ajattelun laiminlyönniksi – pitemmälle ehtineiden kohdalla ajattelun hillitsemiseksi, että mieli hiljentyisi. Kirkoissa ja vastaavissa yhteisöissä kulkijat saattavat omaksua vaivaa näkemättä toisten ajatukset sellaisinaan ja koettavat sitten soveltaa niitä kaavamaisesti käytäntöön. Eckhart sanoisi heidän kaltaisistaan, että "he ovat kyllä löytäneet tien, mutta kadottaneet Jumalan, joka on siihen kätkeytynä." Tai Nietzsche, että "Heidän polvensa palvoivat, ja heidän kätensä ovat hyveen ylistystä, mutta heidän sydämensä ei tiedä siitä mitään."

Mitä sitten voidaan tiivistäen sanoa armon laskeutumisen tilaan pääsemisestä?

Ehkä lyhimmän neuvon antaa mestari Eckhart Opetuspuheissaan kirjoittaen: Katso tarkasti sisimpääsi ja kun löydät itsesi, päästä siitä irti. Tämä on paras tie.

Hyvin tiiviisti esittää saman myös tunnettu hindulainen opettaja Ramana Maharshi (RM:n opetuksia) sanoen, että paras karman (toiminnan) bhaktin ja jnanan tie on tutkia perusteellisesti, kuka on se, jolle on ominaista karma, vibhakti (rakkauden ja antaumuksen puute) viuoga(erillisuus) ja ajnana (tietämättömyys). Tässä tarkastelussa ego häviää, ja Itsessä olemisen tila, jossa ei ole koskaan ollut mitään näistä kielteisistä ominaisuuksista, jää jäljelle totuutena.

Samantapaisia ohjeita egon ylittämisestä antaa myös eräs tämän päivän tunnettu saksalaissyntyinen opettaja, Eckhart Tolle kirjoissaan (Läsnäolon Voima, Uusi Maailma).

Ihmisen äärimmäisenä tehtävänä lienee periaatteessa omasta rajallisuudestaan luopuminen. Luopuminen ei tietenkään voi tapahtua minäkään sanallisen lupautumisen kautta, vaan se edellyttää jatkuvaa sisäistä muutosta mielen kaikilla osa-alueilla, ja tietenkin myös uskoa siihen, että todellinen perustavaa laatua oleva muutos on ylipäänsä mahdollista. Usko lienee Tertullianusta siteeraten ”järjetöntä” ainakin siinä mielessä, että inhimillinen ajatus ei saa otetta mistään sellaisesta, joka ei nojaudu käsityksiin ajasta ja tilasta. Uskon järkevyyttä saattaisi kuitenkin piillä siinä lähes kaikkialla ilmenevässä ajattelussa, että kaiken tämän muuttuvan ja häviävän takana täytyy olla jotakin ehdotonta ja pysyvää – kutsumme me sitä Jumalaksi tai emme.

On varsin ilmeistä, että inhimillisen tietoisuuden selkeästi ylittävästä tilasta ei voida sanallisesti puhua juuri mitään, koska sanat on ehdollistettu kuvaamaan ilmiöitä ajan ja tilan puitteissa. Ehdottomasta ne voivat antaa vain karkean symbolisia viitteitä. Eckhart vakuuttaa, että kaikki se tieto todellisuudesta, minkä opettajat ovat oppineet oman älynä ja ymmärryskykynsä kautta, ei riitä vihjeeksikään henkisestä tietämisestä.

Lopuksi voisimme koettaa tarkastella armon edellytyksiä Johanneksen evankeliumin 8. luvun sisältämän erikoisen lupauksen pohjalta:

“Jos te pysytte minun sanassani, niin te totisesti olette minun opetuslapsiani; ja te tulette tuntemaan totuuden, ja totuus on tekevä teidät vapaiksi.” (Joh. 8:31-32)

Eräs matemaatikko ja henkinen etsijä, Gurdjieffin oppilas J. G. Bennett kuvasi kaikkea elämää eriasteisten energioiden toimintana (Aineen, elämän ja kosmoksen energiat). Hän luokitteli energiat laadun mukaan 12 tasoon.

Luokituksessa esitetään, että aina kun on määrä tapahtua positiivinen muunnos energiatasolta toiselle, tarvitaan alkutilaa kahta astetta korkeamman energian mukanaoloa, kuten esimerkiksi entsyymien toimintana ruuansulatuksen yhteydessä. Periaate voisi myös ilmentää raamatun kuvaamaa hapatuksen kaltaisuutta. Yksinkertaisimmillaan

tällaista energioiden muutosperiaatetta voidaan kuvata höyrykoneen mekanismeissa, missä alhaisimmasta hajaenergiasta E12 (höyry) päästään yhtä astetta korkeampaan liike-energiaan E11 (mekaaninen liike) sidosenergian E10 (itse mekaaninen laite) avulla.

Kolme korkeinta, kosmista energialaataa ovat: Transkendenttinen (E1), yhdistävä (E2) ja luova energia (E3). Kristillisellä käsitteistöllä ne voitaisiin ilmaista: Isä, Poika ja Pyhä Henki. Itämaisittain Brahma, Vishnu ja Siva, tai Atma, buddhi ja Manas.

Näiden ikuisten, puhtaasti henkisten energioiden alapuolella on ns. Tajuntaenergia (E4), jonka tuntemukseen ja käyttäjäksi ihminen parhaimmillaan voi kohota sillä edellytyksellä, että jotkin seikat, kuten vaikeasti ylitettävät kokemukset, saavat hänessä aikaan jonkin verran luovan, intuitiivisen energian (E3) vapautumista.

Kokemuksesta tiedetään, että todella vaikeiden tilanteiden läpikäymisen jälkeen ihmisen sietokyky nousee. Kaikki pienemmät vaikeudet tuntuvat mitättömiltä. Hänen tietoisuudessaan on siten tapahtunut selkeä muutos.

Ihmiset käyttävät jokapäiväisessä elämässään tavallisimmin keskitaason ns. elämänenergioita, yleisimmin ns. automaattienergiaa (E6). He vaivautuvat vain hetkittäin pitämään yllä sensitiivisen tason (E5) tilaa, todellista valveilla, tai hereillä oloa. Ehkä tästä syystä UT:ssa korostetaan 30 kohdassa valvomista, ja mainitaan, etteivät opetuslapsetkaan jaksaneet valvoa Jeesuksen kanssa, vaan heidän tietoisuutensa vajosi automaattiselle tasolle.

Tuomaan evankeliumissa symboloidaan ”Johanneksen kaltaisuudella”, siis Johannes Kastajan kaltaisuudella, inhimillisessä mielessä täyteen mitaansa kehittyntä persoonaa. Sellaista, jonka tietoisuus käyttää jo pääosin tajuntaenergiaa, eli jonka erotuskyky on kehittynyt manaksen eheytyksen myötä. Tällaista ihmistä voitaisiin ihmisten näkökannalta pitää hyvänä ja jopa pyhänä, mutta hänessä ei kuitenkaan vielä ole todellista tietoa, ”elämää itsessään”, hän ei vielä ole mikään ”eläväksi tekevä henki”, ihmisyyden korkein kukinto.

Bennettin mukaan tällainen ihminen tarvitsee vielä varsinaista henkistä apua, rakkauden yhdistävää energiaa (E2), että hänessä alkaisi virrata todellinen luova, tietämättömyydestä ja tietoisuuden katkonaisuudesta vapauttava energia (E3).

Tämän näkemyksen avulla voitaisiin edellä mainitut Johanneksen evankeliumin tekstijakeet tulkita siten, että sanassa ja opetuksissa pysyminen, tai pikemminkin niiden todeksi eläminen ja ymmärtäminen johdavat tilaan, missä todellinen henkinen läsnäolo tulee mahdolliseksi, ja missä niin sanottu syntyminen ylhäältä voi tapahtua.

Evankeliumin Jeesuksella kuvattaisiin tässä, kuten usein kristillisessäkin ajattelussa, jumalallista, kaikkiallista rakkautta. Sen myötävaikutuksesta ihmisessä aktivoituu jotakin, joka on luonteeltaan täysin poikkeavaa kaikesta tuntemastamme, ja vasta se voi johtaa totuuteen, eli sisäiseen vapautumiseen kaikista inhimillisen elämän rajoituksista, unohduksesta ja eriaisteisista aikajatkumoista.

Bennettin kaavan mukaan tämä mystinen, inhimillisyyden rajoista vapauttava tapahtuma, eli Johanneksen 8. luvun kaksi jaetta voitaisiin ilmaista: $E4 + E2 = E3$.

Ihmisille näyttää olevan vaikeata löytää tasapainoa kohtaloon alistumisen ja turhanaikaisen kapinoinnin välillä. Joitakin itämaisia suuntauksia voitaneen arvostella siitä, että niissä katsotaan kaiken eteen tulevan olevan väistämätöntä kohtaloa, jonka muuttamiseksi ei kannata nähdä vähäisintäkään vaivaa. Länsimailla taas tulkitaan helposti kaikki ikävät asiat lähinnä ympäristön tuotteiksi, joten muutosten pitäisi tapahtua ilman muualla kuin omassa sisikunnassa.

Nietzschen esittämä ”luoden lunastaminen” ansainnee hieman enemmän huomiota, mikäli otamme vakavasti karman toiminnan – sen, että tämänhetkiset tunteemme, ajatuksemme ja varsinaiset ulkoiset toimemme luovat tulevaisuuttamme – tahdomme sitä tai ei?

Tämänkin periaatteen me voimme tulkita turhan suoraviivaisesti siten, että päädyimme tekemään ainoastaan yleisesti hyväksi katsottavia tekosia – ja kuvittelemme melko pian ansaitsevamme paikan ”ilmestyskirjan valkoviittaisten joukossa”, jotka ovat pesseet vaatteensa ja valkaisseet ne karitsan veressä. Hyvää tehden meistä kyllä tulisi ”hyviä ihmisiä” ihmisten mitalla mitaten. Mutta tuollainen määritelmä nojaa ainoastaan inhimilliseen kokemukseen elämästä – siihen että ihmisten mielestä ”mukava on yleensä mukavampaa kuin epämukava”!

Voimme ehkä kuvitella kykenevämmme rakastamaan lähimmäistämme kuten itseämme, mutta todellisuudessa vain näyttää siltä. Voimme

kuvitella rakastavamme jumalaakin yli kaiken, mutta todellisuudessa rakastamme vain sitä hyvyttä, jonka katsomme kohdistuvan itseemme ja läheisiimme Hänen taholtaan. Mestari Eckhart sanoisi silloin ihmisen rakastavan Jumalaansa samoin kuin lehmäänsä – siltä odottamansa maidon takia?

Tyhjentyminen inhimillisen elämän ehdollistumisista ei asiana sinänsä tarkoita sitä, että ihminen olisi omin ponnistuksin yltänyt ehdottomaan jumaluuteen saakka – hän on vain tullut rikkaaksi ihmisyydestä ja valmis siitä kaikesta sisäisesti ja ehdoitta luopumaan. Elämä on jo hänelle kaiken mahdollisen antanut, ja hän on sen suhteellisen merkityksen tajunnut – ja absoluuttisen merkityksettömyyden ainakin aavistanut.

Silloin ihminen on valmis ja kolkuttaa ikuisuuden porteilla, mutta hän ei itse kykene niitä avaamaan. Armolle lienee siten aina tarvetta!

7. Ajatuksia ylösnousemuksesta

Kristillinen käsitys ylösnousemuksesta perustuu uskontunnustuksiin ja niiden pohjaksi valittuihin raamatun kertomuksiin. Kertomuksista on huomio kiinnitetty lähes yksinomaan Jeesus Nasaretilaista koskeviin kirjoituksiin, koska ainoastaan hänen ylösnousemuksellaan katsotaan olevan koko uskon sisällön kannalta ratkaisevaa merkitystä.

Vanhan Testamentin kertomukset Hanokin (1. Moos 5:24) ja Eliaan (2. Kun. 2:11) ”ylösnousemuksista” ovat jääneet pahasti tämän myöhäisemmän kertomuksen varjoon – puhumattakaan tietenkään muiden uskontojen piirissä kerrotuista vastaavankaltaisista ilmiöistä tai niiden perusteista.

Tietenkin on aina otettava huomioon, että läheskään kaikkien historiallisten ”pyhiksi katsottujen ihmisten” viimeisistä vaiheista ei ole tarjolla jälkipolvien kirjallisia kuvauksia, ja että mainittujenkaan kohdalla niitä tuskin voidaan pitää täysin autenttisina dokumenttiaineistoina.

Mm. Jeesuksen viimeisiä päiviä koskeva kriittinen tutkimustoiminta on heittänyt raskaitakin varjoja raamatun kuvauksien sananmukaisen totena pitämisen perustusten ylle (ks. Matti Myllykoski: ”Jeesuksen viimeiset päivät”. Tällainen varjo lankeaa myös uskontunnustuksessa mainitun ruumiin ylösnousemuksen osalle. Todella lihallinen ylösnousemus tosin todetaan tulkintavirheeksi jo Otavan Ensyklopedian kohdassa ”kuolema” (dosentti Laasonen).

Uuden (uusimman) Katekismuksemme selitysosassa myönnetään fyysisen ruumiin lopullinen hajoaminen ja sanotaan meidän kerran saavan uuden kuolemattoman ruumiin, jonka esikuvana on Jeesuksen ylösnousemusruumis (väitteen raamatulliset perusteet ovat tosin heikot). Useat papit puhuvat seurakuntalaisilleen yhä tänäkin päivänä fyysisen tomumajamme ylösnousemisesta (ja kansa toivottaa ”kevyitä multia haudalle”!).

Jotkut tutkijat ovat asettaneet jopa Jeesuksen hautaustavankin (Myllykoski) kyseenalaiseksi, ajankohdasta puhumattakaan. Kun lisäksi evankeliumien kuvaukset hautauksen jälkeisistä tapahtumista ovat epämääräisiä ja keskenään ristiriitaisia, jää tästä vaikeasta – mutta sitäkin tärkeämmästä asiasta turhan paljon pelkkien päätelmien tai puhtaasti uskonvaraiseksi.

Kokonaisuutena voidaan raamatun kuvauksista päätellä ainakin se, että Jeesuksen ylösnoussut hahmo ei ollut ominaisuuksiltaan tuntemamme fyysisen ruumiin kaltainen: alkuvaiheissa opetuslapsilla oli jopa vaikeuksia tunnistaa hahmoa Jeesukseksi (Lk. 24:31), ja myöhemmin tämä muuntuvaluontoinen (ks. Mk. 16:12) olemus ilmestyy ja poistuu näkyvistä fyysisten esteiden läpi. Ainoastaan parissa raamatun kohdassa halutaan syystä tai toisesta korostaa olemuksen todella ”lihallista luonnetta” (Lk. 24:39-41, Joh. 20:27).

Periaatteessa saattaisi olla niin, että jälkipolvet ovat aikojen ja tulkintojen saatossa halunneet korostaa Jeesuksen kuoleman ja ylösnousemuksen täydellistä kokonaisvaltaisuutta ja ainutkertaisuutta jopa siinä määrin, että sen on täytynyt ulottua ”taivaista aina karkeimpaan fyysiseen muotoon” saakka – kuten kirkkohistorian dosentti Laasonen vallinnutta käsityskantaa perustelee.

Osaltaan tulkintaan lienee vaikuttanut myös ihmisten luonnollinen mieltymys omaan tuttuun ruumiiseensa – ja sille esitettyyn ikuistumismahdollisuuteen. Vertailevan tutkimuksen mukaan on ruumiillisen ylösnousemuksen käsitykselle löydetty aikaisempia esikuvia esim. zarathustalaisuudesta.

Ensimmäisten vuosisatojen toisinajattelijoiden, gnostilaisten, varsin poikkeavat tulkinnat ”ylösnousemuksesta hengessä” saattoivat aikanaan – ehkäpä vielä tänäkin päivänä – tuntua useimmista filosofiseen ajatteluun tottumattomista aivan liian ”ilmassa olevilta” – henkisiltä. Gnostilaisten ajattelutapaa lähellä oleva näkemys on kuitenkin jäänyt tukahduttamispyrkimyksistä huolimatta jollakin tavoin eloon ja noussut pintaan mm. keski-aikana esimerkiksi Mestari Eckhartin ja Jakob Bähmen tulkinnoissa, sekä myöhemmin runsain määrin uuden-ajan kirjailijoiden, taiteilijoiden ja muiden ajattelijoiden keskuudessa (kuten Blake, Rembrant, Dostojevski, Tolstoi, Nietzsche, Emerson, Snellman, Callen-Kallela, jne.).

Ylösnousemus ajatusta ei tietenkään voida pitää pelkästään kristinuskoonkuuluvana, vaana. Selöydetävissä hieman erimuodoissa lähes kaikista vanhemmista ja nuoremmista uskonnollisista ajatusrakennelmista. Eräiden itämaisten koulukuntien opetuksissa puhutaan jopa eriasteisista ylösnousemusruumiista, aineettomista, tai yli-aineellisista, ominaisuuksiltaan muunneltavista ”autuudenruumiista”, esim. dharmakaya (totuusruumis),

sambhokaya (täydellisen autuuden ruumis) ja nirmanakaya (emanaationruumis), joita ylösnousseet tietoisuudet voivat käyttää halutessaan kommunikoida ulkoisesti ihmisten kanssa. Sisäinen kommunikointi ei tarvitse välttämättä minkäänlaista ruumista, eli välttävää tekijää, mikä todellisuudessa voisi osaltaan selittää hengen ylivertaisia mahdollisuuksia kaiken rajoitetun ja muodollisen perustana (ks. esim. Dalai-Lama, Opetuksia Viisaudesta, Madhiamikan avain).

Erilaisissa mystiikan perinteissä on kertomuksia siitä, kuinka ”mes-tariuden” saavuttanut ihminen täydellisessä yksinäisyydessä tietoisesti hajottaa loppuun kuluneen fyysisen ruumiinsa kolmen päivän kuluessa täysin näkymättömiin, säilyttäen siitä itselleen mahdollista käyttää varten ns. pysyvät atomit.

Tästä tuntemastamme lihallisesta ruumiista ei varsinaisesti sanota muodostettavan mitään ylösnousemusruumista, vaan sellainen muodostuu fyysisen välineen ”korkeammasta olemuspuolesta”, sen energisestä mallista ja elämänvoimien kantajasta (ns. eetteriruumiista). Tämän puolen ihmisestä sanotaan kuolemassa irtautuvan ja normaalissa tapauksessa varsin nopeasti hajoavan. Se lienee myös hahmo, joka joskus voidaan kuoleman hetkellä ja pian sen jälkeen jopa aistein havaita – ainakin sellaisesta on kansojen parissa runsaasti kertomuksia.

Tavallisessa tapauksessa sanotaan inhimillisen tietoisuuden siirtyvän tämän energiamuodon hajoamisen myötä hieman etäämmälle meidän aistimaailmastamme, eräänlaiselle ”mielen subjektiivisemmalle” alueelle, tai pikemminkin tilaan, jossa tietoisuus kuitenkin kokee, että sillä on selvästi oma ruumis, joskin luonteeltaan edeltäneestä poikkeava.

Eri yksilöiden kokemisessa sinänsä voinee olla suuriakin eroavuuksia esimerkiksi sen nojalla, kuinka abstraktiin tai konkreettiseen kokemista-paan kukin on eläessään ollut taipuvainen.

Energiamuodon hajoaminen sinänsä fyysisen ja psyykkisen välisenä siltana saattaisi selittää sen, että täältä poistunut ei enää voi luoda konkreettista yhteyttä jälkeensä jääneisiin.

Sellainen mahdollisuus jää vain niille (ani harvoille), jotka kykenevät tuon välineen tavalla, tai toisella pitämään käytettävissään. Tosin sanotaan olevan poikkeustapauksia, joissa hyvin voimakkaasti aineelliseen elämään sidostunut tietoisuus, tai itsemurhan tehnyt jää ”kummittele-

maan” turhan lähelle ihmisten havaintokenttää, mutta hänenkin tajuntansa toimii silloin psyykkisen hahmon välityksellä. Tämänkaltaiset ilmiöt eivät kuitenkaan aina liene todellisten vainajien aiheuttamia, vaan niille löytyy muitakin lähteitä näkymättömän luonnon moninaisuudesta – puhumattakaan elävien ihmisten psyyken vielä puutteellisesti tutkituista kaukovaikutuksista, ja ylenpalttisesta mielikuvituksesta.

Varsin yleisesti kutsutaan kuolemanjälkeistä tilaa vanhoissa kirjallisissa lähteissä tuonelaksi, tai manalaksi, mutta tilan määrittely jää useimmiten kovin epämääräiseksi. Tällöin saadaan asiasta helposti sellainen kuva, että kyseessä olisi jokin maailman kaltainen paikka, jonka olosuhteista kirjallisuuden antamat kuvaukset poikkeavat huomattavassa määrin – sikäli kun sitä yritetään kuvata. Raamatussa annetaan tuonelasta jokseenkin lohduton kuva paikkana, josta kaivataan pelastamista (ks. esim. Ps 49:15- 16; Job 17:13; Hoos 13:14). Synkähköt kuvaukset saattaisivat ilmentää pelkästään sitä, että nämä tavalliset kuolemantakaiset tilat eivät ole mikään lopullinen ihmisyyden tavoite. Niillä saattaa yksilöllisen tietoisuuden kannalta olla ajallinen, tilapäinen luonne tämän tuntemamme elämän tapaan – joskaan ei ehkä aivan samanlainen.

Kristityiden pelkäämä helvetti lienee saanut syntynsä pääosin vasta kristillisen kirkon muotoutumisen myötä. Hieman karkeasti sanoen se on kaikille niille kehitelty paikka, jotka eivät ole halunneet ottaa vastaan kirkon kiteyttämää sanomaa ”ainoassa oikeassa muodossa.”

Mikäli tämänkaltaiset, varsin yleiset kuvaukset kuolemantakaisista tiloista perustuvat edes jossakin määrin totuuteen, voitaisiin niiden yhteydessä ehkä puhua suhteellisesta ylösnousemuksesta, missä tietoisuus siirtyy jonkinlaiselle mielen subjektiiviselle tasolle – ehkäpä sulattelemaan, tai sisäistämään maallisen elämänsä kokemuksia. Luonnossa ilmenee aina liikkeen ja levon vuoroittaisuutta, mikä analogisesti saattaisi päteä myös psyykkisen luonnon suhteen. Tuomaan evankeliumin mukaan ”Isänne merkki teissä on liike ja lepo”.

Kertomukset niin sanotusta kiirastulesta saattaisivat liittyä sisäiseen tilaan siirtymisvaiheeseen, jossa yksilö ei enää voi totutuin keinoin tyydyttää sellaisia elämänaikaisia halujaan, jotka vaativat välineekseen varsinaisen fyysisen ruumiin ominaisuuksia. Karkeat aistilliset nautinnot vaativat luonnollisesti fyysisiä aisteja ja hermostoa, josta syystä kuolema saattaa

tuottaa joillekin tämänkaltaisiin tarpeisiin liiaksi ehdollistuneille ihmisille tilapäisiä vierotusoireita, joita voitaisiin kutsua kiirastuleksi.

Joidenkin käsitysten mukaan ihminen joutuu myös läpikäymään edeltäneen elämänsä tapahtumia, nähden ne tavallaan toisten silmin. Hän joutuu itse kokemaan, mitä on omilla toimillaan toisille aiheuttanut – ja kykenee näin oppimaan tulevien mahdollisuuksien varalle. Tällainen prosessi saattaisi sekun tuntua varsin kiirastulenomaiselta.

Mikäli tällaiset puhdistavat ja tilapäiset siirtymävaiheet ovat todellisia, menettävät puheet ikuisesta helvetin tuesta samalla merkityksensä. Se ei tietenkään tarkoita sitä, etteikö olisi olemassa tiloja, joissa kehitysmahdollisuutensa totaalisesti hukkaan käyttäneet inhimilliset tietoisuudet purkautuvat. Mutta sellaisten poikkeustapausten yleistäminen koskemaan kaikkia toisinajattelijoita ja epäuskoisia kuvastaa oman aatesuuntansa yksipuolisen fanaattista korostamista.

Pääosin käsitykset näyttäisivät kyllä viittaavan siihen, että kiirastulen vaihe menee ohitse antaen sijaa elämän jälkeiselle lepotilalle, joka jollakin tavoin muotoutunee kunkin yksilön todellisten ominaisuuksien mukaiseksi – toisin kuin tuntemassamme maallisessa elämässämme. On myös runsaasti kirjallista perinnettä siitä, että ihminen kohoaa esivaiheiden jälkeen todella onnelliseen tilaan, jossa hän kokee runsain määrin kaikkea omalla kohdallaan onnea tuottavaa (autuutta).

Kristityt puhuvat taivaasta, tai paratiisista tällaisena rikkumattoman onnellisuuden tilana, itämaisittain voitaisiin puhua devakaanista, tai käyttää joitakin muita nimityksiä. Mutta tuollaisen tilan lopullisuus jää – etenkin kristillisissä piireissä – useimmiten vaille periaatteellista pohdintaa.

Todellisen taivaassa olemisen ikuisen tilan täytynee tarkoittaa ajatonta, ehdotonta sisäistä, välityksetöntä ja välineetöntä samaisuutta kaiken äärimmäisen lähteen kanssa – yhtä olemista Isän, Jumalan kanssa.

Hengellisessä mielessä vain Jumala lienee todellisuudessa pyhä: kaiken ilmenneen pyhyys riippunee pelkästään sen sisäisestä, suorasta yhteydestä tähän todellisen pyhyiden ainoaan lähteeseen, josta kaikki maailman tuntemat, ja sille tuntemattomat ”pyhät” olemuksensa ammentavat – olen siinä ainoassa todellisessa pyhään yhteydessä. Katekismuksemme viittaus kirkkoon (laitoksena) pyhänä ja pyhään yhteytenä lienee siten aivan liian pitkälle alennettua pyhitystä (ellei jopa pyhään häväistystä).

Ehkä tällainen lyhyt päättely ja katsaus erilaisiin uskomuksiin ei kerro asian kaikkia puolia, mutta voisi ainakin karkeasti kuvata mahdollista tavanomaista kuolemanjälkeistä tilaa. Kuolema lienee useimmissa tapauksissa kuitenkin jo luonnon armeliaisuudenkin perusteella helpotus, liittyhän tavanomaiseen fyysisestä elämästä poistumiseen varsin usein myös ruumiin vanhenemisesta johtuvia hankaluuksia ja vajavuuksia. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että väkivalloin elämänsä päättäminen johtaisi johonkin parempaan tilaan: tällaisissa tapauksissa saattaisi ainakin joksikin aikaa aiheutua melkoisia vaikeuksia juuri tilanteeseen useimmiten liittyvän voimakkaan tunnekuohun johdosta. Tunneolemus vahvistuu suuresti silloin, kun tietoisuus irtautuu fyysisten aivojen ja hermoston hidastavasta yhteydestä ja alkaa toimia omimmassa tilassaan – ilman fyysisten toimintojen aiheuttamaa kitkaa.

Tietenkin kaikkia tällaisia ajatusrakennelmia voidaan kutsua spekulatioiksi, mutta sellaisenaan niillä on runsaasti vastaavuuksia erilaisissa maailman henkisissä perinteissä, joiden usein sanotaan perustuvan opettajiensa todelliseen, omakohtaiseen kokemukseen. Millään laboratorionkokeilla ei näitä luonnollisestikaan voida toteennäyttää – niin kuin ei yleensäkään monia sellaisia asioita, jotka liittyvät ihmisen sisäisiin tietoisuuden tiloihin. Mutta kokijalleen nuo tilat ovat kuitenkin useimmiten todellisia, eikä meidän ehkä tulisi suhtautua täysin torjuvasti ajatuksiin, joista hyvin useat kokijat kautta aikojen ovat toisistaan tietämättään antaneet varsin yhtäpitäviä kuvauksia.

Ylösnousemusajatukset ovat ainakin mahdollisuuksia ja puutteellisuudessaankin ehkä parempia kuin täydellinen tietämättömyys tai tyhjyyteen uskominen, jollainen pääosin aiheuttaa vain pelkoja, joita dogmaattinen käsitys ”tuomiolle herättämisestä”, ja sitä varten hetkellisestä ”ruumiiseen pukemisesta” ei kaikkien kristittyjenkään osalla näytä aina riittävästi hälvettävän.

Raamattu puhuu merkillisesti ”elävistä jotka ovat kuolleet” ja ”kuolleista jotka elävät”; tällöin elämisellä tarkoitettaneen pikemminkin ”ikuis-ta tietoista elämää” kuin pelkästään tietoisuuden erilaisia ajallisia, katkelmallisia jatkumistapoja.

Todellinen elämä olisi siten kaikista välineistä, ruumiista ja ilmiöistä – jopa ajasta ja tilastakin riippumatonta olemista kaiken ilmennyksen

äärimmäisessä perustassa – Jumalallisessa lähteessä, tai sen alkuperäises-
sä ilmenemättömässä ”heijastumassa”, Kristuksessa, Sanassa tai Logok-
sessa. Sen rinnalla kaikki muotojen kautta heijastuva ilmiöllisyys olisi
”kuolemaa”, tai ”pimeyttä” – täysin riippumatta siitä, kuinka aineettomiin
muotoihin tuo ilmennys on pukeutunut.

Edellisen kaltaisen ylösnousemusspekulaation nojalla voitaisiin ehkä
ajatella, että todella olennaisinta koko asiassa saattaakin olla tietoisuuden
vapautuminen tavalla tai toisella ilmiöllisistä sidostumistaan, ”hyvän ja
pahan tiedon orjuudesta” – kaikkien välineellisten ja ruumiillisten muu-
tosten seurattua siitä sitten kuin luonnostaan.

Matteus kirjoittaa: ”etsikää ensin Jumalan valtakuntaa ja hänen van-
hurskauttansa, niin myös kaikki tämä teille annetaan (Matt. 6:33)”, minkä
pitäisi olla omiaan kääntämään huomiota elinaikaisten toimien tärkey-
teen mahdollisen ylösnousemuksen suhteen – jopa siinäkin määrin, että
koko tuon äärimmäisen asian tulisikin tapahtua eläessä eikä vasta kuo-
leman jälkeen! Tuomaan evankeliumi kehottaa etsimään (katselemaan)
elävää niin kauan kuin itse elää, ettei kuolisi; kuoltuaan sitä ei enää voi
nähdä (löytää), vaikka haluaisikin (Tuomaan evankeliumi, log 59).

Johanneksen evankeliumin 17. luvun teksti, ”että he kaikki olisivat
yhtä, niin kuin sinä, Isä, olet minussa ja minä sinussa, että hekin meis-
sä olisivat”, ei sekään millään tavoin viittaa vasta kuolemanjälkeisiin asi-
oihin, vaan edellyttää elinaikaista ”ylösnoussutta sisäistä olotilaa”, johon
ruumiin menettämällä ei enää ole itse tietoisuuden kannalta mitään vai-
kutusta.

Tuollaisen sisäisen tilan saavuttamista, ylösnousemuksen, eli taivasten
valtakuntaan pääsemisen, ”Isän kanssa yhtä olemisen” välittämänä edel-
lytyksenä kuvataan Johanneksen evankeliumin 3. luvussa sanoin, ”joka
ei synny uudesti, ylhäältä, se ei voi nähdä Jumalan valtakuntaa.” Evanke-
liumi valottaa asiaa sellaisessa sävyssä, mistä voitaisiin päätellä sen olevan
hyvin harvinaisen tapahtuman, jolla ei liene niin suurta tekemistä äkilli-
sen kääntymisen ja heräämisen kanssa, kuin yleensä luullaan. Kysymyk-
sessä lienee totaalinen tiedostamistavan muutos, joka mullistaa täysin
koko tavan havaita elämää. Sen kokeneen sanotaan havaitsevan kaiken
ilmiöllisenkin välittömästi ja erehtymättä itse kaikkeuden muuttumat-
tomasta perustasta käsin. Vaikka ”uudestisyntymän kokenut” yhä onkin

maailmassa, on hän sisäisesti siitä täysin riippumaton, ja voisi Mestari Eckhartin sanojen mukaan luopua siitä yhtä helposti kuin ”kananmunasta”.

Sisäinen vapautuminen maailmasta voidaan perustellusti katsoa lähes kaikkien uskontojen yhdeksi perusajatukseksi, joskin siihen vaadittavista keinoista ja mahdollisuuksista löytyy lukemattomia tulkintoja. Raamattu esittää monissa kohdin tällaisen vapautumisen ehdoksi täydellistä sisäistä irrottautumista ulkoisen elämän ilmiöistä, kokonaisvaltaista ja täysin pyyteistä vapaata kääntymistä mahdollisen lähtökohtansa suuntaan, ”Jumalaan” (ks. esim. Lk 10:28). Näiden vaatimusten tulkinnoissa on aikojen saatossa tosin päädytty voimakkaasti korostamaan pelkän uskon ratkaisevaa merkitystä, koska tuollaisen irrottautumisen toteuttaminen on osoittautunut suurten joukkojen suhteen varsin vaikeaksi – eikä sitä siten ole voitu asettaa ainakaan yhteisölliseksi kynnyskysymykseksi.

Silloin tuo kynnys olisi jo tavoitteenakin saattanut rajoittaa yhteisön kasvamahdollisuuksia ja elinvoimaisuutta, niin kuin kristillisyyden historia gnostilaisuuden osalta on varsin havainnollisesti osoittanut.

Joka tapauksessa voitaisiin todellisessa, ”absoluuttisessa” ylösnousemuksessa katsoa olevan kyseessä tietoisuuden täysin pysyväisluonteinen uppoutuminen kaiken äärettömään perustaan, mikä sinänsä ei enää tarvitse minkäänlaisia ruumiita (rajoituksia) itsensä takia, vaan ainoastaan toimiakseen ulkoisesti tavanomaisesti tiedostavan ihmiskunnan keskuudessa, koska tavalliset ihmiset vielä hahmottavat olemassaolonsa pelkästään erillisten muotojen ja ilmiöiden kautta. Siten ei ehkä itse ylösnousemuksen kannalta olisikaan kovin olennaista keskittyä siihen, missä muodossa ylösnousemus tai -nouseminen ilmenee: onko kyseessä fyysisen aineen tiheyteen, kosketeltavaksi asti organisoituvaa energiakenttää, vai jokin vaikeammin aistittavissa oleva muoto.

Kaikki muodot edustavat periaatteelliselta kannalta äärimmäisen ykseyden rajoittumia ja ovat siten tärkeitä ainoastaan meille rajoittuneille, ylösnousemattomille tietoisuuksille. Siten voitaisiin sanoa todella ylösnouseseen, silmännähtävän ilmennyksen olevan itse tuon ilmentäjän kannalta ”alas laskeuman”, täydellisyyden saavuttaneen tietoisuuden rajoittuman – mikäli kyseessä ei sitten ole tuollaista ilmennystä kiihkeästi odottavien tavallisten ihmisten psyykkisen energian aiheuttama subjektiivinen ilmiö, psyykkisen (tunteiden vahvistama ajatusmuoto) energian tihentymä!

Ilmentyminen muodossa, tai toisessa lienee merkityksellistä ennen kaikkea sellaisten kannalta, jotka eivät tietoisuutensa vastakkaisiin ilmiöihin nojaavan luonteen johdosta kykene välityksettömästi tiedostamaan muutoin kuin muodollisten ja ajallisten ulkoisten tai sisäisten (mieli-)kuvien kautta. Näille ovat nuo omat ja toisten olentojen erilaistuneet muodot siten potentiaalinen mahdollisuus tulla joskus tietoiseksi niiden äärimmäisestä tarkoituksesta – ja lopulta itse äärimmäisestä perustasta – ”Jumalasta”. Tuohon perustaan nousseille muodot, joiden todellisesta luonteesta he ovat päässeet perille, muodostuvat ”tieksi”, jonka kautta he Jumalassa tai Jumala heissä voi ilmentyä myös täällä erillistyneessä, ”synnin” maailmassa.

Olenneista tämän vaikean asian kannalta lienee kuitenkin se, että tietoisuus saavuttaa rajoittumistaan vapautuessaan kaiken olevaisen sisäisen, muuttumattoman ja ajattoman pohjan – elämän itsessään. Se ei enää tarvitse minkäänlaisia välineitä tai ruumiita, koska muodostaa kaikkien sellaistenkin muuttumattoman ja erillistymättämän perustan – kaikkine luovan, ikuisen hengen mahdollisuuksineen.

Paavalin 1. Korinttolaiskirjeessä äärimmäisenä tavoitteena ja päämääränä kuvaama ”viimeinen Adam”, eläväksi tekevä henki, lienee saavutettu silloin, kun tuo sisäinen syntymä on tullut jatkuvaksi, täysin tietoiseksi olotilaksi. Mutta raamattukin sisältää epämääräisiä viitteitä siitä, että jotakin on yhä suorittamatta: ”Minkä minä sanon teille pimeässä, se puhuu päivän valossa. Ja minkä kuulette kuiskattavan korvaanne, se julistakaa katoilta (Matt. 10:27).” Tämä lause tuskin tarkoittaa tavanomaista sanallisen evankeliumin julistamista julkisilla paikoilla, vaan sisäisessä uudestisyntymisessä saavutetun, ”pimeässä kuullun jumalaisen tietoisuuden” saattamista ilmentymään aina fyysiselle tasolle saakka.

Mestari Eckhart kuvaa tällaista ”murtautumisena jumaluuden lähteseen”, mikä merkitsee kaikkien rajojen poistumista kyseisen kokijan osalta rajallisen ja rajattoman väliltä.

Eckhart sanoo tähän tehtävään viitaten: ”Jumala on tuotava alas, että ihminen voisi nousta ylös!”

Myös Johanneksen evankeliumin salaperäinen 3. luku vihjaa tähän ”mystiseen” tehtävään kirjoittaessaan, ”Ja niin kuin Mooses yleni käärmeen erämaassa, niin pitää Ihmisen Poika ylennettämän.” Ilmaus vaikuttaa

sananmukaisesti ottaen täysin käsittämättömältä, mutta on varsin helposti tulkittavissa symbolisesti: kolme toisiinsa kietoutunutta, ylentyvää käärmettä, joita lääketieteen yhteydessä symbolisesti käytettävä Caduseuksen sauvakin kuvaa, symboloivat ihmisessä potentiaalisena olevaa mahdollisuutta vapautua Matteuksen 3. luvun ”tulikasteen” kautta.

Tulen symboliikka ylösnousemuksen yhteydessä ilmenee myös Eliaan tapauksessa (Hanokin tapauksessa ehtona lienee ollut Jumalassa kulkeminen eli yhtä oleminen, jolloin persoonallinen Hanok väistyy pois).

Useissa itämaisissa perinteissä ”luovaksi tuleksi” sanotun vapauttavan voiman (kundalinin) kerrotaan läpäisevän ihmisen alhaalta ylös hänen selkärankaansa myöten kolmea näkymätöntä kanavaa pitkin. Tämä kaiken läpäisevä perusenergia lienee juuri samaa, jonka pyhimysten kuvissa esitetään muodostavan heidän ympärilleen erilaisia valokehiä – tai joka faaraoiden kuvissa näkyy otsalla olevana käärmeenpäänä, tai Buddhan kuvissa pään päällä olevana sykerönä.

Tällaisen äärimmäisen tehtävän suorittaminen edellyttää sitä, että sisäinen syntyminen ylhäältä – jumalan Pojaksi tuleminen on tosiasiallisesti tapahtunut. Tähän viitanee myös Johanneksen 3. luvun käärmeen ylentämistä edeltävä merkillinen jae, ”Ei kukaan ole noussut ylös taivaaseen, paitsi hän, joka taivaasta tuli alas, Ihmisen Poika, joka on taivaassa.” Se voisi tarkoittaa juuri ihmisen äärimmäistä mahdollisuutta ylittää itsensä ja tulla ”Jumalan Pojaksi” jättämällä taakseen kaiken inhimillisen rajoittuneisuutensa, mikä symbolisesti olisi ”Ihmisen Pojan alas tulemistä”.

Täydellisesti toteutettuna vasta se olisi todellista ylösnousemusta riippumatta siitä, jatkaako kyseiseen tilaan yltänyt yhä myös ilmentymistään fyysisessä asussaan, sillä fyysisestä asustaan huolimatta hän tällöin elää ja tiedostaa ikuisuudessa, eli ”on taivaassa”.

8. Naisen asema Tuomaan evankeliumin mukaan

Tuomaan evankeliumi käsittelee naisen asemaa ainoastaan kahdessa sanonnassaan. Mutta onko niissä kyse naisen asemasta meidän käsittämässämme merkityksessä?

Sitä yritän seuraavassa hieman valotella.

(n:o 114) Simon Pietari sanoi heille: ”Maria saa lähteä pois joukostamme. Ei naisista ole perimään elämää.” Jeesus sanoi: ”Minä vedän hänet puoleeni ja teen hänestä miehen. Siten hänestäkin tulee teidän kaltaisenne mies, elävä henki. Jokainen nainen, joka tekee itsensä mieheksi, pääsee sisälle taivasten valtakuntaan.”

Tässä sanonnassa Simon Pietari on valittu tuomaan esiin vanhakan-
tainen juutalainen käsitys naisten asemasta ja henkisistä edellytyksistä, ikään kuin johdannoksi seuraavalle opetukselle. Pietarin valinnan syynä lienee ollut se, että juuri hän oli Paavalin Galatalaiskirjeen mukaan ujut-
tanut seurakuntiin joitakin vanhoja juutalaisia vaikutteita (Gal. 2:11, 14).
Yhteisössä, jossa tämä Tuomaan evankeliumi on ollut käytössä, arvosteti-
tiin suuresti myös ns. Marian (Magdaleenan) evankeliumia.

Kyseinen evankeliumi korostaa Mariaa Jeesuksen lähimpänä oppilaa-
na, ”apostolien apostolina, joka ymmärsi täydellisesti!” (itse Paavalikin
arvosti Juniaa apostolina – eikä hänen naispuolisuuttaan enää ole syytä
asettaa kyseenalaiseksi).

Tällaista ajatustaustaa vasten voidaan Tuomaan evankeliumin ajatus-
tapaa sukupuolten eriarvoisuudesta pitää lähinnä symbolisena: mies ku-
vannee ”elävää henkeä”, ihmisen henkistä olemuspuolta ja potentiaalista
mahdollisuutta, joka on itsessään ikuisesti ehdoton ykseys – ei miehinen
eikä naisellinen – vaan kaiken itseensä sulkeva (elämä itsessään).

Tämän ehdottoman täydellisyyden symbolisena vastakohtana ”nai-
nen” voisi kuvata persoonallista, ajallista heijastumaa – oli se sitten ilmi-
asultaan maskuliininen tai feminiininen – se on kuitenkin periaatteessa
aina henkisestä olemuksesta lähtevän ”lainavalon” varassa – ja siinä mie-
lessä vastaanottava, negatiivinen, naisellinen osapuoli.

Vasta oman tarkoituksensa toteutettuaan voi persoonallinen puolisko tulla todelliseksi ilmentäjäksi, morsiameksi taivaalliselle miehelle, yljälleen, joka on sen vertikaalinen polariteetti, vaikka se itse ei enää nojaisikaan polariteetteihin. Tällainen henkinen, tai hengellinen (mikäli käsitteillä ylipäänsä olisi eroa?) ei tietenkään mitenkään riipu asiaan liittyvän persoonallisen ilmennyksen fyysisestä sukupuolesta.

Mikäli kahden yhdeksi saattamisessa, ja tämän sanonnan polariteettienyhteensulautumisessa puhutaan käsittämättömien vertikaalisten, ominaisuuksiltaan täysin erilaatuisten ulottuvuuksien yhdentymisestä, edellyttäessä sellaisen toteutuminen kuitenkin kaikenlaisten epätasapainotilojen eheyttämistä myös inhimillisen polariteetin, ihmismielen alueella.

Ihmisen on opittava katselemaan elämää kaikilta suunnilta: ei pelkätään miehenä, tai naisena, tai joltakin muulta erillistyneeltä, kaventuneelta kannalta – niin luonnollisina ja ainoina kuin me mainittuja katsantokantoja usein pidämmekin.

Mielen luonnollisten jännitteiden tasapainottamiseksi saattaa esimerkiksi ajallinen yhteiselo toisen polariteetin kanssa (parisuhde) siten antaa ihmisille mahdollisuuden nähdä ilmiöitä laajemmin kuin yksin eläminen (Vrt. Moos. 2:18).

Tämän evankeliumin sanoma antaa myös ymmärtää, että täyden henkisen tietoisuuden saavuttanut opettaja voi auttaa suuresti oppilastaan kehittämään niitä sisäisiä ominaisuuksia, joiden vajuus johtuu polaarista epätasapainosta, erilaisesta nurkkakuntalaisuudesta tai muista kapeista näkökannoista.

Tämänkaltaista apua saattaisi tarkoittaa merkillinen ilmaus ”puoleensa vetämisestä”. Viimeinen lause voisi siten yhdeltä kannalta kuvata yleensä jomman kumman sukupuolen tarvetta tasapainottaa ja harmonisoida mielensä kenttää lajiperäisten automaattisten vetovoimien ja totunnaisten ajatusmuotojen sekä reagointitapojen aiheuttamista jännitteistä. Toisaalta se kuvanee vieläkin tärkeämpää asiaa: tarvetta irrottaa mieli sen epäpyhästä samastumisesta maalliseen, häviävään, jollainen irrotustyö vasta antaisi edellytykset tietoisuuden avartumiseen elävään henkeen.

Miestä kutsutaan tässä eläväksi hengeksi, luovaksi olennoksi – ehkäpä samoin kuin Paavali kutsui viimeistä Adamia, ihmisyyden tavoitetta. Sen toisena polariteettina olisi näin nainen, elävän sielun symboli, jota hengen pitää vetää puoleensa, kunnes yhdentyminen tulee mahdolliseksi.

Miehen ja naisen symbolinen tulkinta tulee ehkä selkeämmin esiin seuraavassa sanonnassa.

(n:o 22) Jeesus näki, kun pieniä lapsia imetettiin, ja hän sanoi oppilailleen: ”Nämä imeväiset ovat kuin ne, jotka ovat menossa valtakuntaan.” Oppilaat kysyivät häneltä: ”Pääsemmekö siis me, jotka olemme lapsia, sisälle valtakuntaan?” Jeesus sanoi heille: ”Kun teette kaksi yhdeksi, sisäpuolen samanlaiseksi kuin ulkopuolen, ulkopuolen samanlaiseksi kuin sisäpuolen, yläpuolen samanlaiseksi kuin alapuolen, niin että kun teette miehen ja naisen yhdeksi ainoaksi, ettei mies ole mies eikä nainen nainen, ja kun teette silmiä silmän paikalle, käden käden paikalle, jalan jalan paikalle ja kuvan kuvan paikalle, silloin pääsette sisälle valtakuntaan.”

Tekstin alun lasten ja imeväisten kaltaisuus tarkoittanee ehdotonta mielen puhtautta ja avoimuutta sekä valmiutta lapsen tavoin imeä itseensä ”suuren hiljaisuuden oppia”, mikä edellyttää koko huomion ja mielenliikkeiden täydellistä kokoamista yhteen.

Tilan katsotaan tässä kuvaavan mahdollisuutta kulkea (ovat menossa) henkisyttä kohden, lopullisten edellytysten tullessa ilmi vasta myöhemmin. Oppilaat nimittävät itseään lapsiksi, mikä tässä lienee ainoastaanotteamusheidän opetuslapseudesta ja toimii lähinnä aasinsiltana tekstin jatkoon. Tekstin ydinsanoma lähtee kakseuden saattamisesta ykseydeksi: erilaistuneen, rajoittuneen, ajallisen ilmennyksen muuntamisesta sulautumiskelpoiseksi takaisin jakamattomaan, ikuiseen perustaansa, henkeen.

Periaatteessa kuvannee koko loppuosa ns. ylösnousemuksen vaatimuksia, jotka inhimillisen mielen kannalta edellyttänevät irtautumista sellaisista ominaisuuksista, jotka epäsopivan laatunsa takia tekevät yhdistymisen mahdottomaksi. Näiden ominaisuuksien yhteisenä tekijänä lienee mielen itsepintainen sidostuminen erilaisiin ilmenneen maailman virtauksiin (materia, valta, kunnia yms.).

Sisäpuolen tekeminen ulkopuolen, ja yläpuolen alapuolen kaltaiseksi ovat todennäköisesti jossakin vaiheessa kääntyneet vääräänjärjestykseen, sillä yläpuolinen eli sisäinen, täydellinen alkukuva voituskkin muuntua osittuneen ja pirstaloituneen (langenneen) jälkikuvansa kaltaiseksi.

Naisen ja miehen yhdeksi tekemisellä voitaisiin katsoa olevan sekä vertikaalinen että horisontaalinen ulottuvuutensa: syvyysuunnassa se

kuvannee inhimillisen, rajallisen ilmentymän uppoutumista henkiseen alkuperäänsä – tämän alkuperän ehdoin; laajuussuunnassa se merkinnee mm. opittujen sukupuoliroolien aiheuttamien automaattisten vetovoimien ja osittuneiden näkemysten harmonisoitumista mielen alueella. Tämänkaltainen työ tulee sanonnan mukaan vielä opetuslastenkin suoritettavaksi!

Sanonnan varsin erikoislaatuinen loppu, missä kehoitetaan tekemään uusi muoto ja uusia jäseniä entisten paikalle viitanee – tosin hyvin epä-määräisesti – ns. ylösnousemusruumiin rakentamisen, tai rakentumisen ”kolmipäiväiseen mysteeriin” (... nousi kolmantena päivänä ...), mistä kristillinen kirjallisuus kertonutodella niukasti (Vrt. I Kor. 15:44, Joh. 2:19-21).

Itse ylösnousemuksen ajatuksen kannalta lienee kuitenkin olennaisinta se, että inhimillinen tajunta väistyy antaa sijansa henkiselletietoisuudelle. Aistittavaksi saakka ilmentymiskykyinen muoto liittyneelähinnä tuon saavutettavissa olevan tietoisuuden mahdollisuuksiin toimiatäysivoimaisena ja -valtaisena luovana tekijänä myös tässä muotoihin rajoittuneessa ilmiömaailmassa tahtonsa – tai pikemminkin Kaikkiallisen Tahdon mukaan.

Meidän tulisi varmaan pitää mielessämme, että kaikki todella henkiset asiat ovat universaaleja, kaikkia yhtäläisesti koskettavia. Jos havaitsemme, että erotiuksia tehdään joidenkin ulkonaisten asioiden, sukupuolen, rodun, kansan yms. perusteella, voimme olla varmoja, että inhimillinen tietämättömyys ja vallanhalu ovat päässeet värittämään tulkintoja.

9. Ajatuksia viisaudesta

”En minä ole tullut rauhaa tuomaan, vaan miekan (Mt 10:34),” lausutaan evankeliumissa viitaten ilmeisesti siihen, että liian pehmeä kasvualusta ei kykene poistamaan meistä luonteen karkeutta ja tuomaan esiin ihmismielen syvyyksissä mahdollisesti uinuvaa jaloutta. Tämän me saatamme helposti ymmärtää siten, että raskaisiin kokemuksiin joutuvassa lähimmäisessämme lieneekin todella runsain mitoin hiottavaa!

Näin ei varmaankaan tulisi milloinkaan ajatella, koska me emme näe elämän syvimpiä tarkoituksia eri yksilöiden kohdalla: kovat kohtalot voivat olla merkki siitä, että kyseinen ihminen on sisäisesti riittävän kypsä sellaisia läpikäymään – ammentamaan niistä sen läksyn, joka voi joskus nostaa ihmismielen kaikkien elämän tilapäisten heilahteluiden ulottumattomiin.

”Älköön sanottako: ”Tuo on huonompi kuin tuo, sillä kaikki osoittautuu aikanaan hyvin kelvolliseksi,” varoittaa Siirakin viisaus – ja viisauttahan meidän tulisi (ainakin Jaakobin kirjeen mukaan) aina anoa ja itsekin hankkia – siinä kun ei vähenisi muu kuin tyhmyys ja tietämättömyys.

Mutta me anomme tavallisesti kaikkea mukavuutta tuottavaa: vaurautta, valtaa ja kunniaa. Kukapa äänestäisi kansanedustajakseen sellaista, joka ei lupaisi juuri minkäänlaisia kohennuksia edellisen kaltaisiin tarpeisiin, vaan esittäisi lähinnä lisäponnistuksia syvemmän filosofisen elämänymmärryksen edistämiseen kaikin mahdollisin tavoin. Me tietenkin vastaisimme, ettei filosofiaa voi syödä eikä se muutenkaan ole suurimman osan maun mukaista. Mutta ravintoa se lienee henkinenkin ravinto – ehkäpä terveellisempääkin kuin raskaat ruumiilliset pikaruokamme.

Vain ani harvat ihmiset lienevät ylisyöneet viisautta, vaikka joskus väitetään liian oppineisuuden voivan tehdä ihmisen jopa hulluksi. Oppineisuus ja viisauttavat yleensä vain velipuolia: vain parhaissa, tosin valitettavan harvinaisissatapauksissa nuo molemmat ominaisuudet todella ilmenevät samanaikaisesti.

Me äänestämme edustajiksemme itsemme kaltaisia, niitä joilla on riittävän samanlaiset tarpeet ja pyrkimykset kuin itsellämme. Emme välitä siitä, että jotkut väittävät jatkuvan ulkonaisen hyvinvoinnin edistämisen

johtavan katastrofeihin. Emme usko, koska emme halua uskoa sellaista, joka vaikuttaa uhkaavan meidän tavanomaista ihannekuvaamme oman elämämme rakentumisesta.

Me voimme puolustella uskoamme ihmisen aineellisen hyvinvoinnin edistämisen välttämättömyyteen vaikka Maslowin tarvehierarkialla, jonka mukaan kaikki ihmisen alemmpilaatuiset tarpeet pitää olla tyydytettyjä ennen kuin jalompia pyrkimyksiä voi syntyä. Käsityksen mukaan vaatimattomista oloista ei milloinkaan olisi voinut nousta yhtään ainoata suurmiestä tai -naista, ja nälkäinen nero olisi täydellinen mahdottomuus! Ja kääntäen voidaan selvästi todeta, että monet meistä vähät välittävät mistään henkisistä pyrkimyksistä silloinkaan, kun kaikki kohtuulliset aineelliset tarpeet ovat tulleet jo ylenmäärin tyydytetyiksi.

Mutta yksilöiden sisäisissä pyrkimyksissä toiminee kuitenkin hierarkia, joka johtaa mieltä aikojen saatossa yhä aineettomimpiin tarpeisiin. Tässä suhteessa lienevät yksilöiden väliset luontaiset erot todella suuria eikä niitä voitane todellisuudessa poistaa pelkästään muuttamalla ulkoista tarjontaa sellaiseksi, että kaikki karkeat tarpeet tulevat helposti tyydytetyiksi. Silloin monet ihmiset vain luovat yhä uusia karkeita tarpeita, joista muu luonto sitten joutuu kärsimään.

Ihminen voi tietenkin kuvitella hallitsevansa asioita, mutta useimmiten käy niin, että asiat alkavat hallita ihmistä hänen toimiensa seurausten kautta. ”Viisaus” astuu kuvaan ja alkaa vaikuttaa kantapäähän kautta! Elämässä mitä ilmeisimmin lienee aina ollut ikään kuin sisään rakennettuna sellainen viisaus tai ohjelma, joka palauttaa järkytetyin tasapainon ja ohjaa hitaasti, mutta varmasti johonkin tiettyyn suuntaan – josta suunnasta me tosin yleensä olemme sen kanssa täysin eri mieltä.

Mestari Eckhart kertoi keskiajan ”pimeydessä” kuulijoilleen ilmeisen totuuden siitä, että he ”Isä Meidän Rukouksessaan” pyytävät kyllä Hänen tahtonsa tapahtumista, mutta ovat sitten vihaisia, kun joutuvat kohtaamaan sen jokapäiväisessä elämässään.

Erilaiset yhteisöt, perheistä kansoihin saakka, ovat ihmiskunnan historiassa koettaneet asettaa johtajikseen sellaisia, joiden katsotaan voivan tuoda yhteisön vaellukseen vakautta ja selkeyttä. Varsin usein on kuitenkin käynyt niin, että ihmiset ovat erehtyneet valitsemaan lähinnä niitä, jotka vastustavat kaikkea muutosta. Tällä ilmiöllä sinänsä ei ole mitään

tekemistä niiden poliittisten iskulauseiden kanssa, joita muutama vuosikymmen sitten kuultiin jatkuvasti ”taantumuksellisuudesta” ja ”edistyksekkyydestä”: silloin pyrittiin ajamaan vain tietyn ajatusmallin mukaista radikaalia muutosta ulkonaisiin olosuhteisiin, joka sitten ratkaisisi kaiken muun. Mutta elämä ja ihminen siinä eivät ole aivan noin yksinkertaisesti ratkaistavia arvoituksia.

Inhimillisten aivoitusten tuloksena syntyneiden utopioiden onnistuminen kariutunee yleensä siihen, että ne eivät ole alunperinkään rakentuneet elämän sisäisten tarkoituksien mukaisesti. Ne perustuvat virheelliseen ihmiskuvaan, missä ei oteta riittävästi huomioon sitä suunnatonta eroavuutta, joka on aina ollut havaittavissa eri yksilöiden välillä, ja josta elämä saa rikkautensa ja dynaamisuutensa.

Käytäntö on osoittanut, että ihmiset voidaan sulloa väkivalloin suuren ”perusyksikön” osaksi, mutta käytäntö on osoittanut myös tästä aiheutuvat seuraukset. Kollektiivisten perusyksiköiden piiristä lienee vaikeatalöytäyhtäkään todellista vastuunkantajaa. Ne toimivat henkisessä mielessä ”taantumuksellisesti”, koska sisäinen inhimillinen kehitys edellyttäisi sitä, että jokainen yksilö ottaa vapaaehtoisesti täyden vastuun kaikista toimistaan.

Tätä voidaan tietenkin koettaa korvata sillä, että yhteisöt ottavat kantakseen perinteisesti yksilöille kuuluneen vastuun, mutta tähän suuntaan edettäessä monet ikävät seuraukset alkavat näkyä verraten nopeastinekin, joiden sisäinen luonteenlaatu edellyttäisi itsekohtaisen vastuunkantoa, alkavat muiden mukana tai painostuksesta alentaa omaa vaatimustasoaan.

Lauma ei tietenkään todellisuudessa (sisäisesti) tee ketään kaltaiseksi, elleisitä jo ennalta ole, mutta ulkonaiseen käyttäytymiseen yhteisön paineellaon aina ollut suuri vaikutus. Usein sanotaan, että ihminen on laumaeläin; suurissa kansanjuhliissa on selvästi nähtävissä piirteitä ainakin siitä, että ihminen on joskus sellaisiakin ominaisuuksia itseensä sisäistänyt, mutta meidän ei liene syytä jatkaa tuota sanontaa – ja siksi myös jää.

Jos kuvittelemme järjellisten ominaisuuksiemme nojalla todella muodostavamme luomakunnan kruunun, kaikkein kehittyneimmän olentokunnan ainakin näissä tuntemissamme puitteissa, pitäänee meidän samalla

ottaa huomioon myös se, että järjellisten ominaisuuksien kaikinpuolinen kehittyminen edellyttää paljon enemmän yksilötasoista toimintaa kuin laumoittuneen elämäntavan pääosin vaistonvaraiset toiminnot.

Järjellisiä toimintoja vievät eteenpäin lähinnä yksilölliset edelläkävijät, joiden viitoittamaa tietä muut koettavat parhaan kykynsä mukaan seurata. Nykyisin tosin ainakin henkisten ja hengellisten johtajien perinteinen osuus on heikentynyt mm. siitä syystä, että virikkeiden tarjonta on laadultaan niin kirjavaa ja ylitsevuotavaa ja asettaa mittapuunsa melkein yksinomaan kuvitellun suuren enemmistön tarpeiden mukaisesti.

Yleisen demokratisoitumiskehityksen eräänä seurauksena on myös se, että jokainen katsoo oman arvostelukykynsä riittävän kaikkien elämänilmiöiden tarkasteluun. Tietenkin jokainen mittaa luonnostaan omalla mitallaan, mutta tämä aika yliarvioi tuollaisen mittaustavan oikeaan osuudesta myös asioissa, joissa vain harvoilla voidaan olettaa olevan todella riittävän syvää omakohtaista tietämystä.

Me emme enää kunnioita ja etsi sellaista viisautta, joka voisi antaa pitkäviä perusteita syvän elämänymmärryksen muodostumiseen. ”Siunatun hulluuden” sauna-kohtauksen tapaan me emme vaivaudu kyselemään ystäviltämme, ”josko hän olisi koskaan tavannut yhtään todella viisasta miestä tai naista?”

Luulemmeko me viisauden piilevän suurten joukkojen tai itsemme kaltaisten edusmiestemme enemmistöpäätöksissä? Vai olisiko yhä josakin olemassa todellista viisautta, sellaisia ihmisiä, jotka voisivat kertoa meille sokeille esimerkiksi siitä, mihin suuntaan tämä elämä sinänsä pyrkii meitä kuljettamaan, ja millä keinoin tuo luonnollinen ohjailu tapahtuu? Sellaisen tiedon pohjaltahan meidän olisi helpompi sopeuttaa omaa toimintaamme aikaisempaa paremmin palvelemaan tuota ilmeisen väistämätöntä kehitystä.

Kun me lähdemme pelkästään omista tavanomaisista lyhytnäköisistä lähtökohdistamme, me helposti tähtäämme jonkinlaisen ihannetilän saavuttamiseen – maanpäälliseen taivaaseen. Emme halua muistella sitä, että kaikki tämänsuuntaiset yritykset ovat aina kariutuneet: ajan paljastamat todelliset seuraukset ovat olleet hyvin kaukana alkuperäisistä sanallisista kuvauksista.

Tuskin sentään kukaan on halunnut todella pahaa tahtoen johtaa ihmisiä erilaisiin epäsuotaviin keinotekoisiiin olosuhteisiin – onhan sellainen aina tuottanut etuoikeuksia ja muuta hyvää ainakin joillekin ihmisille. Mutta todellinen ”kaikille hyvän” tuottaminen ei liene edes mahdollista suorittaa pelkkiä ulkonaisia olosuhteita muuttaen, koska elämässä ei liene olemassa mitään yhtäläistä ”kaikille hyvää” – lukuunottamatta olemassaoloa sinänsä.

Ihmiset ovat niin erilaisia, että on mahdotonta yleisessä mielessä määrittellä sitä, mikä olisi todella kaikille hyväksi tai edes pahaksi. Vaikka määrittelyä ei tehtäisikään, voidaan kuitenkin jokapäiväisessä elämässä ottaa huomioon tilanteiden ja yksilöiden edellyttämä oikea toiminta – mikäli käytettävissä vain olisi todellista viisautta. Me voimme etsiä viisautta työryhmistä tai tiimeistä, mutta viisauden määrä ei ole milloinkaan ollut suorassa suhteessa jäsenmääriin. Saattaa käydä niinkin, ettemme joissakin äärimmäisen tärkeissä asioissa löydä ainuttakaan ”viisasta”. Silloin voimme joutua etsimään puuttuvaa kiveä jopa antiikin ajattelijoilta, joiden monissa käsityksissä on löydettävissä niin syvän elämänymmärryksen ajatonta ulottuvuutta, että meidän tietoyhteiskuntamme jäsenten on syytä yhä hieman laskea leukaamme kunnioituksen eleenä.

Monet voivat tietenkin väittää, ettei antiikin tai minkään muunkaan vanhan kulttuurin ajatelmilla ole enää minkäänlaista käytännön merkitystä näissä täysin muuttuneissa olosuhteissa. Tällöin sekoitetaan keskenään ”todellinen viisaus ja käyttöviisaus”.

Todellinen viisaus on luonteeltaan juuri sellaista, joka ylittää kaiken ajallisuuden: se tunkeutuu ajallisten ja tilapäisten ilmiöiden syntyperiin ja voi siten tarkastella niitä niiden muuttumattomien lainalaisuuksien valossa. Käyttöviisaus soveltuu ehkä tähän päivään ja huomiseen, mutta sen paikkansa pitävyydestä ja tulosten laadusta ei voida antaa mitään takeita. Delfoin oraakkelin kehoitus, ”Ihminen, tunne itsesi,” ei varmaankaan tarkoittanut suomalaisen tietoyhteiskunnan rakentamista siinä mielessä, että me milloin tahansa voimme häiritä toisiamme tyhjänpäiväisillä kännykäviesteillämme. Oraakkeli kehotti etsimään sitä todellista viisautta, joka lienee aina ollut kätkeytyneenä elämän syvimpiin lähteisiin – ehkä lähemmäksi kuin lähin kännykkämme.

Meiltä vain puuttuu salasana tuohon viisauden muuttumattomaan lähteeseen, jonka olemassaolosta kaikki uskonnot ja todelliset filosofiat ovat kautta aikojen kaikkialla todistaneet. Salasana, tai sanattomuus, lienee täydellinen mielen hiljaisuus. Mutta me olemme nykyisin niin täynnä kaikkea joutavanpäiväistä virikemassaa, ettemme enää erota ”suuria kaloja pienistä”. Me emme tiedä, mikä olisi meille todella hyväksi, joten haemme sitä, mitä näemme tai kuvittelemme kaikkien muidenkin itselleen hakevan.

Kun emme mitä ilmeisimmin kykene saavuttamaan viisautta aivan hetkessä, voisimme ehkä antaa sellaisen ilmentymiseen ainakin vähäisessä määrin sijaa luopumalla ainakin niistä typeryyksistä, jotka olemme itsekin sen laatuiseksi havainneet. Pakonomaisuus ei meitä tietenkään vie juuri muuhun kuin teeskentelyyn, joten viisautta voi koettaa harjoittaa myös itsensä suhteen siinä, ettei orjallisesti pyri jäljittelemään mitään yleisesti hyväksyttävältä näyttävää mallia, vaan Nietzschen Zarathustran mukaan ”keittää kaiken omassa kattilassaan” – tai koettaa elää Tuomaan evankeliumin sanonnan tapaan, ”älkää valehdelko, älkääkä tehkö sitä mitä vihaatte, sillä kaikki on paljastettua taivaan edessä.” Ensi askel viisautteen kulkenee aina täydellisen omakohtaisen rehellisyyden kautta.

Saattaa hyvin olla niin, ettei kukaan ole milloinkaan voinut kertoa kenellekään ehdollisiin asioihin samaistuneelle ihmiselle mitään ehdotonta totuutta. Muuttuviin ilmiöihin perustuva tapamme hahmottaa elämää ei ehkä kykene tiedostamaan sitä, minkä muuttumattomissa puitteissa kaikki tämä havaitsemamme muutoskin tapahtuu. Ehdoton ja rajaton lienee aina ollut ”hullutusta” ehdolliseen ja rajalliseen tottuneelle ihmismielelle. Ehkäpä me emme uskokaan minkään muuttumattoman perustan olemassaoloon – todellisen ikuisen viisauden mahdollisuuteen.

Toisaalta ihmisillä on aina ollut taipumus kiinnittää huomiota tuollaisiin outoihin käsityksiin elämän taustalla olevasta pysyväisluonteisesta tekijästä. Tuon tekijän määrittelyssä löytyykin sitten runsaasti eroavuuksia, joiden täytynee johtua pelkästään inhimillisestä mielikuvituksesta – tuo ainoa muuttamaton tekijä itsessään (jos sellainen on olemassa) lienee ikuisessa muuttumattomuudessaan täysin riippumaton ihmisten näkemyksistä. Psykologi C. G. Jung puhuu arkkityypisistä asioista, joita jotkut viisaat ovat laittaneet kertomusten ja jopa satujen muotoon, ja

jotka jollakin merkkillisellä sisäisellä tavalla kykenevät herättämään lähes jokaisen ihmismielen huomiota.

Me voimme kuvitella, että ihmisten tiedon kasvun myötä saavutetaan yhä suurempaa viisautta, ja kaikki muinainen tieto joutaa siten kulttuurihistorian hyllyille. Maailmankaikkeuden aineellisen ja energisen ajallisen olemuksen osittainen tuntemus ei kuitenkaan vielä ratkaise yhtäkään todella tärkeätä kysymystä koko ilmennyksen perustuksista ja tarkoituksista. Se on käyttöviisautta, joka vanhenee varsin nopeasti eikä tuo kovinkaan paljon sisäistä vakautta yksilöiden käsityksiin omasta elämästään. Sen avulla voidaan hahmotella maailmankaikkeuden syntyprosessia, mutta ei antaa vastauksia sellaisiin kysymyksiin kuin: Mistä tietoinen elämä on tullut? Mihin se pyrkii? Millainen elämä parhaiten edistää itse elämän tarkoituksien toteutumista? Mitä on ikuisuus? Onko se ikuisiksi pidennettyä ajallisuutta – vai jotakin aivan muuta? Onko sellaista edes olemassa? Mitä on kuolema? jne.

Tällaisia kysymyksiä tarkastellessamme meidän ehkä sittenkin pitäisi yhä ottaa todesta kehotus jatkuvasta etsimisestä jonkin todella tärkeän löytämisen edellytyksenä. Ehkä tuollaisilla kehotuksilla pyritään suuntaamaan huomio pikemminkin johonkin muuttumattomaan, arkkityyppiseen ihmisyyteen kuin pelkästään ilmiöiden lainalaisuuksien tarkasteluun. Tällöin huomiolla ei tarkoitettane enää mitään tavanomaista aistillista tai älyllistä tarkkaamista (joiden rajoitukset me tiedämme), vaan koko sisäisen olemuksen täydellistä suuntaamista ja irrottamista pois ulkoisista kohteista – itsensä mukaan lukien.

Tuollainen kysely on monien järkevästi ajattelevien ihmisten mielestä typerää ”hullutusta” ja jopa elämäntieteisyydessään luonteeltaan vaarallista! Aina ei ajatella sitä, että juuri luja samaistumisemme kohtaamiimme elämänilmiöihin aiheuttaa meille myös eniten tuskaa ja surua: mikäli kykenisimme tarkastelemaan niitä täysin ulkopuolisen silmin, eivät ne voisi meitä niin pahasti haavoittaa.

Monet ehkä ajattelevat, että ihmisiä kehoitetaan joissakin Uuden Testamentinkin kohdissa välinpitämättömyyteen kaikkea lähellä olevaa elämää kohtaan (esim. vanhempiansa vihaamiseen, Luuk. 14:26), mutta tämä lienee väärä tulkinta: niissä kuvattaneen sellaista mielen asennoitumista kaikkea elämää kohtaan, joka ei enää automaattisesti aseta mitään itseään koskevaa etusijalle.

Omaan minäänsä ja kaikkeen siihen kiinteästi liittyvään tulisi joskus kyetä suhtautumaan samoin kuin täysin ventovieraaseen tai jopa yleisesti alempiarvoisena pidettyyn elämänmuotoon. Tällaisissa opetuksissa otetaan usein vertailukohteeksi aurinko, luonnollinen symboli sellaisesta, joka ei valikoi antinsa kohteita, vaan antaa kunkin ottaa vastaan tai vastustaa valoaan oman kykynsä ja tarpeensa mukaan.

Valikoiminen sinänsä lienee aina osoituksena tietoisesta rajoittumisesta, ja sillä on oma luonnollinen oppinsa annettavana jokaisen yksilöllisen tietoisuuden kehityksessä tässä ilmiöllisessä havaintokentässä. Mutta valikoimisella ja erillistymiselläkin lienee lakipisteensä, jonka jälkeen sellainen ei enää voi antaa ihmisyyksilön sisäiselle tietoisuudelle mitään tyydytystä.

Ihminen kyllästyy ja väsyä kaikkeen valikoitavissa olevaan, on se luonteeltaan sitten vaurauteen, valtaan tai kunniaan liittyvää – tai mitä muuta kuviteltavissa olevaa tahansa. Väsymistä ja kyllästymistä esiintyy kyllä aina ihmisten keskuudessa, mutta useimmiten se aiheutuu siitä, että mieli vastustaa elämän erilaisia rasituksia – muutoin se olisi kyllä valmis vielä kokemaan kaikkea miellyttävää. Tämä lienee merkinä siitä, että mieli ei ole valmis sisäistymään, vaan sille on parasta antaa riittävästi virikkeitä, että se joskus voisi luonnollisella tavoin irrottautua sidostumistaan.

”Ja te tulette tuntemaan totuuden ja totuus on tekevä teidät vapaiksi (Joh. 8:32)!” Lienee kuitenkin turha odotella kenenkään ihmisen tai ihmistä korkeammakaan tulevan eteemme ilmaisemaan ehdotonta totuutta sanallisoin tai visuaalisoin keinoin.

Edellisen kaltaiset ylevät evankeliumin julistukset vakuuttanevat sitä, että todellisuus voisi kyllä avautua sille, joka kykenisi sisäisesti ehdoitta luopumaan samastuksistaan kaikkiin ehdollisiin, häviävänluonteisiin asioihin. Ehdoitta siinä mielessä, että jokainenhan meistä tietenkin olisi valmis luopumaan kaikesta tuntemastaan, mikäli varmasti tietäisi saavansa tilalle jotakin paljon parempaa. Mutta tuollainen juuri olisi sitä ”kauppiaan kaltaisuutta”, itsekkyyttä, joka vie asialta henkisen perustan.

Valitettavan monet ovat luopuneet ja yhä luopuvat (esim. itsemurhaiskut) konkreettisesti elämästään uskoen siten voivansa vaihtaa sen johonkin paljon parempaan. Tämä lienee täysin virheellinen tulkintaa itsensä kadottamisesta: tavoitteena oleva sisäinen vapautuminen ulkonaisista ehdollistumista on käsitetty ulkonaiseksi toimeksi.

Tässä kirjoituksessa ei tietenkään ole tarkoituksena mitätöidä kaikkien marttyyrien mainetta ja merkitystä: useat heistä lienevät vain joutuneet tilanteisiin, joista ei ole ollut mitään moraalisesti hyväksyttävää ulospääsyä – vain osa heistä saattoi todella tietoisesti hakeutua kuolemaan ikuisen palkkion toivossa.

Me emme luonnollisesti ole oikeutettuja sanomaan, millaisen palkkion kukin on toimillaan, tai niistä huolimatta itselleen saanut, mutta voidaan tuoda esiin niitä viisautena pidettyjä perusteita, joiden mukaan mikään pyyteellisyyteen viittaava – ja siten luonteeltaan perin inhimillinen – ei voi kohota ikuisuuden piiriin, siihen viisauteen, missä pyyteellä ja osittuneisuudella ei enää liene sijaa vähäisimmäskään määrässä.

10. Kaidasta tiestä

Portti on ahdas ja tie kaita, joka vie elämään, ja harvat ovat ne, jotka sen löytävät. Tämä Matteuksen evankeliumin kohta tunnetaan varsin hyvin, mutta sen perusteellinen pohtiminen jäänee useimmiten tekemättä. Mitä tiellätarkoitetaan, ja miten on mahdollista, että ainoastaan harvat sen löytävät? Meillehän annetaan toisaalta kuvaa, että pelastus on vain kasteesta ja uskosta kiinni.

Kaidan tien katsotaan helposti tarkoittavan ainoastaan ns. syntisten tekojen välttämistä, yleisesti hyväksytyjen ohjeiden noudattamista ulkonaudessa vaelluksessaan. Sellainen voitaneen luokitella alustavaksi suuntautumiseksi kaitaa tietä kohden kontrolloimalla omia havaittavissa olevia toimiaan.

Ulkonaisten viittojen noudattaminen ei tosin takaa sitä, että polun pää todella löydetäisiin. Hyvin monet voimakastahtoiset ja toisaalta kovin pelokkaat ihmiset kykenevät varsin helposti sopeuttamaan käytöksensä ahtaisiin uskonnollisiin uomiin, jolloin muut saattavat pitää heitä vakavina kaidan tien kulkijoina. Tämä ei tietenkään ole mikään paha asia, ellei ihminen itse ala luulla itseään kaikki hengen vaatimukset täyttäväksi siinä vaiheessa, missä hänen mielensä on vielä kaikkea muuta kuin puhdas. Mikäli joku katsoo jo suorittaneensa koko vaelluksen ja seisovansa valmiina ikuisuuden porteilla, jää hän helposti sisäisesti paikalleen, jotkut kuvittelemansa, jotkut jopa todellisen kaidan tien oheen.

Kaita tie rakentuu, tai on rakentumatta ihmisen mieleen. Se muodostuu asteittain mielen tarkkailusta, puhdistamisesta ja puhtaana pitämisestä kaikista ulkonaisen elämän synnyttämistä sisäisistä kiintymyksistä. Mitenkä muuten ihminen voisikaan rakastaa jumalaansa yli kaiken, ellei hän ensin kykene irrottautumaan tämän maallisen elämänsä tarjoamista nautinnoista – ovat ne sitten aineellisen vaurauden, vallan tai saavutetun kunnian tuomia? Ihminen rakastaa sellaista, johon hänen mielensä tuntee luontaista vetoa. Hän ei voi täydellisesti ja kokonaan suuntautua sellaista kohden, josta hän ei todellisuudessa tiedä mitään.

Meidän onneksemme ihmisluontoon kytkeytyy sisäinen mekanismi, joka tarjoaa mahdollisuuden irrottautua sellaisesta, joka toimii esteenä

tavanomaisen ihmisyyden ja todellisen elämän välillä: kärsimättömyys ja kyllästyminen! Meitä tosin kehoitetaan olemaan kärsivällisiä kaiken suhteen, mutta toisaalta juuri kärsimyksemme, kärsimättömyytemme ja kylästyemisemme ajavat meitä hitaasti ja varmasti pois aineellispsykkisten nautintojen otteista.

Niin hyvä kuin pahakin osoittautuvat aikansa sangen kelvollisiksi, vakuuttaa Siirak – ja ”jumalaton” Nietzsche toistaa samaa kirjoittaessaan hyvän sukeutumisen pahan työstä, päämäärän sukeutumisesta sattumasta (Zarathustrassa).

Pelko on yksi vakavimmista inhimillisen tietoisuuden syventymisen esteistä. Se ei aina esiinny vain pelokkuutena ja arkuutena, vaan tulee ilme persoonan puolustusmekanismien kautta esim. vihana tai torjuntana. On täysin mieletöntä puhua samanaikaisesta pelkäämisestä ja rakastamisesta, koska rakkauden vastakohta on pikemminkin pelko kuin viha.

Uskonnolliset valtajärjestelmät ovat valitettavasti käyttäneet aivan liian pelkoa pitämään ”laumaansa” koossa. Uhkana on käytetty niin fyysistä väkivaltaa kuin joukon ulkopuolelle eristämistäkin. Vielä nykyisinkin voi joskus kuulla piilotettuja varoituksia siitä, että tämän yhteisön ulkopuolella ei ole pelastuksen mahdollisuutta. Pelko rajoittaa ihmisen ajattelun vain sallittuina pidettyihin uomiin, joista on vaikeata irrottautua kehittämään omakohtaista tajuntaansa.

Pelot, viha ja torjunta värittävät ihmisen havaintoa estäen häntä näkemästä, miten asiat todella ovat. Toisilta ihmisiltä pureksimatta omaksutut – hyvätkin – ajatusmallit ovat lainatavaroita, jotka eivät sellaisinaan johda tietoisuutta kovin syvälle, ellei niitä rohkeasti keitetä ja kypsytetä omassa kattilassa. On oltava valmis kyseenalaistamaan lähes kaikki ajatukset, joista oma käsityskyky ei saa otetta, kunnes ymmärrys alkaa hahmottaa asian sisäisen luonteen. Sitten kun asia on ymmärretty, on se mahdollista purkaa ajatusrakennelmaksi.

Mutta varsinaisesti ajatus kaidasta tiestä lienee tarkoitettu niille, joilla on sisäinen pakko etsiä elämälleen kantavat perustukset: niille, joiden suhteen elämän tavanomaiset virikkeet ovat jo menettäneet suurimman osan viehätystään. Elämän tuomat kärsimykset ja kolhut pakottavat meitä tarkastelemaan elämän syvempiä tarkoituksia, jolloin saatamme aikaa myöten havaita, etteivät mitkään ulkonaisen elämän tarjoamat nautinnot voi taata pysyvää tyydytystä.

Monet tosin tavoittelevat esim. valtaa ja kunniaa vaelluksensa loppuun saakka, tullen mahdollisesti julistetuiksi jopa pyhimyksiksi, vaikka heidän pyrkimyksensä motiivit olisivat peräisin vain tavanomaisen elämän tasolla. Pyhimyksiä ovat ainoastaan sellaiset, jotka ovat todella kulkeneet kaidan polun alusta loppuun saakka ja karistaneet mielestään kaikki nautinnon ja omanedun tavoittelun tietoiset ja tiedostamattomat muodot niin, että mieli voi heijastaa ainoastaan pyhää ja puhdasta sisäistä tietoisuutta. Pyhiksi julistettujen joukossa on kyllä paljon hyviä ihmisiä, mutta perusteena käytetty hyvyys on ihmisten luoma käsite kaikelle sellaiselle, joka ei tuota heille harmia.

Inhimillinen tulkintamme hyvästä ja pahasta on kovin suhteellista – me kun otamme huomioon lähinnä ne lyhyen aikavälin tuntemukset, joita kyseinen asia meissä herättää. Kaidan tien edellytysten kannalta hyvää on kaikki sellainen, joka tavalla tai toisella ohjaa ihmistä etsiytymään sisäiselle polulleen ja pysymään sillä.

Kaita tie kulkee ihmisen sisäisyyksissä, eikä ihmisen ulkonaisen käyttäytymisen nojalla ole perusteita päätellä, mitä polkua kukin vaeltaa, koska me emme yleensä kykene havainnoimaan toistemme ajatuksia ja tunteita, joiden nojalla vasta voitaisiin tehdä oikeutettuja päätelmiä. Todella pyhille ihmisille toisten ihmisten sisäisen tilan välitön ja oikea havaitseminen lienee yleensä mahdollista, koska heidän oma mielensä ei enää väritä ja vääristä havaintoa. Tässä ei tietenkään ole kyse selvänäkemisestä sen tavallisessa muodossa, joka on kyllä näkemistä, mutta varsin harvoin selvää ja virheetöntä.

Miksi tietä sanotaan kaidaksi? Todennäköisesti tarkoitetaan ihmismielen ailahtelevuutta ja epävakaisuutta, jonka saattamista ehdottomaan tasapainotilaan ja harmoniaan voidaan luonnehtia kaidalla tiellä kulkemiseksi.

Jatkuva oman mielen tarkkailu lienee välttämätöntä, mikäli aikoo välttyä siitä, että mieli vetää mukanaan sille ominaisiin ajatus- ja tunnepyörteisiin, joita sen varastoista löytyy rajattomasti. Monet tosin tekevät sen virheen, että alkavat liian raivokkaasti taistella oman mielensä taipumuksia vastaan, jolloin ne joko vahvistuvat, tai painuvat alitajuntaan tullen sieltä jossakin vaiheessa enemmän, tai vähemmän muuntuneessa muodossa esiin.

Mielen tarkkailun tarkoituksena on kehittää itsetuntemusta, oman mielen rehellistä tuntemista sellaisena kuin se on. Lähtökohtansa tunteminen lienee jokaiselle välttämätöntä, eikä sitä ole syytä korvata minkäänlaisilla kirjoista lainatuilla kuvitelmillä siitä, millainen haluaisi olla. On annettava sisäisen ymmärryksen kasvaa ja kypsyä havaitsemaan omaan mieleen elämän varrella muodostuneet ehdollistumat. Aikanaan tämä ymmärrys vapauttaa luonnollisella tavalla kaikista mieleen kertyneistä kuonaaineista, jotka eivät silloin enää saa uutta ravintoa.

Pelkkien ulkonaisten ohjeiden mukaan vaeltaminen on kuin kulkisi epäluotettavan kartan ja taskulampun kanssa vieraassa, pimeässä metsässä. Kun sisäinen valo alkaa syttyä vaelluksen avuksi, ei ihmisen tarvitse joka askeleella pelätä suunnistusvirheitä ja paristojen kulumista, sillä tietoisuus suunnasta ja voima eivät enää nojaa ulkonaisiin motiiveihin, vaan kumpuavat suoraan sisäisestä olemuksesta.

Sisäisen tietoisuuden avautumista odotellessamme älkäämme odottaako minkäänlaista palkkiota vaan olkaamme iloisia ja kärsivällisiä itseämme ja lähimmäisiämme kohtaan – voimme luottaa siihen, ettei mikään todellinen, sisäinen ponnistus mene hukkaan. On arvo sinänsä, jos kykenemme jättämään taaksemme arvottomiksi toteamamme asiat – todella arvokkaat asiat pitävät kyllä huolen itsestään niin ajassa kuin ajattomuudessaakin!

11. Pyhistä sodista ja marttyyreistä

Pyhät sodat pyhine marttyyreineen ovat valitettava osa nykyistäkin aikaa. Huomio on nykyisin kiinnittynyt äärimuslimien suorittamiin silmitömiin hirmutekoihin, mutta lienee syytä muistaa, ettei ajatusmuoto ole uusi – ei edes Uudelta Ajalta, vaan se on ilmentynyt kristillisessäkin kulttuurissa eri muodoissa koko sen historian ajan.

Marttyyriuden käsite taottiin raudanlujaksi kristillisen kirkon jäseniä kohdanneiden vainojen aikaan. Silloin tuotiin voimakkaasti esille myös ajatus marttyyriuden tuottamasta ikuisesta autuudesta:

Kirkkoisä Tertullianus kirjoittaa: ”Sinun tulee ottaa ristisi ja kantaa se Mestarisi jäljessä ... ainoa avain paratiisiin on oman elämäsi veri.” (De Anima, 55).

Tai ”...että hän saisi Jumalalta täyden anteeksiannon, antamalla vaihtokaupassa oman verensä” (Apology, 50).

Polykarpuksen marttyyriuden puhdasoppisissa selostuksissa lausutaan myös varsin vakuuttavasti: ”Yhden tunnin kärsimyksen kautta he lunastavat itselleen iankaikkisen elämän.” (Polykarpuksen marttyyrius, Kristityt Marttyyrit, 4-5).

Tällaisella ajattelulla oli myös runsaasti arvostelijoita, ennen kaikkea ns. gnostilaisia, jotka katsoivat monien marttyyreiksi heittäytyneiden menettäneen todellisen mahdollisuutensa kasvaa sisäisesti omaa autuutusta kohden. Mutta niin silloin, kuin tänäkin päivänä kuoleman halveksunta herättää ihmisten kiinnostusta – se kun puhuu kieltä, jota ihmiset yleisimmin ymmärtävät: tunteen kieltä. Tunteen vallassa ei useinkaan voida tarkastelemaan ilmiön eettistä tai moraalista kantavuutta, saattikaan filosofisia ulottuvuuksia – jollaisista puutteista alkuvuosisatojen toisinajattelijat esittivät kritiikkiä.

Miten voi pyyteellinen toimi (autuuteen pääsyn halu) nostaa sisäisesti vajavaisen ihmisen kaiken inhimillisen ylittävään ajattomaan tilaan? Ei mitenkään, vastaisivat gnostikot, ja heidän tapaansa hyvin monet myöhemmätkin ajattelijat. Tietenkin voi, vakuuttaisivat alkuvuosisatojen puhdasoppiset, onhan se selvää ja konkreettista Kristuksen jalanjalkien seuraamista! Evankelistat saattoivat jo värittää Jeesuksen toimintaa ja

opetuksia koskevia tekstejään kirjoitusajankohdan vaatimuksia ja uhkia vastaavaan muotoon, jonka perusteella Jeesuksen opetusten seuraaminen tulkittaisiin lähinnä hänen fyysisen kohtalonsa jakamiseksi.

Ei tietenkään ole syytä asettaa kyseenalaiseksi uhrialttiuden ajatusta puhtaimmillaan – silloin, kun siihen ei sisälly tietoisia tai tiedostamattomia itsekkäitä taka-ajatuksia, vaan uhrautumisen tarve syntyy luonnollisessa tilanteessa ja kestää kriittisenkin eettis- moraalisen tarkastelun. Mutta uskonnollisten auktoriteettien iskostamat kiintoajatukset sellaiseen eivät ole yleisesti ottaen oleva peruste autuaaksi julistamisille.

On ymmärrettävää, että uskontojen parissa on kehitelty kauniita näkemyksiä äärimmäisen autuuden tiloista. Valitettavasti kuvauksissa ei ole huomioitu sellaisten ihmisten ilmauksia, joilla todennäköisimmin on ollut omakohtaista kokemusta kyseisistä käsittämättömistä tiloista tai tilasta.

Inhimillinen mielikuvitus on luonut kristallivirtoja harpunsoittajineen, veisaamisineen ja ylistämisineen. Musliminuoria kannustetaan suorittamaan joukkomurhia kertomalla heille ihanista neitseistä, joita he pian pääsevät kokeilemaan! Agitaattorit jättänevät kertomatta, ettei taivaallisissa tiloissa enää edes ole fyysistä ruumista, joten neitseet saanevat pitää aarteensa – mikäli joku kykenisikin salakuljettamaan ikuisesti puhtaaseen ja erillistymättömään tilaan omat lihalliset himonsa ja niiden tyydytysvälineet!

Johanneksen evankeliumin mainitsema ”yhtä oleminen” tuottaa ajatuksena suunnattomia vaikeuksia erilliseen elämään ehdollistuneelle mielelle. Se tulkitaan niin yhtymiseksi kuin sosiaaliseksi samaistumiseksi, vaikka se pitäisi pikemminkin katsoa eiminkään inhimillisen kaltaisuudeksi: sisäisesti jumalalliseen yhdistyneeksi (samoin kuin ilmeisesti Jeesus itse oli!). Ja vain jumalassa on todellinen pelastus kaiken muun johtaessa ehkä vain olemassaolon uusiin ehdollisiin ulottuvuuksiin (kuoleman jälkeisiin itsekohtaisiin tiloihin – tuoneloihin!).

Sodan ja muun väkivallan pyhityksen esikuvia voimme helposti löytää Vanhasta Testamentista, missä vihittiin ”miekan kärjellä tuhon omiksi”, jumalattomuutensa takia sellaiset yhteisöt, jotka olivat jollakin tavoin vaaraksi valitun kansa identiteetille.

Jos katsomme tarkasti, perusteltiin jumalallisella oikeutuksella usein myös tilanteita, joissa juutalaiset olivat selkeästi hyökkäävänä osapuolena

tielleen osuneen yhteisön suhteen. Mooseksen kirjoista näkee, että kansallisen ominaisleimaisuuden puolustamisessa kaikki keinot ovat sallittuja – ja parhaana valttikorttina käytetään jumalallisiksi väitettyjä määräyksiä ja lupauksia. Taistelu jumalan puolella ja puolesta kuviteltua paholaista, tai hänen asiaansa ajavia vastaan on aina toiminut hyvänä motiivina mitä suurimpiin julmuuksiinkin – typeryyksistä puhumattakaan!

Pyhän vihan kristillinen ymmärtäminen juontuu lähinnä vanhasta juutalaisesta perinteestä – siitä, jota vastustamaan kristittyjen vapahtaja monta kertaa nousi. Jo Paavalin aikoihin ilmeni muodostuneissa seurakunnissa juutalaistamissuuntauksia, jotka lienevät jatkuneet ainakin kahden ensimmäisen kristillisen vuosisadan ajan. Tämä voidaan päätellä siitä, että alun perin monissa seurakunnissa on vallinnut verraten suuri tasa-arvo etenkin naisten ja miesten välillä. Toisen vuosisadan loppuun mennessä lähes kaikkialla oli vallassa sukupuoli erotteleva synagogakulttuuri, sekä selkeä jako maallikoihin ja papistoon.

Sukupuolisyrynnän edistäminen on usein väärin perustein laitettu Paavalin hartioille. Hän ei kuitenkaan ole ns. paimenkirjeiden kirjoittaja, joista voimakkaimmat antifeministiset julistukset on poimittavissa. Paavali tekee toki erotuksen eriasteisen käsityskyvyn omaavien seurakuntalaisten välille – ja näin tehdessään hän toisinaan käyttää helposti väärin tulkittavia kielikuvia.

Kristillisyyteen alkoi kasvaa jo evankeliumien kirjoittamisen yhteydessä piirre leimata kaikki oman ajattelun ja intressien vastainen ”saatanalliseksi”. Ehkä sellainen on ymmärrettävää, kun otetaan huomioon aloittavan uskonuuntauksen tarve korostaa omaa oikeutustaan uhanalaisissa oloissa. Yleensä alhainen erilaisuuden sieto kertoo lähinnä heikosta itsetunnosta. Suvaitsemattomuutta ilmeni yhä enenevästi silloin, kun osa kirkosta muodosti kiinteän organisaation ja tarkasti rajatun opin.

Väkivaltaisuus nousi pintaa siinä vaiheessa, kun kirkko sai taakseen maallisen väkivaltakoneiston, keisari Theodosiuksen aikaan, jolloin entinen vainottu osoittautui taipuvaiseksi käymään käsiksi jopa kansakristittyihinsä pienten aatteellisten erimielisyyksien johdosta.

On merkillistä, että juuri aatteellisissa asioissa ihmiset ovat ottaneet tavakseen hakea omien ajatustensa tueksi jumalallisia oikeutuksia ja samalla kärjistää pienetkin erimielisyydet aivan eri tasolle kuin mitä

jokapäiväisten asioiden puitteissa ilmenevät erilaiset käsitykset saavat aikaan. Ehkä asiantilan selittää osittain se, että uskonnollisia käsityksiä ei voida aina perustella järkeen käyvillä, luonnollisilla väittämillä, joten kyseenalaistamisen välttämiseksi on tarpeen vetää esiin auktoriteetteja, jotka eivät kaipaa järkiperusteita.

Olisi ollut mahdollista, että kirkko vakiintuessaan ja kasvaessaan olisi kehittynyt vapaamielisempään suuntaan, kun sen ei enää olisi tarvinnut pitää poikkeavia käsityksiä uhkana olemassaololleen. Mutta historia kertoo toisenlaisesta kehityksestä: jakautumisesta, toisinajattelijoiden (ns. kerettiläisten) vainoista, ristiretkiksi naamioiduista valloituksista ja uskonsodiksi kutsutuista, vuosikymmeniä kestäneistä selkkauksista.

Varhaiset seurakunnat saivat roomalaisten taholta ansaittua arvostusta siitä, että ne huolehtivat heikommistaan, osoittivat lähimmäisen rakkautta. Valitettavasti tästä ei kuitenkaan tullut kristillisyyden vallitseva piirre, vaan se painui pannajulistusten ja Babylonin huoraksi nimittelyiden alle sekä sekoittui ihmisveren ja palavan lihan kuvottaviin tuoksuihin. Missä on tämän päivän kristillinen rakkaus, kun oranialaiset juhlivat pyhää voittoaan toisista kristityistä tietoisesti riitaa haastavin marssein?

Jos tarkastelemme Uuden Testamentin sanomaa, voimme helposti päätellä ainakin sen, ettei viha ole milloinkaan oikeutettua. On sitten täysin eri asia, kuinka tulkitsemme välivallan käytön oikeutusta tietyissä tilanteissa, kuten kansan tai yhteisön elinoikeuksien puolustamisessa sortoa ja mielivaltaa vastaan.

Lisäksi kysymyksiä aiheuttaa se, miten rangaista rikollisia, tai mitkä ovat voimankäytön rajat normaalissa kasvatustyössä. Toisen posken kääntäminen on joillekin idealisteille ainoa oikea tapa harjoittaa jumalallista rakkautta – hankkia itselleen ”taivaspisteitä” - mutta on myös mahdollista tulkita Jeesuksen opetukset asiasta siten, että on kyseessä vihattoman ja välivallattoman mielentilan saavuttaminen ja ylläpitäminen.

Se miten ihmisen tulee konkreettisissa tilanteissa konkreettisesti käyttäytyä, määräytyy sen mukaan, mikä johtaa toisten asianosaisten henkisen kehityksen kannalta suotuisimpaan tulokseen. Toisen posken kääntäminen kategorisena toimenä olisi usein toisen tietoista nöyryyttämistä, henkistä väkivaltaa, joka olisi myös omiaan antamaan vääristellyn kuvan harjoittajansa omasta todellisesta, moraalisesta tilasta.

”Te olette isästä perkeleestä... mene pois saatana...” ovat esimerkkejä siitä, miten Jeesus itse ilmaisi selkeästi käsityksensä siitä, että toiset olivat väärillä jäljillä (mikäli nämä eivät ole myöhempiä kärjistyksiä) – eivät esimerkkejä pyhästä vihasta! Onhan hyvin oletettavaa, että me ihmiset toimimme täällä maallisessa yhteiselämässä hiomakivinä toisillemme. Ongelmia syntyy lähinnä siitä, että jotkut katsovat olevansa niin puhtasoppisen kauniiksi hiottuja, ettei heitä saa enää yksikään poikkeava särmä koskettaa.

Ihmiskehityksen onneksi käy usein niin, että muut antavat näiden itse itseään varjelevien vaipua omaan rauhaansa, yhä pienenevän piirin omahyväiseen tilaan, joka koskettaa tavallista arjen sankaria, tai itsenäisesti ajattelevaa ihmistä ainoastaan tilapäisten perinteisten rituaalien: ristiäisten, häiden, hautajaisten tai konfirmaatioiden vaatiman pakonomaisen ajan.

Toivottavasti kehitys ajan mittaan johtaa siihen, että kynnys jumalallisen oikeutuksen esiin nostamiselle asettuisi niin korkealle, ettei sitä kukaan uskaltaisi edes esittää – ja että vaaran uhatessa meillä Suomessakin turvauduttaisiin mieluummin runoilija Uno Kailaan ylevän hengen sanoittamaan virteen ”Siunaa ja varjele meitä”, kuin Lutherin mahtipontiseen sanoitukseen ”Jumala ompe linnamme” (siis ainoastaan meidän linnamme!).

12. Topelius ja Totuuden henki

Anna-Kaisa Inkala on väitellyt teologian tohtoriksi aiheenaan Zacharias Topeliuksen romaani Tähtien turvatit. Hän toteaa Topeliuksen puolustaneen kristinuskoa ja edustaneen konservatiivien, kirkollisten, demokraattien ja suomenmielisten arvoja. Mutta runoilija ei kannattanut Lutherin aikaa seurannutta puhdasoppisuuden teologiaa, vaan kohotti Jumalan rakkauden teoksen keskeiseksi sanomaksi.

Pietismi syntyi Saksassa protestiliikkeenä juuri tätä luterilaista puhdasoppisuutta, niin sanottua luterilaista ortodoksiaa vastaan. Liike korosti henkilökohtaisen uskonelämän merkitystä. Topeliuksella ei varmaanakaan ollut mitään itse pietismiä vastaan, koska hän itsekkin suhtautui vakaviin asioihin hyvin vakavasti. Kriittisyys kumpusi lähinnä siitä, että liike meillä jäi liian muodolliselle tasolle. Vaadittiin persoonallisen olemuksen äkillistä muutosta kajoamatta riittävästi mielen syvimpien kerrosten luonnolliseen muokkautumiseen.

Ei ole mikään ihme, ettei Topelius – monien muiden tapaan – voinut mitenkään hyväksyä ns. puhdasoppisuuden ajan teologiaa. Meidän ei tarvitse kuin tarkastella 1600–1700-lukujen käräjäpöytäkirjoja huomataksemme, kuinka mielettömiin tuloksiin Mooseksen kirjojen terveen järjen vastainen käyttö rikoslakeina saattoi johtaa.

Meidän on vaikeata ymmärtää esimerkiksi Talibanien toimintaa Afganistanin väestön keskuudessa. Yhtä vähän lienee tarvetta ymmärtää ja hyväksyä omaa puhdasoppisuutemme kautta, jota voitaisiin perustellusti kutsua uskonnollisen terrorin ajaksi.

Tähän aikakauteen kuuluu mm. Pohjoismaissa v. 1726 säädetty konventikkeliplakaatti, joka kielsi seurojen pidon rangaistuksen uhalla. Sen yhtenä tarkoituksena oli juuri pietismin leviämisen estäminen. Ei ole mikään ihme, että sivistynyt ja humaani Topelius tahtoi nostaa esiin Jumalan rakkauden ja häivyttää taka-alalle sen, kaikesta mahdollisesta ja mahdottomasta ankarasti tuomitsevan jumala-kuvan, jonka voi Vanhan testamentin pahimmista kuvauksista muodostaa.

Tuo ikivanha kuva lienee alun perin tarkoitettu puolivillin paimentolaiskansan pitämiseen kurissa ja johtajiensa nuhteessa. Sillä ei olisi pitänyt olla mitään tekemistä myöhempien aikojen, kuten Jeesuksen ilmi tuoman, paljon henkisemmän ja armollisemman jumalakuvan kanssa.

Topelius joutui selvittelemään suhtautumistaan uskonasioihin, kun hänen sisarensa kääntyi pietistiseen suuntaan Malmbergin saarnojen myötävaikutuksesta. Myös hänen morsiamensa, Emilie Lidqvistin vanhemmat olivat kovin huolissaan siitä, että nuoripari mahdollisesti itsekin joutuisi tämän ”taudin” tartuttamaksi, kuten pappa Lindqvist asiaa kuvasi.

Malmbergin vaikutus Uudenkaarlebyyn seudulla 1840-luvulla oli hyvin voimakasta, ja se järkytti erityisesti säätyläisperheitä. Nämä pelkäsivät jälkeläistensä muuttuvan täysin maailmankielteiseksi ja kääntyvän lopulta myös vanhempiaan vastaan. Malmberg oli sanonut Topeliuksen Sofie-sisarelle, ettei tämän pitänyt väistyä tieltään, vaikka vanhemmat kuolisivat suruun.

Ennen vuotta 1850 tämä körttiläisyydeksi kutsuttu pietistinen suuntaus johti usein hyvin ankariin ulkonaisiin muotoihin. Topeliuksen professori-setä kirjoitti hänelle: ”Luuletko että oppi, jonka kannattajat armosta tuomitsevat kadotukseen vanhempansa, sisaruksensa ja sukulaisensa vain siitä syystä, etteivät nämä hyväksy heidän sekavia päätelmiään, jättäisi mahdollisuuksien tullen käyttämättä myös piinapenkkiä ja roviota? Ja kun lasten kasvatus laiminlyödään, kaikki tieteellinen sivistys, taide ja jokainen jalompi pyrkimys tuomitaan saatanaan sikiönä kadotukseen, eikä mitään muuta hengellistä ravintoa saa edes käyttää.”

Psykologisessa mielessä on aivan ymmärrettävää, että voimakkaasti pakotettu mieli usein hautaa ei-toivotut ominaisuudet piilotajuisiksi. Ihmisen tajunta on kuitenkin kokonaisuus, josta ei noin vain voida poistaa joitakin osatekijöitä: ne pitäisi kyetä luonnollisesti muuntamaan suotavampaan muotoon. Torjuttuina ne muuntuvat itsestään – usein suvaitsemattomuudeksi, pahimmillaan vihaksi.

Katolisten pappien selibaatista olemme nähneet, kuinka ikäviin muotoihin pakotettu, huonosti valmistautunu mieli saattaa pahimmillaan muokata tarpeen lähestyä naisia. Topelius oli vakava ja syvästi ajatteleva ihminen, mutta hän ei voinut hyväksyä liian pitkälle menevää maallista asioista kieltäymystä. Tällainen kieltäymys koski etupäässä ulkonaisia

asioita, kuten vaatetusta ja käyttäytymistä. Runoilija sen sijaan ymmärsi raamatun sanoman tarkoittavan ennen kaikkea sisäistä irrottautumista maailmasta, jolloin ulkonaiset muodot olivat lähinnä sivuseikkoja, joiden varsinainen tarkoitus oli kehittää ja jalostaa ihmisen ajattelua, sekä keventää jo muutoinkin usein raskasta vaellusta.

Hyvin samaan tapaan suhtautuivat herännäisyyteen myös Runeberg ja Lönnroth, joista jälkimmäinen arvosteli liikettä siitä, että he eivät suvainneet minkäänlaista ilon osoitusta, vaan harjoittivat ainoastaan rukousta, saarnojen kuulemista ja veisuuta.

Lönnroth oli lääkärinä jopa näkevinään, että liiallinen elämäntavan kutistaminen aiheutti vastaavanlaisia muutoksia myös heränneiden ulkonaisessa olemuksessaan (ks. Olavi Kares: Palava Kynttilä).

Zacharias Topeliusta pidetään satusetänä, mutta hän ammensi sanomansa sydämessä syntyneestä henkisestä ymmärryksestä. Satusedän leima on harhauttanut myös virsikirjan tekijät, jotka ovat luokitelleet hänen ”Totuuden henkensä” lasten virsien joukkoon.

Virren ensimmäinen säkeistö kuuluu (tosin kaikille tuttu 484):

”Totuuden henki, johda sinä meitä, etsiessämme valkeuden teitä.
Työtämme ohjaa, meitä älä heitä, tietomme siunaa.”

Mitä noilla sanoilla on tekemistä lasten kanssa, jotka ensin opettelevat sanomaan ”minä”, ja sitten rakentavat tätä minuuttaan (egoaan) aikuisuutensa saakka? Eivät he pyydä totuuden henkeä johtajakseen, sillä heitä ohjaavat lähinnä vanhemmat, opettajat ja kasvuympäristö. Eivät he etsi valkeuden teitä, vaan yrittävät käydä läpi koulunsa ja löytää uraputkensa. Eivät he pyydä ohjaamaan työtään, koska elämäntyö on vasta edessäpäin. Eivät he pyydä siunaamaan tietojaan, koska ovat niitä vasta keräämässä.

Topeliuksen virren sanat on tarkoitettu aikuisille, vakaville totuuden etsijöille, jotka hakevat vaellukselleen henkistä perustaa ja suuntaa. Nämä kaipaavat ohjausta ”ylhäältä”, hiljaista ääntä tai tuntemusta sielunsa syvyyksistä, joka auttaa vaikeissa valinnoissa. Nämä kaipaavat siunausta siinä, miten he saamaansa ulkoista tietoa voivat vastuullisesti käyttää.

Tämä erillinen tapaus on vain yksi esimerkki siitä, kuinka helposti me ihmiset leimaamme toisiamme ja annamme saadun vaikutelman värittää kohteen kaikkia toimintoja. On hieno asia, että Topeliuksen kaltaisten ”suurien sielujen” ajattelutapoja tuodaan vielä tänäkin päivänä esiin.

Moni asia on hänen ajoistaan muuttunut. Malmberg saattaisi kauhistua, jos näkisi herättäjäjuhlien yleisön tulevan iloisena kirjavissa asusteissaan, tai palaavan kauniisiin koteihinsa kaikkien mukavuuksien ääreen. Tuskin kenellekään tulee enää mieleen antaa kaakeliuunilleen lekaa, se kun edustaa saatanallista turhamaisuutta ja maallista kauneutta. Mutta tarve syvällisyyteen ei voi milloinkaan hävitä kovin kauas: kaiken maallisen hyvinvoinnin – vieläpä huvinvoinninkin – takaa viriää ”tuhlaajapojan ikaikainen kaipaus Isän kotiin”.

13. Uhrilammas Tuomaan evankeliumissa

Tuomaan Evankeliumin sanonta (log. 60) kertoo:

Jeesus opetuslapsineen näki erään Juudeaan matkalla olevan samarialaisen kantavan mukanaan lammasta. Jeesus sanoi opetuslapsilleen; ”Tuo mies kantaa mukanaan karitsaa.” Opetuslapset sanoivat: ”Hän aikoo teurastaa ja syödä sen”. Jeesus sanoi heille: ”Niin kauan kuin se elää, mies ei sitä syö. Hän syö sen vasta sitten kun on sen teurastanut ja siitä on siten tullut ruumis.” Oppilaat sanoivat: ”Miten muuten hän voisi toimiakaan?” Jeesus sanoi heille: ”Etsikää tekin paikka, jossa voitte levätä ettei teistä tule ruumiita ja ettei teitä syödä.” (sanonnan vaurioituneet kohdat korjattu todennäköisimpään muotoonsa).

Samarialaisesta nousee mieleemme tietenkin kertomus ”laupiaasta samarialaisesta”. Sillä lienee tämän kertomuksen kanssa yhtäläisyyttä ai-noastaan siinä merkityksessä, että samarialainen sinänsä symboloi jotakin meille vielä vierasta, tai tuntemiamme asioita parempaa ja jalompaa – kuitenkin yhä ihmisyyteen kuuluvaa periaatetta.

Luukas 10:25-37 kuvaa samarialaisen sellaisena, joka kaikista tavallisesti lähimmäisinä pidetyistä poiketen antoi apunsa myös tuntemattomalle ihmiselle. Sillä kuvataan ”kaikkihallisen rakkauden” auringon kaltaista ilmenemistä, jossa ei valikoida oman itsekkään ennakkokäsityksensä nojalla.

Tähän samaiseen henkiseen mielenlaatuun viittaa hyvin selkeästi esim. Vuorisaarnan kohta Mt 5:43-45. Tuomaan evankeliumin kertomuksessa samarialainen kuvanee juuri samaa mahdollisuutta ihmisessä, joka kulkee täällä elämässä kaikkine ”eväineen” omaa täyttymystään, omaa ”Juudeansa” kohden. Kertomus kuvaa siten ihmisen henkistä ulottuvuutta, joka kuvaannollisesti joutuu ”kantamaan” inhimillistä ”lammastaan”, hengen kannalta ”lihallista ja eläimellistä” puoltaan (tai jopa ”ristiään”) mukanaan.

”Lihallisella” tarkoitettaneen lähinnä puhtaasti inhimillistä tietoisuutta, joka hahmottaa itseään ja elämäänsä muotojen ja ilmiöiden kautta

– ”maallisesti”. Tällainen maallinen tietoisuus on omassa suppeassa piirissään ”elävä” aina niin kauan kuin se samastaa itsensä erillistyneisiin ilmiöihin: minuun, sinuun ja kaikenlaisiin maailman tapahtumiin – olivatpa ne sitten ihmisten mielestä hyviä tai huonoja.

Vielä vanhempaan symboliikkaan viitaten tuo tietoisuus on yhä ”alkuperäisen lankeemuksen” peri-inhimillisessä tilassa, ja ”nauttii hyvän ja pahan tiedon puun hedelmiä” – eli tiedostaa vastakkaisuuksiin perustuvien, ehdollisten ilmiöiden välityksellä – eikä suoraan ilman muotoja ja muita rajoittumia, kuten alkuperäisessä, ja siten myös lopullisesti tavoiteltavassa ”hengen jakamattomassa ykseydessä” tiedostetaan.

Voisimme lähteä siitä, että tässä kertomuksessa ”vaeltaa” ihmisen äärimmäinen henkinen mahdollisuus toteutustaan kohden kantaen mukanaan ajallista ja rajallista, ”langennutta” heijastumaansa, meidän hyvin tuntemaamme persoonallista ihmistä.

Tästä siirrytään tarkastelemaan ”teurastamisen ja syömisen” symboliikkaa.

Eräässä toisessa Tuomaan evankeliumin sanonnassa mainitaan autuaaksi sellainen ”leijona” (siis jälleen eläin!), jonka ”ihminen” syö; ja toisaalta ”kirotuksi” sellainen ”ihminen”, jonka leijona syö (Jeesuksen Salaiset Sanat, log. 7).

Tämä tarkoittanee periaatteessa samaa kuin esillä oleva vertaus: tulemistä ”hengen syömäksi” – mikä pohjimmiltaan merkitsee ehdollisen, rajallisen ja ajallisen inhimillisyyden avartumista, sulautumista, tai palautumista sisäisesti ehdottomaan rajattomuuteen ja ajattomuuteen – Isän ja Pojan ykseyteen. Palautumisen edellytyksenä on näissä kummassakin se, että luonnollisesta inhimillisestä olemuspuolesta on tullut ruumis. Se tarkoittanee sitä, että tuon olemuspuolen tulee itse ”kadottaa oma elämänsä”, tai pikemminkin samastumisensa ja sidostumisensa kaikkeen siihen, mitä tuntemamme elämä voi aineellisesti ja psyykkisesti tarjota.

Tällainen kadottamisprosessi voidaan tietenkin jo sisänsä katsoa hengen aikaansaamaksi siinä mielessä, että ihmismielen luontaisiin, sisäsyntyisiin ominaisuuksiin kuuluu automaattisesti kyllästyminen omiin saavutuksiinsa – ja siten jatkuva pyrkimys yhä eteenpäin, kunnes kaikki on koettu ja tultu joka suhteessa ”rikkaaksi”. Vasta sitten ihminen lienee valmis kaikesta vapaaehtoisesti sisäisesti luopumaan – vaatimatta itselleen mitään vastineeksi (joka olisi ”kauppiaan kaltaisuutta”).

Periaatteellisessa mielessä teurastetuksi, tai ruumiiksi tulemisen vaatimus tarkoittaa sitä, että henki ja aine, ääretön ja äärellinen ovat täysin erilaatuisia (vihollisia!), eli ne eivät voi ominaisuuksiaan menettämättä ilmetä samanaikaisesti (ks. Mt 6:24). Sanonta viittaa siihen, että ihmisen on menetettävä kiintymyksensä kaikkiin tavanomaisiin ulkoisen elämän mahdollistamiin aineellis-psykkisiin virikkeisiin: esim. vaurauden, vallan ja kunnioitetun aseman tuottamaan mielihyvään – ja juuri siinä mielessä kadotettava elämänsä, halunsa itse nauttia sen hedelmistä (ks. Joh. 12:25, ym.).

Tämä ei tietenkään tarkoita mitään konkreettista itsetuhoista tointa – niin kuin se aina silloin tällöin valitettavasti tulkitaan, vaan mielen valmiutta tyhjentyä ulkoisen elämän sisällöistä, ja siten kykyä kääntyä kokonaisvaltaisesti sellaiseen suuntaan, josta sillä on vain aavistus (ei vielä todellista tietoa). Täydellinen ”entisestä itsestään tyhjentyminen” lienee ”ruumiiksi tulemisen” todellinen merkitys – ja edellytys tulla tietoiseksi siitä, joka perimmältään tietoisuutta täällä ajassakin kuljettaa.

Se kuvanee myös sitä, että tavallinen, vastakkaisuuksiin vertaava tietoisuus ei milloinkaan voi käsittää mitään ehdotonta, vaan on sen irrottauduttava omista ehdollistumisistaan – ”uhrattava” oma luontainen tuntemuksensa erillisestä minästään, voidakseen lähentyä, tai tulla mielen sisällön suhteen riittävän samankaltaiseksi sen tilan suhteen, missä ei enää ole erillisyyttä: aikaa, tilaa, muotoja ja ilmiöitä.

Täydellinen valmius mielessään luopua kaikesta rakkaimmastakin, mikä on liittynyt totunnaiseen ihmisenä olemiseen, lienee siten koko tämän Tuomaan sanonnan perimmäinen opetus. Se on opetus, joka on nähtävissä lähes kaikissa uskonnollisissa perinteissä, ja joka saa äärimmäisen esimerkkinsä mitä ilmeisimmin myös siinä merkillisessä kertomuksessa, jossa ”rakastava” Jumala vaatii Abrahamia uhraamaan Isakin, ainoan poikansa, mutta tyytyy kuitenkin siihen, että näkee tämän täydellisen valmiuden luopua kaikkein läheisimmästäkin asiasta. (1. Moos. 22:12).

Meille ihmisille oma minämme kaikkine sisältöineen lienee se läheisin asia, joka ehdollistumiseen muodostaa esteen äärettömän todellisuuden oivaltamisen suhteen, ja jonka siten on aikojen saatossa päästettävä ajatuksissaan, tunteissaan ja vaistomaisissa tottumuksissaankin irti takertumisistaan psyko-fyysisen elämän kohteisiin.

Ihmisessä olevan perimmäisen, jumalaisen mahdollisuuden kannalta (ks. Mt 5:48) lienee siten kaikkeen inhimilliseen elämään takertunut ja samastunut tietoisuus se ”karitsa”, jonka on kyettävä näkemään rajoittuneiden elämänmuotojen suhteellisuus – ja siten asetettava vapaaehtoiseksi ”uhriksi”: että ikuisen, Jumalan kuvaksi luodun ihmisen ja sen ajallisen, erilaistuneen heijastuman yhdistyminen, ”taivaalliset häät”, olisi mahdollista.

Sanonnan viimeisen lauseen viittaus ”paikkaan, jossa voi levätä” kuvanee perimmältään sisäistä tilaa, missä ei enää ilmene ”vaihteen varjo”, eli muutosta (ks. Jaak. 1:16, RK38). Sen esiasteena saattaa sanonta kuvata myös pysyvänluonteisen sisäisen rauhan saavuttamista, jota eivät enää erilaiset elämäntilanteet voi syöstä tasapainosta. Tässä alemmassa mielessä se tarkoittaisi jonkinlaista mielen sisäistä, mentaalista aikuistumista, jota joissakin evankeliumin kohdissa kuvataan myös tulemiseksi ”Johanneksen kaltaiseksi” (ihmisenä ”sisäisesti täysikasvuiseksi”).

Sanonnan viimeisin huomautus lienee pelkkä varoitus siitä, että eläimellinen, perinhimillinen olemuspuoli saattaa joissakin tapauksissa osoittautua niin ylivertaisen houkuttelevaksi, että ihmismieli uppoutuu niin totaalaisesti kaikkeen ilmiölliseen, ettei se milloinkaan anna mitään sijaa elämän syvemmille tarkoituksille tai pyrkimyksille, vaan tavoittelee kaikessa pelkästään välitöntä itsestä tyydytystä.

Joissakin tällaisissa äärimmäisissä tapauksissa saattaisi kuilu perimmäisen, alkuperäisen mahdollisuuden, ”samarialaisen”, ja näistä ”ajallista nautinnoista lihofan eläimellisen ihmisen” välillä kasvaa niin suureksi, että voitaisiin katsoa koko ihmisyyden henkisten tavoitteiden tulleen ”syödyksi, eli ruumiiksi”. Tässä tarkoitettaneen jotakin Jaakobin kirjeen tapaista tilannetta: ”Kun sitten himo on tullut raskaaksi, synnyttää se synnin, mutta kun synti on täytetty, synnyttää se kuoleman.” Merkitys tulee silloin myös hyvin lähelle vertausta leivisköiden väärästä käyttämisestä, sisäisten mahdolluuksiensa ”jalostamisen” täydellisestä laiminlyönnistä vakavine sielullisine seurauksineen (ks. Mt 16:29).

14. Kristillisen suvaitsemattomuuden juurista

Kristillistä kirkkoa, etenkin sen roomalaiskatolista haaraumaa lukuisine sivuhaaroinen ei perustellusti voida luonnehtia suvaitsevaisuuden linnakkeeksi. Sen piirissä on lähes koko ajan katsottu oltavan ainoalla oikealla asialla, jonka suhteen ei ole ollut tarpeen eikä edes oikeutusta harjoittaa vapaamielisyyttä.

Suvaitsemattomuuden juuria voidaan nykytutkimuksen valossa löytää myös itse evankeliumeista, sekä ensimmäisellä kristillisellä vuosisadalla alkaneesta opin voimakkaasta juutalaistamisesta, ja siihen luonnollisesti kuuluneesta Vanhan Testamentin merkityksen korostuksesta. Suuri osa suvaitsemattomuuden pääjuurista on löydettävissä Mooseksen kirjoista, epämääräisistä ja kiistanalaisista kuvauksista juutalaisen paimentolaiskansan usein karkeista palvelotavoista, ja ennen kaikkea niistä uskontoon liitetyistä painostuskeinoista, joilla kansallista identiteettiä on muinaisina aikoina ylläpidetty.

On ihmeteltävää, että länsimainen sivistys on näinkin pitkään alentunut pitämään Mooseksen kirjoja kokonaisuutena jumalallisena ilmoituksena, eihän tarvita kovinkaan suurta perehtyneisyyttä historiaan tai aatehistoriaan – saati selvää järkeä – sen toteamiseksi, että suuri osa niiden jumalallisten ilmoitusten peruseriaatteista on lainattu naapurikulttuurien piiristä (esim. luomiskertomus ja Mooseksen lait) ja että valitettavan suuri osa puhtaasti uskonnollisestakin sanomasta kuuluisi pikemminkin – jos ei mustan niin ainakin harmaan magian piiriin (esim. 2. Mooseksen kirjan verta tihkuvat uhrimenot).

Yhtenä kauheimmista kristillisen oikeusajattelun perustana käytetyistä kohdista voisi ottaa 4. Moos. 25:5-9

”Niin Mooses sanoi Israelin tuomareille: ”Surmatkoon jokainen miehistään ne, jotka ovat antautuneet palvelemaan Baal-Peoria.” Ja katso, muuan mies israelilaisista tuli ja toi veljiensä luo midianilaisen naisen, Mooseksen ja kaiken israelilaisten seurakunnan nähden, kun nämä olivat itkemässä ilmestysmajan ovelta. Kun Pii-nehas, pappi Aaronin pojan Eleasarin poika, näki sen, nousi hän

kansan keskeltä ja otti keihään käteensä ja seurasi tuota Israelin miestä makuusuojaan ja lävisti heidät molemmat, Israelin miehen ja sen naisen, vatsan kohdalta. Silloin taukosi israelilaisilta vitsaus. Ja niitä, jotka kuolivat tässä vitsauksessa, oli kaksikymmentäneljä tuhatta.”

Huomion arvoista otteesta on lisäksi se, ettei kertomuksessa sinänsä langeta vieraan jumalan palvelukseen, vaan pelkästään ”seurustellaan” vierasheimoisien naisten kanssa: kansallisen identiteetin puhtaana pitäminen oli täten viety äärimmilleen ja siinä Jumalaa käytettiin oikeuttamaan ylimitoitettuja toimenpiteitä. Tällä yksittäisellä raamatunkohdalla on myöhemmin voitu perustella mitä tahansa hirvittäviä sellaisina aikoina, jolloin luonnonkatastrofeja (esim. katoja) tai muita yleisiä vitsauksia on ilmentynyt. Silloin kuka tahansa vähänkin poikkeava henkilö on kelvannut syypääksi ”Jumalan vihaan” – ja millaisen Jumalan? Sellaisen, joka on luonteeltaan paljon pahempi kuin ihminen; kiivas ja kostonhimoinen peto, joka psykopaatin tapaan ylireagoi kaikissa toimissaan. Mooseksen kirjojen antamaa kuvaa vasten jumalan määrittelemisen ”rakkaudeksi” vaikuttaa huonosti perustellulta.

Mitä sitten tulee evankeliumeihin, joita yhä monet pitävät silminnäkijöiden kuvauksina Jeesuksen syntymästä, elämästä ja kuolemasta? Nykytietämyksen mukaan voidaan eittämättä sanoa, että evankelistat eivät olleet mitään ensikäden dokumenttikirjoittajia (saati apostoleja) vaan laativat tekstinsä varhaisimmillaan n. v 70 jKr (Markus). Silloin he luonnollisesti sovittivat sanomansa vallinneeseen tilanteeseen ja ajatussuuntauksiin.

Tiedetään että Uuden Testamentin sanoman kutomista Vanhaan Testamenttiin, ikään kuin jatkeeksi ja toteumaksi, olisi pidettävä pääosin tietoisena manipulaationa, jonka tarkoituksena on ollut rakentaa historiallinen perusta Jeesuksen olemukselle ja toiminnalle – ja samalla jumalallinen yksinoikeutus hänen perinteensä varaan syntyneelle uskonnolliselle liikkeelle.

Juutalaissotien aikaan ja välittömästi niiden jälkeen oli vaarallista tulla samaistetuksi lahkoon, jonka perustajan roomalainen oikeus oli tuominut kuolemaan kapinallisena -juutalaisten kuninkaana. Tästä syystä

evankelistat pyrkivät korostamaan, ettei Jeesus ollut millään tavalla roomalaisvastainen (tuskin olikaan), ja että syntyneen liikkeen kannattajat syyttivät tuomiosta ennen kaikkea juutalaisten johtajia – valitettavasti myös kansaa. Pontius Pilatuskin esitetään varsin myönteisessä valossa, vaikka historiallinen totuus hänestä antaa kuvan brutaalista vallankäyttäjistä, jolle yhden juutalaisen teloitus ilman oikeudenkäyntiäkään ei tuottanut tunnontuskia. Myöhemmin hänet jopa erotettiin virastaan liiallisen väkivallan käytön johdosta.

Juutalaisten johtajien (Sanhedrinin) osuutta Jeesuksen teloituksessa ei ole syytä epäillä, mutta heidän ilmeisimpänä motiivina lienee ollut selkkauksien välttäminen roomalaisten kanssa (eivät uskonnolliset näkemyserot), mistä syystä jokainen kansan huomiota kiinnittänyt henkilö oli katsottava mahdolliseksi riskitekijäksi.

Tavallinen kansa on mitä todennäköisimmin pidetty täysin tietämättömänä koko tapahtumasta, joten myöhemmän kristillisen maailman taipumus syyllistää juutalaisia kollektiivisesti ”jumalanmurhaajiksi” on täysin kohtuutonta (mitä tosin nykyinen paavikin on anteeksi pyydellyt).

Olosuhteiden synnyttämä tulkinta on tietenkin aina inhimillistä, jopa ymmärrettävää, mutta sitä ei silti tulisi enää tänä päivänä kritiikittä hyväksyä, kun otetaan huomioon tulkintojen myöhemmät vakavat seuraukset. Oman ajattelusuunnan esittäminen jumalasta lähteneenä, ja muiden ajattelun itse pahan äärimmäisestä juuresta lienee kristillisen suvaitsemattomuuden ydinajatus – jopa itse pahalaisenkin perusajatus, mikäli tulkitsemme hahmon sellaiseksi, joka helvetin ruhtinaana kantaa vastuun ihmisen ikuisen tuomion ja tuhon asioista! Sellaisessa merkityksessä saatanan hahmo valtakuntineen on pääpiirteissään kristillisten yhteisöjen piirissä valmisteltu ja paketoitu lahja kaikille niille miljoonille, jotka eivät ole kyenneet omaksumaan yleisiä tunnustuksia. Lisäksi se on aina toiminut erinomaisena pelotteena liikkeen piirissä oleville (ks. professori Elaine Pagels, ”The Origin of Satan”).

Alun alkaen Juudean kristillinen yhteisö profiloitui tällä karkean mustavalkoisella tavalla toisista juutalaisista tarkoituksenaan lujittaa jäsenkuntansa ajattelutapaa, itsetuntoa ja turvallisuutta. Myöhemmin, kun aate levisi roomalaisen kulttuurin alueille, laajeni ”saatanallistamisen ajatuskin” koskemaan kaikkea roomalaisen uskontokulttuurin piiriin kuuluvaa.

Ajatustavan soveltamisen laajentuminen ei valitettavasti pysähtynyt tähänkään, vaan kirkon muodostumis- ja vakiinnuttamisprosessissa se otettiin käyttökelpoiseksi aseeksi taisteltaessa tunnustuksellisesta kristillisestä ajattelusta poikkeavia kristillisperäisiäkin ajattelutapoja vastaan. Tästä hyvänä (tai pahana) esimerkkinä ote piispa Polykarpuksen kirjeestä Filippiläisille:

”Jokainen joka ei tunnusta, että Jeesus Kristus on tullut lihaan, on antikristus; ja jokainen joka ei tunnusta ristin todistusta, on paholaisesta; ja jokainen joka vääristelee Herran sanoja halujensa mukaan, ja sanoo, ettei ole ylösnousemusta eikä tuomiota, on hän Saatanan esikoinen”.

Ääripään tämä ikävä kärjistämistapa on saavuttanut tilanteissa, missä kristillinen kirkko on ”jumalallisella oikeutuksella”, keinoja kaihtamatta taistellut kaikkea omaan kapeaan puiteajatteluunsa kuuluvaa vastaan, tapahtui se sitten kirkon sisällä tai sen ulkopuolella. Etenkin roomalaiskattolisen kirkon historiaa kuormittavat harhaoppisuus- ja noitaioikeudenkäynnit kidutuksineen ja hirvittävine rangaistuksineen, harhaoppisina pidettyjen yhteisöjen massamurhat, valtapyrkimyksiin liittyvät juonitelut, ja ns. uskonsodat.

Yhä tänä päivänä voidaan nähdä mitä karkeimpia suvaitsemattomuuden hedelmiä esim. Pohjois-Irlannin katolisten ja protestanttien kanssakäymisessä. Vain harvat kristityt uskaltavat edes arvailla, miten suuri on se vakavasti uskontoinkin suhtautuvien ihmisten määrä, jotka ovat tulleet mielivaltaisesti surmatuiksi ”Herran nimeen”!

Eräs katolisen kirkon alkuvuosisatojen kyseenalainen ja pitkävaikutteinen piirre on myös se, että vainojen aikana syntyi käsite veritodistamisesta, jota monet kirkkoisät pitivät lähes ainoana tienä autuuteen. Esi-merkkinä ote kirkkoisä Irenaeukselta:

”Kirkko kaikkialla, sen rakkauden takia, jota se vaalii Jumalaa kohtaan, lähettää kaikkina aikoina Isälle suuren joukon marttyyreita; kun taas kaikilta muilta ei ainoastaan puutu kaikkea tämänkaltaista osoitusta keskuudestaan, vaan lisäksi he väittävät, ettei todistaminen (marttyyrius) ole laisinkaan välttämätöntä...” (Adversus Haeresis 4.33.9).

Ja toinen Tertullianukselta:

”Sinun tulee ottaa ristisi ja kantaa se Mestarisii jäljessä ... ainut avain paratiisiin on oman elämäsi veri.” (De Anima, 55). ...”että hän saisi Jumalalta täyden anteeksiannon, antamalla vaihtokaupassa oman verensä” (Apology, 50).

Näin voimakkaasti motivoituina monet yksinkertaiset, ankeissa oloissa eläneet ihmiset hakeutuivat tietoisesti kuolemaan. Useat roomalaiset tuomarit koettivat jopa saada heitä järkiintymään ja suorittamaan edes näennäisiä myönnytyksiä keisarin suhteen. Roomalaisia vallanpitäjiähän kiinnosti ennen kaikkea kapinointi maallista valtaa vastaan – uskonnollisesti he olivat yleensä melko suvaitsevaisia (Roomassa harjoitettiin monia uskontoja).

Ei ole vaikeata päätellä, mistä löytyvät muslimien ajatuksen juuret marttyyriuden tulkinnassa siten, että se on varma oikotie paratiisiin – ensimmäisten vuosisatojen kristityiltä! Tarkemmin määritellen siltä kristityiden joukolta, jonka onnistui yksinkertaisen, konkreettisen oppinsa ja jyrkän prelaattijohtoisen organisaationsa avulla saavuttamaan – ja maallisen vallan kanssa liittoutuen aina tähän päivään saakka ylläpitämään valta-asemansa. Marttyyrius niin silloin, kuin tänäkin päivänä on tehokas keino kiinnittää yleistä huomiota. Se ruokkii itse ajatusta ja kirkon alkuvuosisatoina oli omiaan kasvattamaan sen jäsenlukua (kuten kirkkoisät itse selkein sanoin todistavat).

Valta sinänsä ei tietenkään ole mikään pahe, vaikka kyseessä olisikin hengelliseksi tarkoitettu organisaatio. Ongelmalliseksi sen tekee taipumus käyttää asemaansa häikäilemättömästi omien näkemysten edistämiseen pyrkimällä tukahduttamaan väkivaltaisoin keinoin kaikki poikkeavat suuntauksat. Jo 300-luvulla tuli entisistä vainotuista kristityistä kristillisten veljiensä vainoajia, jotka Rooman armeija suosiollisella avustuksella jahtasivat niitä lukemattomia suuntauksia, joissa oli vakavien pohdintojen tuloksena muodostunut kristillisistä perusteemoista vähänkin poikkeavia käsityksiä.

Kirkollisen organisaation vakiintuessa myös valtaa lujittavat ajatukset nousivat korostettuun asemaan. Vain piispat saivat oikeuden synninpäästöön, mihin Cyprianus perusti tolkkuttoman ajatuksensa ”extra ecclesiam

nulla salus”, eli siitä, ettei kirkon ulkopuolella voi olla pelastusta (jonka valitettavasti Augustinuskin omaksui). Tuskinpa nykyinen papisto enää uskaltaa tällaista ääneen ilmaista, mutta hiljaisuudessa annetaan usein ymmärtää, että kirkosta irtautuminen saattaa olla riskialtista sielun pelastumisen kannalta. Luterilaisen kasteen yhteydessä papit yhä sanovat itse Jumalan ottavan pienen ihmisen yhteyteensä – siis kirkollisen toimenpiteen kautta – jota yhteyttä sitten myöhemmät rituaalit (konfirmaatio) lujittavat!

Taustalla vaikuttaa yhä ajatus kirkosta välttämättömänä ”Nooan arkkinä”, jonka haltuun on uskottu ”taivasten valtakunnan avaimet” maanpäällisessä elämässä – kolmesti kieltänyt apostoli Pietari kun tarinan mukaan Roomassa tapahtuneen marttyyrikuolemansa yhteydessä ojensi kyseiset avaimet (kuvaannollisesti) kaupungin piispalle – tulevalle paaville, Kristuksen erehtymättömälle sijaiselle maan päällä!

Olisi jo korkein aika tarkastella vakavasti kaikkia kristillisyyteen iskos-tuneita väittämiä yrittämättä vetää selvästi inhimillisiä heikkouksia sisältävien kiintoajatusten ylle jumalallista suojavarjoa tai ”kristillistä esiy-märrystä”. Jokainen väittäjä puhukoon puolestaan ja ottakoon vastaan nykytutkimuksen ja kriittisen ajattelun haasteet. Vanhojen totuuksien pitää kestää vertailu myös niiden yhtä vanhojen ajatusten suhteen, joita ne ovat ensimmäisten kristillisten vuosisatojen aikana onnistuneet työntämään unholaan, mutta joita on mm. 1900-luvulla tullut esiin löydösten yhteydessä. Löydetyt tekstit paljastavat mitalin toisen puolen, sen, miten kristillisyyttä myös voitaisiin tulkita, ellei se olisi joutunut ajattelultaan varsin kehittymättömien, vallanhaluisten ihmisten monopoliasemaan tähtäävien pyrkimysten kyllästäväksi.

15. Kirkko tähyää taivaaseen, kansa tyytyisi Thaimaaseen?

Sanotaan, että kirkko on kuin kriisiyhtiö, mutta vaatiiko se jo saneerausta niin talouden kuin sisällönkin suhteen? Miten kävisi, jos kirkon jäsenyyteen ja kirkollisveron maksajaksi pitäisi vapaaehtoisesti ilmoittautua esimerkiksi täytettäessä 16 tai 18 vuotta?

Meidän pitäisi uskaltaa katsoa tilannetta rehellisesti ja avoimin silmin eikä sallia inhimillisten torjuntamekanismien nousta esiin selittämään, että Herra meitä koettelee, kyllä me vielä nousemme, olemmehan me sentään oikealla asialla! Tapakristillisuus ja perinteet eivät enää sido nuoria. Jäsenyys on entistä enemmän tietoinen valinta. Suuret ikäluokat kasvatettiin vielä arkailemaan kirkosta eroamisen ajatusta, mutta heidän vapaasti ja valtoimesti kasvaneet lapsensa eivät enää arkaile sitäkään, mikä monien mielestä olisi kohtuullista.

Nuoret uskaltavat myös ajatella omin aivoin eivätkä enää omaksu sellaisinaan niitä käsityksiä, joita heille kirkon taholta tarjotaan. Heille Herran pelko on täysin vieras käsite, ja mitä pontevammin heille uskonnollisia käsityksiä ainoana oikeina esitetään, sitä kauemmaksi he niistä etääntyvät. Ihmisten mielissä on tapahtunut ”hurja remontti” – kirkko on suorittanut vain ”pientä pintaremonttia”!

Onko meillä analysoitu syvällisesti, miksi, miten ja millaiseksi ihmiset ovat muuttuneet? Pelkkä yleinen välinpitämättömyys ei ole mikään vastaus, pitää lisäksi tiedostaa, mitkä seikat ovat siihen johtaneet. Maallistuminenkaan ei kerro mitään siitä, mitä on todella tapahtunut ihmisten suhtautumisessa uskontoon, erityisesti kirkon tarjoamassa muodossa.

On helppo havaita, että ihmiset eivät murehdi pääsyään taivaaseen – kunhan pääsevät kerran vuodessa ”Thaimaaseen”. Aiemmin kirkkoon kuulumisen syynä olivat mm. elämän käännekohtiin liittyvät juhlat: kaste, häät ja hautaus. Nyt suomalaiset pitävät tärkeimpänä syynä tukea kirkon auttamistyötä. Tämä sosiaalinen aspektikaan ei sinänsä liene kirkon synnyttämä, vaan pikemminkin median ja kansalaisjärjestöjen aikaansaannosta. Se palvelee jollakin tavoin ihmisten ”sosiaalista omaatuntoa” ja hyväksytyksi tulemisen tarvetta, mutta tuskin pystyy täysin tyydyttämään ihmisten hengellistä kaipuuta.

Joitakin aikoja sitten pelättiin lähinnä uskonnottomuuden, ateismin, leviämistä. Nyt sanotaan uushenkisyyden muodostavan vaikeasti käsiteltävän ilmiön kirkolle. Ateistit voidaan nähdä selkeinä vastustajina, uushenkiset lähinnä kilpailijoina, joiden suhteen ei aina tiedetä, silittäisikö päätä vai kävisikö päälle. Joidenkin mukaan avainkysymys on, pystyykö kirkko kertomaan evankeliumiaan vakuuttavasti ja koskettavasti myös niille, jotka imevät vaikutteita kristillisen tradition ulkopuolelta.

Olisiko uskonnollisen profiilin matalana pito ja edelleen madaltaminen sitten oikea tie? Entä yhteiskunnan päivittäin muuttuviin, kovin häilyviin arvoihin mukautuminen? Sellainen näyttää usein jonkinasteiselta tyyli pisteiden kalastelulta, missä sekaannutaan ajankohtaisteemoihin, joissa kirkon toimijoiden kompetenssi ei aina ole parhaimmillaan? Entä sitten äijämessut ja hölkkäkirkot? Niin – ja ne suklaapatukat? Vanha kansa on todennut, ettei kannettu vesi kaivossa pysy. Sopalla ja saippualla on oma sijansa pidettäessä huolta lähimmäisten aineellisista tarpeista, mutta ulkonaisten houkutteiden käyttö jäsenmäärän lisäämiseksi lienee varsin lyhytnäköistä – ja periaatteessa ”kauppiaan kaltaisuutta”.

Kirkko on viimeisen vuosikymmenen aikana uudistanut messuaan, virsikirjaansa ja raamatun käännettään. Nämä keinot eivät ole tuottaneet mainittavia tuloksia. Kirkot ovat kauniita, ihmisten tekemiä rakennuksia, joissa ihmismieli voisi ylentyä ja kohottautua arkielämän yläpuolelle. Jumala itse ei niitä tarvitse, Hänen asumuksensahan on kaikkialla.

On ehdotettu, että kirkon on etsittävä teologista ja hengellistä uudistumista, ja että se tarvitsee syvempää luottamusta omaan asiasisältöönsä, evankeliumin sanomaan. Kirkon tulevaisuuden kannalta olisi ratkaisevaa, kykeneekö se välittämään sanomaansa ihmisläheisesti, siten että tavallinen ihminen pitää sitä elämänsä voimavarana. Mutta monet tätä työtä tekevät varmaan vastaavat, että juuri tuotahan me teemme – luotamme entiseen asiasisältöön!

Nykymedia puhuu usein sisällöntuottamisen tärkeydestä, etenkin silloin, kun välineet aineiston käyttöön on saatu kehiteltyä toimiviksi. Uskalletaanko kirkon puitteissa kehittää ja uudistaa sisältöä, vai kääritäänkö vain tuttuja ja turvallisia sanoja uusiin paketteihin?

Alle 30-vuotiaista vain 15 prosenttia ilmoittaa uskovansa Jumalaan kirkon opettamalla tavalla. Onko jumalakuvassa mahdollisesti jotakin

luotaan työntävää, vai kaipaisiko sen muotoilu pikaista päivittämistä, vastaamaan paremmin koulutetun ja ajattelevan väestön ymmärryskykyä?

Vanhan testamentin mielikuva Jumalasta, jota tuli pelätä ja rakastaa samanaikaisesti, ei ajatuksena liene kovin luokseen kutsuva. Pelko ja rakkaus ovat toistensa vastakohtia, joten käsitteet eivät sananmukaisesti ottaen ole aivan kohdallaan. Emmehän me sentään jumalaa voi miksikään muuttaa, mutta voimme toki muotoilla käsityksiämme elämän perimmäisestä olemuksesta vastaamaan paremmin nykyisten ihmisten ajattelutapoja.

Lieneekö yleinen tilanne Suomen kirkoissa sellainen, että pappi seisoo etäisenä saarnastuolissaan tai alttarilla – harvalukuisat kuulijat takapenkeissä, mahdollisimman kaukana! Miten sellaisessa tilanteessa voisi syntyä elävää vuorovaikutusta?

Tämän päivän ihmiset ovat tottuneet alituisesti muuttuvaan viriketuluvaan, eivätkä kaikki enää saa hengellistä ylennystä monesti toistetuista kaavamaisista esityksistä. Liturgian lisäykset luterilaisiin puitteisiin johtavat usein jopa epätoivoiselta kuulostaviin tuloksiin, joista eivät ylenny kuulijat, tuskin edes suorittajat!

Virskirjauudistukset, liturgiauudistukset – miten ne uudistavat ihmisten mieltä? Ellei ihmisten mielissä tapahdu uudistusta – joskus jopa uudesti syntymistä – ei uskonto ole saanut paljonkaan aikaan.

Saarna voisi olla luterilaisten vahvinta aluetta, ja sen kaikki mahdollisuudet tulisi ottaa käyttöön. Sellainen luonnollisesti edellyttää, että papit panevat kaikki sisäiset voimavaransa – myös itsensä – likoon niiden laadinnassa.

Ehkä meillä Suomessa ei teologioiden koulutuksessa rakenneta aivan riittävän vahvaa perustaa siihen, että tulevilla sananjulistajilla olisi laaja ja syvä liikkumakenttä hengellisten asioiden ja tekstien tulkintaan ja soveltamiseen. Niin laaja, että se olisi omiaan kohottamaan laatijoiden motivaatiota pyrkiä yhä syvemmälle kuolleen kirjaimen taakse. Ihmisillä on sisäsyntyinen kyky, joka aistii sen, kun sanoma saavuttaa todella henkiset ulottuvuudet ja voiman. Puhujia, jotka ammentavat hengen äärettömän syvistä vesistä, on kautta aikojen tultu kuulemaan vaivoja säästämättä.

Kirjoitusten kirjain sellaisenaan on kuiva ja hedelmätön. Mutta kun aletaan todenteolla kaivaa maata, löydetään melko varmasti elävää vettä

kumpuava suoni. Kuinka, ja millä ehdoilla tämä siirtymä kirjoitetusta sanasta elävään oikein tapahtuu? Tämä on niin sanotun ”hengellisen lukemisen” tutkimuksen keskeisin kysymys.

Tätä kysymystä on lähestytty eri tavoin kautta aikojen. Jo kirkkoisä Origenes (185- 254) kehitteli neliportaisen kaavan saarnan laatimista varten, jota keskiajan skolastikot edelleen jalostivat. Ohjetta kutsuttiin nimellä *Ars Praedicandi*, saarnan laatimistaito. Sen mukaan saarna aloitettiin sananmukaisesta tekstistä ja sen historiallisesta esityksestä, josta nopeasti siirryttiin kolmeen henkisempään vaiheeseen, joista ensimmäinen oli tekstin vertauskuvallinen, allegorinen tulkinta. Kolmantena seurasi tekstin tropologinen eli moraalinen avaus, jossa tarkasteltiin, miten tekstin sanoma kosketti ihmisten jokapäiväistä elämää. Neljäntenä oli sanoman analoginen avaaminen, missä tarkasteltiin tekstin liittymistä jumalallisiin asioihin ja ikuiseen elämään. Tällainen tapa antoi saarnan laatijalle vapauden edetä hyvinkin kauas kirjaimellisesta sanomasta.

Kun otamme huomioon tämän päivän ihmisten koulutustason ja kyvyn itsenäiseen ajatteluun, olisi varmaan aiheellista miettiä, miten saarnoihin saataisiin aitoa vuorovaikutusta? Välitön ja rehellinen vuorovaikutus olisi omiaan lisäämään motivaatiota myös kuulijoiden puolella, koska ihmiset todennäköisesti haluavat saada virikkeitä omakohtaiseen ajatteluunsa ja myös palautetta omien käsitystensä suhteen.

Mutta miten vuorovaikutteisuutta voitaisiin toteuttaa, kun on perinteisesti opittu siihen, että pappi puhuu ja kansa kuuntelee – virsi päälle, ja kotiin? Siinä kysymys, jolle vastausta voidaan hakea suorittamalla rohkeita kokeiluja.

16. Uskoisinko Jumalaan?

Kysymykseen voitaisiin vastata myös siten, ettei mitään muuta ole todella olemassa kuin ainoastaan Jumala, jos nimittäin Jumala käsitetään kaiken ehdollisen ehdottomana ja muuttumattomana perustana, alkuna ja loppuna, todellisena jakamattomana ja jakautumattomana elämänä kaiken tuntemamme pirstaloituneen ja selkeästi häviävältä vaikuttavan elämänmuodon takana, niin kysymys saanee ainakin joitakin ihmisiä tyydyttävän vastauksen. Toisen Mooseksen kirjan kolmannessa luvussa Jumalan kirjoitetaan kuvanneen Itseään sanoilla ”Minä olen”- joksikin, joka todella on olemassa.

Tietenkin kaikella näkemällämmekin on jonkinlainen olemassaolo, mutta myöntänemme myös sen, että kaikilla muodoilla sellaisenaan on vain oma aikansa, on se sitten sekunnin murto-osa tai miljardeja vuosia.

Me tarkastelemme omaa ja toisten ihmisten elämää usein lähinnä fyysisen kehon yhteyteen liitettynä. Ruumis kaikkine toimintoineen näyttäisi ilmentävän elämäksi kutsumaamme asiaa. Mutta lyhytaikaisuutensa takia me emme kuitenkaan voine kutsua sitä ehdottomaksi olemassaoloksi.

Rene Descartes liitti aikoinaan olemassaolon tunnusmerkit ajattelun kykyyn, johon filosofi Nietzsche totesi pelkän ajattelun todistavan lähinnä sitä, ettei todellista olemassaoloa oltu vielä saavutettu. Vaikka jälkimmäistä pidetään usein pahimman luokan jumalankieltäjänä, perustuneen hänen väittämänsä siihen, että todellinen oleminen saavutetaan vasta itse koettavan jumalallisen tietoisuuden kautta, ei siis tavallisen inhimillisen ajattelun puitteissa, vaan Kristuksen kaltaisena yli-ihmisenä.

Ajattelu on aika- ja tilakäsitykseen ehdollistunutta mielen toimintaa, jota voidaan toki lisätä lähes määrättömästi, mutta joka parhaimmillaankaan ei milloinkaan ratkaise todella tärkeitä elämisen peruskysymyksiä.

Mikäli käsitämme uskon perustuvan ennen kaikkea kiinteiden perinteisten ajatusmuotojen omaksumiseen, voisimme epäillä myös sen tehokkuutta keinona jonkin jumalallisen saavuttamisessa. Jos toisaalta tulkitsemme uskon tilaksi, missä tavanomainen ajattelu ylitetään ja astutaan pois menneisyyteen ja tulevaisuuteen nojaavasta minä-tuntemuksesta, niin käsite saa jo varsin pitävältä tuntuvan filosofisen pohjan.

Tieteellisten ja arkipäiväisten havaintojen pohjalta voidaan Jumalan olemassaolosta esittää sekä puoltavia että kielteisiä tulkintoja, mutta todisteet jäävät aina ehdollisiksi, koska ajattelumme sinänsä on luonteeltaan ehdollista. Ylevimmätkin ajatuksemme Jumalasta ovat pohjimmiltaan pelkkiä ajatusmuotoja. Voimme toki puhua iankaikkisuudesta, mutta todellisuudessa käsitämme sen äärettömästi pidennetyksi ajallisuudeksi, sillä ajattelumme ei kykene irtautumaan ajan käsitteestä.

Me voimme määritellä Jumalan kaikkea syleileväksi rakkaudeksi, mutta joudumme pian hämmennyksen valtaan, kun elämä ympärillämme käy tuhoisaksi, sillä meille elämä tarkoittaa ulkonaisia muotoja ja ilmiöitä, jotka niitä suoranaisesti koskettavat. Meille elämä ei ”ole”, se vain ”tulee ja menee”.

Me odotamme jopa konkreettista ylösnousemusta jossakin tulevaisuudessa, kun olemme menneisyydessä saaneet sellaisesta varsin epämääräisiä lupauksia.

”Tulee aika ja on jo, jolloin totiset rukoilijat rukoilevat Isää hengessä ja totuudessa”, kirjoittaa Johannes ja jatkaa, ”joka ei synny uudesti, ylhäältä, se ei voi nähdä Jumalan valtakuntaa”.

Evankelista viitannee siihen, että ihmiselle on periaatteessa aina mahdollista saavuttaa sellainen omakohtainen tietoisuus, koettavissa, vaan ei ajateltavissa oleva tila, jossa kaikki kysymykset saavat välittömän vastauksen. Välittömän siinä merkityksessä, ettei kyseessä liene minkäänlaiseen aikakäsitykseen sidottu tietoisuus.

Uudesti syntymisellä tarkoitettaneen juuri tuollaisen tietoisuuden saavuttamista, joka sinänsä mitä todennäköisimmin on edellytyksenä Jumalan valtakunnan ”näkemiseen”, eli tietoiseen, omakohtaiseen kokemiseen tässä ja nyt. Tällainen päätelmä toisi käsityksen ylösnousemuksestakin tähän hetkeen, eikä jättäisi sitä tulevaisuuden haaveeksi.

Ja vastauksen Jumalan olemassaolon kysymykseen saanevat ne (harvat ja valitut?), jotka pääsevät kokemaan ”elämän itsessään”.

17. Higgsin hiukkasesta

Fyysikot iloitsivat jokin aika sitten saatuaan vahvistusta ns. Higgsin teorialle. Ajatusmallin mukaan kaikkeuden täyttää erityinen kenttä, joka antaa joillekin siinä oleville hiukkasille massan. Higgsin hiukkasen tai kentän todentamista pidetään eräänlaisen ”jumalallisen tekijän” löytymisenä. Kaikesta erikoisuudestaan huolimatta kenttä lienee vain yksi niistä lukemattomista tekijöistä, jotka mahdollistavat ulkonaisesti havaittavien ilmiöiden synnyn.

Meidän ihmisten kannalta on tietenkin oivallista, että jotkin hiukkaset ovat saaneet massan, koska me niiden kautta olemme suunnattomien aikojen saatossa saaneet puitteet, joiden avulla voimme kehittää puhtaasti subjektiivisesta tietoisuuden mahdollisuudesta itsellemme objektiivista tajuntaa, osallistuen samalla omalta osaltamme ”luomisprosessin aineelliseen aspektiin”.

Ajattelemmepa ihmisen sisäistä olemusta pelkästään syntyhetkellään ikuisesta lähtevänä, tai siinä periaatteessa (in principio) aina olleena, tarvinee tuo tietoisuus yksilölliseksi kehittyäkseen täysin järjestäytyneet massatihentymät, joiden kautta sen havainnoiva olemus voi kokea ulkonaisia ilmiöitä, joita usein myös elämäksi kutsutaan.

Ex nihilo nihil fit – tyhjästä ei tule mitään – lienee nykyisen tietämyksemme mukaan huomattavasti paremmin ymmärrettävä väite kuin esitysaikanaan. Nyt lienee jopa mahdollista yhdistää tähän jumalallisen tyhjästä luomisen ajatus – siten että jokin ikuinen tietoinen olemus aiheuttaa kaiken muodostumisen kosmokseksi ikuisten perushiukkasten järjestäytymisen kautta. Aine, sellaisena kuin sen tunnemme, on pitkällisen prosessin tulos. Voitaneen sanoa melko varmasti, että ns. luonnon lait näyttelivät tärkeää osaa tämän prosessin ohjaamisessa, ja että todennäköisesti on vielä paljon vastausta vaille jääviä kysymyksiä jopa havaittavissa ja mitattavissa olevien ilmiöiden piirissä.

Tulevaisuudessa saatetaan kehittää teorioita, jotka ulottuvat alkuräjähdystä edeltäneeseen tilaan saakka. Miten tuo oletettu äärettömän tiheä ja kuuma ainekooste on muodostunut, mikä saa sen räjähtämään ja miksi? Miten ja mikä ovat kysymyksiä, joihin saataneen ainakin teoreettisia

vastauksia, kun taas ilmiöiden syyt jäävät useimmiten tarkastelua vaille. Fyysikot eivät yleensä edes katso tehtäväkseen ilmiöiden tarkoituksien pohtimista. Pohdinnat jätetään suosiolla filosofeille ja uskontotieteilijöille. Heillä on usein tarjottavanaan vanhoja valmiita ajatusmuotoja, jotka eivät vastaa monien ajattelevien ihmisten tarvetta ymmärtää elämäänsä myös järjestelmällisesti.

Erään teorian mukaan tyhjiys tuottaa rajattomasti uusia universumeita, jotka sitten laajenevat äärettömiin. Toisen teorian mukaan uusi olisi peräisin jonkin aikaisemmin olleen aineksista, mikä näyttäisi ainakin analogisesti ymmärrettävältä tuntemamme luonnon kausittaisuuden perusteella. Aurinkokunnilla tiedetään olevan oma ajallinen kestoensa, mutta ne saattavat hyvinkin rakentua uudestaan – samanlaisiksi, vai jollakin tavoin kehittyneemmäksi? Jonkinlainen kehitystendenssi koskettanee myös isompia yksiköitä eikä vain tämän maapallon eliöitä.

Mutta nojaako kehitys sitten ainoastaan ns. luonnonvalintaan, vai sisältäisikö siihen myös aivan toisentasoinen elementti, joka vaikuttaa valintaprosessien suuntiin?

Platon on esittänyt ns. ideaopin, jonka mukaan kaikilla ilmiöillä on aineettomat mallinsa, arkkityypinsä, joita kehitys suunnattomien aikojen saatossa ikään kuin sisäisen pakon myötä toteuttaa aineen ja muodon, eli tuntemamme aistimaailman puitteisiin.

Johanneksen evankeliumin alku ei todellakaan ole kaukana Platonin ideaopista: siinä Sana oli ensin ilmentymättömässä tilassa, ja toimi sitten kaikkien ajallisten ilmiöiden perustana, eli arkkityypistönä.

Ensimmäisen Mooseksen kirjan luomiskertomuksen kuvaaminen platonisin, saati kvanttifysiikan termein lienee melko vaikeata, vaikka syvyyden päällä oleva pimeys voisi kuvata pimeää ainetta, josta valkeus sitten saa alkunsa. Kertomus ei viivy aurinkokuntien muodostumisessa vaan etenee nopeasti tämän meidän maamme elinolosuhteiden ja elollisten olentojen syntyyn.

Elämän syntyminen ensin merissä lienee melko lähellä nykyisiä käsityksiä, mutta jumalan päivän kesto olisi tietenkin määriteltävä aivan eri tavoin, mikäli puhumme todella aineellisista ilmiöistä. Tosin esim. mestari Eckhart sanoo jumalan luoneen maailman Serafeihin, ykseydellisesti tiedostaviin olentoihin, eli jossakin mielessä ideoiden maailmaan, mistä ne vasta pitkien aineellistumisprosessien kautta tulevat aistittaviksi.

Jos lähdemme siitä, että ns. alkuräjähdyksen tapahtui 13,7 miljardia vuotta sitten, on mielenkiintoista havaita, että ihmiseksi määrittelemämme lajin uskotaan ilmestyneen maapallolle vasta vajaa miljoona vuotta sitten. Aurinkokunnaltamme on kulunut todella pitkä aika siihen, että jokin sen yksittäinen pallo on kyennyt tuottamaan olosuhteet, joissa inhimillinen tajunta voi syntyä, kehittyä ja toimia aistimusten, tunteiden ja ajatusten kautta.

Maapallo ei tietenkään ole muodostunut ainoastaan ihmistä varten, mutta kaikesta näkyvästä päätellen ihmiskunta näyttäisi kuuluvan ainakin yksilöllisen tajunnallisen kehityksen huippulajeihin huolimatta siitä, että tämän lajin älyllinen kehitys ilman vastaavaa viisastumista tuottaa yhä vakavampia häiriöitä muille lajistoille ja koko ekosysteemille.

On todennäköistä, että lukemattomissa muissa aurinkokunnissa löytyy planeettoja, joissa tajunnallinen kehitys on saavuttanut ainakin vastaavia asteita kuin meidän maapallollamme, monissa varmaan paljon korkeampiakin kehitysasteita. Myös ihmiskunnan piiristä on kohonnut poikkeavia yksilöitä, joiden tajunnallinen suorituskyky ylittää selkeästi tavallisten ihmisten rajat. He ovat kyenneet tavoittamaan ja toteuttamaan keskimääräistä paremmin niitä kehityksen arkkityyppejä malleja, jotka inhimilliselle olennolle parhaimmillaan ovat mahdollisia.

Onko muutoksilla ja kehityksellä – ja elämällä kokonaisuutenakin jokin äärimmäinen loppupiste, vai jatkuuko kaikki alati eteenpäin? Saattaisi olla niinkin, että kehitystä ja muutosta seuraa pitkiä lepokausia, joissa kaikki ulkonainen sisäistyy ja tiivistyy, kunnes kaikkeus taas herää ikään kuin uudessa oktaavissa uuteen toimintakauteen.

Filosofi Nietzscheä on tulkittu joskus siten, että hän käsittää elämän toistavan itseään sellaisenaan yhä uudestaan. Tämä lienee täysin väärä käsitys, sillä hän puhuu ainoastaan samasta elämästä, ei samanlaisesta tai samanasteisesta elämästä. Hän luo kuvaa ihmisen mahdollisuudesta kohottaa tajuntansa hänessä potentiaalisena olevan tietoisuuden tasolle edellyttäen, että ihminen kykenee irrottautumaan niistä ehdollistumista, jotka pidättelevät häntä tutun ja turvallisen tiedostamistavan piirissä. Tavallaan tämä filosofi vihjaa eräänlaisen ”Higgsin kentän” hallintaan siten, ettei ns. ”painavuuden henki” enää voi rajoittaa ihmisen tiedostamista täällä elämässä omaksumiinsa malleihin.

Myös Paavali puhuu vapautumisesta tämän maailman voimien vaikutuspiiristä, jotka sitovat mielen liiaksi elämän aineelliseen puoleen estäen samalla suuntautumista sisään: Kristuksen päälle pukemista.

Tästäkin vähästä saatamme huomata, että elämää voidaan kuvata yhtä hyvin raamatullisin kielikuvoin kuin kvanttifysiikan termein, mutta että kaikki sanalliset selitykset jäävät melko laihoiksi, elleivät kuulijat ja lukijat itse vaivaudu paneutumaan asioiden ydinkysymyksiin, kunnes ne alkavat jollakin tavoin sisältä käsin selkiytyä.

18. Henkisen kasvun askelmista

Lukiessasi tätä tekstiä sinun on syytä pitää mielessä, että kaikki sanalliseen muotoon saatettu on luonteeltaan aina viitteenomaista. Tämäkään sanoma ei ole tarkoitettu uskomalla uskottavaksi, ainoastaan virikkeeksi ajattellullesi. Kasvakoon sinun oma totuutesi sen myötä, mitä syvyytesi kykenee ja tahtoo ottaa vastaan.

Missä olet tällä hetkellä?

Lähtökohtasi tarkoittaa omaa sisäistä tilaasi tässä ja nyt, sinua sellaisena kuin olet.

Harvemmin tosin sellaisena, kuin luulet olevasi, tai toiset katsovat sinun olevan. Käsitteemme itsestämme ja toisistamme ovat useimmiten varsin pintapuolisia, etenkin ollessamme nuoria. On kuitenkin tarpeen tehdä itsensä suhteen perusteellinen inventaario, ennen kuin astuu ensimmäistäkään varsinaista askelmaa. Tarkoituksena on rakentaa riittävän luja perustus, jolta voi ponnistaa ylöspäin. Perustaa voit etsiä katselemalla itseäsi ikään kuin vieraana tarkkailijana:

1. mitä sinä arvostat muissa: ulkoista olemusta, tietoa, taitoja, oppiarvoa, asemaa, ymmärrystä.

2. entä mitä et voi sietää toisissa?

3. mitä arvostat itsessäsi: ulkonäköäsi, tietämystäsi, taitojasi, uraasi, suhtautumistasi muihin, asennettasi elämään, ahkeruuttasi, harkitsevaisuuttasi, impulsiivisuuttasi, tunnevoimaasi

4. mitä et voi sietää itsessäsi?

5. miten reagoit eteen tuleviin asioihin: tuntein, ajatuksin vai ryhtymällä oitis toimintaan.

6. millaisena näet oman luonteesi: rauhallinen, kärsimätön, vetäytyvä, esiin pyrkivä, palveleva, opastava, taisteleva, johtavaan asemaan etsiytyvä, jne.

7. oletko mielestäsi rehellinen toisille ihmisille – entä itsesi suhteen?

8. mistä syistä katsot tullee sellaiseksi kuin olet: omista sisäisistä lähtökohdistasi, ulkoisista olosuhteista ja tapahtumista, niiden yhdistelmistä, täysin sattumalta.

9. miksi haluat edistyä sisäisesti: haluat nousta toisten yläpuolelle, haluat saada voimakkaita virikkeitä ja kokemuksia, haluat paeta arjen ikävyyksiä, maailma ei tarjoa sinulle mitään sisäisesti tyydyttävää.

Tässä vain joitakin mahdollisia kysymyksiä, joita sinun olisi hyvä asettaa itsellesi ja koettaa sitten vakavasti ja rehellisesti pohtia niitä, että opisit jossakin määrin tuntemaan lähtökohtasi. Analysoidessasi itseäsi voit tietenkin kirjoittaa ylös ajatuksiasi ja palata niihin uudestaan, mikäli jokin oivallus on tuonut uutta valoa. Ei ole tarpeen esitellä ajatuksiaan muille, ellei sellainen avoimuus olennaisesti kuulu persoonallisuuteesi. Ja mikäli haluat ajatuksiasi esitellä, älä tee sitä saadaksesi aineksia egosi kasvuun.

Voit lähteä siitä, että maailma on suuri sielujen, eli yksilöllisten tietoisuuksien koulu, joka ei ole muodostunut ja sattumalta eikä turhan vuoksi. Ja niin kuin maailma on muodostunut, niin muokkautuu myös sinun sielusi suhteellisen elämän suuren näytelmän hedelmistä, vaikka sen perimmäinen olemus viime kädessä nojaisikin hengen ehdottomuuteen.

Voi olla hyväksi käydä omaa elämää läpi niin pitkältä ajalta kuin sitä muistaa ja antaa tuntemusten nousta esiin pyrkimättä selittelemään niitä puhki. Tuntemukset ovat pakkautunutta psyykkistä energiaa, joten on hyvä vain katsella niitä tietoisesti ja antaa niiden sitten purkautua.

Älä syyttele ketään, sillä ikävyydet ja vaikeat asiat kuuluvat niiden koettaviksi, jotka ovat valmiita käymään sellaisten yli. Älä takerru traumaattisiin asioihin, sillä on aivan turhaa elävöittää sellaista, jossa ei enää elämää ole. Ihmisen mieli kietoutuu helposti ikäviin asioihin ja alkaa heijastaa niitä varjoiksi tulevaisuuteensa, johon ne eivät kuulu. Eilisen epäonnistumisen ei tarvitse johtaa samaan huomenna.

Käy illalla läpi päivän tapahtumat selittelemättä mitään parhain tai pahoin päin, ja anna niiden sitten mennä. Voit tietenkin hiljaa itseksesi pyytää voimaa ja viisautta kohdatessasi taas uuden päivän haasteet. Kaikki voima ja viisaus asuvat sinun syvyyksissäsi. Sieltä ne kerran voivat tulla esiin, kunhan olet kokenut koettavaksi tarkoitetun, ja raivannut kokoelmistasi kaiken turhanpäiväisen.

Oletko mahdollisesti valmis astumaan ensimmäiselle portaalle?

I Ensimmäinen askelma

Olet varmaan kerännyt sen verran rohkeutta ja itsetuntemusta, että uskallat kohdata asteen verran vaativampia sisäisiä haasteita. Muista, ettei

tässä ole kyseessä minkään maallisen uran rakentaminen, vaan oman tietoisuutensa puhdistaminen, laajentaminen ja syventäminen siten, etteivät ulkonaiset vetovoimat voi enää pitää sitä niin tiukassa otteessa kuin on yleistä ihmisen mielen suhteen.

Periaatteessa sinä voit sisäisesti kohota aina siihen tiedostamisen tilaan saakka, missä maailman vetovoima ja hengen kaipauksesi ovat yhtä voimakkaat. Kukaan ei tietenkään voi suorittaa mitään sisäistä työtä sinun puolestasi eikä kantaa sinua sylissänsä. Vain sinä itse voit rakentua omiksi portaiksesi.

Älä pelkää yrittää, sillä elämässä ei todellisuudessa ole mitään pelättävää. Tuomarisi asuu syvyyksissäsi ja tuntee sinun mahdollisuutesi mahdolltomuutesi. Tee joka hetki parhaasi, enempiä tai vähempää ei sinulta kukaan vaadi.

Mikäli olet taipuvainen miettimään asioita perin pohjin, niin ajattele paljon ja anna sitten ajatustesi rauhassa kypsyä siihen ymmärrykseen, joka kulloinkin on saavutettavissasi. Mutta älä sentään kuvittele, että kykenet parhaimmallakaan ajattelullasi saavuttamaan totuutta, koska totuuden suora kokeminen tapahtuu kaukana aistimusten, tunteiden ja ajattelun tuolla puolen.

Älä hätäile, äläkä hätäänny vaikka päivät ja vuodet vaihtuvat. Anna ajan ja ajallisen tehdä tehtävänsä sinun kypsyttämisessä, kunnes se alkaa työntää sinua itsestään ulos sisäistä itseäsi kohden.

Paikanna pelkosi, jotka asuvat sinun mielesi syövereissä ja ruumiisi hermosolmukkeissa. Pelko panee ihmisen turvautumaan toisiin ihmisiin ja yleisesti hyväksytyihin kiintoajatuksiin, niin sanottuihin totuuksiin.

Nosta ne kaikki mielesi pöydälle ja katso rohkeasti, kestävätkö ne sinun tietoisuutesi tulta. Jos saat muokattua omia käsityksiä sinua tyydyttävään muotoon, ei sinun tarvitse oitis yrittää käännäyttää toisia ihmisiä samoihin uomiin. Ajatustesi oivallisuus punnitaan siinä, mihin ymmärryksen asteeseen ne tietoisuutesi kantavat. Ajatusmuotojen määrä sinänsä ei kerro vielä paljonkaan todellisen elämänymmärryksen laadusta.

Tällä askelmalla sinun olisi hyvä lopettaa kaikki puheet väistäämättömästä kohtalosta – niin hyvästä kuin pahasta – aavistanethan jo viisaan Siirakin tapaan, että ”aikanaan kaikki osoittautuu varsin oivalliseksi”. Elämän rakennusainekset ja ulkonaiset puitteet ovat vain ja ainoastaan sitä

varten, että kunkin yksilön sisäinen olemus saisi ravintoa ja puhkeaisi kerran arvoiseensa kukintoon. Et voi, eikä sinun tule edes yrittää elää kenenkään toisen elämää – tässä omassasi löytyvät kaikki mahdollisuudet, kunhan vain jaksat kaivaa ne esiin.

Jos huomaat edistyneesi jossakin suhteessa, niin älä milloinkaan odota palkkiota mistään suunnasta – ei maailmalta, saati sen tuolta puolen – sillä odotus tekisi sinusta sen kuuluisan ”kauppiaan kaltaisen”. Ole tyyni ja tyytyväinen kohdatessasi sitä, mitä sinun on määrä kohdata, koska siinä kaikessa on kätkeytynä sinun mahdollisuutesi kohota sisäisesti yhä korkeammalle.

Mikäli olet taipuvainen tuntemaan voimakkaasti, on sinun syytä varoa, ettet samastu liiaksi maailman ikäviin tapahtumiin ja koeta epätoivoisesti muuttaa omaa, tai toisten ihmisten elämänolosuhteita uskomalla siihen psykologiseen harhaoppiin, että henkinen elämä olisi mahdollista ainoastaan mukavissa ja suotuisissa puitteissa. Näin ei ole eikä tule olemaan. Mutta kerran tulee sinun tietoisuutesi ja tahtosi vakiintumaan siten, ettei mikään ajallinen voi sinua enää horjuttaa.

Ole varovainen tulkitessasi sinussa mahdollisesti herääviä sisäisiä kokemuksia. Muista, että mielesi syvyydet voivat tuottaa hyvin monenlaatuista ilmiötä, joille tietämättömät ihmiset antavat usein ylevämpiä nimityksiä kuin mitä ne todellisuudessa ansaitsisivat. On turha pyrkiä väkikäisesti psyykkisiin näkemyksiin, koska sellaisen asteittaiset avautumiset saattavat helposti mielikuvituksesi lentoon, ja näkemyksesi voivat vääristyä ottaessaan mukaansa mielesi syövereihin kutoutuneita odotuksia, toiveita tai pelkoja. Joten älä muodosta liian varmoja kantoja herkistyvän mielesi näkemysten pohjalta, sillä voit olla varma, että totuus löytyy vasta kaikkien muotojen, mielen, sekä siihen kuuluvien tunteiden ja ajatusten tuolta puolen.

Mikäli sisäiset tuntemukset eivät ole sinulle luonteenomaisia, älä yritä saavuttaa niitä pakonomaisesti, sillä sinun tiesi kulkee mahdollisesti puhtaasti ajatuksen kautta yhä syventyvään ymmärrykseen, ja siitä asioiden ydinolemuksen intuitiiviseen tiedostamiseen. Jos taas haluat lähinnä asettaa itsesi toiminnan kautta ihmisten hyväksi, niin antaudu toimiisi täydellisesti, sillä antaumus on todennäköisesti juuri sinun polkusi tässä ja nyt.

Kanna tyytyväisenä kaikki se, minkä tiedostat kuuluvan kannettavaksesi. Auta silloin kun apusi on tarpeen ja luonnollista. Älä anna mielesi ylpistyä mistään, sillä aikanaan parhaimmatkin saavutuksesi osoittautuvat varsin vähäpätöisiksi.

Mikäli olet valmis valittamatta ja iloisin mielin kantamaan kaikki elämän eteesi asettamat taakat, saatat hyvinkin olla oikeutettu astumaan toiselle portaalle.

II Toinen askelma

Tällä askelmalla pysyminen ja toimiminen edellyttävät sitä, että kykenet seisomaan omilla jaloillasi sekä ulkoisten että sisäisten asioiden suhteen. Vastuun kantaminen tavanomaisista omista asioistasi tulisi jo olla itsestäänselvyys, samoin kuin rehellisyys, joka ei tietenkään oikeuta öykärimäiseen käytökseen tai ylimielisyyteen toisia kohtaan. Tärkeintä on omien jalkojen löytäminen aineettomissa asioissa.

Sinun tulee uskaltaa tarkastella kaikkea eteesi tulevaa oman tietoisuutesi valossa ja poimia siitä ne ainekset, joilla katsot olevan pysyvää merkitystä. Tämä ei tarkoita sitä, ettet kuuntelisi ketään tai tutustuisi kirjallisiin lähteisiin, vaan sitä, että keität kaiken löytämäsi omassa kattilassasi ennen kuin hyväksyt ne omiin ajatusrakennelmiisi.

Henkisen erotuskyvyn kasvu ei tietenkään saa johtaa suvaitsemattomuuteen, vaikka se todennäköisesti aiheuttaa muutoksia ns. ystäväpiirissäsi. Ystävyys perustuu useimmiten samankaltaisiin arvostuksiin – ja jos omat elämänarvosivat ovat käyneet läpi suuria muutoksia, jää moni aikaisempi ystävyysuhde vaille kestävä pohjaa. Saatat usein tuntea vierautumisen tunnetta ja syyllisyyttä, mutta tiedostat samalla, ettei paluuta entiseen ole. Henkiset polut ovat yksinäisiä, ja monet kulkijat etsivät tukea ja opastusta – pettyen useimmiten pahasti.

Heikkoina hetkinäsi saatat epäillä, että sinussa ei enää ole edes rakkautta. Mutta voit olla varma siitä, ettei rakkaus ole kadonnut minnekään – ainoastaan tavanomainen riippuvuussuhteisiin ja vastavuoroisuuteen nojaava vetovoima on heikentynyt alkaakseen mielen syvyyksissä kypsyä todelliseksi rakkaudeksi, joka ei enää katso henkilöön. Sen valossa kykenet ymmärtämään elämän syvät tarkoitusperät kunkin yksilön kohdalla.

Ole iloinen murheellisuudestasi, niin kohoat nopeasti sen yli. Maailman tarjoamien virikkeiden merkityksen häipyminen aiheuttaa tilapäistä alakuloisuutta ja vaikeuksia ryhtyä ulkonaisiin toimiin. Anna pilvien mennä ohitse ja pidä mielesi valoisana ja valppaana, sillä kyseessä on vain alitajuinen mielesi, joka heijastaa aiemmin omaksumiasi reagoititapoja kuoletettavaksesi.

Alat ymmärtää, mitä ”köyhät hengessä” tarkoittaa: sitä että aineellinen ja psyykinen yltäkylläisyys ei merkitse paljonkaan silloin, kun mielen tyyneys ja harmonia on saavutettu. Tiedät myös, ettei konkreettinen luopuminen ulkonaisista asioista johda minnekään, sillä henkisten todellisuuksien kanssa ei käydä anekauppaa. Ulkonainen ja sisäinen ”varallisuutesi” on sitä varten, että oppisit käyttämään viisaasti ”leiviskääsi” – niin että henkisyys nousee esiin ihmisissä ja heidän keskuudessaan.

Jos suurimmat hengen lähettiläät olisivat ajatelleet sitä, hyväksytäänkö heidät vai ei, olisi heistä tullut pahaisia kyläpoliitikkoja. Tämä askelma edellyttää kestävyyttä ja rohkeutta, kaikkien kainalokeppien ja kaiteiden poisheittämistä, itsensä hyväksymistä lähtökohtaisesti sellaisena kuin on, sekä hellittämätöntä pyrkimystä siihen, minkä sanotaan olevan ihmiselle mahdotonta.

Monet puhuvat itsensä kadottamisesta ennen kuin he ovat itseään edes löytäneet! Tässä vaiheessa sinussa kasvaa syvä tuntemus persoonallisen minäsi merkityksestä: millaista sisäisen olemuksen tehtävää tai roolia se on tarkoitettu toteuttamaan, millaisin keinoin ja reunaehdoin; mitkä ovat sen pahimmat kompastuskivet ja luonteen heikkoudet, joiden kitkeminen terveen tarkkailun kautta kuuluu luonnollisena osana sinun jokapäiväisiin toimiisi.

Muista, että minäsi on suurelta osin sinun omien kokemustesi ja ympäristötekijöiden luoma, historiallinen kooste vailla itsenäistä pysyvyyttä. Suuri osa sen ominaisuuksista on taipuvaista värittämään ja vääristämään havaintojasi, joten sinun on tarkattava niin toimiasi kuin toimittomuuttasi.

Sinulla ei ole muita pelättäviä kuin omat heikkoutesi, mutta nekin ovat ajan mittaan korjattavissasi. Ole armollinen itseäsi kohtaan, ettet kovetuisi myös toisten suhteen, tai painaisi heikkouksiasi verhon taakse, mistä ne yllättävät sinut silloin, kun tietoisuutesi hetkellisesti herpaantuu.

Muista, että olet yhä erehtyväinen, eikä tahtosi ole horjumaton, koska se vielä nojaa inhimilliseen, ehdolliseen ymmärrykseen.

Voimiisi luottaen saatat nyt olla valmis kohottautumaan kolmannelle askeleelle.

III Kolmas askelma

Katsahda vielä lyhyesti taaksesi. Mitä on jäljellä sinun persoonallisesta minästäsi? Aiotko pitää siitä kauankin kiinni? Pitävätkö maalliset velvoitteet sinua yhä otteessaan? Tunnetko ajautuneesi täysin irralleen tavanomaisen elämän viehtymyksistä? Onko epärehellisyydestä tullut sinulle mahdottomuus? Oletko oppinut selvästi ymmärtämään, mitä Paavali tarkoitti sanoessaan, että hän olikin vahva ollessaan heikko? Ovatko vallan ja kunnian pyrkimykset kadonneet mielestäsi?

Älä haikaile minkään asioiden perään rakentamaan motivaatioita toiminnoillesi, sillä sisässäsi tiedät, etteivät ne voi sinua enää tyydyttää. Odotatko jotakin tietämättä kuitenkaan mitä? Ole kärsivällinen, sillä elämä itsessäsi kyllä tietää, mitä sinä tarvitset ja antaa sinulle kaiken, kunhan olet valmis ja vapaa ottamaan sen vastaan.

Tiedätkö todella, mitä olisi olla lasten kaltainen? Mieleltään taka-ajatuksen, valmis toimimaan suoraan sisäisestä välttämättömyydestä käsin, luovaa perusvoimaa käyttäen. Ani harvat ovat tulleet lasten kaltaisiksi – aivan liian monet jääneet laiskuuttaan lapsellisiksi. Todelliset lasten kaltaiset eivät tarvitse motiiveja toimilleen, he vain toteuttavat sisässään olevan välttämättömyyden, persoonattoman tahdon – sen, joka on tullut vahvaksi sinun oman tahtosi tultua heikoksi!

Älä luule, että jokin ulkopuolinen täyttäisi persoonallisten piirteittesi väistymisen jättämän tyhjiön. Kaikki arvokas on syvällä sisäisyyksissäsi, kunhan karistat pois kaikki persoonalliset rajoitukset.

Tiedä, että sinun persoonallinen minäsi on vain kohtu, jossa todellinen olemuksesi on voinut kasvaa ja kypsyä kaiken ihmisyyteen kuuluvan suhteen. Niin pian kun lapsesi on valmis syntymään, tapahtuu se hengen ikuisesta välttämättömyydestä. Puhdas tietoisuus syvyyksissäsi on aina valmiina ja lahjoitettavaksi sinulle, kunhan kaikki pyyteesi ovat väistyneet sen tieltä. Ole iloinen ja kärsivällinen, äläkä odota mitään, sillä mitä sellaista voisit vaatia, jota ikuinen todellisuus sinussa ei jo tietäisi?

Henkisen kasvun kolmatta askelmaa ei sanoin voida paljonkaan kuvata, koska tilan tarkoituksena on toimia porttina kuvattavissa olevan ja kuvaamattoman välillä, tyhjänä ja tyhjentyvänä tilana sisäisyysissäsi. Alati uutena astiana, johon uusi viini voidaan turvallisesti, ilman turmel-
tumisvaaraa kaataa.

19. Mestari Eckhartin kristillisyy

”Kun kaikki asiat vaipuivat hiljaisuuteen, laskeutui minuun korkeuksista, kuninkaalliselta valtaistuimelta salainen sana. Me olemme nyt juhlimassa sitä ikuista syntymää, joka Isä jumalan toimesta alati tapahtuu ajattomuudessa, koska tuo sama syntymä on tapahtunut myös ajassa, inhimillisessä luonnossa.

Pyhä Augustinus sanoo: ’Mitä se minua hyödyttää että tuo syntymä tapahtuu ikuisesti, jollei se tapahdu minussa! Vasta sen tapahtuminen minussa on merkittävää.’ Tulemme siksi puhumaan juuri tästä syntymästä ja siitä, kuinka se voisi tapahtua meissä sekä saavuttaa täyttymyksensä hyveellisessä sielussa aina kun Isä jumala lausuu Ikuisen Sanansa täydellisessä sielussa. Sillä kaikki tämä sanottu koskee ymmärrettävästi jokaista hyvää ja täydellistynyttä ihmistä, joka on kulkenut ja edelleen kulkee Jumalan teitä. Se ei tietenkään koske luonnollista, kuritonta ihmistä, koska hän on vielä kaukana ja täysin tietämätön tästä syntymästä.”

Näin aloittaa Mestari Eckhart yhden joulusaarnoistaan joskus 1200- ja 1300-lukujen taitteessa. Hän aloittaa sen skolastiikan opettamaan tapaan rakentaa saarna alkaen sananmukaisesta tekstistä, josta useimmiten siirryttiin nopeasti sanoman allegoriseen, moraaliseen ja lopulta analogiseen tulkintaan.

Sananmukaisuus, jossa nykyisin ehkä turhankin kauan viivähdetään, ohitettiin tuona ”pimeänä” aikana usein lähes kokonaan, ja Eckhart siirtyi välittömästi siihen aiheeseen, joka on hänen kristillisyydessään aina tärkeimmällä sijalla: ”Jumalan Pojan syntymiseen ihmissielussa”.

Saarnassaan Eckhart rakentaa systemaattisesti kuvaa siitä, missä ja millä edellytyksin tuo ”syntymä” voi tapahtua; mitä ihminen voi tehdä sen edistämiseksi – ja mitä siitä seuraa. Hän lopettaa tämän n. 8 A4-liuskan pituisen puheensa seuraavaan – nykyisistä saarnoista varsin paljon poikkeavaan lauseeseen: ”Auttakoon Jumala, joka on jälleen syntynyt ihmisenä, meitä pääsemään tähän syntymään; Jumala, joka ikuisesti auttaa meitä heikkoja ihmisiä syntymään Hänessä uudelleen Jumalaksi.”

Kuka sitten oikeastaan oli tämä ”Mestari”, tai maisteri Eckhart? Otavan Encyklopedian mukaan hän oli keski-ajan tärkein kristillinen mystikko, joka yhdisti tomismin ja uusplatonilaisen mystiikan – ja tätä enempää ei arvostamamme tietoteos ”tärkeimmästä” mystikosta vaivaudu kertoamaan! Grimbergin Kansojen Historian myöhäiskeskiajan tapahtumia ja aatteita koskevassa osassa löytyy Eckhartista jokunen sivu niin historiallista, kuin myös sisällöllistä asiaa.

Grimberg osuu oikeaan poimissaan Eckhartin melko runsaasta kirjallisesta perinteestä erään kohdan saarnasta, jossa Mestari sivuaa Anselmin tunnetuinta kirjaa ”Miksi Jumala tuli ihmiseksi?” Siinä Anselm lausuu: ”Sen johdosta, että Jumalasta on tullut ihminen, on koko ihmis-suku korotettu ja aateloitu. Siitä syystä iloitkaamme, että Kristus, meidän veljemme, on omin voimin kohonnut kaikkien enkeleiden yläpuolelle ja istuu Isän oikealla puolella.” Tähän Eckhart liittää kuitenkin seuraavan mietelmän: ”Tämä on kyllä kauniisti sanottu, mutta minä en sittenkään pane sille kovin suurta arvoa. Sillä mitä minua auttaisi, vaikka minulla olisi rikas veli, jos itse olisin köyhä? Mitä minua auttaisi, vaikka minulla olisi viisas veli, jos itse olisin mielipuoli?”

Grimbergin mukaan Eckhart kehittelee sellaista käsitystä, ettei raamatussa varsinaisesti puhutakaan Kristuksen ruumiillisesta syntymästä Juudeassa, vaan pikemminkin siitä, kuinka Jumala voisi syntyä juuri minussa. Ja siinä on Eckhartin keskeinen ajatus, johon hän palaa yhä uudestaan. Sellainen ihminen, joka on elänyt tämän suuren ihmeen, tekee Jumalan tahdon tarvitsematta ponnistella, jopa täysin huomaamattaan. Hän tekee sen luonnon pakosta, kuten aurinko paistaa tai ruusupensas kukkii. Hän ei voi muuta, sillä hänellä on Jumala omassa povessaan. Tällaisen ihmisen rukouksesta Eckhart lausuu: ”Joka todella on yhtynyt Jumalaan, hän ei toivo mitään eikä pyri myöskään vapautumaan mistään. Hän ei ylipäänsä voi rukoilla. Hänen rukouksensa on olla yhtä Jumalan kanssa.”

Näin siis kuvaa Eckhartia Kansojen Historia. Suomeksi on vihdoinkin (v. 2009) saatu yksi kirja Eckhartista, Basam Booksin kustantama ”Sielun Syvyys”, joka sisältää hänen kirjoituksensa ja vajaa kolmasosan (30 kpl) hänen saarnoistaan. Mutta luodaanpa lyhyt historiallinen katsaus kyseiseen henkilöön ja hänen ajalliseen toimintaympäristöönsä:

Eckhart syntyi v. 1260 todennäköisesti Hoheimissa, Thüringassa, luultavasti ritarisukuun. Hän liittyi v. 1275 Erfurtin dominikaaniluostariin, jossa saavutti lahjakkuutensa johdosta arvostetun aseman ja lähetettiin opiskelemaan ennen vuotta 1280 Kölniin kuuluisaan dominikaaniseen Studia Generaleen, ehkäpä kuulemaan vielä Albert Suurta – Tuomas Akvinolaisen opettajaa. Tämän jälkeen hän harjoitti todennäköisesti opetustointia ja on varmuudella löydettävissä Pariisista luennoimasta ja osallistumasta väittelyihin v. 1293. Hänen ensimmäinen saksankielinen teoksensa on ollut Vertailua, tai Opastavia Puheita, jota on jaettu noviiseille joskus vuosien 1294 ja 1300 välisenä aikana, jolloin hän toimi Erfurtin priorina ja Thüringenin apulaispappina. Vuosisadan vaihteessa Eckhart oli Pariisissa, missä hän valmistui maisteriksi v. 1302. Saksa oli tuolloin jaettu Alemanian ja Saksin dominikaanisiin provinsseihin, joista jälkimmäinen käsitti suurimman osan Pohjois-Saksaa sekä Hollannin. Eckhart valittiin v. 1303 Saksin alueen johtajaksi ja v. 1307 hänen tehtäviinsä liitettiin myös Böömin apulaisjohtajan vastuu.

Ainakaan vielä tuohon aikaan hänen ajatuksensa eivät herättäneet kovinkaan suuriakerettiläisvastaisia intohimoja, vaikka hän silloin laati Unkarin leski-kuningatar Agnekselle ”Kirjan Jumalaisesta Lohdusta”, jonka teoksen kimppuun hänen myöhemmät syyttäjänsä kävivät varsin ankarasti. Vuonna 1310 Eckhart lähetettiin muutamaksi vuodeksi Pariisiin, Tuomas Akvinolaisen oppituolin haltijaksi puolustamaan järjestön etuja yhä kärjistyvissä kiistoissa fransiskaanien kanssa. Neljä vuotta myöhemmin hänet löydetään Strassburgista, joka tuolloin oli huomattava uskonnollisen toiminnan keskus.

Virkavelvoitteidensa hoitamiseksi hän joutui matkustelemaan varsin paljon ja laajoilla alueilla: Saksassa, Ranskassa, Sveitsissä ja muuallakin – ja tuon ajan munkithan suorittivat matkansa jalkaisin!

Eckhartin maine opettajana oli hyvin laajalle levinnyt, ja joskus ennen vuotta 1322 hänet kutsuttiin Kölnin Studia Generaleen hoitamaan sitä virkaa, jonka arvostuksen oli luonut itse Albert Suuri.

Tästä alkoivatkin sitten vaikeudet. Kölnin vanha fransiskaani-arkkipiispa Virneburgin Heinrich oli katkeran vihamielinen kaikkea mystiikkaan vivahtavaa kohtaan ja oli jo pitkään koettanut lopettaa sellaiset harastukset polttoriovion ja hukuttamisin. Vuonna 1326 arkkipiispa esitti

inkvisitiolle syytteen Eckhartia vastaan aiheena vaarallisten oppien levittäminen kansan parissa. Tunnettua opettajaa vastaan tällainen askel oli ennen kuulumatonta. Eckhart itse ilmoitti olevansa vastausvelvollinen ai-noastaan Pariisin yliopistolle ja paaville, mutta oli valmis järjestönsä maineen takia puolustautumaan sovittujen inkvisiittorien edessä. Prosessin alun dokumentointi on varsin sekavaa, mutta kuitenkin tiedetään, että alkuperäisessä syytteessä oli yli sata joko Eckhartin, tai hänen nimiinsä laitettua kohtaa eri teoksista ja saarnoista. Määrätyn kolmen inkvisiittorin nimetkin tiedetään. Kaksi heistä oli fransiskaania. Joka tapauksessa tiedetään, ettei näillä ollut riittävää pätevyyttä tällaisen aineiston tarkastamiseen, eikä Eckhartilla ollut vähäisimpiäkään vaikeuksia heidän tietämättömyytensä esiintuomisessa.

Tästä eteenpäin ovat prosessin vaiheet melko epäselvät: syytösluetteloa lisäiltiin ottamalla mukaan mm. otteita Eckhartin kommentaareista Johanneksen evankeliumiin. Eckhart sai myös puolustajia oman järjestönsä puolelta – näistä tosin esim. Nicholas Strassburgilainen sai itse syytteen harhaoppisuudesta. Eckhartia vastaan haettiin todistajaksi jopa pari kelvotonta entistä dominikaania, joista toinen oli julistettu kirkonkiroukseen. Tutkimukset näyttivät etenevän varsin hitaasti, joten Eckhart itse vetosi paaviin ja antoi v. 1327 vakuutuksen siitä, ettei hän ollut harhaoppinen, vaikka hänen sanomisiaan oli paljon vääristelty ja väärinymmärretty.

Arkkipiispa hylkäsi vetoomuksen paaviin, mutta paavin virkamiehistö oli jo puuttumassa asiaan. Eckhart lähti tämän johdosta Avignoniin, missä uusi kuuleminen tapahtui. Paavi Johannes XXII nimitti komitean tutkimaan asiaa. Komitea ei edes suostunut kuulemaan noita kahta ”luopio-todistajaa” – tosin Eckhartin omaakaan puolustuskirjelmää ei liene toimitettu paaville.

Tuomittavat asiat supistettiin lopulta 28 kohtaan, joista lopullisessa bullassa 27. maaliskuuta, 1329 katsottiin niistä 17 olevan harhaoppisia, ja loppujen 11 muuten vaarallisia ja epäilyttäviä, mutta kuitenkin jollakin tavoin puhdasoppisesti tulkittavissa. Bulla päättyy lausuntoon, jossa todetaan Eckhartin itse peruuttaneen kaikki sellaiset lausuntonsa, jotka saattoivat synnyttää harhaoppisen vaikutelman. Eckhartia itseään ei siten henkilönä ole koskaan julistettu pannaan – ja turhaa se olisikin ollut jo

sen johdosta, että hän itse oli parisen vuotta ennen paavin päätöstä kuollut. Päätöksen kaikkia todellisia perusteita lienee mahdotonta jäljittää. Melko tärkeänä osasyynä voidaan pitää dominikaanien ja fransiskaanien valtakiistoja, joista koko prosessi Kölnissä oli mitä ilmeisimmin saanut alkunsa.

Kun paavi oli julistanut Tuomas Akvinolaisen pyhimykseksi, nostatti se melkoisen vastarinnan fransiskaanien taholta – ja tämä myöhästynyt Eckhartin tuomitseminen voitaisiin tulkita omituiseksi kädenojennukseksi fransiskaanien suuntaan. Asiaan se on sikäli erikoinen, että harhappoisiksi julistetut käsitykset pohjimmiltaan olivat hyvin lähellä kuusi vuotta aiemmin saman paavin toimesta kanonisoidun Akvinolaisen ”pyhiä ajatuksia”. Tuomas Akvinolaisen ja Eckhartin ajatukselliset erot saattavat johtua lähinnä siitä, että Tuomaan filosofia nojasi Aristoteleeseen, kun taas Eckhartin käsitykset lähenivät Platonia. Bulla kuitenkin pystyi estämään Eckhartin ajatusten vaikutuksen leviämisen niin tehokkaasti, että hän jäi lähes unohduksiin aina 1800-luvun lopulle saakka – ja meillä Suomessa vielä paljon kauemmaksikin. Mies oli poissa, mutta kaikeksi onneksi, suurelta osin nunnien ansiosta, häneltä jäi verraten paljon kirjallista jäämistöä. Todennäköisesti juuri nunnat kirjoittivat ylös hänen saarnojaan. Ainakin sata autenttista saksankielistä saarnaa ja kolme tutkielmaa, sekä lisäksi runsas latinankielinen aineisto on jäänyt jälkipolvien arvioitavaksi – ja niiden pohjalta käymme tässä tarkastelemaan sitä, millaista kristillisyyttä Eckhartin voitaisiin katsoa edustaneen.

Vaikka Eckhart katsotaankin kristillisen mystiikan edustajaksi, ei hän ollut sitä sanan tavanomaisimmassa merkityksessä, johon useimmiten liitetään erilaisia haltiotiloja näkyineen. Eckhart ei toisten tapaan kerro paljonkaan omista kokemuksistaan. Yksi maininta saarnassa n:o 19 voitaisiin tulkita omakohtaiseksi: ”Erään miehen mielestä se näytti kuin unelta – kuin valveunelta – että hän tuli raskaaksi Tyhjyydestä, kuten nainen lapsesta, ja juuri tuossa Tyhjyydessä Jumala syntyi – ollen siten Tyhjyyden hedelmä.” Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä että Eckhart olisi pelkkä älyllinen teoreetikko – dogmaatikosta puhumattakaan – vaan ainoastaan sitä, ettei hän itse ollut taipuvainen tunteenomaisiin ekstaattisiin tiloihin, eikä pitänyt sellaista välttämättömänä, saati korkeimpana henkisenä kokemuksena.

Toisaalta hänen tapansa selvillä äärimmäisiä asioita kertoo omaa kieltään hänen saavuttamansa tietoisuuden laadusta. Eräessä saarnassaan hän mm. siteeraa ”Isä Meidän -rukousta”, jossa sanotaan: ”Tapahtukoon Sinun tahtosi”. Eckhart kuitenkin lisää tähän, että parempi sanamuoto olisi: ”Olkoon minun tahtoni Sinun Tahtosi”, koska tämä rukous tarkoittaa juuri sitä, että minun tahdostani pitäisi tulla Hänen Tahtonsa, ja että minusta pitäisi tulla Hän” (saarna 18). Tähän toteaa eräs Eckhartin mystiikkaa tutkinut, Robert Forman, siteeraten erästä toista, joka kuvasi tunnettua hindulaista mystikkoa Ramana Maharshia – seuraavin sanoin, ”Hän tietää! Hän tietää!

Arkuutta ja epävarmuutta on Eckhartin saarnoista ja kirjoituksista todella vaikeata löytää. Niitä kaikkia sävyttää kuitenkin jonkinlainen lähes aistittava ”koetun ja ymmärretyn tuntu”. Eräessä saarnassaan hän, selvitellessään vaikeata käsitettä sielun ”linnoituksesta tai korkeimmasta kipinästä”, sanoo, ehkä itseensä viitaten: ”Jos te kykenisitte tiedostamaan minun sydämeni kautta, te ymmärtäisitte että tämä on totta – ja että itse Totuus sitä julistaa” (saarna 8). ”Minä olen tie, totuus ja elämä”, julistaa evankeliumi (Joh. 14:6). ”Minä olen se mikä minä olen, minä olen tie, totuus ja elämä...” julistaa teksti faarao Seti I haudassa yli tuhannen vuotta sitä aikaisemmin.

Mitä Eckhart sitten pääasiassa saarnasi?

Siihen voitaisiin vastata Johanneksen evankeliumin sanoin: ”Totisesti, totisesti: jos ihminen ei synny uudesti, ylhäältä, hän ei pääse näkemään Jumalan valtakuntaa.” Nikodemos kysyi: ”Miten joku voisi vanhana syntyä? Miten joku voisi mennä takaisin äitinsä kohtuun ja syntyä toisen kerran?” Jeesus vastasi: ”Totisesti, totisesti: jos ihminen ei synny vedestä ja Hengestä, hän ei pääse Jumalan valtakuntaan. Mikä on syntynyt lihasta, on lihaa, mikä on syntynyt Hengestä, on henkeä. (RK-92).

Tämän ”mystisen syntymän” merkitys säilyy alati ensisijaisena, joidenkin mielestä lähes ainoana, ydinsanomana Eckhartin julistuksessa. Tästä voitaisiin tietenkin tehdä sellaisia johtopäätelmiä, että hänen toimintansa muistuttaisi suuresti viime vuosisadan suomalaisten herännäisliikkeiden johtajien linjoja. Mutta melko vähäisenkin tutustuminen hänen esityksiinsä tuonee kyllä esiin varsin suuria eroavuuksia. Herännäisyydessä korostettiin usein Eckhartin tapaan ”maailmasta luopumista”, mutta kuitenkin

lähinnä konkreettisessa mielessä. Eckhart tähtää koko ihmismielen täydelliseen irrottautumiseen ulkoisista kohteistaan, tai ehdollistumisestaan, jota tavanomaisessa kristillisyydessä pidettäneen mahdottomuutena, ja jopa siihen pyrkimystäkin usein hengellisen ylpeyden osoituksena.

Eckhart ei heristä sormiaan ihmisten pahuuden ja syntivelkojen johdosta, vaan pitää pahaakin jonkinlaisena välttämättömänä kehitysvaiheena, joka sinänsä voi jopa auttaa ihmistä näkemään ilmiöiden todellisen luonteen.

Tavallinen ihminen on kiintynyt ja sidostunut erilaisiin asioihin – ”hyviin tai pahoihin”, tätä tilaa Eckhart kuvaa sanalla ”Eigenschaft”. Tällaisessa ihmisessä sielun voimat hajautuvat ”ulkoiseen ihmiseen” eivätkä siten voi kantaa todellista hedelmää. Tavanomaisen tilan ylittäminen tapahtuu yleensä asteittaisen sisäisen irrottautumisen ja erottautumisen myötä, joita Eckhart kuvaa käsitteillä ”Gelazenheit” ja ”Abegescheidenheit”. Tietenkin tällaisen irrottautumisen ”esiasteet” tapahtuvat luonnollisen kokemisen ja siinä kyllästymisen kautta, mutta Eckhart tähdännee kuitenkin tietoisempiin ponnistuksiin siinä vaiheessa, kun ihminen itse alkaa etsiä elämälleen syvempää perustaa kuin mitä pelkät ulkoiset virikkeet voivat antaa.

Eräässä saarnassaan Eckhart esittää vertauksen rikastumisesta ja johdattelee sen kuvaavan sitä miten: ”...ihminen voi tulla todella rikkaaksi hyveiden suhteen etsimällä omat heikot kohtansa ja korjaamalla ne siten, että pyrkii uutterasti ne voittamaan” (saarna 52).

Eckhart katsoo uskonnollisuudessa ilmenevän kuusi astetta, joista alimmassa ihminen koettaa elää ulkoisten esimerkkien mukaan; seuraavassa hänessä herää halu tietää jumalaisesta viisaudesta; kolmannessa vaiheessa hän alkaa vetäytyä sisäänpäin koettaen tulla toimeen omin avuin; neljännessä vaiheessa hän on valmis kohtaamaan kaikki ulkoisen elämän houkutukset ja koettelemukset valittamatta kärsimyksiään.

Näitä neljää voitaisiin kutsua valmistaviksi vaiheiksi eikä niihin sinänsä vielä liity mitään varsinaista mystistä – ne luovat ainoastaan edellytyksiä todellisiin mystisiin kokemuksiin. Viidennessä vaiheessa ihminen saavuttaa sisäisen rauhan ja viisauden, mutta näkee kuitenkin totuuden vielä ikään kuin ”reiän kautta”. Kuudennessa vaiheessa ihminen muuttuu pysyvästi Jumalan kuvaksi, tai lapseksi ja elää ikuisuudessa nähden totuuden

ilman esteitä, kuin ”ikkunasta”. Näkeminen sinänsä on tässä tietenkin symbolinen ilmaus ”muuttumattoman kaikkeuden välittömälle tiedostamiselle itsessään”.

Kun lukee Eckhartin saarnoja, jää usein ihmettelemään sitä, millaiselle kuulijakunnalle hän oikeastaan on saarnannut? Saarnat eivät ole milloinkaan tavanomaisia elämänohjeita tavanomaiseen vaellukseen: miten käyttäytyä ja toimia jokapäiväisessä elämässä, vaan syöksyvät suoraa päätä inhimillisen elämän ylittäviin asioihin: korkeimpiin kuviteltaviin ja kuvittelukyvyyn ylittäviin metafyyssisiin pohdintoihin.

Jos joku tänään lukisi hänen saarnansa suomalaisessa kirkossa, olisi ulkopuolisen varsin helppo havaita yleinen reaktio: hämmennys ja ymmärtämättömyys! Saarnoissa on tosin vaikeusasteiltaan hieman toisistaan poikkeavia, joten voidaan olettaa hänen sovittaneen tasoa kuulijakuntansa vastaanottokyvyn mukaan.

Otetaanpa esimerkiksi vaikkapa kuvaus sielun ”linnoituksesta”:

”Olen joskus sanonut että sielussa on voima, joka yksin on vapaa. Olen kutsunut sitä joskus hengen valvojaksi, toisinaan myös hengen valoksi tai pieneksi kipinäksi. Mutta nyt sanonkin ettei se ole sitä tai tätä; ja kuitenkin on se jotakin, joka on vielä suunnattomampaa ’tähän’ tai ’tuohon’ verraten kuin mitä taivas on maahan verrattuna. Joten nimeän sen nyt jalommalla tavalla kuin koskaan aikaisemmin – ja kuitenkin ei se tunnusta noita jalompiakaan nimityksiä tai malleja, vaan ylittää ne kaikki.

Se on vapaa kaikista nimityksistä ja vieras kaikkien muotojen suhteen, täysin vapautettu ja vapaa, niin kuin Jumalakin on itsessään vapautettu ja vapaa.

Se on yhtä täydellinen ykseys ja yhtäläinen kuin Jumalakin, niin ettei ihminen mitenkään voi sitä nähdä ikäänkuin vilaukselta. Tämä sama voima, josta ole puhunut, ja jossa Jumala ikuisesti kukoistaa ja viheriöi kaikkena Jumalalliseen Lähteeseensä (Päähän) kuuluvana, ja Jumalassa oleva henki; juuri tässä samaisessa voimassa Jumala kantaa ikuisesti

Ainosyntyistä Poikaansa yhtä todellisesti kuin Itsessäänkin, koska todellisuudessa

Jumala asustaa tässä voimassa – ja voima synnyttää Isän keralla saman Ainosyntyisen Pojan – ja on itse tuona samaisena Poikana, ja on tuona Poikana myös tässä valossa, ja lisäksi Totuutena.

Huomatkaahan nyt! Tämä tarkoittamani sielussa oleva linnoitus on niin yhtenäinen ja yksinkertainen ja kaikkien mallien yläpuolella, että tuo mainitsemani jalompi voima ei ole kyllin arvokas häivähätämyöskään tuossa linnoituksessa; ei myöskään tuo toinen mainitsemani voima, jossa

Jumala hehkuu tulisena kaikkine rikkauksineen ja iloineen, voi välähtää hetkeksikään sen sisällä; todella näin ykseydellinen ja yksinkertainen on tuo linnoitus, niin paljon muodon ja voiman yläpuolella oleva on tuo Yksinäinen, etteivät voima tai muoto saata sitä katsella – eikä edes

Jumala Itse!

Todellakin – ja Elävän Jumalan kautta! Itse Jumalakaan ei koskaan katsahda sinne hetkeksikään, ainakaan siinä mielessä, missä Hän on olemassa muotojen ja Persooniensa ominaisuuksien piirissä.

Tämä pitäisi huomioida tarkoin: ainoastaan Tästä puheena olevasta puuttuu kaikki muoto ja ominaisuus. Ja jos Jumala katsahtaisi siihen, merkitsisi se juuri tästä syystä samalla kaikkien Hänen jumalaisten nimityksiensä ja persoonallisten ominaisuuksiensa menettämistä: Jumalan olisi jätettävä kaikki ne ulkopuolelle, mikäli Hän siihen katsahtaisi.

Mutta vain siinä mielessä, missä Hän on ykseys ja jakamaton, muodon ja vailla ominaisuuksia (Hän voi sen tehdä): siinä mielessä ei Jumala enää ole Isä, Poika tai Pyhä Henki, vaan on silloin kuitenkin Jotakin, joka ei ole sitä tai tätä.

Katsokaahan, kun Hän näin on ykseys ja yksinkertaisuus, voi Hän saapua siihen, jota tässä kutsuin sielun linnoitukseksi, mutta siihen Hän ei voi päästä missään muussa muodossa: ainoastaan tällä tavoin Hän saapuu ja asustaa siellä.

Tässä osassa sielu on samaa kuin Jumala eikä missään muussa. Teille kertamani on totta: Kutsun todisteeksi itse Totuutta ja tarjoan sieluni vakuudeksi (saarna 8).”

Saarnojen korkealentoisuus tulee ymmärrettäväksi kun otetaan huomioon, että Eckhart opetti lähinnä dominikaanimunkkeja ja -nunnia, jotka antoivat suurta arvoa filosofisille ja teologisille opinnoille: tavanomainen noviisi sai kolmisen vuotta alkeisopetusta, jota seurasi sitten viisi vuotta filosofian opintoja ja edelleen kolme vuotta teologiaa sekä kieliä ja taideopintoja. Lisäksi kaikkeen tähän liittyi olennaisena osana ns. mentaalinen rukous, opiskeltujen asioiden syvällinen mietiskely luostarien rauhassa ja hiljaisuudessa.

Ei ole siten mikään ihme, että dominikaanit miehittivät suureksi osaksi yliopistojen oppituleja, ja että moni meidän aikamme teologikin saattaisi havaita tiedolliset eväänsä keveiksi jopa Eckhartin tavanomaisten oppilaisiin verraten.

Se mistä löytyisivät todennäköiset ristiriidat tämän päivän kristillisyyden ja Eckhartin opetusten välillä, on varsin helposti paikannettavissa: vanhurskauttamisopista! Vaikka kristityt uskovatkin ihmisen alun perin olleen ”viattomuuden tilassa” paratiisissa, ja sieltä Jumalaa uhmaten langenneen kiellettyihin houkutuksiin – ei kaikkien ihmisten äärimmäisiin potentiaalsiin paluumahdollisuuksiin ”Isänsä todelliseen välityksettömään yhteyteen – tai ainakaan samaisuuteen” katsota yleensä voitavan uskoa.

Eckhart nostaa ihmisen lopullisen tavoitteen itse Jumaluuteen, joka voidaan todella saavuttaa, kun jopa äärimmäinen Kolminaisuus ylitetään murtautumalla Jumalalliseen

Lähteeseen. Sitä tulee tietenkin edeltää mystinen Jumalan Pojan syntyminen ihmissielussa, sen pyhimässä sopukassa, kaiken aistimisen ja käsittämisen tuolla puolen. Tätä syntymistä saattaa edeltää hetkellisiä kokemuksia – luonteenlaadusta riippuen, joissa tietoisuus tempautuu kaiken aistittavan ja ajateltavan ylittävään tilaan, jota se ei kuitenkaan vielä kykene ylläpitämään, tai käsittämään.

Varsinaista ”pelastavan armon paikkaa” Eckhart kuvaa seuraavalla tavalla:

”Kun luonto saavuttaa korkeimman lakipisteensä, silloin Jumala antaa armonsa laskeutua: heti kun henki on valmis, Jumala saapuu epäröimättä ja välittömästi.

Salaisuuksien kirja kertoo Herran julistaneen ihmiskunnalle: ’Minä seison ovella kolkuttaen ja odottaen; jokaisen kanssa, joka päästää minut sisään, minä aterioitsen’ (Ilm. 3:20). Jumalaa ei tarvitse etsiä sieltä ja täältä, Hän ei ole sydämesi ovea kauempana; siellä Hän seisoo kärsivällisesti odottaen olisiko joku valmis avaamaan ja laskemaan Hänet sisään. Häntä ei tarvitse kutsua kaukaa: Hän malttaa tuskin odottaa että avaisit ovesi. Hän kaipaa sinua tuhatverroin enemmän kuin sinä Häntä: avaaminen ja sisääntulo ovat täysin sama toimi (saarna 8).”

”Armo” ei Eckhartin mukaan ole saavutettavissa millään uskomuksilla, käyttäytymisillä, tai harjoituksilla, vaan ainoastaan täydellisellä sisäisellä irtautumisella ulkoisten kohteiden ja oman minäisyytensä vetovoimista. Tietenkin myös tässä ”poisoppimisessakin” toimii oma ”armonsa”: ihminen voi yhä uudestaan yrittää kääntyä Jumalan puoleen. Eckhart sanoo:

”Ei ole olemassa mitään tapaa, jolla ihminen voisi tietää, mitä Jumala on. Mutta yhden asian hän tietää: sen mitä Jumala ei ole. Ja sellaisen järkevä ihminen hylkää. Sillä välin tuo järki, joka ei löydä tuekseen yhtään todellista kohdetta, yhä odottaa niin kuin aine odottaa muotoa.

Samoin kuin aine ei koskaan lepää ennen kuin se on muotojen täyttämä, ei järkikään voi levätä muutoin kuin varsinaisessa todellisuudessa, joka syleilee kaikkia asioita.

Vasta ydinolemus voi sitä tyydyttää, ja sen Jumala vetää siltä pois askel askeleelta kiihottaakseen sen intoa ja houkutellakseen sen yhä jatkamaan totuuden ja pohjattoman hyvyden etsintää ja käsittämistä, niin että se ei tyytyisi mihinkään muuhun kuin huutamaan kaikkein korkeinta hyvää (saarna 3).”

Eckhartin käsitystä äärimmäisestä jumaluudesta voidaan alkaa selvittää vaikkapa erään tuomitun tekstikohdan pohjalta, jossa hän sanoo: ”Jumala ei ole hyvä, parempi tai paras. Kun kutsun Jumalaa hyväksi, puhun yhtä väärin kuin jos sanoisin valkoista mustaksi.”

Eckhartin opetuksen eräs perusasia on Jumaluuden tai sen lähteen (tark. Jumalan Pään) käsittäminen ehdottomaksi ykseydeksi ja puhtaaksi olemassaoloksi vailla ajan ja paikan käsitteitä. Tästä seuraa se, ettei ole periaatteessa olemassakaan mitään todellista olemassaoloa muuten kuin Jumalassa – ja kaikki ’luodut olennot’ ovat siten äärimmäisessä mielessä ’olemattomia’. Itämaisessa ajattelussahan tämä on varsin tavanomainen tapa käsittää todellisuutta, joskin se voidaan palauttaa myös platonismiin ja gnostilaisuuteen.

Toinen merkittävä ero tämän päivän kristillisiin käsityksiin nähden on siinä, että Eckhartin tarkoittama Kristuksen syntymä ei ole mikään tiettyyn hetkeen ajoittuva historiallinen, kertakaikkinen tapahtuma Betlehemissä, vaan se tapahtuu alati, Tässä ja Nyt – Ikuisessa ajattomuudessa. Jumala synnyttää Poikaansa sielussa lakkaamatta ja keskeytymättä. Kristuksen syntymä jokaisen ihmisen sielussa on mahdollista juuri siksi, että koko inhimillinen luonto on ykseys, ja siinä mielessä samaa Kristuksessa ja jokaisessa ihmisessä. Tämä Kristuksen syntymä ei tietenkään käytännössä tapahdu jokaisen ihmisen sielussa – se on vain potentiaalisenä mahdollisuutena siinä. On välttämätöntä luoda syntymälle oikeat olosuhteet. Eckhart kysyykin saarnassaan: ”Mitkä sitten ovat nuo välttämättömät edellytykset Kristuksen syntymiselle sielussani?

Hän vastaa: ”Yksikään syntinen ei tätä valoa voi vastaanottaa eikä olla sen arvoinen, koska on täyttynyt puutteista ja pahuudesta, joita kutsutaan ’pimeydeksi’. Juuri tästä syystä sanotaankin: ’Pimeys ei voi vastaanottaa tai käsittää valkeutta’ (Joh 1:5). Tämä johtuu siitä että ne väylät, joita pitkin valon tulisi saapua, ovat pimeyden ja kavaluuden tukkimat: valo ja pimeys eivät voi ilmetä samanaikaisesti – eivät myöskään Jumala ja luodut olennot: mikäli Jumalan on saavuttava, täytyy olentojen samanaikaisesti poistua..

Eräs ihminen on täysin tietoinen tästä valosta (puhnee itsestään?). Heti kun hän kääntyy Jumalaa kohti, alkaa tuo valo loistaa ja hehkua hänen sisässään antaen hänelle ymmärryksen siitä, mitä tulee tehdä ja mitä jättää tekemättä sekä paljon opastusta asioissa, joista hän ei aikaisemmin mitään tiennyt tai niitä ymmärtänyt” (saarna 2).

Syntyminen siis edellyttää juuri tuota aikaisemmin mainittua irrottautumista, itsensä unohtamista (gelazenheit, abegescheidenheit). Eckhartin sanoo: ”Ikuinen Sana ei ole koskaan tullut henkilöön. Siksi tulee sinun jättää kaikki sinussa oleva persoonallinen ja kaikki mitä sinä olet, ja pukeutua puhtaaseen inhimilliseen luontoon. Sitten olet Ikuisen Sanan kannalta samanlainen kuin hänen (Kristuksen) inhimillinen luontonsakin on. Sillä sinun ja hänen inhimillinen luontonsa eivät ole erilaiset: on vain yksi luonto, sitä mitä se on Kristuksessa – sitä se on myös sinussa” (N:o 94).

Pyyteellisyydestään irrottautumisesta voitaisiin ottaa yksi esimerkki saarnasta, jossa Eckhart selittää Matteuksen kertomusta temppelin puhdistamisesta:

”..Voimme lukea että Herramme meni temppeliin ja heitti ulos ne, jotka ostivat ja myivät ja sanoi kyyhkysiä ja muita myyville seuraavaa: ”Viekää nämä asiat täältä! Viekää ne pois!”

Miksi sitten Jeesus heitti pois nuo, jotka ostivat ja myivät ja käski kyyhkysiä kauppaavat viemään ne pois sieltä? Hänellä ei ollut muita tarkoituksia kuin puhdistaa Temppleri, aivan kuten hän oli sanonutkin: Minulla on oikeus tähän Temppeliin ja haluan sen itselleni olakseni siinä herrana. Mitä tämä sitten tarkoittaa?

Tämä temppleri, jossa Jumala voi ehdottomasti hallita Tahtonsa mukaan, on ihmisen sielu, jonka Hän on tehnyt täysin Itsensä kaltaiseksi, aivan kuten saamme lukea Herran sanoneen: ”Tehkäämme ihminen kuvaksemme ja kaltaiseksemme” (1. Moos. 1:26). Ja näin Hän myös teki. Jumala on tehnyt sielun niin kaltaiseksi, ettei mikään muu taivaan ja maan kaikista Hänen ilolla luomistaan suurenoisista olennoista muistuta Jumalaa yhtä paljon kuin ihmissielu. Juuri tästä syystä Jumala tahtoo tämän temppelin puhdistettavan että Hän voisi olla siinä täysin ainoana asiana. Tämä temppleri on juuri Hänen mukaisensa siitä syystä, että se on juuri niin Hänen kaltaisensa – ja Hän on siinä tyytyväinen: voidessaan olla siinä ainoana asiana.

Miettikäähän nyt, keitä olivat – ja yhä ovat – nuo jotka ostivat ja myivät? Ottakaahan vastaan hyvä vihje: Minä puhun tässä

saarnassa ainoastaan hyvistä ihmisistä. Siitäkin huolimatta tulen osoittamaan, keitä nuo kauppiaat olivat ja yhäkin ovat, jotka ostivat ja myivät, ja joita Herramme iski piiskalla ja heitti sitten ulos. Hän tekee sen yhä vieläkin niille, jotka ostavat ja myyvät tässä temppelessä: sinne hän ei jättäisi heistä ainoatakaan.

Katsokaahan, kaikki sellaiset ovat kauppiaita, jotka kuolemansyntejä vältellen ja toivoen itse olevansa hyveellisiä suorittavat hyviä tekoja Jumalan kunniaksi: paastoavat, käyvät yöpalveluksissa, ruokoilevat tai tekevät jotakin muita vastaaavia hyviä töitä, mutta tekevät sellaisia siinä mielessä, että Herramme antaisi heille jotakin vastapalvelukseksi – tai että Jumala tekisi jotakin heidän toivomaansa – kaikki nämä ovat kauppiaita.

Tämän näkee selvästi, sillä hehän tahtovat antaa yhden asian vaihdossa toiseen ja siten käydä vaihtokauppaa Herran kanssa. Mutta tämän kaupan suhteen he erehtyvät, sillä vaikka he antaisivat kaiken omistamansa ja vallassaan olevan Jumalan vuoksi ja uuvuttaisivat itsensä pelkästään Jumalan takia, ei Hänen tarvitsisi antaa heille tai tehdä heidän hyväkseen yhtään mitään – ellei Hän tahtoisi tehdä sitä täysin vapaaehtoisesti ja vastineetta.

Sillä kaikki mitä nuo ihmiset ovat, on Jumalasta, ja kaikki mitä heillä on, on myös Hänestä lähtöisin – eikä heistä itsestään. Siten ei Jumalalla ole mitään velvoitetta korvata heille heidän toimiaan tai lahjoja – ellei Hän vapaaehtoisesti armostaan sitä tahdo – eikä sen perusteella, mitä nuo ihmiset ovat tehneet tai antaneet; sillä he eivät anna omastaan eivätkä todellisuudessa itse ole toimijoita. Kuten Kristus sanoo: 'Ilman minua ette voi mitään tehdä' (Joh. 15:5).

Vain hyvin typerät ihmiset kävisivät tällaista kauppaa Herramme kanssa; he tietävät totuudesta vain hyvin vähän tai ei mitään. Juuri siitä syystä Jumala heitti heidät ulos temppeleistä ja ajoi heidät pois.

Valo ja pimeys eivät voi ilmetä samanaikaisesti. Jumala on totuus, Hän on valo Itsessään. Kun Jumala saapuu temppeleihin, ajaa Hän pois tietämättömyyden, joka on pimeyttä ja paljastaa itsensä valossa ja totuudessa. Totuutta paljastettaessa täytyy kauppiaiden poistua, koska totuus ei tarvitse kaupankäyntiä.

Jumala ei etsi Omaa etuaan: Hän on täysin vapaa kaikissa toimitaan, jotka Hän suorittaa todellisesta rakkaudestaan. Niin tekee myös ihminen, joka on yhtä Jumalan kanssa: hänkin on täysin vapaa kaikissa tekemisissään, hänkin tekee ne rakkaudesta, kysymättä koskaan 'miksi?' – pelkästään Jumalan kunniaksi – etsimättä niissä omaa etuaan, ja Jumala työskentelee hänessä.

Jatkan vielä tästäkin: niin kauan kuin ihminen kaikissa toimissaan ylipäänsä haluaa jotakin sellaista, mitä Jumala voi tai tahtoo hänelle antaa, kuuluu hän yhä näiden kauppiaiden pariin. Että voisit vapautua kaikista kaupankäynnin leimoista, niin että Jumala sallisi sinun astua tähän temppeeliin, täytyy sinun tehdä kaikki voitavasi kaikissa toimissasi ainoastaan Jumalan kunniaksi – ja pysyä itse niistä vapaana niin kuin täydellinen tyhjiys, mikä ei ole olemassa siellä tai täällä – on kaikesta vapaa.

Sinun ei tulisi pyytää mitään vastiketta. Aina kun toimit tällä tavoin, ovat työsi henkisiä ja jumalallisia, ja kauppiaat ovat samassa ajetut pois temppeleistä, jossa silloin on ainoastaan Jumala, koska ihminen silloin ajattelee ainoastaan Häntä.

Katsokaahan, juuri tällä tavoin puhdistetaan sinun temppeelisi kauppiasta! Ihminen joka ei ajattele itseään tai mitään muutakaan, vaan ainoastaan Jumalaa ja Hänen kunniaansa, on toimissaan todella vapaa kaikista kaupankäynnin piirteistä. Hän ei etsi omaansa vähäisessä määrässä, aivan samoin kuten Jumalakin on vapaa kaikissa toimissaan eikä etsi omaa etuaan.

Olen myös maininnut, mitä Herramme sanoi niille, jotka myivät kyyhkysiä: ”Viekää tämä pois! Viekää tämä täältä!” (nyk. muoto, 'kaatoi myyjäin istuimet'). Hän ei ajanut näitä ihmisiä pois eikä nuhdellut heitä ankarasti, vaan sanoi melko lempeästi ”viekää tämä pois!”, ikään kuin sanoen, ettei se ollut väärin, mutta on kuitenkin esteenä puhtaan totuuden suhteen. Nämä kaikki ovat hyviä ihmisiä, jotka työskentelevät puhtaasti Jumalan takia eivätkä itsekkäästi, mutta he työskentelevät vielä sidostuneesti, ajan ja vuorovesimäisten ilmiöiden mukaan, sellaisten kuin ovat kaikki ajalliset, aikaisemmat tai myöhemmät asiat.

Tällaiset asiat estävät heitä pääsemästä osallisiksi korkeimmasta to-
tuudesta ja olemasta täysin vapaita ja esteettömiä kuten Herramme
Jeesus Kristus on, joka taukoamatta ja ajan ulottumattomissa he-
delmöityy aina uudeksi taivaallisesta Isästään; ja joka aivan samassa
'Nyt'- hetkessä alinomaan syntyy täydellisenä takaisin ylistyksen ja
kiitollisuuden saattamana Isän majesteettisuuteen – yhtäläisessä
kunniaasaan (saarna 6).”

Tähän tapaan saarnattiin – 700 vuotta sitten!

Jumalan Pojan syntymisen universaalisuudesta voitai-
siin ottaa esimerkiksi kolme bullan tuomitsemää kohtaa:

”Kaiken mitä Isä Jumala antoi ainosyntyiselle Pojalleen inhimilli-
sessä luonnossa, on Hän antanut myös minulle: Minulta ei puutu
mitään, ei ykseyttä eikä pyhyttä, Hän on antanut minulle kaiken
samoin kuin hänellekin,” – eli Jeesukselle. ”Kaikki se mitä pyhät
kirjoitukset sanovat Kristuksesta, on totta myös jokaisen hyvän
ja pyhän ihmisen kohdalla. Kaikki mikä on soveliasta jumalaisen
luonnon kannalta, on sellaista myös oikeamielisen ja jumalaisen
ihmisen kannalta. Tästä syystä sellainen ihminen suorittaa kaiken
mitä Jumalakin, ja hän on luonut taivaan ja maan yhdessä Jumalan
kanssa, ja hän on ikuisen Sanan synnyttäjä – eikä Jumala voisi tehdä
mitään ilman tällaista ihmistä.”

Onhan tuossa tämän päivän kristillisyyteen nähden hieman vieraan
tuntuinen ihmiskuva, mutta meidän on otettava huomioon se, ettei Eck-
hart kuvaakaan tätä tuntemaamme persoonallista ulkoista ihmistä (muu-
ta kuin ilmentäjänä tässä maailmassa), vaan hänen äärimmäistä sisäistä
mahdollisuuttaan täysin toteutettuna.

Toisaalta taas evankeliumeistakin voidaan poimia paljon sellaista ai-
neistoa, joka tukee ihmisen mahdollisuutta tulla Jumalan ilmentäjäksi:
Esim. Johanneksen 10. luvussa (RK-38), missä Jeesusta syytettiin itsen-
sä tekemisestä Jumalaksi, mihin hän vastaa: ”Eikö teidän laissanne ole
kirjoitettuna: ’Minä sanoin: te olette jumalia?’ ” Tai Matteuksen viiden-
nessä (RK-92): ” Jos te rakastatte niitä, jotka rakastavat teitä, minkä pal-
kan te siitä ansaitsette? Eivätkö publikaanitkin tee niin? Jos te tervehditte
vain ystäviänne, mitä erinomaista siinä on? Eivätkö pakanatkin tee niin?

Olkaa siis täydellisiä, niin kuin teidän taivaallinen Isänne on täydellinen.” Tai Johanneksen 17. luvussa (RK-92): ”Minä rukoilen, että he kaikki olisivat yhtä, niin kuin sinä, Isä, olet minussa ja minä sinussa.” Ja samaa tarkoittaen 2. Korinttolaiskirjeen 3. luvussa: ”Mutta me kaikki, jotka peittämättömin kasvoin katselemme Herran kirkkautta kuin kuvastimesta, muutomme saman kuvan kaltaisiksi kirkkaudesta kirkkauteen.”

Myös Johanneksen kolmannessa luvussa on useita vähemmän siteerattuja kohtia, joita voitaisiin tulkita ihmisen mahdollisuudeksi tulla Jumalan ilmentäjäksi, mutta edellytyksenä on ainakin 21. jakeen (RK -38) mukaan se, että ihminen ensin ”tekee totuuden”, jonka jälkeen hän vasta tulee valkeuteen, ja vasta tuollaisen ihmisen teot ovat ”Jumalassa tehdyt”, näin kertovat vanhemmat raamatun käännökset – nykyinen raamattu tosin hieman vesittää ihmisen mahdollisuutta kääntämällä: ”että hänen tekonsa ovat lähtöisin Jumalasta.”

Eräs huomattava piirre Eckhartin julkituomassa Jumalakuvassa on se, ettei hän tulkitse, että Jumala olisi ketään ennalta tuhoon tai autuuteen tuominnut, vaan että Hän kaikessa vapaudessaan on lainalainen ainakin siten, että:

”Jumalan täytyy toimia ja astua Itse sinuun sillä hetkellä kun Hän huomaa sinut valmiiksi. Älä luulekaan että Jumala on inhimillisen puusepän kaltainen, joka tekee työtä tai on tekemättä halunsa mukaan – ja voi tehdä, tai jättää tekemättä niin kuin tahtoo. Jumalan suhteen tämä ei päde: kun Jumala havaitsee sinut valmiiksi, Hänen täytyy toimia, virrata sinuun, aivan kuten auringon täytyy kirkkaalla ja selkeällä säällä paistaa – eikä pidättyä siitä. Olisi todella vakava puutteellisuus Jumalassa, mikäli Hän ei suorittaisi sinussa mitään suuria tekoja eikä valaisi suurta hyvyyttä sinuun silloin, kun Hän huomaa sinut tällä tavoin tyhjentyneeksi ja paljaaksi (saarna 4).”

Kun sanotaan, että vanhurskauttamisoppi on olennaisin ero Eckhartin ja nykyisen kristillisyyden välillä, tulee tietenkin tuon maailmasta irrottautumisen vaatimuksen lisäksi ottaa esille käsitys sovituksista. Ainakin tämä meidän parhaiten tuntemamme luterilaisuus korostaa ehdotonta välttämättömyyttä ottaa uskossa vastaan syntien sovitus, jolloin sovituksella tarkoitetaan historiallista tapahtumaa Jerusalemissa. Jumalan sanotaan voivan ottaa vastaan langenneet ihmiset ainoastaan sen ansioista että

Hän on luoduillaan surmauttanut ainokaisen poikansa voidakseen näin Itse hyväksyä luotujensa esikoiset – mikäli he tähän ajatukseen uskovat!

Johanneksen evankeliumissa 3. luvussa sanotaan: ”Jumala on rakastanut maailmaa niin paljon, että antoi ainoan Poikansa, jottei yksikään, joka häneen uskoo, joutuisi kadotukseen, vaan saisi iankaikkisen elämän.” Englantilainen ja ruotsalainen raamattu käyttävät ilmausta ”ainosyntyinen”, joka jollain tavoin voisi viitata Eckhartin ja monien muiden, mm. gnostikoiden tavanomaisesta, historiallisesta tavasta poikkeavaan tulkintaan Jumalan Pojan syntymästä.

Toki Eckhartkin katsoo, että Jeesus – tuon syntymän läpikäyneenä ja sen hedelmien täydellisenä ilmentäjänä voi olla avuksi ja esimerkkinä jälkipolville, mutta pelkkä usko häneen ei vielä nosta ketään hänen rinnalleen – samaan ykseydelliseen tilaan, joka vasta on ikuisesti pysyvää. ”Että he kaikki olisivat yhtä, niin kuin minä Sinussa, ja Sinä minussa” – näin hän Johanneskin kirjoittaa.

Eckhartille ”sovitus” merkitsee, monien muiden tapaan, jokaisen yksilön täydellistä sisäistä luopumista samastumisestaan ilmiöihin ja itseensä. Tämä käsitys voidaan tietenkin löytää raamatusta – niin Vanhasta kuin Uudestakin Testamentista – sikäli kuin uskaltaudutaan heittäytyä sananmukaisuudesta poikkeaviin tulkintoihin.

1. Mooseksen kirjan 22. luvussa sanoo enkeli Abrahamille: ”Älä koske poikaan äläkä tee hänelle mitään. Nyt minä tiedän, että sinä pelkäät ja rakastat Jumalaa, kun et kieltäytynyt uhraamasta edes ainoaa poikaasi.” (RK -92)

Me tiedämme varsin hyvin, mikä ihmiselle on yleensä kaikkein rakkainta –jonkinlainen symbolinen Isak: hänen oma rakas minuutensa! Ja sisäinen valmius siitä luopumiseen lienee edellytys ”Jumalan rakastamiseen yli kaiken”. Juuri tuollainen yli kaiken rakastaminen on niin Eckhartin, kuin myös useiden raamatun kohtien mukaan vaikeimmin toteutettava todellisen ”ylhäältä syntymisen” edellytys – omakohtainen ”sovitusuhrin”.

Uuden testamentin puolelta voidaan poimia vaikkapa Markuksen evankeliumin 12. luvusta ote:

”Niin kirjanoppinut sanoi hänelle: ’Oikein sanoit, opettaja, totuuden mukaan, että yksi hän on (Herra on ainoa jumala RK -92), ja

ettei ketään muuta ole, paitsi hän. Ja rakastaa häntä kaikesta sydämestään ja kaikesta ymmärryksestään ja kaikesta voimastaan, ja rakastaa lähimmäistään niin kuin itseänsä, se on enemmän kuin kaikki polttouhrit ja muut uhrit.” Kun Jeesus näki, että hän vastasi ymmärtäväisesti, sanoi hän hänelle: ”Sinä et ole kaukana Jumalan valtakunnasta.”

Tällainen ymmärrys sinänsä siis saattoi johtaa lähelle Jumalan valtakuntaa – valtakuntaan: ”sisälle” pääseminen mitä ilmeisimmin kuitenkin edellyttäisi Matteuksen 16. luvun mukaisesti: ”Sillä joka tahtoo pelastaa elämänsä, hän kadottaa sen, mutta joka kadottaa elämänsä minun tähdeni, hän löytää sen. Sillä mitä se hyödyttää ihmistä, vaikka hän voittaisi omaksensa koko maailman, mutta saisi sielullensa vahingon?” (RK -38) Ulkoisen elämän – tai elämänhalun kadottaminen johtaa siten sisäisen, pysyvän elämän löytämiseen!

Herätysliikkeissä samastetaan ”uudelleen syntyminen ylhäältä” usein sellaiseen ”heräämiskokemukseksi”, jonka katsotaan jo antavan ”pelastusvarmuuden”. Näyttäisi kuitenkin siltä, että näiden piirien tulkinta tapahtumasta ja sen seurauksista on kovin erilainen Eckhartin katsantokantaan nähden. Eckhart kuvaa siinä ylitettävän kaikki ajateltavissa olevat asiat ja saavuttavan sisäiseen tilaan, jossa kaikki on ikuisesti ja välittömästi läsnä ilman muotojen ja ajallisten ilmiöiden aiheuttamaa erilaisuutta. Tällaisen tilan vakiintuminen johtaa myös kaiken ajassa opittavissa olevan ylittävään tietoisuuteen ja lopulta erehtymättömyyteen, jollaista tuskin uskallettaisiin väittää suuressa määrin ilmentyvän tavanomaisen uskonnollisen elämän piirissä.

Ehkä tuo melko yleinen ”herääminen” olisi katsottava lähinnä askeleeksi Eckhartin tarkoittamaa ”Jumalaksi syntymistä” kohden, jonkinlaiseksi havahtumiseksi kaiken katoavuuden keskellä. Siihen ei välttämättä kuitenkaan pitäisi vielä pysähtyä, vaan koettaa Paavalin I Korinttolaiskirjeen 9. luvun tavoin juosta juoksunsa loppuun saakka: ”Minä en siis juokse päämäärättömästi enkä nyrkkeillessäni huido ilmaan. Kohdistan iskut omaan ruumiiseeni ja pakotan sen tottelemaan, jottei itseäni lopulta hylättäisi, minua, joka olen kutsunut muita kilpailuun.”

Eckhartin opetuksia täydellisestä luopumisesta ei missään nimessä voida tulkita hakeutumisenä fyysiseen itsetuhoon samaan tapaan, kuin

mitä joskus marttyyrikirkon aikoihin on pidetty ”oikotienä taivaaseen” (Tertullianus). Konkreettinen luopuminen ei vielä muuta ihmisen mieltä ja sen mukana todellista suuntautumista miksiäkään. Sellainen voi jopa aiheuttaa valheellisen kuvan muodostumisen omasta tilastaan ”viittä vaille valmiina”. Kuitenkin todella Jumalaa rakastava ihminen kykenee Eckhartin mukaan ”luopumaan maailmasta aivan yhtä helposti kuin kananmunasta” (saarna 18).

Vaikka ”uudelleensyntyminen ylhäältä” onkin tärkein aihe Eckhartin opetuksissa, ei hän kuitenkaan kehota kuulijoitaan tyytymään vielä tähänkään, vaan sanoo ihmisellä – tai pikemminkin jo ihmisyytensä ylittäneellä olevan edessään vielä korkeampikin askel – sielun murtautuminen ”Jumaluuden Lähteeseen, eli tarkasti kääntäen Jumalan Päähän”.

Kun tuon syntymän aiheuttama kaikesta entisestä täydellisesti poikkeava tila on vakiintunut, tulisi ”sen hedelmät” kyetä vielä tuomaan aina ulkoiseen ihmiseen saakka. Tämä on jo sellaista metafysiikkaa, jota on vaikeampaa löytää tavanomaisesta kristillisyydestä, tai siinä käytetyistä teksteistä. Johanneksen evankeliumin 3. luvussa samastetaan arvoituksellisesti ”käärmeen ylentäminen erämaassa Ihmisen Pojan ylentämiseen”. Sitä edeltäneessä jakeessa Johannes vakuuttaa, ettei ”kukaan ole noussut ylös taivaaseen; paitsi hän, joka taivaasta tuli alas, Ihmisen Poika, joka on taivaassa”.

Eckhartin mukaan todellisuudessa ylösnouseva osa sielusta on nimenomaan ”puhdas Jumalan kuva, Jumalan verhoamaton ja puhdas Syntymä puhtaassa sielussa”. Tässä saattaisi olla yksi tapa tulkita ”Ihmisen Poika”-käsitettä.

Kun tuon syntymän aiheuttama kaikesta entisestä täydellisesti poikkeava tila on vakiintunut, tulisi ”sen hedelmät” kyetä tuomaan aina ulkoiseen ihmiseen saakka.

Eckhart kehottaa saarnassaan (n:o 50):

”... Jumala tulisi tuoda alas, ei absoluuttisesti vaan sisäisesti...” Tämä Jumalan sisäinen alas tuonti merkitsee sitä, että meidät voidaan nostaa ylös.

Yläpuolisesta on nyt tullut sisäistä. Sinun pitää sisäistyä itsestäsi ja itsesäsi niin, että Hän on sinussa. Se ei tarkoita että meidän tulisi ottaa jokin yläpuoleltamme, vaan meidän pitäisi ottaa se itseemme ja itsestämme

– ja ottaa se itsestämme itseemme.” Vasta tämä on Eckhartin mukaan ”ruumiin ylösnousemista”, mikä tuskin tarkoittaa tämän tuntemamme lihallisen muodon ikuistamista – ainakaan sellaisenaan. On sitten täysin eri asia, millaisia mahdollisia muodollisia toimintavälineitä tuollainen ”Jumaluuteen uponnut” rajaton ja ajaton tietoisuus kykenee kaikkivoimaisuudessaan käyttämään.

Monissa gnostilaisissa teksteissä kehoitetaan tekemään ”ulkoinen sisäisen kaltaiseksi”, millä varmaan tarkoitetaan juuri ”jumalaisen tuomista ilmennyksen piiriin”. Uudessa Testamentissa voitaisiin esim. Jaakobin kirjeen ”tekojen vaatimista” uskon elävyyden toteennäyttämiseksi tulkita juuri tässä merkityksessä: sisäisen jumalaisen kokemisen hedelmät on tuotava ulkonaiseen elämään – toistenkin ulottuville! Eivät teot sinänsä tietenkään ketään ”autuuta”, mutta ”autuaasta tilasta” lähtevä toiminta auttanee kaikkea elämää löytämään todellista tarkoitustaan.

Mitä sitten tulee tuohon omituiseen ”käärmeen ylentämiseen erämaassa”, voivat kaikki itämaiseen mystiikkaan tutustuneet arvailla käärmeen mahdollisesti tarkoittavan kaiken ilmenneen sisäistä, luovaa perusvoimaa, tai tulta (kundalinia), jonka ihmisen sisemmässä olemuksessa vapautettuna sanotaan murtavan kaikki rajat ilmenneen ja ilmenemättömän väliltä.

Matteuksen 3. luvussa kerrotaan Johanneksen ilmoittaneen:

”Minä kastan teidät vedellä parannukseen, mutta se, joka minun jäljessäni tulee, on minua väkevämpi, jonka kenkiäkään minä en ole kelvollinen kantamaan; hän kastaa teidät Pyhällä Hengellä ja tulella.”

Käärmeellä voitaisiin tietenkin ilmentää myös järkeä, tai viisautta, joka on saatettava takaisin alkuperäiseen lähteeseensä – ja tällöinkin tuo käsite ”ihmisen, eli manaksen, eli järjen poika” olisi jollakin tavoin liitettävissä sanontaan – ainakin hieman itämaisittaan tulkiten.

Eckhart kuvaa usein tarvetta sisäisesti vetäytyä autiomaahan tai tyhjyyteen kaikesta tämän elämän asioista, ”siitä ja tästä”. Myös raamatun kertomuksissa vetäydytään usein erämaahan ja ylistetään yksinäisiä – ehkäpä askeleena aivan samaan ykseydelliseen tilaan.

Entä jos Eckhart syntyisi tämän päivän uskonnolliseen ilmapiiriin? Saiko hän yhtä runsaasti kuulijoita kuin aikoinaan? Lähtisivätkö ihmiset

pitkien matkojen päästä jalkaisin – tai muutenkaan kuulemaan hänen sanomaansa?

Ja millaisen vastaanoton hän saisi kirkon taholta – olisiko hän kauan toivottu uudistaja ja elävän veden lähde, vai vaarallista myrkyä levittävä käärme, joka pitäisi mitä pikimmiten saada vaikenemaan – tai ainakin vaiettua kuoliaaksi?

Sanotaan, että sellaista henkistä nälkää, jota tavanomainen uskonnollinen tarjonta ei kykene tyydyttämään, todella on olemassa. Mutta missä määrin tuo nälkä on itse totuuden kaipuuta – ja missä suhteessa ainoastaan uusien virikkeiden etsimistä – sitä voidaan vain arvailla.

Jos asiaa tarkastelee sen runsaan viriketarjonnan pohjalta, jota TV ja muut suurten joukkojen kiinnostusten mukaan muovautuvat vapaa-ajan toiminnot heijastavat, ei

Eckhartin sanomalle todennäköisesti löytyisi mitään mittavaa ”markkinarakoa”. Saattaisi tapahtua jopa siten, että hän – itseään aina tosi kristittynä pitäneenä – joutuisikin jakamaan antiaan lähinnä niille, joita tämän päivän kristityt ovat valmiita kutsumaan ”pakanoiksi”.

On tosin joitakin yksittäisiä merkkejä siitä, että Eckhart on herättänyt huomiota jopa nuoressa teologipolvessa – mutta uskaltautuvatko nämä seurakuntateologeina tuomaan esiin niitä raamatuntulkintoja, joihin ehkä yksityishenkilöinä saattavat tuntea viehtymystä? Tuskinpa monetta sellaiseen uhkayritykseen ryhtyisivät, sehän merkitsisi useissa kohdin ratkaisevaa poikkeamista uskontunnustuksesta – ainoasta oikeasta ja sallittavasta tavasta tulkita kristillisyyttä!

Fundamentalisteille Eckhartin sanoma olisi pahalaisen valmistamaa myrkyä, liberaaleille ehkä muuten hankala asia: vaikea itse ymmärtää – ja vielä vaikeampi selittää seurakunnilleen. Muutamille etsijöille hän kuitenkin saattaisi tarjota todellista ”sielun nektaria”, josta jotkut saattaisivat ”humaltua” aina siinä määrin, että menettäisivät virkansakin. Nämä ovat tietenkin vain arvauksia – ja soisin itse niiden olevan pahasti väärään osuvia!

Toivon mukaan Grimber on lähempänä oikeaa lausuaan Eckhartia koskevan kirjoituksen lopussa juhlallisesti:

”Näin kaltoin kohtelivat ahdasmieliset, suvaitsemattomat kirkonmiehet jalon ja etsivän sielun henkistä jäämistöä, miehen joka

oli taistellut rehellisesti saavuttaakseen rauhan Jumalan ja itsensä kanssa. Tuomitessaan Eckhartin kirjoituksia katolinen kirkko teki itsensä syyppääksi anteeksiantamattomaan julmuuteen: Yli viiden vuosisadan ajaksi ihmiskunnalta sen johdosta riistettiin se arvaamattoman suuri apu, joka piilee tämän miehen yksinkertaisissa, kaunistelemattomissa, mutta juuri sen johdosta niin elävissä ja vakuuttavissa sanoissa hänen käsitellessään elämän suurimpia kysymyksiä”

Lopetan tämän kirjoituksen viimeiseen säkeeseen pienestä runoelmasta, joka voidaan katsoa Mestari Eckhartin itsensä – tai ainakin vahvasti hänen vaikutteidensa alaisena laadituksi. Runon nimi on Granum Sinapis – Sinapin Siemen:

Minun sisäinen sieluni,
tulkoon se ulos, ja Jumala sisään!
Vaipukoon minun kaikkeni
Jumalan tyhjyyteen,
upotkoon pohjattomaan kuiluun.

Jos minä Sinua pakenisin,
tahdot Sinä tulla luokseni.

Kun kerran itse on luotu,
olet sinäkin voittanut oman
ylimaallisen korkeimman autuutesi!

20. Hengellisestä laiskuudesta

Useimmat meistä omaavat ainakin yhden ”kuolemansynneistä” – hengellisen laiskuuden, mikä ilmenee siinä, että me odotamme henkisten opettajien tai kirjojen kertovan meille suoraan, kuinka asiat ovat. Sitten me uskomme saaneemme asioista täydellisen tiedon ja alamme toistaa ja tulkita heiltä lainaamiaan sanoja lopullisina totuuksi. Tällainen opetustapa on eräänlainen ”rikos ihmiskuntaa kohtaan”, koskase luo helposti väärän kuvan ja uskon todellisuuden luonteesta.

Hyvän opettajan määritelmäksi meille riittää usein se, että hän tietää ja tuntee alansa sekä osaa kertoa asiansa riittävän elävästi ja sulavasti. Mutta eikö opettamisen todellisena tarkoituksena ole opin sisäistyminen opettaviin?

Yleensä käy niin, että vain sanat siirtyvät kuulijan tai lukijan muistiin, eivät tosiasiat sinänsä. Jos joku sanoisi, että polkupyörällä voi oppia ajamaan saatuaan muutaman tunnin ajan sanallista opastusta, me tietäisimme heti, ettei asia pidä paikkaansa. Mutta hengellisten asioiden suhteen me emme rohkene tuollaisia päätelmiä tehdä, vaan varastoimme ne sellaisinaan muistiimme – uskoen ymmärtäneemme ne.

Uskonnollisien asioiden opetus ei yleensä poikkea muusta opetuksesta metodien suhteen. Monissa suuntauksissa harjoitetaan yhä tekstien ulkoa opetteluakin, joka ei sellaisenaan takaa oppimisen suhteen mitään. Muistissa olevien sanojen ja toisten valmiiksi muovaamien ajatusmuotojen määrä vain kasvaa, mikä ei takaa omakohtaisen ymmärryksen lisääntymistä.

Kaikkien uskontojen perustajien opetukset ovat päätyneet jälkipolviin kirjattaviksi ja tulkittaviksi, jolloin ne ovat menettäneet suuren osan alkuperäisestä puhtaudestaan ja tarkoituksestaan. Juuri tulkinnat ja niiden varioinnit ovat luoneet kaikki keskenään kilpailevat kirkkokunnat ja suuntauksset – itse totuushan täytyy kaikille olla sama. Kun tulkinnat on kiteytetty tunnustuksiksi, pitää kollektiivinen turvallisuuden ja oman edun tavoittelu huolen siitä, etteivät tulokset ole kovin aina kaunista katseltavaa.

Ei ole mitenkään ihme, että mm. Jeesus esitti suuren osan opetuksi-
taan vertausten muodossa. Tällä tavoin kuulijat itsekin joutuivat mielti-
mään asioita, eikä vain painamaan yleviä sanoja muistiinsa. Vertausku-
vien käytöllä saatettiin pyrkiä jopa siihen, että kuulijat todella oivalsivat
syviä tarkoituksia, eivätkä tehneet pelkkiä mentaalisia päätelmiä, joilla ei
sellaisenaan ole kovin suurta merkitystä.

Raamatusta saattaa löytyä huomattavasti enemmän alun perin ver-
tauskuvalliseksi tarkoitettua aineistoa, jonka olemme tottuneet ottamaan
sananmukaisina kertomuksina ja tapahtumina. Kirkkoisä Origenes sanoi
aikoinaan, että raamattu sisälsi monia järjettömyyksiä ja ristiriitaisuuksia
juuri siitä syystä, että lukijat itse alkaisivat mieltiä tarkemmin sanojen to-
dellista merkitystä.

Omakohlaiseen oivallukseen ohjaamisessa mennään hyvin pitkäl-
le esim. Zen-buddhismissa. Siinä käytetään niin omituisia väittämiä tai
paradokseja (kôat), ettei niihin järjellisin ponnistuksin voi löytää vasta-
uksia. Ajattelu ajetaan tavallaan nurkkaan, jossa sen on pysähdyttävä, tai
annettava sijaa mielen tyhjentymiselle ja todelliselle oivallukselle.

Krishnamurti (1895–1986) oli Intiassa syntynyt filosofi ja elämäntai-
don opettaja. Hän halusi vapauttaa ihmiset henkisistä häkeistä, kaikesta
sidonnaisuudesta, jota ihmisen mieleen on vuosituhansien ajan ohjelmoi-
tunut. Hänen tavoitteenaan oli saada aikaan syvälinen muutos ihmismie-
lessä, vieläpä mutaatio aivosoluissa. Tämä tapahtuu hänen mukaansa sil-
loin, kun ihminen havaitsee todellisuuden sellaisena kuin se on, eikä vain
oman ajattelunsa heijasteiden kautta.

Krishnamurti ei tosin sallinut itseään pidettävän opettajana tai guru-
na, koska näki sellaisen helposti vievän pohjan kuulijoiden ja lukijoiden
omakohtaiselta oivaltamiselta. Hän teki tyhjäksi myös kaikki muiden
suorittamat järjestelyt (Idän Tähti-järjestö) oppiensä levittämisen orga-
nisoinnissa, koska totuutta ei voida organisoida, se on jokaisen itse oival-
lettava ja koettava. Lisäksi hän kielsi kaikkien kirjoitustensa myöhemmät
tulkinnat, koska sellainen johtaisi vain turhiin kiistoihin ja lukuisiin gu-
ruihin, joita ihmiset sitten seuraisivat menettäen mahdollisuutensa oman
ymmärryksensä suhteen. Me voimme tietenkin olla Krishnamurtin nä-
kemyksistä hyvin eri mieltä, mutta hänen tapansa opastaa ansaitsee kyllä
huomiota. Siitä saanee jonkinlaisen kuvan esim. hänen kirjastaan ”Tule-
vaisuus on nyt”.

Keskusteluissa hän ei yleensä itse anna suoria vastauksia, vaan johdattelee asioita siten, että kuulijat joutuvat hakemaan vastauksia omasta tietoisuudestaan. Hän sanookin toimivansa ainoastaan peilinä, jonka avulla kuulijat itse voivat yrittää tarkastella itseään. Tällainen tapa opettaa ei tietenkään ole sidoksissa mihinkään uskontoon. Sitä voitaisiin soveltaa lähes mihin tahansa opettamiseen. Menetelmä soveltuisi varmaan myös lasten opetukseen, jolloin saatettaisiin parantaa motivaatiota korostuneen omaehtoisuuden johdosta sekä päästä huomattavasti kestävämpiin oppimistuloksiin.

Krishnamurtin muista päätelmistä voimme olla samaa mieltä ainakin siinä, että ihmiskunta on ajatuksellisin ponnistuksin tähän mennessä yleensä luonut paljon enemmän ongelmia kuin mitä se on ratkaissut. Älyllisyys on kyllä kehittynyt, mutta viisaus laahaa yhä kaukana jäljessä.

21. Ihmisen ulkoisesta ja sisäisestä toiminnasta

Ulkoisen toiminnan piirteitä

Miltei kaikki ihmisen ulkoinen toiminta saa alkunsa jonkinlaisesta motivaatiosta, mielen toimintojen kautta ilmenevästä syystä ja aiheesta. Syy voi olla aivan hiuksenhieno aistimus, heikko tunne, pakonomainen reaktio akuuttiin tilanteeseen, lyhyen tai pitkän ajatusprosessin tulos. Ajatus-toiminta sinänsäkin on luokiteltava lähinnä ulkoiseksi toiminnaksi, mikäli sisällytämme sellaiseksi kaikki suoranaiset mielen toiminnot. Myös ns. vaistot juontavat juurensa ihmiskunnan miljoonien vuosien historian aikana muodostuneeseen kollektiiviseen tietoisuuteen siten, että alun perin tietoisista toiminnoista on kehittynyt automaattisia, lajia suojelevia reaktioita. Vaistomaiset reaktiomuodot perustuvat siten menneisyyteen ja ovat läheistä sukua ihmisten tietoisina pitämille motivaatioille, jotka nekin pääsääntöisesti juontuvat elämän aikana omaksuttuihin ja kehittyneisiin toimintatapoihin.

Motiivien tehtävänä on luonnollisesti antaa toiminnoille suuntaa ja tarkoitusta, pyrkimystä johonkin enemmän tai vähemmän tarkasti määriteltäyn tavoitteeseen. Tämä pätee, on sitten kyseessä pelkkä kutiavan kohdan raaputtaminen tai pyrkimys jonkin maan korkeimmaksi vallanpitäjäksi. Kauaskantoiset sosiaaliset pyrkimykset tosin nojaavat enemmän tunteisiin ja ajatteluun kuin automaattinen kutinaan reagointi.

Hieman yleistäen voidaan inhimillisen toiminnan tavallisimmaksi motiiviksi nimittää onnen tavoittelu. Eri ihmisyksilöiden käsitykset onnesta ovat tosin kovin erilaisia. Ehkä yksi yhteinen piirre on löydettävissä: ihmiset rakentavat onnen edellytykset omassa mielessään kaiken kokemansa perusteella, historiaansa nojaten, mutta he ajattelevat onnen edellytysten toteutuvan joskus tulevaisuudessa. Lähes kaikki ihmiset ovat uskovaisia ainakin edellä kuvatulla tavalla – he uskovat tulevaisuuden voivan toteuttaa heidän menneisyyden pohjalta luomansa toiveet. Jotkut tosin uskovat siihen, etteivät heidän toiveensa koskaan saa täyttymystä, mutta sekin heijastaa vain heidän kokemustensa synnyttämää kielteistä ajatustapaa. Tämän perimmäisen yhteisen piirteen perusedellytyksenä

on tietenkin ajallinen ulottuvuus, miten muuten kukaan voisikaan heijastaa eilisen odottamuksia huomiseen?

Hyvin vähän huomiota kiinnitetään siihen, millainen ihmisen olotila on juuri tällä hetkellä – muuta kuin siinä mielessä, että sen ehkä tulisi tulevaisuudessa olla jotakin aivan toisenlaatuista, paljon parempaa. Etenkin nykyinen länsimainen kulttuurimme pyrkii ns. hyvinvoinnin jatkuvaan kasvattamiseen aineen, vallan ja kunnian tavoittelun kautta. Tavoiteltavien asioiden järjestys edellä voitaisiin tulkita ns. tarvehierarkiaksi (Maslow), missä alempien tarpeiden tyydyttäminen luo edellytykset korkeampien kehittymiselle. Kyseinen ajatusmalli ei tosin ulkonaisessa mielessä vastaa todellisuutta, koska ihmisyksilöt eivät suhtaudu tarpeiden saavuttamiseen säännönmukaisesti, vaan oman sisäisen ominaislaatunsa mukaisesti. Pitäisi tuntea kunkin yksilön sisäiset taipumukset ja vastaanottokyky, että voisimme jonkinlaisella varmuudella ennakoida hänen tarpeidensa kehittymistä.

Onnen tavoittelusta voitaisiin tiivistetysti sanoa, että se on omien ajatusmallien tavoittelua tulevaisuudessa. Mutta tulevaisuutta ei meistä kukaan elä, sillä jokainen elää todellisuudessa ainoastaan tätä hetkeä, joka tuo tullessaan sen, mitä se tuo. Tämä ei tietenkään tarkoita sitä, etteikö ihmisten ole syytä suunnata toimiaan saadakseen jotakin aikaan ajassa, vaan sitä, ettei tällä prosessilla tulisi korvata elämistä tässä ainoassa käsillä olevassa hetkessä.

Nykyisin puhutaan yhä enemmän elämisestä virtuaalimaailmassa, ikään kuin täysin uutena asiana, mutta sitä ihmiset ovat tehneet kautta historiansa heijastaessaan kuvitelmansa toteutumiset tulevaisuuteen. Siten ei ole mikään ihme, että ihmiset niin kovin yleisesti ovat tyytymättömiä siihen – usein varsin miellyttäväänkin hetkeen – jota he paraikaa elävät.

Ihmisen ajatelmat tulevaisuudesta ovat pelkkiä ajatusmuotoja, joihin elämä varsin harvoin mukautuu. Ja mikäli tulevaisuus näyttäisi toteuttavan osan odotuksista, himmentää aika yleensä varsin nopeasti parhaimpienkin saavutusten hohteen. Kaikki ajan varaan rakennetut onnelat osoittautuvat pilvilinnoiksi, jotka ensimmäinen myrskytuuli hajottaa alkutekijöikseen, kuvitelmiksi.

Ketä meidän pitäisi syyttää odotuksiemme pettäessä? Odotuksiamme tietenkin! Mutta me syytämme helposti itse elämää, tai maailmaa, muita ihmisiä, jotka ovat asettuneet tavoitteidemme tielle. Ja ellemme löydä syytä ympäriltämme, saatamme kohdistaa syytökset kaiken tuntemamme ulkopuolelle, jumalaan, joka kaikkivaltiudessaan sallii elämän kulkea liian epätäydellisiä uria pitkin.

Mutta silloin unohdamme, että jumaluus luonnehditaan yleensä ajattomaksi käsitteeksi, sellaiseksi, jossa ei ilmene hyvää tai pahaa, vaan ainoastaan ikuinen ja ehdoton täydellisyys.

Sisäisen toiminnan peruspiirteitä

Me saatamme määritellä sisäisen työn ajatteluksi, jota se ei perimmältä luonteeltaan ole. Ajattelua ja jopa tunteilua kutsutaan usein henkiseksi työksi, kun niitä tulisi nimittää pelkästään mielen alueen toiminnoiksi. Monet varmaan asettuvat vastustamaan tätä käsitystä ja esittävät henkisen toiminnan esimerkiksi ainakin ns. luovan työn. Mutta kuinka suuri osa luovasta työstä on todella peräisin henkisestä ymmärryksestä, ja kuinka suuri lähinnä mielen kuvittelukyvyn tuotetta, siinä kysymys?

Kirkkoisä Augustinus kirjoitti Jumalan itsensä liikkuvan hänen mielikuvituksessaan, mikä toteutuessaan tarkoittaisi Jumalan rajoittumista häilyviin ja häviäviin muotoihin.

Ihmisillä on houkutus kutsua henkiseksi kaikkea, missä kädet tai jalat eivät liiku tai liikuta mitään. Kaiken kukkuraksi he ovat keksineet sanan hengellisyys kuvaamaan uskontoon, nimenomaan kristinuskoon liitettäviä käsityksiä hengestä. Ikään kuin olisi olemassa mielen henkisyys ajattelun ja mielikuvituksen käytön alueilla, ja sitten hengellisyys, joka juontuu itse äärettömään jumaluuteen. Ja samalla kuitenkin uskotellaan, että henki on jotakin jakamatonta ja ikuista!

Käsitteellinen sekavuus on ilmeinen ja täysin ymmärrettävää, sillä inhimillinen ajattelu rajoittuu aina muotojen ja ilmiöiden piiriin. Se ei saa otetta sellaisesta, jossa ei ole rajoittavia muotoja tai edes aikaa.

Monet ovat valmiita torjumaan kaiken, mikä ei alistu järjen ääneen, ts. mikä ei ole loogisesti ajateltavissa ja käsitettävissä ajan ja tilan puitteissa. He ovat varmoja siitä, ettei ole olemassa mitään toisenlaista tietoisuutta, joka voisi yltää ja yhdistyä sellaiseen, josta vanhat pyhänä pidetyt

kirjoitukset kertovat. Juhlalliset kehotukset ”yhtä olemisesta” tulkitaan lähinnä uskonvaraisiksi allegorioiksi, palvonnan ilmauksiksi vailla mitään vastinetta todellisessa itsetietoisuudessa.

Ihmiset tyytyvät katselemaan elämää vain tulemisena ja menemisenä, johon liitetään epämääräisiä lupauksia iankaikkisesta elämästä uskonnollisten yhteisöjen kehittämien edellytysten täytyessä. On vaikeata löytää mitään yleisesti uskottavalta vaikuttavaa määritelmää sellaisesta elämästä, joka tapahtuu muulla keinoin kuin lihallisen ruumiin kautta. Inhimillinen perinne on aina puhunut henkiolennoista, mutta tarkoitetaanko niillä lähinnä vain erillisiä tietoisia olentoja, joiden tietoisuus heijastuu fyysisestä aineesta hienomman olemuksen kautta. Silloin meidän tulisi puhua psyykkisistä olennoista ja jättää kaikki varsinaisesti henkinen muodon, tilan ja ajan ulottumattomiin. Mikäli sijoitamme fyysisestä elämästä poistuneet ihmiset henkiolentojen pariin, olisi ehkä syytä heidänkin osalla puhua psyykkisistä ilmenemismuodoista etenkin, jos ajattelemmekin heidän asustavan jossakin kovasti tätä maailmaa muistuttavassa tilassa.

Kuitenkin ovat lukuisat ihmiskunnan ylevimpinä pidetyt yksilöt vakuuttaneet, että elossa ollenkin on olemassa ja todellisesti koettavissa tila, johon ajalliset rajoitukset eivät ulotu. Tila, jossa ehdollinen ajattelu ja kaikki aistimukset rauhoittuvat, rauhan tila, mihin sanonta ’rauha teille’ mitä ilmeisimmin liittyy. Lienee selvää, ettei pysyvä rauha ole mahdollista mielen alati liikkuvien toimintojen piirissä. Kaikki aikaan sidoksissa oleva on rauhatonta, vaihteen varjojen alaista.

Mutta mistä ihminen voisi löytää lähtökohdan ajattomaan tietoisuuteen? Tästä läsnä olevasta hetkestäkö? Mistäpä muustakaan, sillä kaikki muu on vain suunnaton kooste menneisyyden perusteella luotuja ajatusmuotoja. Ikuisuuden sanotaan löytyvän sisään ja uloshengityksen välisestä hetkestä, missä hengitys ja ajattelu pysähtyvät, eli olemisesta tässä ainoassa elävässä nykyisyydessä, joka ihmiselle sanotaan olevan ikuisesti tarjolla.

Paavali kuvaa 2. Korinttolaiskirjeessään omaa kokemustaan, jossa hänen tietoisuutensa kohosi tavanomaisesta tilastaan niin, että hän kuuli sanomattomia sanoja, joita ihmisen ei ole lupa puhua. Hän kuvaa kokemusta, joka lienee lähinnä yhdentynyttä tietoisuutta kaiken ydinolemuksesta, sellaista, jossa ei varsinaisessa mielessä mitään aistita, vaan tietoisuus

tarkastelee täydellistä tietoisuutta, omaa äärimmäistä perustaansa – sitä joka on!

Toisen Mooseksen kirjan teksti 'Minä olen se, joka minä olen', viitanee sekin ikuiseen olemiseen kaiken perustana. Sellaisena perustana, jossa kaikki siihen yhdistynyt nivoutuu yhdeksi muuttumattomaksi täydellisyydeksi. Tämä perusta lienee siten ainoa todellinen 'totuus ja elämä', se, mistä kaikki ohimeneväkin ilmennys juontuu. Ikuinen elämä, josta hetkelliset ilmennykset ajassa ja tilassa ovat kuin kipinöitä, jotka saavat alkunsa näkymättömästä ja palaavat taas pian näkymättömiin.

Tätä perustaa voitaisiin kutsua myös rakkaudeksi, siksi kaikkea syleileväksi ja kannattavaksi, jolle ei ole vastakohtia. Paavalin rakkauden ylistys johtunee juuri siitä, että hän oli omakohtaisesti kokenut tilan, missä elämän täydellinen ymmärtäminen ja rakastaminen ylipäänsä ovat mahdollisia, vieläpä ainoita mahdollisuuksia. Mielen rajoittamassa tietoisuudessa rakastaminen on usein kovin ehdollista ja vastavuoroisuutta vaativaa, koska mieli ei tunne elämän todellista olemusta, vaan ainoastaan sen äärimmilleen jakautuneet ilmentymismuodot kaikkine tiedostamattoman mielen luomine ongelmineen ja väärinkäsityksineen.

Ihmistä kehoitetaan rakastamaan lähimmäistään kuin itseään, mutta siihen hän ei tavanomaisessa tilassaan yleensä kykene, vaikka pyrkimys olisi hyvä ja ylevä. Oikeastaan ihmisen pitäisi rakastaa lähimmäistään itsenään – siitä perustasta käsin, jossa ei ole erillisyyttä, vaan ainoastaan täydellinen läsnäolo, yhtenä oleminen. Tuon läsnäolon sanotaan muuttavan myös suhtautumisen kaikkeen ilmenneeseen täysin toisenlaatuiseksi, koska tietoisuus heijastaa täydellistä ymmärrystä tajuten kaiken puutteen takana alati olevan elävän elämän, jota mikään ajallinen ei voi horjuttaa.

Ei ole kyse mistään tavanomaisesta ns. uskonvarmuudesta, vaan todellisesta koetusta tietoudesta kaiken ydinolemuksesta itse olemukseen yhdistyneenä: 'minä olen se' – tietoisuudesta. Kristinuskon alkuaikoina tästä tietoisuudesta käytettiin nimitystä gnosis. Olisi tietenkin uskalias-ta sanoa, että kaikki itseään gnostikoiksi kutsuvat olivat itse saavuttaneet tämän tilan, mutta todennäköisesti he ainakin halusivat siihen päästä. Voimme aivan yhtä hyvin puhua Kristuksessa olemisesta, Kristuksen läsnäoloon yhdistymisestä, joka ei silloin olisi mikään uskon asia, vaan todeksi eletävissä. Pelkkä uskominen Kristukseen ei välttämättä tuo

mukanaan täydellistä tietoisuuden muutosta, vaikka voikin jonkin verran muokata ihmisen ajattelutapoja.

Mestari Eckhart puhui syntymisestä jumalan pojaksi – samasta syntymisestä ylhäältä kuin Uusi Testamenttikin – ja vakuutti tapahtuman johtavan jokaisen kokijansa aivan samaan tilaan kuin raamatussa ainoaksi pojaksi kutsutun osalla. Kristillinen käsitys ainokaisesta pojasta ei ole tämän ajatuksen vastainen, koska jumala henkenä ei tunne minkäänlaisia eroavuuksia. Siten kaikki siinä oleva on luonteeltaan yhtä ja samaa. Eli kuten Johanneksen evankeliumi hyvin selkeästi kirjoittaa: 'että he olisivat yhtä, niin kuin me olemme yhtä.'

Kun sisäisen työ määritellään hengestä lähteväksi toiminnaksi, tehdään samalla sen kuvaaminen ajatusmuotojen avulla lähes mahdottomaksi. Ajatusmuodot ovat kehittyneet kuvaamaan asioita ainoastaan mielen luomissa puitteissa, joissa aika ja tila ovat olennaisimpia tekijöitä. Asioiden määrittely nojautuu ennen kaikkea vertailuun, joka henkisistä perusasioista kyseen ollen tulee mahdottomaksi, koska hengessä ei ole eroavuuksia saati vastakohtaisuuksia.

Esimerkiksi raamatun kuvaukset taivaallisista näkemisistä ja kuulemisistä lienevät siten lähinnä symbolisia esityksiä perimmäisestä tietoisuudesta, jossa ei tarvita rajoittavia muotoja tai mitään muutakaan aistittavia asioita.

Eri alojen nerot antanevat jonkinlaisia viitteitä siitä, millaista sisäinen työ voisi olla. He sanovat inspiraationsa kumpuavan täysin itsestään, ilman tahtoperäisiä ajatusponnisteluita. Johannes kuvaa asiaa luonnonilmiön tapaiseksi: 'tuuli puhaltaa, missä tahtoo, ja sinä kuulet sen huminan, mutta et tiedä, mistä se tulee ja minne se menee; niin on jokaisen, joka on Hengestä syntynyt.'

Voidaan varmaan sanoa, että henkinen toiminta tapahtuu ilman motivaatiota. Alku on itse täydellisyydessä. Tästä johtuneen myös käsitys, että kyseinen työ lienee vapaa luonnollisista seurausvastoista, itämaisittain ilmaisten se ei aiheuta karmaa.

Raamattu ja monet muut lähteet kuvaavat tilaa usein lasten kaltaisuuksi ehkä juuri siksi, että lasten toiminta ei perustu monimutkaiseen motivaatioihin, vaan kumpuaa suoraan senhetkisestä tilanteesta. Aikuisten motiiveihin kytkeytyy yleensä joitakin itsekeskeisiä piirteitä, pyyteellisyttä muodossa tai toisessa, tosin usein hyvin kauniisti paketoituna.

Henkistä toimintaa kuvataan joskus auringon kaltaisuudella, universaalina ja valikoimattomana ulkoisen elämän perustekijänä. Se syleilee samalla voimalla kaikkia, jotka eivät kasaa pilviä sitä ehkäisemään. Vertaus tosin ontuu pahasti mm. joidenkin vanha testamentillisten jumalakuvausten osalla, joissa jumala käsitetään hyviä palkitsevaksi ja pahoja rankaisevaksi olennoksi eikä sellaiseksi, jossa kaikki epätäydellisyys jää lopullisesti taakse.

Henkisestä tietoisuudesta antanee kuvan myös Johanneksen evankeliumin kohta: 'minä en tuomitse ketään. Ja vaikka minä tuomitsisinkin, niin minun tuomioni olisi oikea, sillä minä en ole yksinäni, vaan minä ja hän, joka on minut lähettänyt'. Se viittaa tilaan, mistä käsin kaikki ilmennytkin näyttäytyy oikeassa valossa, missä kaikki ajalliset ilmiöt asettuvat niihin mittasuhteisiin, jotka niille kuuluvat, ja jossa kaikkeuden ydin ja perusta loistaa ainoana todellisena elämänä kaiken epätäydellisen takana.

Jotkut voisivat ajatella, ettei henkisellä toiminnalla ole mitään merkitystä täällä käsitteellisen elämisen tasolla. He eivät ota huomioon, että koko maailmankaikkeus on lähtöisin henkisestä toiminnasta, ja että jokainen, joka saavuttaa tuon rauhan tilan, kykenee periaatteessa tekemään suurempia tekoja kuin parhaat tiedemiehemme. Teot voivat tosin toteutua esimerkiksi ihmiskunnan kollektiivisen tietoisuuden tai yksilöiden tietoisuuksien kautta, jotka suuntaavat kaikkia liikkeelle panevia voimia.

Tietenkin voidaan esittää väitteitä, että näkymättömissä tapahtuva toiminta on pelkkää kuvittelua ja hämäystä, samanlaista kuin ne monet toteutumattomat Jeesuksen tai taivasten valtakunnan alastulot, jotka odottajilleen selitettiin oitis tapahtuneeksi näkymättömissä.

Mutta henkisen toiminnan tarkoituksena ei välttämättä olekaan tuottaa vaurautta, valtaa ja kunniaa suorittajilleen, vaan edistää 'taivasten valtakunnan tuloa', sitä, että ihmiset joskus kykenisivät pysähtymään tähän ainoaan hetkeen, joka toimii heille ainoana porttina todelliseen elämään ja olemiseen.

Toisaalta voidaan ottaa esiin mainintoja todellisten hengen jättiläisten suorittamista teoista, jotka tietenkin ainakin osaksi on luokiteltavissa ikiaikaisten sankaritarinoiden piiriin, mutta joita kokonaisuutena ei ole syytä täysin kieltääkään. Monien henkisten perinteiden mukaan elämän perustat löytänyt ihminen saattaa muodostua sellaisten luovien luonnon-

voimien välittäjäksi, joista etenkin länsimaisilla ihmisillä ei yleensä ole minkäänlaista käsitystä. Ehkä niissä on kyse niin harvinaislaatusista asioista, ettei niiden olemassaolon saattamista yleiseen tietoisuuteen ole katsottu kulttuurimme piirissä tarpeelliseksi, tai sitten tieto niistä on lähes täydellisesti kadonnut. Tässä ei tarkoiteta mitään ns. henkiparantamista, jota ehkä pikemminkin pitäisi kutsua psyykkisten voimien tai olentojen avulla suoritettavaksi toiminnoksi, vaan itse luovuuden peruslähteestä kumpuavaksi tapahtumaksi, jota mikään ilmennyt ei voi vastustaa. Mutta pysykööt suuret mysteerit mysteereinä, kunnes ne avautuvat.

22. Joulun lapsista

”Milloin hyvänsä vanhurskaus on lamassa ja pahuus saanut ylival-
lan, silloin Minä itse aina ilmestyn...”

Tämä ”messiaaniselta” vaikuttava lupaus ”vapahtajan, jumalallisen sa-
nansaattajan” syntymästä on ote intialaisesta ”Kalevalasta”, Dhammapa-
dasta. Joidenkin laskelmien mukaan teksti on peräisin jopa viidentuhan-
nen vuoden takaa.

Lähes kaikissa tuntemissamme kulttuureissa on vuoden pimeimpänä
aikana odotettu valon syntymää tai lisääntymistä sekä luonnossa – että
usein myös ihmisluonnossa. Ihmiset ovat kokemuksestaan aina ymmär-
täneet valon merkityksen itselleen ja muulle luonnolle. Siten ei ole mi-
kään ihme, jos he ovat nähneet syytä riemuun päivien alkaessa jälleen
pidentyä talvipäivän seisauksen jälkeen.

Henkisen valon tuojien syntymän juhliminen samana ajankohtana
on sekin vertauskuvallisesti varsin luontevaa. Osaltaan on tähän ajoit-
tamiseen vaikuttanut myös se tosiasia, ettei ihmiskunnan ”vapahtajista”
kirjoittaneilla jälkipolvilla useinkaan ole ollut käytettävissään luotettavia
”syntymätodistuksia”. Jälkipolville on säilynyt perimätietoa siitä, mikä
kyseisen henkilön toimissa on katsottu muistelemisen arvoiseksi: otteita
opetuksista, kertomuksista parantamisista ja muusta avunannosta, mutta
merkkihahmojen tavanomaiset elämäntapahtumat ovat jääneet unoh-
duksiin.

Elämäkerrallisten tietojen aukkopaikkoja on usein täytetty ikivanhoil-
la myyteillä. Tällaiset myytit kuvaavat pikemminkin henkisiä kuin lihal-
lisia tapahtumia. Kirjoituksen alussa ilmestystensä periaatteita ilmaiseva
on intialainen ”vapahtaja” Krishna, jonka kerrotaan syntyneen jouluna
neitsyt Devakista, – enkelten laulaessa kuorossa ylistystä!

Egyptiläisen Horuksen kerrotaan syntyneen puhtaasta neitsyestä, ju-
malan-äiti Isiksestä, joka usein kuvissa kantaa häntä sylissään hämmäs-
tyttävässä määrin samaan tapaan kuin meidän kristittyjen Neitsyt Maria
Jeesusta.

Babylonialaisen Tammuz-vapahtajan äitiä kutsutaan vanhassa akka-
dilaisessa hymnissä neitsyt Istariksi.

Persialaisen Mithran kerrotaan syntyneen luolassa, ja heidän Zoroasterinsa neitsyeestä, joka oli tullut raskaaksi ”jumalallisen järjen säteestä” (Pyhästä Hengestä?).

Täysin toisella puolella maapalloa meksikolaisten intiaanien vapahtaja Quetzalcoatl syntyi hänkin neitseestä, joka oli käynyt raskaaksi ”Olemisen Herran” henkäyksestä (Pyhästä Hengestä?).

Vanhat skandinaavit viettivät jouluna Freirin, Odinin ja Freian pojan syntymäjuhlaa.

Intialaisen Gautama Buddhan sanotaan syntyneen neitsyt Mayasta, taivaitten enkelten laulun saattelemana.

Edellä kuvattujen valossa ei liene mikään ihme, että Matteuksen ja Luukkaan nimissä kirjoittaneet evankelistat ovat laatineet Jeesuksemme syntymästä kertomuksen, joka muistuttaa hämmästyttävässä määrin kuvauksia häntä edeltäneiden henkisten sanansaattajien alkutaipaleista: Krishnan tapaan oli Jeesuskin ”kuninkaallista” syntyperää, mikä kuitenkin piti salata vallassa olevan kuninkaan vainoharhaisuuden johdosta.

Tieto kumpaisenkin syntymästä joutui kuitenkin vihamielisille kuninkaille, ja niin Juudean Herodeksen, kuin Maderon tyrannin Kansan kerrotaan surmauttaneen valtansa varmistamiseksi tuhansittain viattomia lapsia. Ihmeellinen jumalallinen johdatus kuitenkin onnistui pelastamaan molemmat pienokaiset. Se, ettemme tiedä mitään varmaa Jeesuksen fyysisestä syntyperästä ja syntymän ajankohdasta, koskee suurelta osin myös ihmiskunnan muita merkkihahmoja.

Kirkon alkuaikoina on Jeesuksen syntymää muisteltu eri lahkoissa mm. tammi-, kesä-, heinä-, elo- ja syyskuussa, kunnes paavi Julius I v. 337 määräsi sen vietettäväksi joulukuun 25. päivänä. Kyseisenä päivänä roomalaiset viettivät Brumalia-juhlaansa Bakkuksen kunniaksi, joten vielä tuolloin vakiintumattomassa asemassa ollut kristikunta saattoi tavallisesti viettää omaa juhlaansa – kuten kirkkoisä Krysostomos asiasta kirjoittaa.

Miksi jälkipolvien kirjoittajat sitten ilmoittivat vapahtajiensa syntyneen neitseellisesti vuoden pimeimpänä hetkenä, tai joutuneen vainojen kohteiksi, vaikka he mitä todennäköisimmin tiesivät kirjoittavansa vastoin puhdasta fyysistä totuutta? Koska he tällä tavoin katsoivat kertovansa paljon suurempaa ja korkeampaa totuutta kuin mitä varmennetut syntymätodistukset voisivat ilmentää! Joulu on tietoisesti valittu vapahtajien

syntymääjankohdaksi, koska se on luonnollisin symboli ikaikaisesta to-
tuudesta, että valo väistämättä tulee voittamaan pimeyden.

Vapahtajien syntyminen neitseestä onkin jo hieman vaikeammin käsi-
tettävissä – kerrotaanhan useilla heistä olleen myös sisaruksia! Tässäkin
asiassa on katsetta kohotettava karkean aineellisen ilmauksen yläpuolelle:
kertojat tarkoittanevat henkistä syntymää, sitä että tällaiset harvinaislaa-
tuiset jumalaiset sanansaattajat ovat jo syntyessään – tai ainakin jo hyvin
nuorena täysin tietoisia ”kuninkaallisesta” alkuperästään, siitä että heidän
todellinen ”Isänsä” on ”Kaikkiallinen henki”, jonka kanssa he ovat samaa
olemusta – ja siten myös tämän isänsä ”ainosyntyisiä” – ja siten neitseel-
lisesti syntyneitä Poikia.

Kertomuksissa puhuttaneen sisäisen ihmisen henkisestä syntymisestä
ikuisuuteen, ”ylhäältä syntymisestä” – eikä siitä, miten ja mistä tällainen
äärettömyyteen juurtunut tietoisuus saa ulkoisimman ja karkeimman il-
maisumuotonsa, tämän meidän hyvin tuntemamme aineellisen ruumiin!

Vainotuksi tuleminen heti pienestä pitäen kuvanee kaikkina aikoina
ilmenevää ”hengen ja aineen vihanpitoa”, sitä että tämä aineesta, vallasta
ja kunniaista nautiskeleva, henkisesti kovin epäkypsä ihmiskunta ei ole
koskaan mielellään hyväksynyt ketään kaikkietävää, ehdotonta hyvyyttä
ja oikeutta todeksi elävää, mutta kuitenkin inhimillisen näköistä olentoa.
Sellaisen valossa heidän oma alamittaisuutensa tulee esiin aivan liian sel-
vänä.

Toisaalta on tällainen todella ”hyvä paimen” tietenkin tervetullut apu
ja kannustaja niille elämänkokemuksistaan jo hieman viisastuneille ”pai-
menen aluille”, jotka yrittävät varjella ja ohjailta tietämätöntä, avutonta
ihmiskuntaa ”susilta” – heidän omien alhaisten viettiensä houkutuksilta!

Vertauskuvallinen kerrontatapa ei varmaankaan alun perin ole tar-
koitettu hämärtämään muutoinkin vaikeita asioita, vaan pyrkii niiden
kohottamiseen yksilötasolta yleiselle, arkkityyppiselle tasolle – kosket-
tamaan koko inhimillistä elämää. Tällainen kaikkia koskettavuus lienee
usein ollut henkisen valon lähettiläiden sanoman todellinen tarkoitus,
mistä vuorisaarna on yksi puhtaimmista esimerkeistä. He ovat pyrkineet
tuomaan ihmisten sydämiin edes heikon aavistuksen kaiken elävän jalos-
ta syntyperästä, johon heillä itsellään jo on ”täysi-ikäisen perillisen osa”
– kuten Paavali asian ilmaisi.

Heidän esimerkkinsä voi näyttää meille, yhä ”tuhlaajapoikina” vaelta-ville sen, että meidänkin sydämemme ”talli” saattaisi joskus tulla oival-liseksi synnyinsuojaksi salaperäiselle Joulun Lapselle – kunhan me vain kykenemme kesyttämään ja taakse jättämään tallissa vapaana myllertävät ”eläimemme” – itsekkyytemme kaikki muodot!

23. Poikuuksista

Inhimillisessä mielessä poikuuden menettäminen edellyttää jonkinasteista potenssia. Kuinkahan moni tietää, että jumalallisen poikuuden jälleen saavuttaminen edellyttää täydellistä impotenssia kaiken inhimillisen suhteen? Kummassakin tapauksessa ollaan periaatteessa tekemisissä uuden elämän luomistapahtuman kanssa – uuden ajallisen, tai ikuisesti uuden ja pysyvän. Kummassakin koetaan autuuden asteita, hetkellistä, tai pysyvää.

Inhimilliseen parisuhteeseen liittyvä poikuuden menetys on varsin tavallista, ja ulkoisen elämäkokemisen mahdollistamiseksi tuiki välttämätöntä. Inhimillisen ja jumalallisen yhdistäminen lienee sitä vastoin erittäin harvinaista. Ihmiset ovat tosin kärsimättömyyttään madaltaneet jälkimmäisen tapahtuman kriteerit niin alas, että melkoinen osa ns. tosi uskovaisista katsotaan niiden ylittäjiksi.

Apostoli Paavali totesi aikalaistensa olevan yhä ensimmäisen Adamin kaltaisia, eläviä sieluja, tavallisia ihmisiä, kun taas ihmisyyden tavoitteena Paavalin mukaan olisi tuleminen tulevaisuudessa viimeiseksi Adamiksi, eläväksi tekeväksi hengeksi (1. Kor. 15:45-). Hän puhui henkeen yhdistymistä, eli Kristuksen päälle pukemisesta.

Tuomaan evankeliumissa sanotaan: ”Minä valitsen teidät, yhden tuhannesta ja kaksi kymmenestä tuhannesta, ja valitut tulevat seisomaan yhtenä ainoana (log. 23).”

Sanonta voitaisiin tulkita siten, että henkinen opettaja – oli se sitten ulkoinen tai sisäinen – kelpuuttaa oppilaikseen keskimäärin yhden henkilön tuhannen yksilön perusjoukosta.

Oppilaista vain kaksi kymmenestä tuhannesta ylittää elämänsä aikana ihmisyyden korkeimpaan tavoitteeseen, mikä on juuri tuota ”seisomista yhtenä ainoana”, äärettömän todellisuuden jakamattomassa ykseydessä, ainoassa ”pyhään yhteydessä”.

Mikäli yhdistämme nämä kaksi edellä kuvattua valintaperustetta, voimme päätellä, että keskimäärin vain yksi viiden miljoonan yksilön perusjoukosta voi tulla oikeutetuksi sanomaan: ”Isä ja minä olemme yhtä.”

Inhimillinen tietoisuus on eriytynyt muotosidonnaisen ajattelun ja mahdollistumisten myötä niin kauaksi todellisuuden sisäisestä ydinolemuksesta, ettei se ilman pitkällistä sisäistä prosessia kykene tempautumaan irti omista rajoituksistaan – ainakaan pysyvästi. Rajaton henki ei luonteensa mukaisesti ”häpäise itseään” yhdistymällä johonkin ehdolliseen. Mestari Eckhart sanoi eräässä saarnassaan, ettei jumala oikeastaan (äärimmäisessä merkityksessä) edes havaitse syntistä ihmistä – inhimillistä tajuntayksikköä – silloin, kun se vielä toimii pääosin aineellis-psykkisten ilmiöiden piirissä.

Moni saattaa pitää tämänkaltaisia tulkintoja jopa masentavana ja pahasti liioiteltuna, mutta meidän tulisi ymmärtää, että kyseisessä sanonnassa kuvataan koko inhimillisen kehityksen äärimmäistä tavoitetta, täydellistä yhdistymistä jumaluuteen – sitä, mihin vuorisaarnakin viittaa (olkaa siis te täydelliset, niin kuin teidän taivaallinen isänne täydellinen on, Matt. 5:48).

Karkeimmillaan jo puhdas arkihavainto voi vahvistaa, että keskuudessamme liikkuu toki paljon hyväksi luonnehdittavissa olevia ihmisiä, mutta täydellisiä ja kaikki tietäviä tuskin ainuttakaan.

Johanneksen ilmestyskirjassa on omituinen kuvaus pitkiin valkeisiin vaatteisiin pukeutuneista, jotka ”ovat tulleet suuresta ahdistuksesta, pesseet vaatteensa ja valkaisseet ne Karitsan veressä.” Joukko tarkoittanee juuri noita täydellistyneitä, jotka ovat oppineet kantamaan kaiken elämän tuoman ahdistuksen, näkemään ilmiöiden suhteellisen merkityksen, ja karistamaan yltään egoon rakentuneet rajoitukset.

Heidän vaatteensa ovat valkoiset, koska heissä ei ole enää minkäänlaisia vetovoimaa ulkoisen elämän kokemisen suhteen, niin että he voisivat milloin tahansa luopua siitä kuin euron kolikosta. Jossakin mielessä juuri persoonallinen minä-tunne saattaisi olla se karitsa, josta on kyettävä sisäisesti irrottautumaan, mikäli aikoo ylittää tavallisen hyvän ihmisen ja ihmisyyden korkeimman mahdollisuuden välisen rajan.

Toisaalta voisimme tulkita Kristuksen olevan tuo Karitsa, joka vuodattaa olemuksensa (verensä) rajoituksistaan tyhjentyneeseen inhimilliseen sieluun, valkaisten sen hengen tyyssijaksi. Edellistä Ilmestyskirjan tekstiä käytetään usein siunaustilaisuuksissa, pyydetään, että poisnukkunut saisi liittyä näiden valkeavaatteisten joukkoon. Eihän pyyntö tietenkään

ketään vahingoita, mutta sen esittäminen pelkän ulkonaisen tavan vuoksi lienee liian ylös kohotettua optimismia, tai tietämättömyyttä siitä, kuinka harvinaislaatuudesta joukosta on kyse.

Kukin inhimillinen olento saavuttanee joskus maallisen vaelluksensa päättymisen jälkeen itselleen ominaisen ja soveltuvan ”autuuden”, mikä ei – autuudestaan ja pitkäkestoisuudestaan huolimatta – välttämättä ole vielä koko inhimillisen prosessin korkein tavoite ja kukinto rajattomassa ikuisuudessa.

Me käsitämme ikuisuuden helposti iankaikkiseksi tehdyksi ajaksi, mitä se ei tietenkään tarkoita, sillä aika on vain erillistyneen universumin tuottama rajoitus, joka inhimillisen tietoisuuden kohdalla perustuu tajunnan rajoittavaan sidostumiseen ulkoisten tai sisäisten tapahtumien, eli ilmiöiden peräkkäisyyteen.

Ikuisuudessa, olemisessa, jossa ei ole aikaa, ei luonnollisesti ole tapahtumiakaan, eikä ainoatakaan erillistä muotoa tai olentoa. Siinä ”Isä ja minä olemme yhtä” – ja kaikki muutkin, jotka ovat etsineet ja todella löytäneet tuon ykseyden. Omassa ykseydessään (ainoassa sellaisessa) jumala ei varsinaisesti (Itsenään) tee mitään, sillä kaiken ilmentyvän perusta on tuossa Sanaksi kutsutussa perimmäisen heijastumassa.

”Alussa oli Sana, ja Sana oli Jumalan tykönä, ja Sana oli Jumala. Hän oli alussa Jumalan tykönä. Kaikki on saanut syntynsä hänen kauttaan, ja ilman häntä ei ole syntynyt mitään, mikä syntynyt on,” julistaa Johanneksen evankeliumin alku kuvaten juuri tuota ikuista alkukuvaa hengessä, johon kaikki ilmennyt perustuu ja viime vaiheessa – poikuutensa jälleen saavuttaneena – pyrkii takaisin.

24. Pyhään yhteys, pyhä yhteinen seurakunta

Uskontunnustuksessamme vakuutamme uskovamme pyhään yhteyden ja pyhän yhteisen seurakunnan, mutta pysähdymmekö koskaan miettimään, mitä Pyhään yhteysvoisi tarkoittaa? Onko se pyhiksi ja hyviksi luokiteltujen ihmisyksilöiden kokoontumista tietyinä ajankohtana, vai jokin nettiyhteyden kaltaisen kommunikoinnin varhainen versio?

Periaatteellisesti ihmisten käsitys pyhään yhteydestä nojanee ikivanhaan tietoon siitä, että inhimillinen tajunta voi muuttua aivan toisenlaatuiseksi, jolloin sen sisältö ei nojaa ulkoa tulleisiin tiedonlähteisiin, vaan tunkeutuu asioiden todelliseen ydinolemuksen. Tämä tieto ei ole mitään kulttuurin luomaa yleissivistystä, vaan kansojen parissa olleiden ”tietäjien” antamaa. Ihmiset ovat huomanneet, että jotkut harvat ja valitut ovat kyenneet hankkimaan sellaista tietoa, jota ei ole normaalein keinoin ollut saatavissa.

Kaikki sisäisin keinoin esiin tuleva informaatio ei varmaankaan ole pyhään yhteyden tuotosta, vaan perustuu yksilöllisiin psyykkisiin kykyihin, jotka tavallisesti yltävät lähinnä inhimillisen psyyken toiminta-alueisiin. Pyhään yhteys edellyttäneee lisäksi pyhää yhteydenpitäjää, henkisen tietoisuuden saavuttanutta yksilöä. Niin sanotut selvännäkijät toimivat yleensä psyyken tunne- ja alempien mentaalisten tilojen puitteissa.

Korkeampien mentaalisten ominaisuuksien ja kykyjen avulla sanotaan saatavan yhteys mm. ihmiskunnan kollektiivitietoisuuteen, joka mahdollistaisi eräänlaisen ”kaikki tietävyyden”, mutta vain inhimillisen kokemuksen rajaamissa puitteissa.

Mentaaliset, ajatuksiin vielä sidoksissa olevat tilat lienevät lähinnä pyhään yhteyden ”esiasteita”, jollaisia tosin pyhät voivat käyttää toimiessaan täällä inhimillisen olemisen tasolla. Todellinen pyhään yhteys toteutunee vasta henkisen olemisen ja tiedostamisen puitteissa, joka sisältää kaikkeuden ydinolemuksen ajattomuudessa.

Johanneksen evankeliumin ilmaisema Jeesuksen toive ihmisten suhteen: ”Jotta he yhtä olisivat,” antaisi toteutuessaan sen perustan, jotta pyhään yhteys olisi käsitettävissä: se on niiden harvojen ja valittujen

itsetietoista, välitöntä ja yhteistä tietoisuutta, jotka ovat tähän olemisen tilaan sisäisesti astuneet ja ylhäältä oikeutetut.

Mestari Eckhart viitanee näiden harvojen ja valittujen tapaan saada tietoa sanoessaan: ”Eräs ihminen on täysin tietoinen tästä valosta. Heti kun hän kääntyy Jumalaa kohti alkaa tuo valo loistaa ja hehkua hänen sisässään, antaen hänelle ymmärryksen siitä, mitä tulee tehdä ja mitä jättää tekemättä, sekä paljon opastusta asioissa, joista hän ei aikaisemmin mitään tiennyt tai niitä ymmärtänyt.” (saarnasta 2)

Pyhään yhteydellä ei siten liene mitään tekemistä muodollisten uskontunnustusten kanssa, mikä ei tietenkään tarkoita sitä, etteivätkö uskonnot voisi toimia astinlautoina ja kannustimina niihin kaitoihin teihin, joille kaikkien pyhyyteen pyrkivien askeleet sisäisen luonnon pakosta ohjautuvat.

Pyhään yhteyttä seuraavat sanat uskontunnustuksessamme: pyhä yhteinen seurakunta, vaikuttavat jollakin tavoin keinotekoiselta jatkeelta edelliselle ilmaukselle – voisivat olla pyhään yhteyden synonyymi, niin että vain todella pyhät muodostaisivat tämän puhtaasti henkisen seurakunnan, jolla ei ole juuri paljonkaan tekemistä kirkollisten seurakuntien kanssa.

Eihän tarvita suurta tietämystä sen päättämiseksi, ettei kirkon, tai edes kirkkojen piirissä ole enää mitään yhteistä seurakuntaa, vaan tuhansittain täysin erillisiä ja erimielisiä ryhmittymiä. Eikä tarvita suurta tietämystä kirkkohistoriasta nähdäkseen, kuinka paljon pahoja asioita se hyvien asioiden ohella kantaa, ja kuinka vähän todella pyhää on noussut esiin ja esimerkeiksi.

Ehkäpä ainakin tämä osio uskontunnustuksesta voitaisiin jossakin vaiheessa pyyhkiä pois totuutta loukkaamatta?

25. Ajatuksia uskontunnustuksemme kirkollisista selityksistä

Luettuani Katekismuksen selitykset uskontunnustukseemme evl:n sivulta, täytyy minun surukseni todeta, että ne vaikuttivat monilta kohdin pikemminkin pyhään häväistykseksi kuin syvien henkisten perusasioiden esiintuomiselta ja selvittämiseltä. Heti selitysten alussa todetaan, että ihminen on täysin kykenemätön täyttämään käskyihin sisältyvää uskon ja ehdottoman rakkauden vaatimusta, ja että Jumala lahjoittaa meille pelkän uskon.

Vuorisaarnan vaatimukset on näin katsoen kirkollisessa ajattelussa tulkittu jossakin vaiheessa pätemättömiksi siitä inhimillisestä syystä, etteivät suuret massat voineet niitä itseensä kohdistettuina hyväksyä.

Jumalan sanotaan myös jo ilmoittaneen itsestään kaiken, mikä on tarpeen, että voimme elää uskossa häneen. Miksi sitten Paavali kirjoitti, että kaikki todella henkiset asiat ilmoitetaan henkilökohtaisesti ”Jumalan salatuna viisautena, sanomattomina sanoina, joita ihmisen ei ole lupa puhua.”

Selitykset väittävät, että me otamme uskossa vastaan (mitä sekin tarkoittanee?) Jumalan lahjat ja turvaamme häneen, pidämme Hänen lupauksiaan tosina ja uskallamme heittäytyä niiden varaan. Kirkon yhteinen usko tulee tueksemme, jos oma uskomme alkaa horjua.

Niin – kovin kirkollisilta nuo käsitykset vaikuttavat – pelkkää uskon ja uskottelun korostamista, joka nostaa kirkon valikoimat sanalliset julistukset autuuttaviksi. Ne eivät kovin paljon kannusta ihmisiä pyrkimään omakohtaiseen Jumalan tuntemiseen, joka vasta voisi vapauttaa heidän tietoisuutensa maallisten ehdollistumien rajoitteista ilman keinotekoisia ja kuviteltuja välittäviä tekijöitä (sovitusoppia).

Raamatusta löytyvät Jumalan sanalliset lupaukset otetaan sellaisinaan totuuksina. Oman horjuvan uskon tueksi ehdotetaan ja kelpuutetaan jopa kirkon yhteistä uskoa, mikäli sellaista olisi todellisuudessa edes olemassa, jokainen kun kuitenkin käsittää asiat omien ehdollistumiensa värittämissä muodoissa.

Katekismuksen selityksissä uskontunnustukseen kerrotaan Jumalan itsensä asettuneen ihmisen osaan lähettämällä ainoan Poikansa meidän luoksemme. Tavallaan tässä samastetaan ja kutistetaan koko absoluuttinen jumaluus yhteen ainoaan inhimillishenkiseen olemukseen ja olentoon.

Yksi kristillisen kirkon suurimmista ”rikoksista” lienee Jumalan poi-kuuden rajoittaminen yhteen ainoaan ajalliseen ja persoonalliseen ihmiseen. Miksi sitten tämä yksi ja ainoa, Jeesus Kristus itse, vaati muita ihmisiä seuraamaan aivan samaan henkiseen tilaan – yhteyteen ja ykseyteen Isän, Hengen, Jumalan kanssa? Miksi kirkko, vuosisatoja myöhemmin, vesittää ja alentaa lauseen niin, että se tarkoittaa ainoastaan ihmisten muodollista ja ulkonaista yhteyttä, parhaimmillaan jonkinasteista yhteenkuuluvuuden tunnetta?

Miten on mahdollista, että kirkko tulkitsee surmatuksi tulemisen kaikkein tärkeimmäksi asiaksi Jeesuksen elämässä: niin että sen jälkeen suurin osa hänen varsinaisista opetuksistaan voitiin käytännössä jättää täysin huomiotta, tai tulkita aivan toisella tavalla?

Katekismuksen selitykset jatkavat, että Jeesus elämällään osoitti, mitä kuuliaisuus Isän tahdolle merkitsee. Siinäkin saatetaan viitata suoraan vapaaehtoisein kärsimyksiin alistumiseen. Mutta selityksettä jää se, että Korkeimman tahtoon yhtyminen edellyttää tietenkin välitöntä Isän tahdon tunnistamista itsessään – Isän ja oman tahdon samaisuutta. Mutta monet muut ennen ja jälkeen Jeesuksen ovat osoittaneet aivan samana-asteista uskollisuutta henkisille periaatteilleen. Jeesus toimi ainoastaan noin kolme vuotta julkisuudessa, joten hänen elämästään kokonaisuutena ei kovin paljon tietoa ole ollut.

Selitys jatkaa, että Jumalan Poika syntyi meidän kaltaiseksemme vapauttaakseen meidät ja kantaakseen tuomion, jonka olemme ansainneet. Se toteaa yksikantaisesti, että Jeesus oli Vanhan testamentin odottama, kärsivä Messias eli Kristus. Juutalaisten valtaenemmistö ei kuitenkaan voinut sovittaa odottamansa messiaskuninkaan kuvaa tähän hengelliseen opettajaan, jonka tarkoituksena ei ollut vapauttaa heitä vieraan maallisen vallan alaisuudesta. Erään näkemyksen mukaan jopa Juudaan kavallus johtui siitä, että hän halusi teollaan pakottaa Jeesuksen johtamaan konkreettista vapausliikettä.

Kristityt evankelistat ja jälkipolvet ovat täysin holtittomasti paisutelleet Jeesus-kuvaa irrottamalla Vanhan testamentin kertomuksista otteita taustoiksi ja ennustuksiksi, sekä lainailleet sekaan myös toisten kansojen ikivanhoja myyttejä (esim. joulukertomuksessa lasten joukkosurma). Esitetään, että Jeesus Kristus on todellinen Jumala ja todellinen ihminen. Jumalan ainoana Poikana hän poikkeaa täysin kaikista muista uskonnollisista opettajista.

Tällainen kristologisten käsitysten muotoileminen aiheutti ankaria riitoja jo ensimmäisillä vuosisadoilla. Käsitys todellisesta Jumalasta ja todellisesta ihmisestä – ilman tarkennusta – on hyvin ristiriitainen. Ei ole mikään ihme, jos Eutykhes totesi Konstantinopolin kirkolliskokouksen jälkeen, että ”Jumala varjelkoon minua järkeilemästä Jumalani olemusta” (tästä hänet julistettiin välittömästi pannaan).

Jos lähdetään siitä, että Jeesus syntyessään oli luonteeltaan inhimillinen, voitaisiin varsin hyvin perustein (Jordanin kaste-symboliikka) päätellä, että hän ennen julkista esiintymistään todella saavutti sisäisen ”jumalallisen tietoisuuden”, eli syntyi ”neitseellisesti” ylhäältä, Hengestä Hengessä. Tällainen ”ylhäältä tulo”, eli tietoisuuden pysyväisluonteinen muutos tekee Jumalan tulon ihmiseksi ymmärrettäväksi ja universaaliksi tapahtumaksi. Näin tulkiten se voitaisiin täysin hyväksyä muidenkin uskontojen ja filosofoiden piirissä. Se voi tapahtua ajassa, mutta on kuitenkin luonteeltaan ajatonta ja jumalallista.

Selitykset jatkuvat toteamuksella, että järjelle ymmärrettävällä tavalla on mahdotonta selittää, miten Jumala tuli ihmiseksi, ja että Jeesuksen syntymän ja kuoleman historiallisuus ilmaistaan uskontunnustuksessa kahden nimen avulla siten, että hän syntyi neitsyt Mariasta ja kuoli Pontius Pilatuksen aikana. Syntyminen neitsyt Mariasta Pyhän Hengen siittämänä lienee sen verran järjetön väite, ettei siitä näihin katekismuksen selityksiinkään ole vaivauduttu, tai rohjettu juuri mitään kirjoittaa.

Evankelistojen ylenpalttinen ”pyhitystarve” saattaa olla oman ryhmittymän identiteetin rakentamisen kannalta ymmärrettävää, mutta sen kaiken ottaminen konkreettisenä totuutena ei enää nykyisin ole kovin perusteltua.

Neitseellisyyskäsityksen konkreettisen tulkinnan myöntäminen fiktioksi tai Jeesuksen toisen syntymän, henkisen valaistumisen symboliseksi

kuvaukseksi, olisi omiaan kirkastamaan kristillisen sanoman henkistä perusluonnetta. Se poistaisi siitä yhden karkeimmista taikauskon ilmentymistä.

Seuraava selitys lienee monille koko kristillisyyden ydin: Jeesus suostui meidän sijastamme Jumalan vihan alaiseksi ja otti syyttömänä kantaakseen rangaistuksen, jonka me olemme synneillämme ansainneet. Näin Kristus sovitti koko ihmiskunnan synnit. Hän vuodatti verensä uhriksi jokaisen puolesta ja lunasti meidät vapaiksi. Käsitys Jumalan vihasta luotujaan kohtaan on ajatuksena hyvin omituinen. Miksi kaiken viisauden ja voiman täytäys, kaikkea syleilevä rakkaus, olisi itse ensin luonut epätäydellisen, syntiin taipuvaisen ihmisen ja vihastunut sitten luomukseensa niin, että Hänen piti ihmisillä tapattaa ainoa poikansa lepytelläkseen itseään.

Tätä kuvaa eivät kovin monet ihmiskunnan viisaista ole pystyneet sellaisenaan hyväksymään, koska se ei eettisen, tai edes inhimillisen moraalikäsitelmän mukaan ole hyväksyttävissä. Ajatus ei ole moraalinen eikä eettinen, vaan lainattu juutalaisuudesta laajentamalla tolkuttomasti heidän käsityksiään vikauhrista – viattomasta karitsasta Jumalan karitsaksi.

Ajallisen ja rajallisen tapahtuman merkityksen levittäminen koskettamaan koko ihmiskuntaa, mennyttä ja tulevaa, poikkeaa täysin kaikista muista filosofioista ja uskonnoista – selvästi järjestyksellisesti puhumattakaan. Kristuksen rajoittaminen ja samastaminen yhteen persoonalliseen ilmentymään, Jeesukseen, ei ole oikeutettua, vaikka Jeesus olisi sisäisesti yhtynyt siihen yli-inhimilliseen tietoisuuteen, jota Kristus varsinaisesti symboloi. Kristus henkisenä prinssiippinä ei vuodata verta, vaan vuodattaa sen sijaan puhtaan henkisen tietoisuuden.

Kirkko on katsonut oikeudekseen rajoittaa voimakkaasti jumalallisten periaatteiden universaalisuutta antamalla ymmärtää, että sovituksen armo on saavutettavissa lähinnä vain sen itsensä yhteydessä, kasteen ja uskon kautta.

Sijaissovitus on omiaan vierittämään yksilöiden vastuuta itsestään yhteisölle, ja Jeesukselle sen taustatekijänä. Luonnehdinta Jeesuksesta on paisuteltu niin valtavaksi, että se peittää täydellisesti äärimmäisen jumaluudenkin – hänet kuvataan usein jopa ”iankaikkiseksi Isäksi”! Sovitusajatus vesittää kaikki Jeesuksen itsensä selkeät opetukset kaidoista teistä

ja ahtaista porteista, opetuslapsuuden vaatimuksista, jne. Se tekee hengellisestä laiskuudesta suoranaisen hyveen. Kehottihan jo kirkkoisia Tertulianus olemaan etsimättä ja kolkuttamatta, koska kirkko huolehti kaikesta – maallikoille riitti usko ja uskollisuus.

Sijaissovitusoppi lienee perimmiltään laitostuvan, kannattajia hakee kirkon halpahintainen keino saada nopeasti valtansa alle niin paljon yksinkertaisia, konkreettiseen ajattelutapaan ehdollistuneita ihmisiä kuin mahdollista. Kärsimyksien esiintuominen kosketti ja tempasi tietenkin mukaan myös tunneperäisesti suhtautuvia ihmisiä. Kirkollisen vallan väkiinnuttua voitiin sitten myös järkeensä nojaavat ihmistyypit väkivalloin pakottaa ainakin muodollisesti sovittujen rajojen sisään.

Kirkko väittää, että uskomalla sanallisesti muutama lauseeseen, ja tunnustamalla ne suullisesti, pääsee tähän aineellis-psykkiseen olotilaan ehdollistunut ihminen kuin koira avonaisesta veräjästä tilaan, jossa ei ole minkäänlaista erillisyyttä ja epätäydellisyyttä. Näin katoava saavuttaisi katoamattomuuden lähinnä uskottelemalla toisten esittämiin kiintoajatuksiin – minkäänlaista sisäistä muutosta ei tarvita.

Etä hekin yhtä olisivat, toivoi evankeliumin ydinhahmo, joka varmaan tiesi, mitä yhtä oleminen todellisuudessa tarkoitti, ja mitä se edellytti. Hän tiedosti itsessään, ettei yhteisellä ja ykseydellisellä tietoisuudella ollut mitään tekemistä uskomisen, saati pakonomaisen uskottelun kanssa. Sellaiseen tilaan pääseminen edellytti hänen opetustensa elämistä todeksi, mistä vasta saattaisi jossakin vaiheessa koitua sisäinen muutos.

Selitykset jatkuvat siten, että raamatun ennustusten mukaisesti Jeesus nousi kuolleista. Opetuslapset näkivät tyhjän haudan, kohtasivat ylösnousseen Herransa ja alkoivat ymmärtää, mitä oli tapahtunut.

Evankelistat ovat rakennelleet Vanhan testamentin pohjalta varsin lihallisen, fyysisen kuvan ylösnousemuksesta. Nykyinen tutkimus heittää tosin synkkiä epäilyksen varjoja Jeesuksen lihallisen kehon eloon heräämisen ja tyhjän haudan ylle. Kertomustenkin mukaan Jeesuksen keho oli muuttanut huomattavasti luonnettaan (ilmestyi tyhjästä), joten kyseessä lienee ollut aivan toisenlaatuinen ilmenemisväline, josta evankelistoilla itsellään ei ollut todellista tietoa. Heillä saattoi olla tiedon sirpaleita sellaisista hengellisistä kehomuodosteista, joita ns. vihittyjen on kerrottu voivan tahtoessaan rakentaa ja käyttää (eläessään tai fyysisen kuoleman jälkeen).

Selitys jatkaa Kristuksen ylösnousemuksen merkinneen voittoa kuolemasta. Sen ansioista meitä muitakin ihmisiä odottaa ylösnousemus ja iankaikkinen elämä. Kristus hallitsee kaikkivaltiaan Isänsä oikealla puolella, mutta lupauksensa mukaan hän on silti aina meidän keskellämme. Kristus rukoilee meidän puolestamme. Hän tuntee kipumme ja tuskamme, koska hän on elänyt ihmisen elämän.

Tuossa näyttäisi olevan melkoinen määrä ”tietoa” taivaallisesta olotilasta, jossa ei tosin pitäisi olla minkäänlaista erillisyyttä, tietenkään ei edes aikaa. Kirkko tietää jopa Kristuksen tarkan paikan, toiminnan ja tunteukset. Näkemykset näyttävät kokonaan inhimillisen ajattelun tuloksilta – eihän edes esitetä, kuka tai ketkä ovat voineet ne oikeiksi havaita?

Seuraavaksi esitetään, että aikojen lopulla Kristus tulee takaisin, jolloin kaikki joutuvat nöyrytymään hänen valtansa ja oikeudenmukaisen tuomionsa alle. Iankaikkisesta kadotuksesta meidät pelastaa vain ja ainoastaan Kristuksen armo. Uskova kristitty voi tietenkin odottaa luottavasti tulevaisuutta ja sitä päivää, jolloin Kristuksen valtakunta astuu näkyvään muotoon.

Jo Jeesuksen aikalaiset odottivat aikojen loppua. Opetuslapsetkin saattoivat olla käytännön asioissa varsin flekmaattisia, koska monet katsoivat, ettei edes kannattanut turhaan ponnistella, kun loppu olisi kuitenkin pian käsillä. Siten ei ollut ihme, että Paavali joutui keräämään heille avustuksia.

Kaikkien, siis myös Kristuksesta täysin tietämättömien, oli lopulta nöyryyttävä hänen valtaansa ja tuomittavakseen, kuin myös armon alaisuuteen, joka tietenkin edellytti kastetta ja uskomista. Käytännössä vain kristityt voisivat näillä ehdoin odottaa viimeistä päivää luottavaisesti!

Tällaiset käsitykset kuvaavat hyvin kristillisen ajattelun itsekkyyttä ja sellaista poissulkevuutta, jolle on vaikeata löytää vastineita minkään muun uskonnon piiristä.

Uskontunnustuksessa seuraa kolmannen jumalallisen tekijän, tai persoonan käsittely. Pyhä Henki on selityksen ja nimensä mukaisesti Pyhittäjä, jonka sanotaan tekevän syntisistä ihmisistä pyhiä. Hän avaa sydämemme kuulemaan Jumalan sanan, tuntemaan Kristuksen ja turvautumaan Jumalan lupauksiin. Pyhän Hengen vaikutuksesta ihminen tulee Jumalan armolahjoista osalliseksi, alkaa rakastaa Jumalaa ja lähimmäisiään.

Rajaton Henki käsitetään tässäkin persoonalliseksi olennoksi, joka ihmeellisin keinoin muuttaa syntisen, puutteellisen ihmisen pyhäksi, ilman että ihmisen itse olisi tarve muokata omaa sisäistä tilaansa. Kaidat tiet saavat kirkollisen käsityksen mukaan ruohottua rauhassa, kunhan kirkkotiet pysyvät ravalla! Pyhä henki avaa ihmisen kuulemaan Jumalan sanaa ja panee turvautumaan lupauksiin. Näin sen tulkitaan ikään kuin toimivan automaattisena sisäänheittäjänä kirkkoon, eikä minään todellisenä tietoisuuden tilana, johon inhimillinen tajunta voisi evankeliumeissa osoitetuin ehdoin kohota ja tulla vapaaksi.

Omituisemmaksi määrittely tulee, kun sanotaan, että Pyhä Henki kokoaa kristillisen kirkon ja tekee sen pyhäksi, armahdettujen syntisten yhteisöksi, joka luottaa Jumalaan, ja jossa Pyhä Henki herättää uskon ja rakkauden. Tämän Hengen kokoava vaikutus näyttää käytännössä olleen kovin vaisua, kun katsotaan kuinka kristillinen liike on aikojen saatossa hajaantunut ja yhä hajaantuu. Eikä rakkauden herättämisestä ole pysyviä merkkejä näkyvissä, kirkon historia kun pitää sisällään enemmän vihan ja suvaitsemattomuuden katkeria ilmauksia.

Lienee selvää, että voittopuolisesti aivan tavalliset, henkisyudesta tietämättömät ihmiset ovat koonneet, organisoineet ja ylläpitäneet kirkkoa, vieläpä väkivalloin, ja tehneet siitä monissa suhteissa itsensä kaltaisen – kaikkea muuta kuin pyhän. Kirkko väittää ylpeänä, että se on elävä kokonaisuus, jonka päässä on itse Kristus, jonka yhteyteen tullaan kasteen kautta, siis kirkon jäsenyyttä edellyttäen. Yhteisen uskon väitetään liittävän meidät automaattisesti Kristukseen ja toisiimme. Yhteinen usko ei liitä meitä muuhun kuin muodollisesti ihmisten yhteisöön, mahdollisesti omaksumaan ja toistelemaan yhteisiksi ehdollistettuja kiintoajatuksia. Todellinen Kristukseen liittyminen edellyttäisi kohoamista samaan tietoisuuteen, muussa tapauksessa se on pelkkää kuvittelua ja tyhjämpäiväistä uskottelua.

Seuraavassa vaiheessa selitykset koskettelevat kirkon ulkonaisia toimia: Jumalan sanan julistusta, kastetta ja ehtoollista, joita kutsutaan uskon näkyviksi tunnusmerkeiksi. Valitettavasti ne tulkitaan oikeudetta myös armonvälineiksi, joita Pyhän Hengen uskotellaan käyttävän välittämään meille Jumalan armoa. Sanansa kautta Jumala sekä tutkii meitä että armahtaa meidät. Kaikkien kristittyjen yhteinen tehtävä on julistaa

evankeliumia Kristuksesta koko maailmalle. Suureksi ongelmaksi muodostuu lähinnä se, ettei Jumalan sanaa ole milloinkaan saatettu kirjalliseen muotoon. Kaikki sanallinen on tullut julki inhimillisten aivojen, suun, tai käsien kautta, eikä meillä ole luotettavia perusteita siitä, että kaikki, tai edes suurin osa kristillisen kirkon hyväksymistä teksteistä ja perinteisistä näkemyksistä heijastaisivat suoranaista jumalallista inspiraatiota.

Kristus itse ei ole käskenyt rakentamaan mitään hierarkista organisaatiota oppiaan edistämään, eikä antanut, tai suorittanut ainoatakaan sakramenttia, muuta kuin jakanut leipää ja viiniä viimeisen aterian yhteydessä – ikään kuin muistoksi. Lähetyskäskyt ja muodolliset sakramentit ilmentävät lähinnä kirkollista valtaapyrkimystä.

Mitkään todelliset henkiset voimat, tai tietoisuus eivät kaipaakaan fyysisiä välittäviä tekijöitä. Sellaiset ovat ihmiskeksintöjä, psyykkistä sirkusta. Todelliset kasteet ja vihkimykset ovat sisäisiä muutostapahtumia, joissa ulkonaisilla organisaatiolla ei ole osaa eikä arpaa.

Sovitustyön tolkuton pyörittely ja paisuttelu jatkuvat siten, että Kristuksen sovitusyön tähden Jumala antaa kaikki synnit anteeksi jokaiselle, joka sitä häneltä pyytää. Jumala ei muistele pahuuttamme, vaan rakastaa meitä lapsinaan. Olemme yhtä aikaa kokonaan syntisiä ja kuitenkin Kristuksen tähden kokonaan vanhurskaita eli Jumalalle kelpollisia. Kovin paradoksaalisia ajatuksia, ehkä jopa hieman skitsofrenisiä!

Absoluuttinen jumaluus ei varmaan muistele pahuuttamme: Eckhartin mukaan Hän ei edes näe syntistä niin kauan kuin tämä on synnillisessä tilassaan! Vasta kun ihminen tavalla tai toisella on irrottautumassa inhimillistä ehdollistumisestaan, saattaa hän sisäisesti tulla todellisen henkisen aspektin huomion kohteeksi. Vasta silloin voisi jotakin jumalallista vuodattaa hänen olemukseensa, koska se on silloin tyhjentyneenä tapahtuman estävästä, maallisesta kuonastaan.

Olisi todella omituista, jos pelkkä pyytely saisi inhimillisyydestään lujasti kiinni pitävän olennon muuttumaan luonteeltaan ja ominaisuuksiltaan jumalaiseksi. Ihmisen kuoleman suhteen uskontunnustuksen selitys lähtee siitä, että sielu odottaa jossakin määrittelemättömässä tilassa ylösnousemuksen päivää, jolloin kaikki elävät ja kuolleet kootaan Jumalan eteen tuomiolle.

Paljon vanhempien perinteiden nojalla ihmisen fyysinen keho energisine olemuspuoliseen hajoaa kuolemassa, mutta hänestä jää jäljelle jonkinasteinen tajunta, mutta ei yhtä itsetahtoinen kuin elinaikanaan. Se elää aikansa subjektiivisessa, unenkaltaisessa tilassa saavuttaen lopulta itsekohtaisen autuudentilan, ei kuitenkaan mitään lopullista, koska sellainen edellyttäisi ajattoman tietoisuuden saavuttamista mielummin jo elinaikana.

Selitykset väittävät, että ihminen saa uuden, kuolemattoman ruumiin, jonka esikuva on Jeesuksen ylösnousemusruumis. Näin Jumalan alkupe-
räinen luomistahto toteutuisi meissä. Näkemys antaa viitteitä siitä, että usko lihallisen ruumiin ylösnousemukseen on hieman horjuva, kuten sen luonnollisesti pitäisi ollakin. Henkinen käyttöväline, joka soveltuisi ilmentymään myös aineellisesti havaittavassa muodossa, muodostunee ihmisen energisen olemuspuolen käyttövälineestä, joka tavallisten ihmisten kohdalla hajautuu välittömästi kuoleman jälkeen. Pelkkä valaistuminen ei vielä aiheuta ”autuuden ruumiin” täydellistymistä ja aktivoitumista, mikäli valaistuminen tapahtuu ainoastaan tietoisuuden muutoksen puitteissa.

Kristus Jeesus oli kaikesta päätellen omalla kohdallaan voittanut kuoleman ja astunut sisäisesti ajattoman elämän piiriin. Hänessä saattoi kehon energinen kaksoispuolikin olla kehittynyt elinkelpoiseksi sillaksi näkyvän ja näkymättömän välille. Mutta hän ei siinäkään suhteessa ollut ensimmäinen eikä viimeinen ihmiskunnan ylevistä kukinnoista. Aikojen saatossa on kaikkien muidenkin voitettava kuolema tulemalla yhdeksi universaalin Kristuksen kanssa.

Selitykset jatkavat Jeesuksen lupauksella, ettei yksikään, joka uskoo häneen, milloinkaan kuole. Ne, jotka luottavat Jumalaan, elävät iankaikkista elämää jo tässä ajassa. Maallisen elämän aikana ymmärrämme iankaikkisuuden vain vajavaisesti.

Eivät ihmiset todellakaan milloinkaan kuole kaikilta olemuspuoliltaan, mutta vain ani harvat kykenevät säilyttämään täydellisen ja jatkuvan itsetietoisuuden myös sisäisen olemisen kaikissa ulottuvuuksissa ja muutosvaiheissa.

On aivan selvää, ettei mikään maallisiin asioihin ehdollistunut mieli koskaan voi käsittää iankaikkisia, ajattomia asioita, koska ajatus saa

otteen ainoastaan aikaan ja tilaan nojaavista käsitteistä. Ajattomat pitää kokea ajattomana, ajattomuudessa ajattomasti. Selitykset lupaavat, että me kerran näemme Jumalan kasvoista kasvoihin. Hänen luonaan meitä odottaa elämä ilman kärsimystä ja kipua. Jumala luo uudet taivaat ja uuden maan, joissa ei ole mitään pahuutta. Yhdessä kaikkien pyhien kanssa me sitten palvelemme Jumalaa ja iloitsemme hänen ikuisesta rakkaudesta. Käsitys taivaassa palvelemisesta, tai mistään muustakaan toiminnasta ei kestä kriittistä tarkastelua, koska todellinen taivas on ajattoman, täydellisen olemisen tila, jossa ei ole erillisyyttä.

Tuskin kukaan on koskaan nähnyt todellista henkeä, niinhän raamatukin vakuuttaa, ainoastaan ajallisia ja rajallisia ilmentymiä. Henkiset asiat pitää kokea sisäisesti, niissä ollen – kaikki sanalliset kuvaukset taivaasta ovat pelkkää mielikuvitusta – pyhien asioiden häväistystä.

Jumalassa on aina taivaat ja maat, tässä ja nyt. Meidän ulkonainen maailmamme on tietoisuuden kehittymistä ja ihmisyiden kaikkien olempuolien yhdentymistä ja täydellistymistä varten rakentunut olotila, ja sekin luonteeltaan tilapäinen (kunhan on työnsä tehnyt). Sen puitteissa vuorovaikutuksessa toimien me voimme itse luoda itsemme sellaisiksi, että meihin jokin pyhä voisi joskus sisäistyä.

Kun maailma on joskus meissä työnsä tehnyt, saa se meidän osalta jäädä taakse. Silloin ihmiskunta jatkane aivan toisenlaatuisella olemisen tasolla, mitä todennäköisimmin ei kuitenkaan enää näin karkean aineen parissa.

26. Yli ihmisen mitan

Yleistä

Tarkoituksenani on käsitellä inhimillisen ja yli-inhimillisen välistä kysymystä hieman eri lähteisiin nojautuen kuin tavallista. Koetan etsiä aiheeseen kosketuskohtia mm. itämaisesta filosofiasta, Mestari Eckhartilta, filosofi Nietzscheiltä, matemaatikko J. G. Bennetiltä ja kristillisistä lähteistä, lähinnä evankeliumeista ja Paavalilta.

Itämaisen filosofian erään käsitejärjestelmän mukaan voitaneen raja puhtaasti inhimillisen ja sitä selkeästi korkeamman välille asettaa, tietoisuuden asteeseen nojaten siten, että se määräytyy sen mukaan onko ihmisessä vaikuttava manas, eli ymmärrys, pääosin astraalisten (tunnetason, kaamallisten) vai buddhisten virikkeiden elävöittäjä. Äärimmillään tuo raja lienee kuitenkin ylitetty vasta silloin kun kaikki astraaliset vaikutteet ovat poistuneet, ja persoonallinen minä-tunne kokonaan hävinnyt: koska vasta silloin voi yhdentyminen ”korkeampaan minään” todellisuudessa tapahtua. ”Vasta kun astraalinen heijastaa ainoastaan voitettua elävää ihmistä, eikä enää itsekkään halun täyttämää persoonallisuutta, voi loistava augoieides, jumalallinen itse, värähdellä tietoisesti sopusoinnussa inhimillisen olemuksen molempien olemuspuolien kesken – puhdistuneen ihmisen – ja ikuisesti tahrattoman henkisen sielun kanssa”.

Loikataanpa sitten yli 700 vuotta ajassa taaksepäin, pimeimpään keskiaikaan, tutustumaan Mestari Eckhartiin.

Tietosanakirjamme (Otavan Encyclopedia) määrittelee hänet keskiajan tärkeimmäksi kristilliseksi mystikoksi – eikä sitten muuta vai vaudu kertomaankaan! Onneksemme häneltä on jäänyt varsin paljon kirjalliseen muotoon saatettua aineistoa, saarnoja ja tutkielmia, joiden nojalla voimme havaita, ettei keskiaika uskontofilosofisessa mielessä ollut pilkkopimeätä aikaa: läpitunkematonta henkistä sokeutta löytynee paljon enemmän meidän oman aikamme tyhjänpäiväisistä viisasteluista.

Eckhart osoittaa todella omanneen mystiikasta ja yleensäkin henkisisistä todellisuuksista paljon enemmän ja syvempää tietämystä kuin useimmat meidän päiviemme teologit. Hän kuvaa mm. erilaisia mystiikan aseteita: tempautumisia, Jumalan Pojan syntymää ihmissielun syvyyksissä,

sekä lopullista avartumista itse Jumalalliseen Lähteeseen todellisina ja alati avoimina mahdollisuuksina niille (ilmeisen harvoille), jotka täyttävät tietyt ehdot.

Tilapäisiä tempautumisia, tavanomaisimpia uskonnollisia kokemuksia Eckhart ei näytä pitävän kovin tärkeinä tai ainakaan välttämättöminä, koska taipumus sellaisten kokemiseen lienee riippuvainen ihmisen psyyken rakenteesta. Tilapäiset kokemukset eivät riitä ihmismielen koko suuntauksen muuntamiseen – pelastusvarmuudesta puhumattakaan.

Jumalan Pojan mystinen syntyminen ihmisiellussa muodostaa Eckhartin opetusten ja saarnojen ehdottomasti tärkeimmän aihepiirin – monien mielestä miltei ainoan teeman. Mitkä ovat tuon tapahtuman edellytykset? Siinä hänen saarnojensa ydin. Ja siinä todellisuudessa on myös Jeesuksen ja monien muiden opetusten todellinen ydin! “Totisesti, totisesti: jos ihmisen ei synny uudesti ylhäältä, hän ei pääse näkemään Jumalan valtakuntaa”, vakuuttaa Johannes 3:3. Ja ainakin Eckhart lienee ottanut tämän lausuman täysin todesta eikä ole katsonut tarpeelliseksi ryhtyä etsiskelemään mahdollisimman helppoja kriteereitä uudestisyntymisen merkiksi, mistä tavanomaista kristillisyyttä voitaisiin perustellusti arvostella.

Eckhart saarnaa edellytyksistä seuraavaan tapaan:

“Tulemme siksi puhumaan juuri tästä syntymästä ja siitä, kuinka se voisi tapahtua meissä sekä saavuttaa täyttymyksensä hyveellisessä sielussa aina kun Isä jumala lausuu Ikuisen Sanansa täydellisessä sielussa. Sillä kaikki tämä sanottu koskee ymmärrettävästi jokaista hyvää ja täydellistynyttä ihmistä, joka on kulkenut ja edelleen kulkee Jumalan teitä. Se ei tietenkään koske luonnollista, kuritonta ihmistä, koska hän on vielä kaukana ja täysin tietämätön tästä syntymästä.”

Apostoli Paavalikin kuvaa samaa korkean tietoisuuden edellyttämää mielen puhtautta Roomalaiskirjeen 13. luvussa: ”Pukekaa yllenne Herra Jeesus Kristus älkääkä hemmotelko ruumistanne, niin että annatte sen haluille vallan”.

Eckhart ei pyri saattamaan kuulijoitaan minkäänlaisten voimakkaiden tunnetilojen valtaan, vaan korostaa pikemminkin, dominikaaniseen tapaan, ymmärryksen merkitystä sellaisena voimana, joka ei suostu pysähtymään mihinkään tilapäiseen ja katoavaan, vaan tunkeutuu yhä syvemmälle

olemassaolon ytimeen. Ymmärryksen kasvun merkitys tulee esiin myös Paavalilla, kun hän kuvaa juutalaisia seuraavasti:

”..he ovat täynnä intoa Jumalan puolesta, mutta heiltä puuttuu ymmärrys. He eivät tiedä, mitä Jumalan vanhurskaus on.” (Room 10:3)

On varsin ilmeistä, että Paavali käytti juutalaisia symboloimaan sellaisia ihmisiä, jotka olivat lähinnä psyykkisiä, ja kaipasivat siten henkisten veljiensä apua kyetäkseen sisäiseen kasvuun.

Siirrytään sitten materialistiselle 1800-luvulle, löytyisikö henkinen pimentola mahdollisesti sieltä!

Saksalaista papin poikaa, filosofi Nietzscheä on totuttu pitämään jumalattomana filosofina, mutta hän jos kukaan on Zarathustrassaan pyrkinyt tuomaan esiin sitä, että pelkkä ihminen – inhimillisessä merkityksessä – ei ole ihmisyyden tavoite, vaan ainoastaan ylitettäväksi tarkoitettu silta, välivaihe. Ihmiset ovat hänen teksteihinsä syvemmin tutustumatta leimanneet ne usein jopa natsi-ideologiaa edistäviksi yli-ihmisen tai ro-tuopeiksi, vaikka todellinen pyrkimys niissä, etenkin Zarathustrassa on ilmiselvästi puhtaan henkinen: mestariuden (Kristuksen kaltaisuuden) tavoittelu. Ja näin hän kirjoittaa:

“Minä opetin heidät luomaan tulevaisuutta ja luoden lunastamaan kaiken, mikä on ollut. Lunastamaan sen, mikä ihmisessä on men-nyttä, ja luomaan uudestaan kaiken, mikä “oli”, kunnes tahto puhuu: “Mutta niin minä sen tahdoin! Niin minä sen tulen tahtomaan.”

Tahto tässä merkityksessä on tietenkin jotakin aivan muuta kuin inhimillinen haluluonto. Se on “korkeampaa tahtoa”, jonka ilmentymiseen tässä myöhemmin esiin tuleva matemaatikko J.G.Bennetkin sanoo tarvittavan luovan energian “hapatusta”. Todellisen luovuuden merkitykseen viittaa myös Eckhart sanoessaan, että “oikeamielinen ja jumalainen ihminen suorittaa kaiken minkä Jumalakin, ja hän on luonut taivaan ja maan yhdessä Jumalan kanssa, ja hän on ikuinen Sanan synnyttäjä, eikä Jumala voisi tehdä (t.s. toimia ulkonaisessa maailmassa) mitään ilman tällaista ihmistä”.

Tässä tulee ottaa huomioon se, ettei Eckhart katso Jumalan suoranaisesti luoneen mitään, vaan että universumin alkukuva on piirtynyt korkeimpiin enkeleihin, Serafeihin (siis Logoksen, Sanan hierakkiaan), joista

vasta alenevien heijastusketjujen kautta tullaan muodollisen ilmennyksen piiriin. Jumala ei siis varsinaisesti tee mitään, koska tekeminen meidän käsittämässämme muodossa edellyttää muutosta jossakin, ja muutos voi ilmentyä ainoastaan epätäydellisyyden ja ajallisuuden puitteissa – ei siis Jumalassa! Jumalassa, joka Eckhartin mukaan ei edes näe syntistä ihmistä: eli ihmistä silloin, kun hän vielä on synnin ehdollisessa tilassa!

Tämä lienee todella mietiskelemisen arvoinen väittämä, sillä sen oivaltaminen avanee monta muutakin merkillistä lausumaa jumalallisen olemuksesta. Avainsanana niin Eckhartilla, Nietzscheillä, Bennetillä, Paavalilla, kuin itse evankeliumeissakin lienee kaltaisuus.

Jeesuksen kirjoitetaan sanoneen:

“Jokainen, joka tekee minun taivaallisen Isäni tahdon, on minun veljeni ja sisareni ja äitini.” (Matt 12:50) Tai, “että he kaikki olisivat yhtä, niin kuin sinä, Isä, olet minussa ja minä sinussa” (Joh 17:21).

Kaltaisuuteen tai samaisuuteen nämä lausumat viittaavat – tosin kirkko ei liene valmis hyväksymään ei-erillistä, muodotonta olemista Jumalan kanssa samaa olemusta – mutta se on lähinnä kirkon murhe!

Vielä selkeämmin kaltaisuuden merkityksen ilmentää Tuomaan evankeliumin sanonta: (108)

“Joka haluaa juoda minun suustani, siitä tulee minun kaltaiseni. Minusta tulee hän, ja salatut asiat paljastuvat hänelle.”

Tästä voimme siirtyä 1900-luvun puolelle.

Matemaatikko J. G. Bennett, eräs Gurdjieffin oppilaista, kuvaa kirjassaan ”Aineen, Elämän ja Kosmoksen Energiat” kaikkea kehitystä – luonnossa, ihmisluonnossa, ja yliluonnossa – eritasoisten energioiden muunnoksina.

Periaatteena kaikessa tässä on se, että muunnos hierarkiassa yhtä astetta korkeammaksi vaatii, että tuo kohottava mekanismi yleensä voisi edes syntyä, aina kahta astetta korkeamman energialaadun myötävaikutusta, siis eräänlaista armoa, entsyymitoimintaa tai yleensä katalysaattorin kaltaista vaikutusta – oli kyseessä sitten yksinkertainen höyrykone, fotosynteesi, perusaineenvaihdunta, tai siirtymä inhimillisen tietoisuuden eli elämän energioiden piiristä kosmiseen.

Bennett jakaa kaikki energiat 12 lajiin, joista neljä toimii kullakin mainitulla: aineen, elämä ja kosmoksen tasoilla. Ylimmästä lähtien ne ovat luokittain: transkendenttinen, yhdistävä, luova ja tajuntaenergia; sensitiivi, automaatti, vitaali, ja rakentava energia; elastinen, sidos, suunta, ja hajaenergia.

Esimerkiksi höyrykoneessa tuotetaan siten, yksinkertaistaen, sidosenergian (E 10) avulla aikeellisimmasta, hajaenergiasta (E 12), eli lämmöstä suuntaenergiaa (E 11). Elämää ylläpitävissä prosesseissa muunnokset ovat tietenkin hyvin monimutkaisia. Mitä korkeampia energialajeja ryhdytään tarkastelemaan sitä vaikeammaksi asioiden toteennäyttö luonnollisesti tulee. Meidän on usein tyytyminen analogioihin, “niin ylhäällä kuin alhaalla”.

Kosmisten energioiden ylemmyys tavanomaisiin nähden ilmenee siinä, että ihminen käyttää jokapäiväisessä tietoisessa elämässään lähinnä automaattisen (E6) ja sensitiivisen (E5) tason energioita – ja fyysisen elämän ylläpitämiseen tietenkin kaikkia alempia laatuja.

Tietoisuuden kehityksen kannalta juuri keskitasoisiin automaattien-ergioihin tarrautuminen muodostaa kompastuskiven, johon lähes kaikki henkiset opettajat ovat kiinnittäneet huomiota. Ihminen alkaa laiskuuttaa, mukavuuttaan tai arkuuttaan toistaa oppimaansa eikä vaivaudu pitämään tarkasteluaan riittävässä määrin sensitiivisellä tasolle – sano taanko sitä sitten vaikka kirkkaaksi päivätietoisuudeksi, koska se vaatii enemmän ponnistusta. Tähän viitannevat myös raamatun kertomukset suolapatsaista ja mauttomaksi käyvästä suolasta – tai Jeesuksen taistelu juutalaisten liiallista perinnäisäännösten korostusta vastaan. Tällöin tajuntaenergian, eli korkeamman ymmärryksen virtaus saattaa tyrehtyä, jolloin ihmisen omakohtainen ymmärryskyky ei laajene tai ainakaan syvene siinä määrin kuin olisi mahdollista.

Kun tarkastellaan ihmisen tietoisuuden muutoksia sen inhimillisillä asteilla, elämän energioiden tasoilla, lähestytään tässä esitelmässä kysymyksessä olevaa aihepiiriä varsinaisesti silloin, kun tietoisuus kohoaa sensitiivitasolta luovien energioiden (E3) avulla ensimmäiselle kosmiselle, tajuntaenergioiden (E4) tasolle. Tällä muutoksella tarkoitettaneen sitä, että ihmismieli alkaa ammentaa virikkeensä pääasiallisesti korkeammasta manaksesta, todellisesta järjestään. Se edellyttää luovien, intuitiivisten virtausten voimistumista (apua ylhäältä).

Mutta todellinen pysyvä muutos kosmiseen tapahtuu vasta silloin, kun korkeamman tajunnan E4 tasolta siirrytään (ts. tietoisuus kohoaa) luovan energian E3 käyttäjäksi. Bennett sanoo siinä tarvittavan kosmisen yhdistävän energian E2 apua – jonkinlaisen jumalallisen rakkaudellisen läsnäoloa. Jo E4 tason tietoisuutta voitaisiin kutsua korkeammaksi tietoisuudeksi, ihminen tuntee itsensä täysin vastuulliseksi toimistaan, mutta häntä ei vielä voida sanoa todella vapaaksi, omaehtoiseksi olennoiksi. Elämän tuomat ennakoimattomat, satunnaisilta vaikuttavat kolhut saattavat auttaa vetämään esiin hieman luovaa energiaa, mutta ihminen on kuitenkin yhä selvästi sidoksissa tajuntaenergiaan, minäänsä, egoonsa – ja ego itse ei luonnollisesti kovin voimaperäisesti pyri eroon itsestään.

Vasta väsyminen kaikkeen maailmassa saatavissa olevaan tyydytykseen: niin aineen, vallan kuin kunniankin saroilla on luonnostaan omiaan auttamaan ihmistä tilaan, jossa omakohtaisten sisäisten sidostumien raukeaminen voi tulla helpommaksi. Mutta yleensä tarvitaan lisäksi luovan energian lisääntymistä siten, että ihminen alkaa oivaltaa, tai ainakin aavistaa sellaisen olotilan ja tiedostamistavan mahdollisuuden, mikä ei ole sidoksissa muotoihin tai muihin ajallisiin ilmiöihin.

Siirtykäämme sitten tutumpien tekstien, evankeliumien pariin.

Nykyisin on perusteltua lukea evankeliumien piiriin myös myöhemmin esiin tulleita vastaavia tekstejä – kuten Nag Hammadin löydökset, jotka valottavat paljon aikaisempaa monipuolisemmin niitä kristillisyyden alkuun liittyviä ajatustapoja, joita ensimmäisten vuosisatojen saattossa viljeltiin Välimeren ympäristössä. Esim. Tuomaan evankeliumia tarkastellaan nykyisten tutkijoiden parissa aivan samantarvoisena kuin neljää Uuden Testamentin vastaavaa – seurakuntateologit eivät tosin vielä paljonkaan näytä perustavan näiden tutkimusten johtopäätelmistä.

Kristillinen näkemys – etenkin luterilainen – katsoo, ettei inhimillisen ja jumalallisen kohtaaminen ole mahdollista muutoin kuin historiallisen sovituksen kautta – Jeesus

Kristuksen välityksellä, jota välitysvirkkaa sitten kirkko tavalla tai toisella: sanan ja sakramenttien kautta on asettanut itsensä hoitamaan. Mutta itse evankeliumitekstien pohjalta voidaan kyllä saada aivan toisenlaisenkin kuva ihmisyyden ylittämisestä. Siinä uhrattavan osaan asetetaan lähinnä oma itsekkyys, tavanomainen inhimillinen ihmisyyt. Mutta tätä

ylitystä näyttäisi edeltävän pitkä viisaaksi tulemisen tie, joka kasvattaa korvat todellisen henkisen opetuksen vastaanottamista, opetuslapseutta varten (“Olkaa viisaita kuin käärmeet ja viattomia kuin kyyhkysset!”).

Kristillinen käsitys ainakin täällä Suomessa usein kavahtaa tiedon omakohtaista etsintää uskonnon syvimmissä asioissa. Ehkä sitä pidetään uhkana uskolle! Ja oikean, “pelastavan uskon” rajat nousevat etsijän eteen hyvin jyrkkinä: saa kyllä tutkia, mutta tutkimuksen on pysyttävä “uskon sääntöjen puitteissa” – eli tulosten on oltava selvillä jo ennen työhön ryhtymistä. Tämä asennoituminen heijastaa yhä alkuvuosisatojen opillisten kiistojen iskulauseita. Silloin mm. Tertullianus julisti, ettei “kannattanut etsiä, koska mitään ei ollut löydettävissä, saatikka kolkuttaa, koska kukaan ei ollut avaamassa” – sillä kaikkihan oli suorasanaisesti saatavissa kirkon, ja vain kirkon piiristä – sen yksinoikeutena olevan apostolisen seuraannon nojalla.

Mutta riittävätkö sakramenttien täydentämät sanalliset tunnustukset sitten täyttämään itse evankeliumien tekstien kuvaamat vaatimukset hengellisen vapautuksen suhteen? Tuskin kovin hyvin. Sillä miksi VuorisaaRNA kuvaa esimerkiksi tavanomaista lähimmäisen rakkautta sellaiseksi, jota kaikki pakanatkin harjoittavat – ja joka ei sellaisenaan vielä riitä, sillä evankeliumi sanoo, ettei pelkästään läheisiään rakastava voisi todellisessa mielessä olla edes Jeesuksen opetuslapsi.

Tai – piipahtaaksemme hetkiseksi Vanhan Testamentin puolella – miksi rakastava Jumala vaatii Abrahamia surmaamaan oman poikansa? Heijastuuko tuossa vain ikivanha vaatimus esikoisen uhraamisesta Herralle? Vai kuvaako kertomus karkean symbolisesti sitä, että ihmisen on kyettävä täysin ehdoitta sisäisesti irrottautumaan omista ehdollistumisista tähän tuntemaamme elämään – sen niin hyvistä kuin huonoistakin puolista! Niin että tuo rakkain Isak itse asiassa olisikin oma egomme. Ainakin tämä tulkinta luo hieman kauniimman kuvan Jumalasta. “Joka itsensä tai elämänsä kadottaa – hän sen löytää”.

Aine tai liha, ja henki eivät voi sekoittua toisiinsa. Tämä on tosin aina osoittautunut hieman ongelmalliseksi väitteeksi, koska ihmisen toiminnassahan ne näyttäisivät alati sekoittuvan. Kaiketi luonnossakin aineeksi kutsumamme on laatunsa mukaista juuri siitä syystä, että perustana olevat hiukkaset käyttäytyvät jonkin periaatteen: henkisen ohjelmoinnin mukaisesti!

Mutta mitä sekoittumattomuus sitten todella tarkoittaa? Ehkäpä sitä, että henkeä tai ehdotonta ei voi saavuttaa sen todellisessa luonnossa mikään osittainen tai ehdollistuneeseen sidostuva – vaikka henki toimisikin pohjimmiltaan kaikkea muodollisesti ilmentyvää elävöittävänä periaatteena.

Mitä tulee sitten ihmiseltä parhaimmillaan edellytettävän mitan suhteen, voisimme poimia Tuomaan evankeliumista yhden sanonnan:

(46) “..Yksikään naisesta syntynyt ei ole Johannes Kastajaa suurempi eikä voi olla laskematta katsetaan hänen edessään ... mutta jokainen teistä, joka tulee lapseksi, on tunteva valtakunnan ja näin oleva Johannesta suurempi.”

Johannesta käytetään tässä esimerkkinä inhimillisessä mielessä täydellistyneestä, lähes kaikkiin elämä suomiin virikkeisiin kyllästyneestä ihmisestä, jolle on jäljellä enää yksi suunta – sisäänpäin, mutta joka todellisuudessa ei vielä Jumalasta mitään tiedä. Lapsen kaltaisuus on ikivanha luovan tietoisuuden symboli – luovuuden, joka kumpuaa suoraan kaikkeuden erillistymättömästä alkulähteestä ja on siten alati uutta ja ehdollistumatonta.

Apostoli Paavali antaa melko selvän kuvan koko inhimillisen evoluution tarkoituksesta kirjoittaessaan:

“Ensimmäisestä ihmisestä, Adamista, tuli elävä sielu (olento); viimeisestä Adamista tuli eläväksi tekevä henki.” (1.Kor 15:45). Ja jatkaa, että “Ensimmäinen ihminen oli maasta, maallinen, toinen ihminen on taivaasta.” Jatkaen edelleen, hengellisen ja maallisen sekoittumattomuuteen viitaten, “ettei liha ja veri voi periä Jumalan valtakuntaa, eikä katoavaisuus peri katoamattomuutta.” Ja vielä todeten oman aikansa ihmiskunnan kehityksen yleisen tilan ja kaukaisen tulevaisuuden: “Ja niin kuin me nyt olemme maallisen ihmisen kaltaisia, niin me tulemme kerran taivaallisen ihmisen kaltaisiksi.”

Seurakuntateologit saattaisivat selittää Paavalin tarkoittaneen sitä, että oikealla, pelastavalla tavalla uskova ihminen saa lopullisen ylösnousemuksen yhteydessä Jeesuksen kirkastusrumiin kaltaisen, pysyvän

olomuodon (jotkut papit tosin pysyttäytyvät yhä tämän ruumiillisen kehomme ylösnousemisen ajatuksessa!). Mutta Paavalin teksti sellaisenaan ilmaisee varsin yksiselitteisesti sen – monien henkisten opettajien sanoman: ettei ihmistä tempaista ehdottomaan ja äärettömään ajattomuuteen silloin, kun hänen mielensä vielä on tavoilla tai toisilla sisäisesti sidoksissa rajallisen ilmennyksen aiheuttamiin ehdollistumiin.

Turhankin ajattelemattomasti katsotaan joskus, että ihminen voi noin vain kääntää selkänsä maailmalle ja heittäytyä karvoineen kaikkineen Jumalan syliin – ja vaikka tuollainen voisi teoriassa olla mahdollista toteuttaa – siihen viittaa niin saksalainen Eckhart kuin intialainen Ramana Maharshkin – niin sisältää ”kaikkineen” yleensä runsaasti katoavia ”karvoja”, inhimillistä tietämättömyyttä ja odotuksia jumalallisesta palkkiosta tämän maailmasta luopumisen johdosta (itsekkyyttä).

Kokemuksesta tiedämme, että täällä lähes jokainen väsy jossakin elämänsä vaiheessa, ja silloin joka suuntaan tuntuu olevan seinä vastassa. Mutta tällaiset vaiheet menevät useimmiten ohi, kun elämä tuo eteen uusia haasteita: parempaa ymmärrystä, tai ainakin kestävyyttä kantaa taakansa.

Meille on tavattoman vaikeata – vaarallistakin – päätellä olemmeko itse tai onko joku toinen ihminen jo kulkenut loppuun koko maallisen tuhlajapojan taipaleensa – vai vasta koettelemassa voimiaan sen ensimmäisissä ylämäissä. Me emme, Zarathustraalainaten tiedä, ovatko hedelmämme jo kypsät – ja olemmeko me itse kypsiä hedelmillemme! Ja raamattu puhuu samoista koetun elämän kypsyttämien hedelmien merkityksestä, “Kootkaa itsellenne aarteita taivaaseen. Siellä ei koi eikä ruoste tee tuhojaan eivätkä varkaat murtaudu sisään ja varasta. Missä on aarteesi, siellä on myös sydämesi.” (Matt 6:20)

Tämäkin kohta ansaitsisi paljon enemmän huomiota uskonnollis-eettisissä keskusteluissa kuin mitä se tavallisesti osakseen saa. Mikä ja missä on tuo taivas? Mitä ovat taivaaseen kasaantuvat aarteet? Kootaanko niitä siten, että pidättäydytään täällä maan päällä vastaanottamasta kaikkia mahdollisia elämän anteja? Vai kasvaako aarteisto almuja antaen, kirkossa käyden, rukouksia lausuen, jne., vai lähinnä eläen ja oppien elämän avulla ymmärtämään sitä itseään, ja sen mahdollista syvempää tarkoitusta?

Uskontotieteiden ja fysiikan professori Halifaxin yliopistosta, intialissyntyinen Ravi Ravindra sanoi Suomessa esitelmöidessään, että ihmisen on tultava rikkaaksi, voidakseen todellisuudessa tulla köyhäksi. Hän tarkoitti rikkauksella kaikkea mahdollista ihmismielen tavoittelemaa virikkeistöä: aineellista vaurautta, valtaa ja kunniaa. Elämän sisäiset mekanismit pitävät luonnostaan huolen siitä, että kaikki saavuttamamme ennemmin tai myöhemmin menettää hohtonsa – niin että me voimme sellaisista jossakin vaiheessa jopa luopua – eli purkaa sisäiset sidostumamme halujemme kohteisiin.

Sisäisten sidostumiemme purkaminen tai purkautuminen lienevät todellista “köyhyyden ihanteen” toteuttamista – pelkkä konkreettinen luopuminen ei muuta ihmismieltä. Vaikka elämä näin auttaisiakin meitä luopumaan kaikesta ulkonaiseen liittyvästä – jopa elämisen halustakin – ei se kuitenkaan sellaisenaan voine irrottaa meitä erillisen itsen (egon) tuntemuksesta.

Itämainen ajattelu toteaa: “Tapa elämisen ja mukavuuden halu, mutta kunnioita elämää niin kuin ne, joille se on mieluinen.” Paavali toistaa saman ajatuksen: ”Jos elätte luontonne mukaan, te kuolette, mutta jos Hengen avulla kuoletatte syntiset tekonne, te saatte elää (Room 8:13)”.

Nietzschen mukaan onni ottaa – se hidastaa ihmisen mahdollisuuksia kasvaa sisäisesti. Tätä tarkoitti varmaan Jaakobkin kehottaessaan kirjeessään ihmisiä olemaan pelkästään iloisia kohtaamistaan koettelemuksista.

Elämisen halun vaimenemista voi ihminen tosin helposti alkaa soveltaa kohdalleen jo silloin, kun elämä ei suostu antamaan hänelle kaikkea sitä, mitä hän siltä tietoisesti tai tiedostamattaan haluaisi. Kun minulla ei ole kaikkea mitä toisilla näen, minua ei huomata tai arvosteta haluamalla tavalla: teen itsestäni helposti marttyyriin, joka kyllä heittäisi elämänsä pois, koska se ei vastaa odotuksiani. Tällaisten itsekkyyden värittämiä mielentilojen viemisessä itsetuhoisiin muotoihin me suomalaiset olemme varsin kilpailukykyistä kansaa!

Väsyminen elämään nostaa helposti esiin myös kysymyksen mahdollisesta armon väliintulosta: ihminen on taipuvainen anomaan jonkin korkeamman voiman tai jopa persoonan apua silloin, kun omat voimat

näyttävät loppuvan. Mutta ovatko ne todella lopussa – tai mihin ne ovat valuneet? Vai olemmeko vain kasvaneet turhan mukavuudenhaluisiksi ja hengellisesti laiskoiksi? Moni saattaisi ajatella hengellisen laiskuuden tarkoittavan kirkossa käyntien tai rukouksiin käytetyn ajan vähäisyyttä, mutta sitä tulisi ehkä pikemminkin ajatella yleensä sisäisen ponnistelun ja omaehtoisen ajattelun laiminlyönniksi. Kirkossa työkseen kulkijat saattavat omaksua vaivaa näkemättä toisten ajatukset sellaisinaan ja koettavat sitten soveltaa niitä kaavamaisesti käytäntöön.

Eckhart sanoi heidän kaltaisistaan, että “he ovat kyllä löytäneet tien, mutta kadottaneet Jumalan, joka on siihen kätkeytynä.” Tai Nietzsche, että “Heidän polvensa palvovat, ja heidän kätensä ovat hyveen ylistystä, mutta heidän sydämensä ei tiedä siitä mitään.”

Ihminen on oppinut yhteisöelämässään siihen, että tietyin toimenpitein voi antaa itsestään toisille ihmisille yleisesti hyvänä pidetyn vaikutelman – joskus uskoa siihen jopa itsekin. Nietzsche kuvaa tavanomaiseen yhteisöelämään liittyvää ystävyyttä siten, että

“kun ihminen haluaa kuulla hyvää itsestään, hän kutsuu todistajan, ja kun hän sitten on vietellyt tämän ajattelemaan hyvää itsestään – ajattelee hänkin hyvää itsestään.”

Tällaista mahdollisuutta “näyttää ulospäin joltakin” yritetään helposti soveltaa myös inhimillisen ja yli-inhimillisen suhteeseen, mutta meidän lienee siinä suhteessa syytä siteerata Paavalin sanoja:

“Jumala ei salli itseään pilkattavan. Mitä ihminen kylvää, sitä hän myös niittää.” (Gal 6:7)

Ja tuo johdattaa itämaiseen ajatteluun karman toiminnasta ihmisen elämää ohjaavana periaatteena, jonka sanotaan tuovan kunkin eteen hänelle parhaiten soveltuvan, sisäisen itsen salatuissa syvyyksissä muovautuneen oppimateriaalin omaksuttavaksi. Tavanomainen ihmisen suhtautuminen tähän periaatteeseen tulee ilmi myös Eckhartin opetuksissa, kun hän sanoo, että ihmiset kyllä rukoilevat, “tapahtukoon Sinun tahtosi”, mutta sen tapahtuessa he ovatkin kovin pahalla päällä.

Ihmisille näyttää olevan vaikeata löytää tasapainoa kohtaloon alistumisen ja turhanaikaisen kapinoinnin välillä. Joitakin itämaisia suuntauksia voitaneen arvostella siitä, että niissä katsotaan kaiken eteen tulevan

olevan väistämätöntä kohtaloa, jonka muuttamiseksi ei kannata nähdä vähäisintäkään vaivaa. Länsimailla taas tulkitaan helposti kaikki ikävät asiat ympäristön tuotteiksi, joten muutosten pitäisi tapahtua aivan muualla kuin omassa sisikunnassa.

Nietzschen esittämä ”luoden lunastaminen” ansainnee hieman enemmän huomiota, mikäli otamme vakavasti karman toiminnan – sen, että tämänhetkiset tunteemme, ajatuksemme ja varsinaiset ulkoiset toimemme luovat tulevaisuuttamme – tahdomme sitä tai ei? Tämänkin me voimme tulkita turhan suoraviivaisesti siten, että päädyimme tekemään ainoastaan yleisesti hyväksi katsottavia tekosia – ja kuvittelemme jo melko pian ansaitsevamme paikan ”ilmestyskirjan valkoviittaisten joukossa”, jotka ovat pesseet vaatteensa ja valkaisseet ne karitsan veressä. Tällä tavoin meistä tulisi ”hyviä ihmisiä” ihmisten mitalla mitaten. Mutta tuollainen määritelmä nojaa ainoastaan inhimilliseen kokemukseen elämästä – siihen että täällä ”mukava on yleensä mukavampaa kuin epä mukava”!

Voimme kuvitella kykenevämmekö rakastamaan lähimmäistämme kuten itseämme, mutta todellisuudessa vain ulkonaisesti näyttää siltä. Ja me voimme kuvitella rakastavamme Jumalaa yli kaiken, mutta todellisuudessa rakastamme vain sitä hyvyttä, jonka katsomme kohdistuvan itseemme ja läheisiimme Hänen taholtaan. Eckhart sanoo ihmisen rakastavan Jumalaansa samoin kuin lehmää – siltä odottamansa maidon takia?

Eräässä saarnassaan Eckhart sanoo puhuvansa ainoastaan hyvistä ihmisistä avatessaan Tempppelin puhdistuksesta kertovan tarinan merkitystä:

Tempppelin pihalla ostavat ja myyvät kuvasivat hänen mukaansa sellaisia, jotka suhtautuivat vakavasti uskonnon harjoittamiseen, mutta tekivät sitä palkkion toivossa. Tällaiset piti Jeesuksen – ikuisen hengen ilmentäjänä – ajaa pois Temppeleistä, ihmisen sielusta – sillä vaikka sielu pohjimmitaan olikin Eckhartin mukaan täysin Jumalan kaltaiseksi luotu, täytyi siitä poistaa kaikki ajallisuuden piirteet, että siinä voisi todella tapahtua mystinen Jumalan Pojan syntymä.

Kyyhkysiä myyville evankeliumin Jeesus ei ollut aivan yhtä ankara, vaan kehotti heitä viemään ne pois: näiden ihmisten Eckhartsanoo kuvaavan jo melko epätavallisesti työskenteleviä, mutta heitä vaivaavat vielä ”ajalliset sidostumat ja vuorovesimäisyys, ilmiölliset käsitykset, jotka

estävät heitä pääsemästä osallisiksi korkeimmasta totuudesta”; he eivät vielä olleet vapaita ajallisuudesta (saarna 6). Eckhartin saarnatekstin mukaan tuollainen uskonnollisuus “oli kyllä hyvää, mutta vielä puolinaista ja esteeksi koituvaa.”

Sielun perimmäinen, puhdas olemus on Eckhartin mukaan ainoa tila, missä inhimillinen ja jumalainen voivat kohdata silloin, kun ihminen lakkaa samaistumasta kaikkiin sielun voimien virtauksiin – eli tähän erillistyneeseen elämäntilaansa.

Ehkäpä tällaiseen sielunvoimien yhdentymiseen, tai koheesioon viittaa myös Nietzsche Zarathustra julistaessaan:

“Minä opetin heidät yhdeksi tihentämään ja kokoon kantamaan sen, mitä ihmisessä on katkelmaa ja kaameata sattumaa.”

Tässä tarvitaan mitä ilmeisimmin syvemmän ymmärryksen kehittymistä, kaksijakoisen järjen eli manaksen eheytymistä – tuota Bennetin E4 –tasoista energiaa. Se on korkeamman tajuisuuden syntymistä, missä ihminen oivaltaa ilmiöiden suhteet ja keskinäisen merkityksen eikä tarkastele niitä vain erillisinä ajallisina ilmiöinä.

Pimeän keskiajan saarnamiesten piirissä kehiteltiin ohjeet saaman laattimiseksi, niin sanottu ars praedicandi, jonka mukaan saarna aloitettiin itse konkreettisesti tekstillä, jatkettiin sen allegorisen merkityksen selittämällä, jonka jälkeen siirryttiin asian moraaliseen merkitykseen, ja viimein siihen, miten teksti analogisesti liittyi ikuisiin, jumalallisiin asioihin. Eckhartin saarnat käyvät hyvinä esimerkkeinä tästä esitystavasta siinäkin mielessä, että keskiajan puhujat eivät kiinnittäneet paljonkaan huomiota itse konkreettiseen tekstiin – mihin nykyisin usein pysähdytään! Ehkäpä tässä pohdintatavassa piilee myös jonkinlainen käytännön ohje siitä, miten jokainen voisi koettaa elämäntähtäystensä yhdentää – sitähan nuo saarnamiehetkin pyrkivät edistämään.

Kokemalla oppiminen, opitun ymmärtäminen, ja luovan oivaltamisen avulla poisoppiminen tämän suhteellisen koulun, muodollisen elämäme, aiheuttamista ehdollistumista – siinä jonkinlainen runko tietoisuuden evoluution kulun tarkastelemiseen.

Kristillisissä puitteissa tämä tarkastelu kuitenkin useimmiten törmää aikapulaan: kaiken olisi tapahduttava hyvin nopeasti – vain yhden

elämän puitteissa. Ja arkipäivän havainto todistaa selkeästi sitä, etteivät ihmiset täältä poistuessaan täytä täydellisyyden mittapuita. Ei ole siten mikään ihme, että yhden elämän näkökulman tueksi on jouduttu kehitelemään mitä ihmeellisimpiä käsityksiä armosta – paikkamateriaaliksi kaikkiin niihin puutteisiin, mitä ilmenevään ihmisyyteen näyttää olenaisesti kuuluvan.

Itse evankeliumien vakuuttelut harvoista ja valituista, ahtaista porteista ja kaidoista teistä näyttävät kaikuneen kuuroille korville tai jääneen pahasti kirkkoisien ihmissläheisempien tulkintojen varjoon. Tulkintojen, jotka ammentavat sovituskäsityksensä juuri niistä, perinteisen juutalaisuuden lähteistä, joihin kristinuskon perustajaksi sanottu Jeesus itse suhtautui kovin kriittisesti – tunnetuin seurauksin! Sillä vanhojen, pyhiksi määriteltyjen asioiden kyseenalaistaminen on aina ollut riskialtista – sellainen järkyttää aina niihin itsensä samaistavien turvallisuuden tunnetta ja itsetuntoa, mikä heille on samaa kuin “pyhäin häväistys”.

Nietzsche varoittelee näistä, itseään kovin hyvinä pitävistä ihmisistä, koska:

“He ristiinnaulitsevat sen, joka kirjoittaa uusia arvoja uusiin tauluihin. Luovaa he eniten vihaavat: sitä joka särkee tauluja ja vanhoja arvoja. Hyvät näet – he eivät kykene luomaan.”

Tämä käsitys saattaa helposti tuntua liian kärjistetyltä, mutta meidän pitänee katsoa filosofin tarkoittaneen sitä, että hyvät ihmiset ovat usein oman “hyvän omatuntonsa vankeja” mm. siinä mielessä, että inhimilliset yleiset käsitykset hyvästä ja oikeasta rajoittavat ja kaventavat heidän ajatteluaan ja ymmärrystään. He eivät edes salli itselleen minkäänlaisia uusia oivalluksia – ainakaan mikäli sellaiset jollakin tavoin sotivat entisiä käsityksiä vastaan.

Monet ovat varmaan törmänneet tuollaisiin turvamuureihin, mikäli ovat koettaneet keskustella uskontoon liittyvistä asioista vähänkään totuttua rohkeammin esim. pappien tai voimakkaasti tunnustuksellisten ihmisten kanssa. Ehkä tämä Suomemme on uskonnollisten käsitysten pohdinnoissa vielä melkoinen kehitysmaa. Esimerkiksi Saksassa käytiin jo 1 800-luvun puolessa välissä julkista keskustelua kriittisen raamatuntulkinnan tiimoilta. Sellainen ei täällä ole vielä edes kunnolla alkanut!

Jos päädyimme pohdinnoissamme siihen, että rajalinjaa inhimillisen ja jumalaisen välillä lähestytään silloin, kun ihminen on valmis jättämään taakseen kaikki samastuksensa erillistyneeseen maailmaan ja minäänsä – niin mitä sitten on odotettavissa, ja onko silloin kaikki todella saatettu loppuun? Itsestään tyhjentyminen ehdottomiin seuraamuksista Eckhart sanoo (saama 4):

“ettei Jumala ole inhimillisen puusepän kaltainen, joka tekee työtä tai on sitä tekemättä aina harkintansa mukaan: Jumalan on toimittava – virrattava ihmissieluun silloin, kun Hän havaitsee ihmisen valmiiksi – aivan kuten aurinko ei voi pidättäytyä paistamasta selkeän päivän aikana.”

Tämä voitaisiin tietenkin asettaa kyseenalaiseksi sekä karmaattisin että armon olemukseen liittyvin perustein – niin että tyhjentyminen lisäksi edellyttäisiin valaistumisen toteutumiseen lisäksi suotuista karmaa – tai että vaadittaisiin pitkäaikaista armon anomista, että jumalainen kiinnittäisi huomiotaan inhimilliseen.

Uskoisin kyllä, ettei tässä pohjimmiltaan ole minkäänlaisia todellisia ristiriitaisuuksia, sillä täydellinen tyhjentyminen itsestään, omasta ego-tunteestaan edellyttää sitä, että ihmismieli on jo hyvin pitkään suuntautunut sisäänpäin – sisäistynyt, mitä voitaneen perustellusti kutsua myös armon anomiseksi. Näissä henkisissä ponnistuksissa ajaudutaan nimitäin tilaan, missä mikään ulkoinen ei enää vedä puoleensa, mutta sisäisen todellisesta luonteestaan ei vielä ole sellaista omakohtaista, koettua tietoisuutta, joka antaisi täydellisen varmuuden koko mielen suuntauksen muuttamiseen. Nietzsche kuvaa tätä tilaa siten, että ihminen tuntee olevansa kuin “kahden tyhjyyden välille viritetty kysymysmerkki”. Tällaisessa tilassa ihminen jo luonnostaan etsii tukea siltä suunnalta, sisältään, joka hänelle on ainoa mahdollinen, kaikkeen muuhun kun sillat ovat jo palaneet.

Mitä tulee sitten karmaattisen ajattelun tuomaan kritiikkiin, voitaneen ajatella, että tällaiseen tilaan ajautuminen sinänsä jo on osoitus siitä, etteivät karmaattiset syyt ole esteenä, koska ne muutoin vaikuttaisivat ja vaikeuttaisivat ulkoisen elämän kautta siten, ettei sisäistyminen voisi saavuttaa kovin syvää astetta.

Tyhjentyminen on siten ehdoton edellytys inhimillisen ja jumalaisen kohtaamiseen. Tunnustukselliset luterilaiset kristityt nousevat ehkä tällaisia väitteitä vastaan, koska ne viittaavat selvästi ”itsevanhurskauttamiseen”, mutta siinä he todistavat kiinnostavansa enemmän huomiota tunnustuksiinsa kuin itse evankeliumien ydinsanomaa. Toisaalta tämä tyhjentymisen ei asiana sinänsä tarkoita sitä, että ihminen olisi omin ponnistuksin yltänyt itse ehdottomaan jumaluuteen saakka – hän on vain tullut rikkaaksi ihmisyydestä ja valmis siitä kaikesta sisäisesti ja ehdoitta luopumaan. Elämä on jo hänelle kaiken mahdollisen antanut, ja hän on sen suhteellisen merkityksen tajunnut – ja absoluuttisen merkityksettömyyden ainakin aavistanut.

Ihminen on valmis ja kolkuttaa ikuisuuden porteilla, mutta hän ei itse kykene niitä avaamaan.

Voitaisiin näinkin vähäisten pohdintojen nojalla sanoa, että lähes kaikki veriset kiistat armon ja ansioden osuudesta ihmisen autuutuksessa juontuvat erilaisten näkökantojen tolkkuttomista ylikorostuksista. Ilmeisimmin ihmiseltä edellytetään – mikäli elämällä yleensä on edes suhteellista merkitystä – että hän on elämää kokenut, omaksunut ja ymmärtänyt aina siinä määrin, että hänen sisäinen satonsa kuvaannollisesti odottaa leikkaajaa. Silloin hän itse on sisäisesti valmis kaikesta ulkonaisesta täydellisesti irrottautumaan – ja jättämään kaiken siitä seuraavan suuren tuntemattoman varaan.

Jos armoa ja ansioita voitaisiinkin tarkastella toisensa sisään sulkevin periaatteina, jää ihmisten tekojen merkityksen pohdinta yhä keskeneräiseksi.

Sillä miltei aina jää tarkastelematta sellainen tekojen korostus, jota mm. Jaakobin kirjeet yrittävät nostaa esiin. Jaakobensinnäkin sanoo sitä, että ihminen toimintansa seurausten kautta – siis pääasiassa kärsien – oppii kärsivällisyyttä, joka puhdistaa ja täydellistää hänen mieltään. Mutta todella jumalaisen, vanhurskaan ihmisen toiminta tulisi kummuta suoraan jakamattoman hengen korkeuksista, koska ”Jokainen hyvä anti ja jokainen täydellinen lahja tulee ylhäältä, taivaan tähtien Isältä, jonka luona ei mikään muutu, ei valo vaihdu varjoksi.” Jaakob viitanee siihen, että pelkkä ylhäältä syntyminenään ei vielä riitä – sen hedelmät on vielä saatettava ilmennyksen piiriin.

Tätä voisi tarkoittaa myös Jeesuksen vertaus:

“Ei kukaan sytytä lamppua ja sitten piilota sitä. Lampunjalkaan se pannaan, jotta sisään tulevat näkisivät valon.” (Luuk 11:33)

Usein katsotaan tällaisten tarkoittavan lähinnä kirjoitetun sanan, evankeliumien julistamista tai sitten erilaisten inhimillisten kykyjen ja taipumusten käyttämistä lähimmäisten hyväksi – tai usein kiusaksi. Mutta varsinainen merkitys lienee siinä, että omakohtaisesti koettu korkeampi tietoisuus on kyettävä saattamaan ilmennyksen pariin – edistämään muiden ponnistuksia päämääräänsä kohden opastusta, esimerkkiä, valoa näyttäen.

Eckhart saamaa tästä julkeasti, “Jumala on tuotava alas, että ihminen voisi nousta ylös!” Millä hän tarkoittaa sitä, että ihmisen on tunkeuduttava aina Jumaluuden perimmäiseen Lähteeseen saakka – yli kaikkien jumalallistenkin ominaisuuksien, kolminaisuuden – jolloin vasta kaikki rajat äärellisen ja äärettömän välillä murtuvat. Ehkä Paavalikin tarkoitti jotakin tällaista tilaa puhuessaan eläväksi tekevästä hengestä ihmisyyden lopullisena tavoitteena. Tai Nietzschen Zarathustra, jonka – tahtoessaan nähdä kaikkien olevaisten perustan ja taustan – on täytynyt nousta itseään ylemmäksi kunnes hänen omat tähtensäkin ovat häntä alempana. Viittaus tähtiin saattaisi tarkoittaa noita ihmistä ylemmiksi luokiteltuja hierarkioita, enkelikuntia (arkkienkeleiden mm. katsotaan jollakin tavoin liittyvän planeettoihin). Itsen yläpuoli varmaan kuvaa itsetöntä, ykseydelistä tilaa.

Evankeliumeissakin on joitakin hyvin omituisia lauseita, joiden voitaisiin ajatella viittaavan näihin jumalallisiin mysteereihin, kuten:

“Kun olette ylentäneet Ihmisen Pojan, silloin te ymmärrätte, että minä olen se, joka minä olen” (Joh 8:28).

Tuohan mitä ilmeisimmin tarkoittaa tulemistä tietoiseksi siitä, joka on se joka on! – Jumalasta! Monet kristityt saattavat väittää sen tarkoittavan sananmukaisesti Jeesuksen ylemmyyden tunnustamista: kenelle se riittää – riittääköön!

Vielä omituisempia jakeita löytyy Johannekselta vähän aikaisemmin: “Niin kuin Mooses autiomaassa nosti käärmeen korkealle,

niin on myös Ihmisen Poika korotettava, jotta jokainen, joka uskoo häneen, saisi iankaikkisen elämän” (Joh 3:14-15).

Ihmisen Pojan korottamiseen liittyisi myös käärmeen ylös nostaminen! Tämä herättää itämaisiin oppeihin tutustuneissa helposti kuvan kundalinin herättämisestä, minkä sanotaan murtavan kaikki rajat inhimillisen ja jumalaisen väliltä. Analogia ainakin on osuva, kun lisäksi erämaakin liittyy symbolisesti niihin sielullisiin kokemuksiin, jotka on käytävä läpi. Mutta tämä ajatus jäänee vaille teologien puoltolauseita. He eivät varmaan hyväksyisi sitäkään tulkintaa, että Matteuksessa ja Luukkaassa sanonta, “mutta on tuleva minua väkevämpi, hän kastaa teidät Pyhällä Hengellä ja tulella”, liittyisi tulen osalta jollakin tavoin itämaiseen käsitykseen kundalinista.

Kun katsomme niin evankeliumien kuin Nietzschen Zarathustran tapaa julistaa henkistä sanomaa, voimme vähänkin syvemmin asiaa pohdittien epäillä sitä, olisiko joku opettaja todella koskaan puhunut juuri tuollaisia ilmauksia käyttäen: “Minä olen tie, totuus ja elämä. Ei kukaan pääse Isän luo muuten kuin minun kauttani”, kirjoittaa Johanneksen evankeliumi mahtipontisesti. Ja Zarathustra kertoo, kuinka hän heittää ihmismereen parhaan syöttinsä, itse onnensa, nähdäkseen eivätkö ihmiskalat opi tempomaan hänen onnessaan, kunnes heidän täytyy nousta hänen korkeuteensa. Sillä alusta alkaen hän sanoo olleensa vetävä, ylösvetävä, ylentävä, kasvattaja ja jalostaja, joka ei suotta sanonut itselleen: “Tule siksi, joka olet!” “Kuulkaa! Vaikka olette jumalia, kaikki tyynni Korkeimman poikia” (Ps 82:6), lausuu taas Jeesuksen siteeraama psalmi.

Omituisia tekstejä, mikäli niiden katsottaisiin olevan sitaatteja elävien persoonien puheista, mutta jopa raamatuntutkijatkin eräässä Jeesus-seminaarissa katsoivat, että esim. Johanneksen evankeliumissa lienee keskimäärin 0,5 % todella tarkalleen tekstin mukaisessa muodossa Jeesuksen lausumia sanoja – muun ollessa lähinnä muunnelmia ja jälkipolvien tulkintaa – usein symbolista esitystä henkisen kehityksen periaatteista.

Niin evankeliumeissa, kuin Zarathustrassakin tarkastellaan asioita hyvin korkeasta näkökulmasta – henkisten periaatteiden tasolta. Kristityt tietenkin nousevat vastarintaan ja sanovat evankeliumien olevan ennen kaikkea kertomusta Jumalan ainokaisen pojan vaelluksesta ja konkreet-

tisestä pelastustehtävästä. Mutta vapaasti tulkiten hyvin monet muutkin uskonnolliset perussanomamat ovat “Jumalan ainokaisen pojan pelastussanomama” – viittauksia Kristokseen, buddhiin tai muihin, puhtaasti henkiisiin arkkityyppeihin, joita jonkun henkilön katsotaan elämässään ilmentäneen – tai jonka elämään tuollaisten prinssiippien periaatteita on haluttu opetusmielessä liittää.

Zarathustraa pidetään yleensä Nietzschen hurjan, mielipuolisuuteen saakka ajautuneen pohdinnan tuloksena, mutta kirjaan paremmin syventyen voisi jopa väittää, ettei olisi ihme, jos ainakin osa siitä perustuisi omakohtaiseen henkiseen kokemiseen – johon myös hänen aivojensa suunnaton rasittuminen antaisi viitteitä.

Evankelistoja voitaisiin nykyisen tietämyksen nojalla varsin hyvin syyttää, ja tullaan syyttämääinkin, hyvin runsaista lainauksista, kuvittelusta ja ryhmäetuisista tulkinnoista, vaikka huomio todellisuudessa – henkisen edistuksen kannalta katsoen – tulisi kiinnittää siihen, miten toimivasti tekstit kertovat inhimillisen tietoisuuden sisäisen vaelluksen vaiheista ja edellytyksistä.

Eckhartin suhteen voimme olla melko varmoja tekstien autenttisuudesta – siitä, että ne ovat todellisen elävän henkilön melko tarkasti tuossa muodossa lausumia. Joissakin kohdin voidaan saarnoissa nähdä viittauksia siitä, että Eckhart oli mahdollisesti itse opetuksensa todeksi elänyt, kuten (saarna 8):

“Jos kykenisitte tiedostamaan minun sydämeni kautta, te ymmärtäisitte, että tämä sanomani on totta – ja että itse totuus sitä julistaa.”

Monet tämänkin päivän kirkolliset julistajat ovat valmiita vakuuttamaan puhuvansa vain totta, koska he ovat ehdollistuneet kautta kirkon historian ajattelemaan, että raamatussa joka sana on jumalan inspiroimaa totuutta. He eivät ymmärrä, että totuus on jotakin aivan muuta kuin sanalliset, tai mitkään muutkaan rajallisen tietoisuuden ilmaukset parhaimmillaankaan.

Kuinka kaukana ihmiskunta kokonaisuutena sitten lienee todellisesta ihmisyyden tavoitteesta? Ja kuinka helppoa sen saavuttamisen edistäminen näin informaatioyhteiskunnan aikana voisi olla?

Jos aloitamme viimemainitusta, voisi varmaan sanoa, että kohtaaamme informaatiotulva pysyttäytyy voittopuolisesti ihmisten tunteiden

ja tavanomaisen järkeilyn alueilla: eli suuria tunteita ja pieniä ajatuksia – siitä yli mistä aita matalin – kansalle sitä, mitä sen enemmistö vaivaa näkemättä haluaa ottaa vastaan.

Eckhartin aikoihin ihmiset saattoivat tulla satojen kilometrien päästä jalkaisin kuuntelemaan kuuluisan saarnamiehen useimmiten verraten lyhyitä puheita! Vieläpä tavattoman vaikeita, äärimmäisiä asioita koskevia esityksiä, joiden sanoma todennäköisesti selvästi ylittäisi tämän päivän sivistyneeksi luonnehditun ihmisten valtaenemmistön sulatuskyvyn.

Kuinka suurta olikaan niiden antaumuksellisten ihmisten vaikutus suomalaiseen kulttuuriin, jotka satakunta vuotta sitten valoivat perustan kansallisen kulttuurimme identiteetille ja ihanteille – ja kuinka vaatimatomin median keinoin!

Voidaan varmaan väittää, että todella äärimmäiset henkiset asiat koskettavat ainoastaan harvoja ja valittuja, joille elämällä sinänsä ei enää ole mitään annettavaa, eikä paljon otettavaakaan – mikäli ajatellaan karmallisia velkoja.

Todellinen henkinen opetus lienee kautta aikojen annettu yksityisesti, vihityltä oppilaalle tai kokelaalle, mutta silti sanalliseen muotoon verhotu symbolinen esityskin todellisuuden luonteesta on aina näyttänyt herättävän vastakaikua ihmisten miellissä.

Kaikella arkkityyppisellä lienee jonkinlainen taipumus resonoida ihmisten sielujen salatuissa kerrostumissa – ja siinä mielessä informaation laatutekijät eivät tietenkään saisi jäädä varjoon, kuten nykyisin, kun tuijotetaan pelkästään katsojalukuja. Katsojaluvut heijastavat jo aikaisemmin – mutta aivan toisessa mielessä – mainittua kaltaisuuden periaatetta: ihmiset haluavat virikkeitä, jotka laadullisesti heille helpoiten soveltuvat. Mutta nämä mahdollisimman helposti nautittavat virikkeet eivät ole omiaan auttamaan sellaisen Bennetin kuvaaman muuntomekanismin syntyä, jossa energioiden muunnos korkeampitasoiseksi tulisi mahdolliseksi. Energiamuunnoksia tapahtuu tietenkin aina – koska elämä on sitä – mutta lähinnä katabolisia, alenevaan suuntaan johtavaa, kun ihmisten sallitaan rypeä pelkkien matalien virikkeistöjen parissa, eikä kehittyneimmille johdattajille anneta riittävästi tilaisuutta muokata tietoa rakentavaan muotoon. Silloin elämä itse joutuu hakemaan muutosprosesseja synnyttävät ja edistävät tekijät kiertoteitä, ilmeisesti lähinnä kärsimysten kautta.

Mutta ajallisuudenkin puitteissa lienee silti runsaasti aikaa hitaaseen prosessiin, jonka on määrä saattaa ihminen takaisin alkuperäänsä, kuten Zarathustra toteaa

“satojen sielujen kautta minä kuljin tietäni ja satojen kehtojen ja synnytystuskien kautta. Monet jäähyväiset minä jo lausuin, minä tunnen sydäntä särkevät viimeiset hetket.”

Ja ajallisessa mielessä niin itämainen filosofia juurirotuineen kuin filosofi Nietzschenkin suurine keskipäivineen on varsin yhtä mieltä jopa apostoli Paavalin kanssa siitä, että ihmiskunta on vaelluksessaan suunnilleen puolessavälissä: edennyt ulkoisen kokemisen suhteen äärimmilleen ja alkaa vasta sisäistää kokemaansa. Mutta kehitys tarvitsee aina edelläkävijöitä vaikuttamassa hapatuksen kaltaisesti, henkisinä entsyymeinä, muunnosmekanismien rakentajina omassa ja jäljessä kulkevien kehityksessä – muihin nähden “kahta astetta korkeammin energioin”.

Itämainen filosofia puhuu henkisen todellisuuden avautumisen erilaisista asteista, vihkimyksistä, joita voitaisiin ilmentää myös Bennetin energian muunnosperiaatteiden kautta: silloin muutokseen tarvittavaa kahta astetta korkeampaa energiaa kutsuttaisiin vihkiväksi mestariksi, lähtöta-soa oppilaaksi, ja saavutettava taso määrittäisi luonnollisesti vihkimyksen asteen. Tämä ajattelutapa auttaisi myös ymmärtämään, miksi opettajan olisi syytä olla oppilastaan korkeammalla tasolla, mikäli jotakin todellista kohottavaa muutosta halutaan saada aikaan.

Vaikka vain harvat uskovat Nietzschen puhuneen vihkimyksistä, voidaan niitä Zarathustrassa varsin helposti havaita. Siinä kerrotaan ihmisen ensin tulevan kameliksi, eli oppivan kantamaan omat velvoitteensa tai karmansa pahemmin nurisematta; sitten leijonaksi, joka särkee vanhat taulut ja kirjoittaa tilalle uudet, omat – eli vie yksilöllisen kehityksensä äärimmilleen, ihmisen mittaan. Tätä tilaa matemaatikko Bennet tarkoittaa E4-tasoisilla tajuntaenergioilla, korkeamman manaksen, egon-tietoisuudella, ja Tuomaan evankeliumi Johanneksen kaltaisuudella.

Kolmas muutos tekee ihmisestä lapsen kaltaisen, luovan, uudelleen yhdentyneen olennon – ja tämä symbolihan löytyy kristillisistäkin teksteistä. Sille tosin näytetään antavan ehkä liiankin konkreettinen, lapsenomainen luonne. Jotkut papit puhuvat uskon kautta saatavasta lapseuden

hengestä, kummemmin asiaa selittämättä. Takana väikkyä painotuksia tunnustuksellisen uskomisen suuntaan, missä kyselemiseen ja omaehtoiseen pohdintaan ei anneta sijaa. Lasta ei haluta käsittää symbolisesti, aikuiseen nähden yksinkertaisempana, kokonaisvaltaisempana, jopa ykseydellisempänä, jonka mieli ei vielä ole niin moneen suuntaan hajautunut – sekä ajatuksellisesti puhtaampana, vähemmän taka-ajatuksia viljelevänä olentona.

En tiedä milloin meilläkin aletaan ottaa se, raamatun asiantuntijoiden keskuudessa jo yleisesti tunnustettu asia vakavasti huomioon, että raamattua on jo aivan liian kauan tulkittu historiallisesti luotettavana, konkreettisenä, vieläpä sanatarkasti otettavana, “inspiroituna” kirjana, jossa joka sana on totta – mutta joka kuitenkin on ilmiselvästi jo alun perin kirjoitettukin tulkinnaksi, symbolisesti tulkittavaan muotoon – paljonkaan välittämättä siitä, tai jopa tietämättömänä siitä, mitä todella on joskus tapahtunut.

Tässä käsiteltävänä ollut aihe voitaneen vielä tiivistää Johanneksen evankeliumin lauseeseen:

“Jos te pysytte uskollisina minun sanalleni, te olette todella opetuslapsiani. Te opitte tuntemaan totuuden, ja totuus tekee teistä vapaita.” (Joh 8:32)

Uskollinen sanalle eli opetuksille merkinnee sitä, että ihminen ymmärtää henkisyyden merkityksen ja pitää sitä elämänsä tärkeimpänä perustana. Hänestä tulee Johanneksen kaltainen, Bennetin E4 tajuntaenergioita käyttävä vastuullinen yksilö, Nietzschen “korkeampi ihminen”, joka vasta lienee oikeutettu saamaan apua todella henkisellä tavalla, henkiseltä tasolta. Hän on oikeutettu yhdistävän, kaikkiallisen rakkauden energian E2 vaikutuksille – jota opetuslapseuskin tarkoittanee. Vaikka luova energia intuitiivisine vaikutuksineen olisikin ollut kohottamassa inhimillistä tietoisuutta sensitiivitasolta P3 ensimmäiselle kosmiselle tasolle, ei se ennen toiseksi korkeimman jumalallisen laadun vaikutusta vielä voi toimia todellisena tietoisuuden lähtökohtana, pysyvänä tietoisuuden tasona, totuuden vapauttavana tasona.

Evankeliumi lupaa totuuden saavuttaneelle vapauden, mutta mistä se vapauttaa? Kristityt voivat vastata sen vapauttavan synnistä, synnin

orjuudesta, tai “vihollisesta viimeisestä”, kuolemasta – ja siirtävän ihmisen sitten ikuisesti Vapahtajansa jalkojen juureen. Miksipä ettei – buddhalaiset ja muut jälleensyntymiseen uskovat sanoisivat sen vapauttavan syntymisten alinomaisesta kierteestä – tai ainakin sellaiseen tavallisesti liittyvistä katkoksista tietoisuudessa. Zarathustra sanoo, että se syiden solmu, johon hän on kietoutunut, luo hänet uudelleen ja tuo takaisin tähän elämään ... tarkoituksena kerran luoden lunastaa kaikki mennyt kokemus tahtoperäiseksi: niin että oma tahto ja todellinen luova tahto ovat samaa olemusta, edellisen antaessa ehdoitta tilansa jälkimmäiselle. Vapaus äärimmäisessä mielessä tarkoittanee ehdotonta olemassaoloa ilman “sinua ja minua” tai muutakaan erilaistunutta. Se merkitsee äärimmäistä kaltaisuutta, elämää itsessään – kuten Zarathusta lausuu: “Minä elän omassa valossani ja juon takaisin itseeni ne liekit, jotka minusta leimattavat. Ja ihmisen mitan on todella ylittänyt hän, joka voi Zarathustran sanoin lausua:

“Paljon aurinkoja kiertää autiossa avaruudessa: kaikelle, mikä on pimeää, ne puhuvat valollansa – minulle ne ovat vaiti!”

Tai Johanneksen evankeliumin sanoin:

”Niin kuin Isällä on elämä itsessänsä, niin hän on antanut elämän myös Pojalle, niin että myös hänellä on elämä itsessänsä.”

27. Ken on luonut ihmisraukan?

1. Moos. 3:22. Ja Herra Jumala sanoi: ”Katso, ihminen on tullut sellaiseksi kuin joku meistä, niin että hän tietää hyvän ja pahan. Kun ei hän nyt vain ojentaisi kättänsä ja ottaisi myös elämän puusta ja söisi ja eläisi iankaikkisesti!”

Miksi tässä Herra jumala puhuu kuin olisi yksi jostakin joukosta? Oliko mahdollista, että aineelliseen muotoon saakka ulottuvan luomisen ovatkin suorittaneet korkeat henkiset, kuitenkin vielä epätäydelliset voimat, tai voimaryhmä, jota juutalaisten Zoharissa kutsutaan Sefiroteiksi. Näitä sanotaan olevan kymmenen ”vuodatusta”, joista korkeinta kutsutaan korkeimmaksi, rajattomaksi valoksi.

Sephirothien nimet ovat: Kether (Kruunu), Chokmah (Viisaus), Binah (Ymmärrys), Chesed (Armo), Geburah (Voima), Tiphereth (Kauneus), Netzach (Voitto), Hod (Loisto), Jesod (Perusta), Malkuth (valtakunta).

Kirkkoisä Irenaeuksen mukaan tätä tuntemaamme psyykkis-aineellista ihmistä olivat muokkaamassa ns. keskitason aionit (enkelit). Sephirotheista niitä voisivat siten olla Geburahin, Voiman piiriin kuuluvat tietoiset voimat?

Efesolaiskirjeessään (1:21) Paavali mainitsee neljä enkeliluokkaa, jotka hän kuvaa toimiviksi todellisen henkisen tason (Kristuksen ja Jumalan) alapuolella.

”...korkeammalle kaikkea hallitusta ja valtaa ja voimaa ja herrautta...” (Kolossalaiskirjeessä hän mainitsee lisäksi Valtaistuimet, Thronoit).

Paavalin piireissä saatettiin puhua kolmesta enkeliluokasta, joissa kussakin on kolme astetta: Serafit, Kerubit, Thoroit (Valtaistuimet); Kyrioteetit, Dynamikset (Voimat), Eksusiat; Arkai-enkelit, Arkki-enkelit, Enkelit. Näissäkin Voimat edustavat keskitason luovia olentokuntia.

Ihmisen sanotaan poikkeavan muista tietoisista olennoista siinä suhteessa, että hänen tietoisuutensa alkuperä (mutta mahdollisesti vain alkuperä) on korkeimmassa jumaluudessa. Ihmisessä sanotaan olevan alkupe-
räinen Jumalan kuva, ja hänessä lienee myös ainekset Jumalan temppeleiksi, kunhan kaikki palaset saadaan ensin istutetuiksi oikeille paikoilleen.

Paavali ei tosin kerro, ovatko hänen mainitsemansa voimat jossakin tekemisessä ulkonaisen ihmisen luomisen kanssa. Hän vain korostaa, että ihmisen tulisi pitää mielensä sokaistumatta ”tämän maailman jumalalta”, jolloin heille ei loistaisi Kristuksen kirkkaudesta loistava valkeus, Jumalan kuva (2. Kor. 4:4). Apostoli puhuu myös ”ilmavallan hallitsijasta”, jonka mukaan ”syntinen ihminen” himoissaan vaeltaa (Ef. 2:1). Ilmavallan hallitsija kuvataan joskus langenneeksi enkeliksi, ehkäpä yhdeksi Kerubeista, jota on usein myös Lusiferiksi nimitetty.

Isä meidän -rukouksessa mainitaan käsitteet valtakunta ja voima Jumalalle (Jumalan alapuolelle?) kuuluviksi tekijöiksi.

Mestari Eckhart sanoi, että Jumala loi universumin Serafeihin, korkeimpaan enkeliluokkaan, joiden hän sanoo tiedostavan kaiken yhtenä. Näistä saisi alkunsa alenevien emanaatioiden sarja, jossa ylemmät tietoiset luovat voimat – sanotaanpa vaikka yliluonto – eriyttävät itsestään alempia ja yhä karkeammanlaatuisia olemuksia. Kabbalassa Serafit kuuluvat Geburahin, eli Voimien luokkaan, keskitason aioneihin, joiden Ireneuskin sanoi olleen tekemisissä ihmisen muotoutumisen kanssa.

Jumala ei itsessään, eikä edes Sen ensimmäinen voima (vuodatus), voi luoda muuta kuin täydellistä, koska äärimmäinen jumaluus välittömine heijastumineen on kaikessa täydellinen. Jumala ajattelee, ja kaikki on, siis in principio – perimmäisessä olemuksessa, ajottomuudessa.

Kaikki tuntemamme luomakunta ja luonto ovat jo arkihavainnon nojalla alati muuttuvia ja siten vielä selvästi epätäydellisiä, joten ne eivät vastanne alkuperäistä Jumalan kuvaa, eivätkä ole alkuperäisen suoranaisia heijastumia, jollainen on vain ajottomuudessa.

Olisiko niin, ettei perimmäinen Jumaluus tai edes sen heijastus (SANA) luo, vaan maailmankaikkeuden ikuisesta periaineesta, ensimmäisen heijastuksen mukaan muodostuvat ja objektiiviseen elämään herättämät ”seitsemän jumalaa” suorittavat kaiken luomisen? Ja olisiko myös niin, että Mooseksen kirjan 3. luvun Herra jumala oli yksi näistä korkeista, koko kosmoksen luovista voimista, joista yhtä juutalaiset kutsuivat nimellä JHVH?

Olisiko lisäksi niin, että Jumalan seitsemän luomispäivää kuvaisivat perimmäisten ydinolemusten vuodattamista seitsemän eri tietoisien, luovan voimaryhmittymän kautta, jotka emanoivat itsestään yhä erillistyneempiä elämän muotoja ja tajuisia olentoja – ehkäpä seitsemän suunnattoman kehityskauden ajan?

28. Kiroamisesta, manaamisesta, Herran nimen turhaan lausumisesta ja voimasanojen käytöstä

Otsikon käsitteet ovat tietenkin sanoina kaikille tuttuja, mutta niiden merkitys saattaa kaivata jonkin verran selvittelyä. Ainakin meillä Suomessa niiden käyttö vaikuttaa varsin sekavalta ja useimmiten heikosti perustellulta. Joskus kaikki käsitteet näyttävät sulautuvan yhdeksi ainoaksi epäsuotavaksi kielellisen ilmauksen muodoksi. Se ei ole kovin suuri ihme, sillä nykysuomen sanakirjakin antaa esim. kiroamisen merkityksestä varsin laajan tulkinnan:

1. siunaamisesta kirosanan lausumiseen ja noitumiseen saakka.

2. Jumalan tai muiden yliluonnollisten voimien kutsumisesta kohdistamaan vihaansa jotakin kohtaan; mistä on johdettu kirkonkiroukset ja pannaan julistukset. Tähän kirouksen muotoon kuulunee myös Jumalan julistama iankaikkiseen kadotukseen tuomitseminen.

3. Tavallisimpia 'kiroustemme' muotoja lienevät kuitenkin edellisten lieventymät: sättimiset, sadattelut, noitumiset (ilman noituutta!), pahoittelut ja harmittelut.

Harvoinpa nykyisin enää kuulee kenenkään todella julistavan jotakuta henkilöä, tai muuta kohdetta kirotuksi. On tietenkin aivan eri asia, kuinka paljon me käytännössä osoitamme enemmän ja vähemmän keskitettyjä ja kestäviä pahansuopaisia ajatuksia lähimmäisiämme kohtaan – lausumme me niitä julki tai emme!

Jos lähdemme tarkastelemaan kiroamisen käsitettä kristillisen ajattelumme pohjalta, löytyy sille vankimmat perustat Vanhan Testamentin puolelta. Yli sadassa tekstikohdassa puhutaan suoranaisesti kiroamisesta – eikä niissä todellakaan ole kyse mistään pelkistä harmistusten purkauksista. Yksistään Mooseksen kirjat sisältävät kuutisenkymmentä kiroamisen ilmausta. Niistä ensimmäinen kohdistuu 'käärmeeseen', jonka kerrotaan paratiisissa houkutelleen Eevan poimimaan omenan kielletystä puusta.

Ja Herra Jumala sanoi käärmeelle: ”Koska tämän teit, kirottu ole sinä kaikkien karjaeläinten ja kaikkien metsän eläinten joukossa.

Vatsallasi sinun pitää käymän ja tomua syömän koko elinaikasi. Ja minä panen vainon sinun ja vaimon välille ja sinun siemenesi ja hänen siemenensä välille; se on polkeva rikki sinun pääsi, ja sinä olet pistävä sitä kantapäähän.”

Tämän tekstin suorasanainen, konkreettinen tulkinta lienee osaltaan vaikuttanut meidän kristittyjen nuivaan suhtautumiseen matelijoita kohtaan. Kirouksen jatke, ja vaimolle hän sanoi: ”Minä teen suuriksi sinun raskautesi vaivat, kivulla sinun pitää synnyttämän lapsia; mutta mieheesi on sinun halusi oleva, ja hän on sinua vallitseva,” on saattanut voimakkuudessaan jopa lisätä synnytykseen liittyviä tuskia. Tiedetään, että useissa tästä tekstistä tietämättömissä kulttuureissa synnyttäminen sujuu paljon vaivattomammin. Teksti on osaltaan antanut myös ’jumalalliset’ perustukset naisten alistaiseen asemaan.”

Monet vannovat raamatun sananmukaisen tulkinnan puolesta, mutta eivät aina huomaa, kuinka paljolta he silloin joutuvat sulkemaan silmänsä: miten esimerkiksi käärme luonnollisessa muodossaan kykenisi puhuen houkuttelemaan ketään omenansyöntiin? Vertauskuvana käärme on paljon kristinuskoa ja juutalaisuuttakin vanhempi symboli. Sitä käyttivät niin itämaiset kuin egyptiläisetkin uskonnollisissa ilmauksissaan kuvaamaan ajan syklistyyttä ja/tai viisautta. Myöhempi kristillinen tulkinta on tosin pyrkinyt tulkitsemaan merkityksen viekkaudeksi, joka tietenkin tuntuu paremmin istuvan vääryyteen houkuttelevan olennon imagoon.

Matteus 10:16 kirjoittaa:

”Olkaa siis viisaita kuin käärmeet ja viattomia kuin kyyhkys.”

Käärmeiden kaltaisuus katsotaan tässä suotavaksi ominaisuudeksi jopa opetuslapsille, eikä kirotuksi tulemisen syyksi. Kun otetaan lisäksi Johanneksen 3:14:

”Ja niin kuin Mooses ylensi käärmeen erämaassa, niin pitää Ihmisen Poika ylennettämän, että jokaisella, joka häneen uskoo, olisi iankaikkinen elämä”

nousee tomua nielemään ja poljettavaksi tuomittu eläinparka varsin merkittävään asemaan. Egyptin faaraoilla päähineen otsasta esiin pistävä käärmeen pää kuvasi jumalaista viisautta ja samalla kuolemattomuutta.

Itämaisissa perinteissä sellainen tarkoittaisi kaiken ilmenneen perustana olevan luovan voiman, tai tulen (kundalinin) heräämistä, mikä ihmisen läpäistessään murtaa kaikki rajat inhimillisen ja rajattoman (jumalaisen) väliltä.

Uskonnollinen symboliikka ei ole milloinkaan kunnioittanut kansallisuuksien tai kulttuurien välisiä rajoja. Henkisiä perusasioita kuvaavat kertomukset ovat kulkeutuneet joka suuntaan, saaden matkallaan aina ripauksen paikallisen kulttuurin värytystä. Ei todellakaan olisi ihme, jos Mooseksen kirjan ylentämiseen pystyvä käärme kuvaisi viisautta – sanotaanhan Mooseksen saaneen opetusta kaikessa egyptiläisessä viisaudessa.

Maassa matelevassa merkityksessään voisi käärme kuvata lähinnä maallisen elämän kautta hitaasti ja tuskaisesti saavutettavaa viisautta, tietoisuutta, jolla on hyvin pitkään taipumus suuntautua ulkoisen elämän houkutuksiin (joita nuo omenat kuvannevat).

Ensimmäisenä lankeava Eeva saattaisi edustaa ihmisyyden tunteenomaista puolta, joka meissä nopeimmin huomioi aistillisten nautintojen tarjoamat mahdollisuudet ja tahtoo niitä itselleen. Lasten synnytyksiin liittyvät kivut kuvannevat ainakin osaksi niitä ikäviä tuntemuksia, joihin herätennyt ulkoisen elämisen halu väistämättä johtaa. Lapset sinänsä voivat olla sitä mitä sanallinen tekstikin sanoo, mutta myös elämäkokemusten kautta saavutettuja sisäisiä ominaisuuksia.

Elämän ulkonaisten virtauksien valtaan joutunut tunneolemus voi vuorostaan sumentaa myös riittämättömästi lujittuneen järjen, tai ymmärryksen maailman viettelyksiin. Adam saattaisi kuvata tätä miehiseksi luonnehdittua ihmismielen osa-aluetta ja siinä mielessä myös käärmettä, jonka kanssa tunteisiin taipuvainen Eeva joutuu kosketuksiin. Kirous jatkuu ja laajentuu nyt koko ihmisyyden osalle:

”Ja Adamille hän sanoi: ’Koska kuulit vaimoasi ja söit puusta, josta minä kielsin sinua sanoen: ’Älä syö siitä’, niin kirottu olkoon maa sinun tähtesi. Vaivaa nähden sinun pitää elättämän itseäsi siitä koko elinaikasi; orjantappuroita ja ohdakkeita se on kasvava sinulle, ja kedon ruohoja sinun on syötävä. Otsasi hiessä sinun pitää syömän leipäsi, kunnes tulet maaksi jälleen, sillä siitä sinä olet otettu. Sillä maasta sinä olet, ja maaksi pitää sinun jälleen tuleman.’”

Kirous tosin kohdistetaan Adamiin epäsuorasti 'maan' kautta – hän joutuu nyt vaivalla hankkimaan elantonsa. Tätä ennen autuaassa 'paratiisitilassa' oleva tietoisuus lienee ollut vapaa aistillisten tarpeiden suhteen – vieläpä ruumiiton! Tekihän Jumala heille vasta tämän lankeemuksen jälkeen ”puvut nahasta ja puki ne heidän yllensä”.

Monet tietenkin vastustavat näin pitkälle abstrahoitua selittelyä ajatellen Jumalan mahdollisesti teurastaneen jonkin luomistaan eläimistä, nylkeneen ja parkinnee sen peittääkseen ne ihmisille valmistelemansa ruumiinosat, joita nämä nyt yht’äkkiä ymmärsivät hävetä! Lankeemuksen katsotaan usein kuvaavan juuri sukupuolisuuteen heräämistä, mikä sinänsä lienee kuitenkin periaatteellisessa mielestä ainoastaan seurausta polaarisen, kaksinapaisen, vastakkaisiin jännitteisiin ja vetovoimaisuuteen perustuvan ilmenemis- ja lisääntymistavan synnystä.

Hieman kerettiläisesti ajatellen voitaisiin jo Eevan ilmentymistä pitää selvänä erilaistumana (syntinä) – ja pienintäkin erilaistumaa poikkeamana Jumalasta, koska ehdottomassa Jumaluudessa ei voi olla mitään poikkeavaa, osittaista tai erilaista.

Toisaalta jo luomisen suorittanut jumalakin saattoi olla mies-naisellinen, koska sanoi tehneensä ihmisen täysin kaltaiseksi, mieheksi ja naiseksi!

Pukeminen nahkavaatteisiin olisi sitten lähinnä seuraus tietoisuuden suuntautumisesta ehdollisen olemassaolon materiaalisiin muotoihin, mikä sitoo sen näiden muotojen ominaisuuksien aiheuttaman syklisen luonnon piiriin.

Vaikka langenneet ihmisparat tuomitaankin hankkimaan elantonsa vaivalla maasta ja myös maaksi tulemaan, antaa teksti heille kuitenkin ihmeen suuren arvon kuvatessaan nämä jossakin vaiheessa 'yhdeksi heistä', jumalista tai Elohimeista – ainakin siinä mielessä, että nämä ihmiset voivat ”tietää hyvän ja pahan”.

Hyvän ja pahan erottamisen mahdollisuus lienee juuri liian houkuttelevaksi käyneen omenapuun hedelmien aikaansaamaa. Periaatteessa se voi kuvata vastakkaisuuksiin nojaavan tietoisuuden kehittämistä, joka luonnollisesti tapahtuu elämällä saavutettavissa olevien kokemusten sulattelun kautta. Tässä sulattelussa mielen järjellisen puolen ohjaavan roolin suotavuus saattaisi hyvinkin piillä lankeemuskertomuksen jakeen:

”mieheesi on sinun halusi oleva, ja hän on sinua vallitseva” todellisenä ajatuksellisenä taustana.

Ihmisielun ymmärryksellisen puolen sanotaan jakautuvat perussuuntauksiltaan kahteen osioon: toinen suuntautuu erilaistuneisiin asioihin ja ilmiöihin, tähän tuntemaamme elämään – ja sitä kutsutaan (juutalaisen perinteen pohjalta) naiselliseksi; toinen suuntautuu yhdistymistä kohden, henkisyteen – ja sitä kutsutaan miehiseksi, koska kaiken perustana ja äärimmäisenä lähtökohtana olevaa kutsutaan perinteisesti Isäksi.

Tällaisilla sukupuolisuuteen liittyvillä määritteillä ei varmaankaan ole mitään tekemistä itse kyseisten fyysisten ilmentymien kanssa, ne ainoastaan rajoitetun elämän symbolein kuvaavat asioiden suhdetta toisiinsa. Siten sielun henkisen puolen täytyy olla itse kaikkeuden lähtökohdan kanssa samanlaatuinen, mikäli sen on määrä kerran sulautua kaikkeuteen.

Jos ihmisen tällä tavoin ennemmin tai myöhemmin olisi määrä tulla joidenkin jumalien kaltaiseksi, eivät nuo jumalat vielä varmaankaan edusta mitään absoluuttista, muuttumatonta ja ikuista Jumaluutta, vaan mahdollisesti joitakin ulkoisen ilmennyksen takana olevia ihmiselle tuntemattomia voimia, joista pari lausetta myöhemmin mainitaankin ylimmän enkeliluokan yhden ’kuoron’ edustajat, Kerubit. Heidät asetettiin ’paratiisiin itäpuolelle vartioimaan elämän puun tietä’, sitä tietä, jonka kuljettuaan langennut ihminen saavuttaisi takaisin ikuisen elämänsä. Teksti ei tosin tässä kohdin kerro, millä keinoin paluutielle päästään, mutta sellaisen polun opastusta varten lienevät lähes kaikki ihmiskunnan vaalimat uskonnolliset ja filosofiset opit ja ohjaukset saaneet alkunsa.

Tähän tapaan tarkastellen alkuperäinen lankeemus – on se sitten taroituksella tai tietämättömyydessä suoritettu, hetkessä tapahtunut tai suunnaton prosessi – ja siitä seurannut kirous – näyttäisivät sisältävän myös lupauksen ja mahdollisuuden siunatuksi tulemiseen, kunhan ihminen vain jossakin vaiheessa ”ojentaisi kätensä ja ottaisi elämän puusta ja söisi ja eläisi iankaikkisesti.”

Mitä tämä kätensä ojentaminen sitten tarkoittaa, ja missä ikuisen elämän tuova puu sijaitsee? Kertomuksen perusteella puu voitaisiin tietenkin paikantaa ’paratiisiin’, johonkin tätä maallista elämänmuotoa ylemmän olotilaan, sinne mistä inhimillisen tietoisuuden puhtain olemus on lähtöisin.

Käsi on ruumiimme jäsen, jonka avulla suoritamme täällä maailmassa tarvittavia toimia ja ilmennämme omaa luovuuttamme. Kaikkien käden tietoisien liikkeiden takana on luonnollisesti meidän ajatuksemme, jotka nojautuvat siihen ymmärrykseen, mihin meidän mentaalinen puolemme yltää. Elämän puuta kohden kohottautuva käsi voisi periaatteessa kuvata juuri meidän korkeinta ymmärryskykyämme, jonka tulisi kyetä kokemusten kypsyttämänä vapautumaan kaikista muodollisten ilmiöiden aiheuttamista maallisista ehdollistumisistaan – mukaan lukien jopa persoonallisen minätunteemme.

Korkein ymmärryskykymme, henkisyyttä kohden suuntautuva sisäinen vetovoimamme tai pikemminkin sen aiheuttaja ei liene varsinaisesti persoonallisen minämme omaisuutta, meidän 'poikamme', ennen kuin olemme ylittäneet ensimmäisen Adamin, elävän sielun' saavuttaman ymmärryksen ja tulleet siten symbolisessa mielessä 'Johanneksen' kaltaiseksi.

Se tarkoittaa, että olemme saavuttaneet kaiken puhtaasti inhimillisen ymmärryksen avulla saavutettavissa olevan ihmisyyden täyteyden, kuten Tuomaan evankeliumi asiaa kuvaa.

Tämäkään ei vielä liene lopullinen ja äärimmäinen ihmisyyden tavoite, vaan vasta se ahtaan portin paikka, joka johtaa – mikäli ihminen kykenee jättämään kaikki rajoitetun mielen tuotteet taakseen – ihmisyyden ylittävään tilaan, elämän puun ja ylhäältä syntymisen mysteerien paljastumiseen kaiken käsitettävissä olevan tuolla puolen – tosin ei enää ihmisen toimesta.

Vanhan Testamentin alkutapahtumien yhteydessä tavataan kiroamista mm. Nooan yhteydessä:

”Kun Nooa heräsi päihtymyksestensä ja sai tietää, mitä hänen nuorin poikansa oli hänelle tehnyt, niin hän sanoi: 'Kirottu olkoon Kanaan, olkoon hän veljiensä orjain orja.' Vielä hän sanoi: ”Kiitetty olkoon Herra, Seemin Jumala, ja olkoon Kanaan heidän orjansa.”

Tällaiset kiroamisen perusteet ja kohde vaikuttavat meidän aikamme näkökulmasta varsin erikoisilta. Olihan Nooa itse aiheuttanut hävettävän tilansa, jossa nuorin poika

Haam – ensimmäisenä paikalle osuneena – oli tahtomattaan joutunut todistajan asemaan ja kertonut asiasta vanhemmille veljilleen. Nuorimman pojan lasten julistaminen orjuuden kiroukseen tämän johdosta ei

oikein sovi nykyiseen oikeustajuumme – ja lienee tuskin tarkoitettu otettavaksi dokumenttina.

Ne vähäiset ja epämääräiset ihmiskunnan alkutaipaleina pidetyt kuvaukset, joita Mooseksen kirjat tuovat julki, ovat ainakin osittain poimintoja ja lainauksia aikaisemmista ikivanhoista perinteistä ja legendoista, joita on mukailtu paremmin soveltuviksi tämän erityisen kansan edesottamuksiin.

Nooakin kertomus vedenpaisumuksineen on peräisin sumerilaisista lähteistä, mikä ei sinänsä ole ihme – sanotaanhan Abrahamin olleen kotoisin juuri Kaldean Urista, Sumerien alueelta. Kanaanilaisten kiroaminen saattaisi kyllä kuvata paljon myöhempien jälkipolvien asennetta tuota erilaiseksi muodostunutta vanhaa ja korkeata kaupunkikulttuuria kohtaan, josta tämän vuosisadan löydökset ovat antaneet aivan uutta tietoa.

Oman kansallisen identiteetin voimakas varjeleminen ja lujittaminen pistää esiin melkein kaikkialla Vanhassa Testamentissa – ja usein tällainen ilmenee juuri poikkeavien kulttuurien leimaamisena hyvin paheelliseksi ja armotta tuomittaviksi, vaikka asenteen pääasiallisena perustana olisivatkin käytännön eturistiriidat ja niistä juontuva kateus. Tällaisessa identiteetin varjelussa uskonto otetaan monissa kulttuureissa vielä tänäkin päivänä välineeksi, koska sen kautta voidaan vaikuttaa suoraan kansan tunteisiin.

Yksi kauhistuttavimmista, paljon perusteena käytetty kertomus löytyy Mooseksen kirjassa 25. luvussa:

”Niin Mooses sanoi Israelin tuomareille: ’Surmatkoon jokainen miehistään ne, jotka ovat antautuneet palvelemaan Baal-Peoria.’ Ja katso, muuan mies israelilaisista tuli ja toi veljiensä luo midianilaisen naisen, Mooseksen ja kaiken israelilaisten seurakunnan nähden, kun nämä olivat itkemässä ilmestysmajan ovella. Kun Piinehas, pappi Aaronin pojan Eleasarin poika, näki sen, nousi hän kansan keskeltä ja otti keihään käteensä ja seurasi tuota Israelin miestä makuusuojaan ja lävisti heidät molemmat, Israelin miehen ja sen naisen, vatsan kohdalta. Silloin taukosi israelilaisilta vitsaus. Ja niitä, jotka kuolivat tässä vitsauksessa, oli kaksikymmentäneljä tuhatta. Ja Herra puhui Moosekselle sanoen: ’Piinehas, pappi Aaronin pojan Eleasarin poika, on kääntänyt minun vihani pois israelilaisista,

kun hän on kiivaillut minun puolestani heidän keskuudessaan, niin ettei minun ole tarvinnut kiivaudessani tehdä loppua israelilaisista. Sano siis: Katso, minä teen hänen kanssansa liiton hänen menestymiseksensä. Ja se tulee hänelle ja hänen jälkeläisillensä ikuiseksi pappeuden liitoksi, koska hän kiivaili Jumalansa puolesta ja toimitti sovituksen israelilaisille.”

Ehkäpä mekin olemme asennoituneet kyseiseen raamatun kohtaan siten, että vääräuskoisia kohtaan voidaan käyttää mitä tahansa keinoja, koska silloin takanamme on ainoa oikea Jumala – äärimmäinen totuus. Me emme uskalla ajatella, millaisen kuvan Jumalasta tämä kertomus itse asiassa antaa: vajavaisen ihmisen on asetettava puolustamaan erilaisten jumala-käsitysten välisiä ristiriitoja keinoin, jotka Jumalan antamaksi sanottu laki ehdottomasti kieltää.

Tappaminen Jumalan puolesta, niin ettei Hän kaikessa armeliaisuudessaan surmaisi vielä paljon enemmän, antaa kyllä varsin erikoisen kuvan tästä erityisestä jumaluudesta. Asian ikävin puoli on siinä, että se antaa vallanhaluisille ja fanaattisille ihmisille hyväksyttäviltä vaikuttavat perusteet toimia omien etunäkökulmiensa mukaan.

Elämässä tulee aina eteen sellaisia epämiellyttäviäkin jaksoja, jotka koskettavat suurta osaa väestöstä. Edellisen kaltaiset kertomukset voivat osaltaan johtaa ihmisiä etsimään syitä omiin harmeihinsa tietyistä, jollakin tavoin poikkeavista yksilöistä. Näiden poistaminen yhteisöstä saa perusteita tästä kertomuksesta kuin myös seuraavasta 5. Mooseksen kirjan 13. luvun kohdasta:

”Poista paha keskuudestasi. Jos sinun veljesi, sinun äitisi poika, tai sinun poikasi tai tyttäresi tai vaimo, joka on sylissäsi, tai ystäväsi, joka on sinulle kuin oma sielusi, salaa houkuttelisi sinua ja sanoisi: ’Käykäämme palvelemaan muita jumalia’, joita et sinä tunne eivätkä sinun isäsi tunteneet – niiden kansojen jumalia, jotka asuvat teidän ympärillänne, lähellä sinua tai kaukana sinusta, maan äärestä toiseen – niin älä noudata hänen mieltään äläkä kuule häntä; älä sääli äläkä armahda häntä äläkä salaa hänen rikostansa, vaan tapa hänet: oma kätesi kohotkoon ensimmäisenä häntä vastaan surmataksaan hänet, ja sitten koko kansan käsi.”

Paha rinnastetaan ihmismielissä hyvin usein samaksi omista näkökannoista poikkeavan kanssa. Edellinen teksti voidaan siten lukea käskyksi surmata kaikki toisinajattelijat – hänen kun voisivat tuoda koko yhteisön ylle Jumalan kirouksen!

Kuvaan astuu tällaisissa tilanteissa ihmisille hyvin tavallinen tapa nähdä omien vaikeuksien syyt itsensä ulkopuolella (psykologinen projektio).

Me emme ole perinteisesti tottuneet tarkastelemaan edellisen kaltaisia kertomuksia kovinkaan kriittisesti. Silloin tulisivat esiin myös toimintojen todellisina motiiveina olevat yhteisön identiteettiä varjelevat tekijät, joiden tueksi on tietoisesti haettu voimakkain yhteinen nimittäjä – yhteisön uskonnollinen käsitys.

Me tiedämme, että juutalaisilla on historiallisesti ollut tapana varjella poikkeuksellisen voimakkaasti omaa identiteettiään, siitäkin huolimatta (ja ehkä siitä johtuen), että he ovat aikojen saatossa levittäytyneet erittäin monien kansojen keskuuteen. Tämä aiheutuu tietenkin heidän omasta perinteisestä kulttuuristaan eikä sinänsä anna aiheutta arvosteluun, mutta arvosteltavaa löytynee kuitenkin siitä, kuinka kristillisissä kulttuureissa on kriitikittömästi tulkittu vanhan juutalaisen perinteen erityispiirteitä jumalallisiksi määräyksiksi.

Juutalaisten paimentolaisheimojen kurissapito ei liene ollut kansan johtajille, tai naapurikansoille aina helppoa. Melko hiljattain löytyneissä Ma'rin nuolenpääkirjoituksissa Assyrian kuningas Samsi-Adad valitaan kirjeessään pojalleen, ettei Binujamin (Benjamin) heimoa millään keinoin saanut asettumaan aloilleen – ja sillä tavoin turvatuksi rauhanomaista rinnakkaiseloa. Kanaanilaiset koettivat saada näitä paimentolaisia rauhoittumaan antamalla heille laidunmaita kiinteämpää asutusta silmälläpitäen.

Me olemme tarkastelleet asioita näihin päiviin saakka lähinnä näkökannoilta, joita nuo paimentolaiset itse ovat meille tuoneet julki – ja he ovat luonnollisesti tukeneet pääosin omia käsityksiä ja toimintoja – ovathan nuo kirjoitukset alunperin tarkoitetut pelkästään juutalaisten käyttöön.

Me saamme seuraavasta otteesta selkeän kuvan siitä voimasta, jolla suotavia käyttäytymistapoja näiden paimentolaisten keskuuteen iskotettiin 5. Mooseksen kirjan. 27. luvussa:

Ja Mooses käski kansaa sinä päivänä sanoen: ”Kun te olette menneet Jordanin yli, asettukoot nämä Garissimin vuorelle siunaamaan kansaa: Simeon, Leevi, Juuda, Isaskar, Joosef ja Benjamin. Nämä taas asettukoot Eebalin vuorelle lausumaan kirouksen: Ruuben, Gaad, Asser, Sebulon, Daan ja Naftali. Ja leeviläiset lausukoot ja sanokoot kovalla äänellä kaikille Israelin miehille: ’Kirottu olkoon se, joka tekee jumalankuvan, veistetyyn tai valetun, taitajan käden tekemän, kauhistikseksi Herralle, ja joka salaa sen pystyttää.’ Ja kaikki kansa vastatkoon ja sanokoon: ’Amen.’ Kirottu olkoon se, joka häpäisee isäänsä tai äitiänsä. Ja kaikki kansa sanokoon: ’Amen.’ Kirottu olkoon se, joka siirtää lähimmäisensä rajan. Ja kaikki kansa sanokoon: ’Amen.’ Kirottu olkoon se, joka vie sokean harhaan tieltä. Ja kaikki kansa sanokoon: ’Amen.’ Kirottu olkoon se, joka vääristää muukalaisen, orvon tai lesken oikeuden. Ja kaikki kansa sanokoon: ’Amen.’ Kirottu olkoon se, joka makaa äitipuolensa kanssa, sillä hän nostaa isänsä peitteen. Ja kaikki kansa sanokoon: ’Amen.’ Kirottu olkoon se, joka sekaantuu eläimeen. Ja kaikki kansa sanokoon: ’Amen.’ Kirottu olkoon se, joka makaa sisarensa, isänsä tyttären tai äitinsä tyttären, kanssa. Ja kaikki kansa sanokoon: ’Amen.’ Kirottu olkoon se, joka makaa anoppinsa kanssa. Ja kaikki kansa sanokoon: ’Amen.’ Kirottu olkoon se, joka salaa murhaa lähimmäisensä. Ja kaikki kansa sanokoon: ’Amen.’ 25. Kirottu olkoon se, joka ottaa lahjuksen surmatakseen viattoman. Ja kaikki kansa sanokoon: ’Amen.’ Kirottu olkoon se, joka ei pidä tämän lain sanoja eikä täytä niitä. Ja kaikki kansa sanokoon: ’Amen.’”

Myöhemmin seuraa vielä selvitys siitä, kuinka hirveitä asioita tällaiset kiroukset saavat kohteeksi joutuneen elämässä aikaan. Tosin samaisen 5. Mooseksen kirjan 30. luku antaa varsin toisenlaisen, armollisemman ja pehmeämmän kuvan asioista, mikä lienee vain yksi osoitus siitä, kuinka erilaisista ja eriaikaisista materiaaleista Vanha Testamentti on vaihteittain koostettu.

Nykyisen raamatuntutkimuksen nojalla ei enää voida löytää perusteita käsitykselle, että Mooseksen kirjat olisivat ainoastaan kyseisen henkilön kirjoittamia, vaan meidän on otettava ne kokoelmana eriaikaista perimätietoa, jota useat sukupolvet ovat lisäksi muokanneet ja järjestelleet parhaan näkemyksensä mukaiseksi.

Kuolleen Meren käärot ovat tuoneet esiin tuhatkunta vuotta vanhempia käsikirjoituksia kuin tähän saakka vanhimmat Vanhan Testamentin tekstit. Niiden, ja aikaisempien tekstien kriittisen tarkastelun perustalta ollaan ilmeisesti laatimassa uutta 'Vanhaa Testamenttia', jossa ei ilmenisi yhtä paljon 'toimituksellista värytystä' kuin tässä nykyisin käyttämässämme.

Puhdasoppisuuden aikaan meillä Suomessa sovellettiin jokunen vuosisata sitten suoraviivaisesti Vanhan Testamentin 'kirouksia' oikeustoinnissa, joissa esimerkiksi sopimaton käytös vanhempiaan kohtaan johti väijäämättä kuolemantuomioon, koska 2. Moos. 21. luku lausuu selkeästi:

”Joka kiroaa isäänsä tai äitiänsä, se rangaistakoon kuolemalla.”

Tämä näkökanta huomioiden vaikuttaa Lutherin selitys neljänteen käskyyn varsin osuvalta – vanhempien loukkaaminen kun todella saattoi konkreettisesti estää 'kauan elämisen maan päällä!' Seuraava ote kertoo omaa kieltään siitä, että kiroamisten todellisena vaikuttimena olikin pääasiassa oman identiteetin – ja sen tuoman turvallisuuden tunteen vahvistaminen:

Neh. 13. luku 1. ”Sinä päivänä luettiin Mooseksen kirjaa kansan kuullen, ja siihen havaittiin kirjoitetun, ettei ammonilainen eikä mooabilainen koskaan pääse Jumalan seurakuntaan, sen tähden että he eivät tulleet leipää ja vettä tuoden israelilaisia vastaan ja koska hän palkkasi heitä vastaan Bileamin kiroamaan heidät, vaikka meidän Jumalamme muuttikin kirouksen siunaukseksi. Kuultuaan lain he erottivat kaiken sekakansan Israelista.”

Kaiken sekakansan erottamisen tarkoituksena lienee kaiken poikkeavan kulttuurillisen vaikutuksen eliminoiminen. Rodullisen puhtauden perusteet löytynevät kaikkein läheisimmistä ja tutuimmista asioista, joihin ei haluta minkäänasteisia muutoksia, koska kaikki muutokset horjuttavat perinteiden varaan rakentuvaa psykologista tunnetta turvallisuudesta ja mahdollisesti koetaan uhkana perinteisten valtarakenteiden piirissä.

On mitä ilmeisintä, että poikkeavuuden tuomitsemisen hyväksyttäviltä näyttävät perusteet eivät ole suurten joukkojen kehittämiä, vaan ovat

lähtöisin joko suoranaisilta vallanpitäjiltä, tai yksittäisiltä mielipidejohtajilta. Nämä hakevat toimintojen taakse olemassa olevia, tai täysin uusia ehdottomia jumalaisia säännöksiä, joita suuret joukot eivät yleensä uskalla asettaa kyseenalaisiksi.

Viidennen Mooseksen kirjan kirousten kohteiden tarkastelu osoittaa, että pelotteiden tarkoituksena lienee ollut yhteisön kannalta ei-toivottujen käyttäytymismallien kitkeminen: esimerkiksi rajapyykkien siirtelyn kuuluminen jumalisten iankaikkisuusasioiden pariin vaikuttaa hieman turhan arkipäiväiseltä.

Kirousluettelossa kiinnittää huomiota myös se, että tappaminen kielletään suoranaisesti vain silloin, kun se kohdistuu lähimmäiseen, siis tuttuun, ja suoritetaan salaa:

”Kirottu olkoon se, joka salaa murhaa lähimmäisensä.”

Toisin sanoen ainoastaan tutun ihmisen salamurha johtaa kiroukseen (sanatarkasti tulkiten). Tässä kohdin on ilmeisesti katsottu tarpeelliseksi jättää kaikkien vähänkin vieraampien eliminointi sallituksi. Ilmeisesti juuri tämäntapaisten raamatunkohtien perusteella väitti eräs nuori pastori joitakin aikoja sitten julkisuudessa, että raamattu ei kiellä surmaamista muuta kuin edellä kuvatun kaltaisissa tilanteissa. Vanha Testamentti sisältää kyllä runsain mitoin sekä eläinten että myös ihmisten surmaamista ’Jumalan käskystä’, mutta myös paljon pehmeämpää suhtautumista eläimä kohtaan kuten seuraavissa kohdissa:

Snl. 20. luku. ”Joka isäänsä ja äitiänsä kiroaa, sen lamppu sammuu pilkkopimeään.”

Saarn. 7. luku. ”Älä myöskään pane mieleesi kaikkia puheita, mitä puhutaan, ettet kuulisi palvelijasi sinua kiroilevan. Sillä oma sydämesikin tietää, että myös sinä olet monta kertaa kiroillut muita.”

Sananlaskussa viitataan vain siihen, että vanhempien kiroaminen saattaa tuoda sisäisiä seuraamuksia. Ehkäpä se varoittaa kiroavan asenteen sinänsä johtavan jonkinlaiseen sielun valon katoamiseen. Saarnaajan teksti voitaisiin taas ottaa tämänkin päivän psykologiseksi ohjeeksi. Se ei sisällä pelottelua, vaan yksinkertaisesti toteaa pahansuopaisuuden kuuluvan jokapäiväisen elämän enemmän tai vähemmän tilapäisiin ilmiöihin – ja mitä lyhyempi tilapäisyys – sen parempi!

Uuden Testamentin ydinsanoma Vuorisaarnan mukaan kieltää jopa pahat ajatuksetkin lähimmäistä kohtaan – ja lähimmäisellä tarkoitetaan siinä kaikkia ihmisiä. Vuorisaarna selkeästi korostaa esittäjänsä vastakaisuutta perinteiseen juutalaisuuteen kirjoittaessaan (Mt 5:21):

”Te olette kuulleet sanotuksi vanhoille: ’Älä tapa’, ja: ’Joka tappaa, se on ansainnut oikeuden tuomion.’ Mutta minä sanon teille: jokainen, joka vihastuu veljeensä, on ansainnut oikeuden tuomion.”

Kristillinen kulttuuri on aikojen saatossa soveltanut voittopuolisesti Vanhan Testamentin tulkintoja jättäen Vuorisaarnan henkiset ihanteet filosofisten pöytäkeskusteluiden piiriin. Hieman karrikoiden voitaneen sanoa, että Vanha Testamentti harjoittaa huomattavasti enemmän kirotuksi julistuksia kuin kiroamisen ja kielteisten ajatusten välttämistä, johon suuntaan Uuden Testamentin henki pyrkii johdattelemaan.

Tästä uudesta hengestä voitaisiin ottaa ote myös Paavalilta (Room. 13. luku):

”Siunatkaa vainoojianne, siunatkaa, älkääkää kirotko. Iloitkaa iloitsevien kanssa, itkekää itkevien kanssa. Olkaa keskenänne yksimieliset. Älkää korkeita mielitelkö, vaan tyytykää alhaisiin oloihin. Älkää olko itse mielestänne viisaita. Älkää kenellekään pahaa pahalla kostako. Ahkeroikaa sitä, mikä on hyvää kaikkien ihmisten edessä. Jos mahdollista on ja mikäli teistä riippuu, eläkää rauhassa kaikkien ihmisten kanssa. Älkää itse kostako, rakkaani, vaan antakaa sijaa Jumalan vihalle, sillä kirjoitettu on: ’Minun on kosto, minä olen maksava, sanoo Herra.’”

Tosin tässäkin puhutaan Jumalasta kostavana Herrana, mutta kyseessä on lähinnä sitaatti Vanhasta Testamentista, jonka tarkoituksena lienee kertoa siitä, että elämässä vallitsee jonkinlainen sisäinen järjestys, joka tasapainottaa aikojen saatossa ihmisten edesottamukset.

Ihmisten ei siten tarvitse ryhtyä kostajiksi, koska elämä itse suorittaa tasapainottajan toimen silloin kun se on paikallaan. Eihän tämäkään välttämättä tarkoita sitä, että meidän tulisi pidättäytyä kaikenlaisesta rankaisemisesta ja ojentamisista, vaan sitä, että kasvattavat toimet suoritetaan vailla vihan ja koston ajatuksia. Kostamattomuuden periaate saattaa

osaksi perustua käsitykseen siitä, että ajatukset ovat laatuksiaan toimivia voimia omalla tasollaan – niin että pahat ajatukset lisäävät kaltaistaan ajattelua hyvien toimiessa päinvastaisesti. Näissä asioissa saattaa vallita jonkinlainen allopatian periaate siten, että vastakkainen (siis hyvyys) toimii lääkkeenä pahan suhteen, minkä käytännön kokemus useimmissa tapauksissa vahvistaa todeksi.

Mutta aivan kaikkeen käytännön toimintaan sitä tuskin voidaan orjallisesti soveltaa: useinhan juuri joidenkin ihmisten ylivertaisuus hyvässä ja hyveellisyydessä nostattaa vihaa niissä, jotka eivät itse vielä sellaiseen kykene – ja toisaalta ihminen voi langeta tavallaan ’kostamaan’ pahuutta hyvällä nostaakseen omaa itsetuntoaan.

Rankaisemisen problematiikka on aina ollut ja tulee olemaankin käytännön elämässä vaikeata eikä siihen löytyne aina suoraan sovellettavia ohjeita raamatusta, tai muistakaan pyhiksi katsotuista kirjoista. Mutta suoraan sovellettavaa ainakin Uuden Testamentin osalta lienee pyrkimys sellaiseen mielen perusasennoitumiseen, missä viha ei enää voi saada pitkäaikaista jalansijaa – hetkellisistä vihastumisista ja harmistumisista kun vain ani harvat kykenevät välttymään, tai pidättäytymään.

Tosin jopa Paavalillakin on löydettävissä kirouksia silloin kun hänen edistämäänsä oppia on kyseenalaistettu, kuten: Gal. 1. luvussa:

”Minua kummastuttaa, että te niin äkkiä käännytte hänestä, joka on kutsunut teidät Kristuksen armossa, pois toisenlaiseen evankeliumiin, joka kuitenkin ei ole mikään toinen; on vain eräitä, jotka hämmentävät teitä ja tahtovat vääristellä Kristuksen evankeliumin. Mutta vaikka me, tai vaikka enkeli taivaasta julistaisi teille evankeliumia, joka on vastoin sitä, minkä me olemme teille julistaneet, hän olkoon kirottu.”

Edellinen sopii varsin huonosti yhteen Roomalaiskirjeen rakkaudellisen sävyn kanssa ja saattaisi ehkä olla Paavalia myöhempien aikojen opillisten erimielisyyksien aiheuttamaa lisäystä, jonka tarkoituksena on ollut omien käsitysten oikeaksi todentaminen istuttamalla ne osaksi Paavalin kirjettä.

Uuden Testamentin teksteissä löytyy kyllä enemmänkin kirotuksi julistamisia, kuten Matteuksen 25. luvun leivisköiden käytöstä kertovassa kuuluisassa vertauksessa:

”Ottakaa sen tähden leiviskä häneltä pois ja antakaa sille, jolla on kymmenen leiviskää. Sillä jokaiselle, jolla on, annetaan, ja hänellä on oleva yltäkyllin; mutta jolla ei ole, siltä otetaan pois sekin, mikä hänellä on. Ja heittäkää tuo kelvoton palvelija ulos pimeyteen; siellä on oleva itku ja hammasten kiristys.’ Mutta kun Ihmisen Poika tulee kirkkaudessaan ja kaikki enkelit hänen kanssaan, silloin hän istuu kirkkautensa valtaistuimelle. Ja hänen eteensä kootaan kaikki kansat, ja hän erottaa toiset toisista, niin kuin paimen erottaa lampaat vuohista. Ja hän asettaa lampaat oikealle puolelleen, mutta vuohet vasemmalle. Silloin Kuningas sanoo oikealla puolellaan oleville: ’Tulkaa, minun Isäni siunatut, ja omistakaa se valtakunta, joka on ollut teille valmistettuna maailman perustamisesta asti. Niin Kuningas vastaa ja sanoo heille: ’Totisesti minä sanon teille: kaikki, mitä olette tehneet yhdelle näistä minun vähimmistä veljistäni, sen te olette tehneet minulle.’ Sitten hän myös sanoo vasemmalla puolellaan oleville: ’Menkää pois minun tyköäni, te kirotut, siihen iankaikkiseen tuleen, joka on valmistettu perkeleelle ja hänen enkeleillensä. Sillä minun oli nälkä, ja te ette antaneet minulle syödä; minun oli jano, ja te ette antaneet minulle juoda; minä olin outo, ja te ette ottaneet minua huoneeseen; minä olin alaston, ja te ette vaatettaneet minua; sairaana ja vankeudessa, ja te ette käyneet minua katsomassa.’ Silloin hekin vastaavat sanoen: ’Herra, milloin me näimme sinut nälkäisenä tai janoisena tai outona tai alastonna tai sairaana tai vankeudessa, emmekä sinua palvelleet?’ Silloin hän vastaa heille ja sanoo: ’Totisesti minä sanon teille: kaiken, minkä olette jättäneet tekemättä yhdelle näistä vähimmistä, sen te olette jättäneet tekemättä minulle.’ Ja nämä menevät pois iankaikkiseen rangaistukseen, mutta vanhurskaat iankaikkiseen elämään.”

Teksti vaikuttaa hyvin kovalta ja joiltakin osin jopa epäoikeudenmukaiselta. Jolla paljon on, sille paljon annetaan – ei tunnu nykyisen oikeustajumme mukaiselta. Vertauksen jyrkästi mustavalkoinen asetelma muistuttaa suuresti Mooseksen kirjan kiroamisja siunaamisasetelmaa.

Meihin on viime vuosisadan loppupuolella istutettu aikaisempia aikoja huomattavasti enemmän sosiaalista syyllisyydentuntemusta, joka noussee vastustamaan näin jyrkkiä asenteita. Asetelman jyrkkyys kuvanee

tässä kuitenkin lähinnä sitä, että aine ja henki ovat toisilleen vastakkaisia: maallisen elämän ehdollisiin asioihin sitoutunut mieli ei kykene kohoamaan todella henkiseen ennen kuin se on kadottanut kaiken kokemuksen nälkensä. Vertaus ei varsinaisesti kerrokaan mistään tavanomaisista asioista, vaan inhimillisyyden äärimmäisten mahdollisuuksien toteuttamisen vaikeudesta.

Me emme huomaa ottaa tätä vertauskuvana ihmisen sisäisestä henkisestä kasvusta, vaan ajattelemme pelkästään aineellisen vaurauden kasautumista. Kaikessa oppimisessa näyttää tuollainen kumuloituminen olevan täysin normaalia: aikaisempi opittu aines luo pohjaa yhä suuremman tieto- ja taitomäärän omaksumiselle, sillä tavallisesti myös ymmärryskyky sinänsä laajenee ja syvenee harjoituksen myötä.

Leivisköiden 'liian arka käyttö' tarkoittanee ennen kaikkea hengellistä laiskuutta, joka katolisissa piireissä mainitaankin yhtenä kuoleman syntinä – ja että tällainen laiskuus, riittävän pitkälle harjoitettuna, johtaa ehkä kasvumahdollisuuksien tyrehtymiseen. Vertauksessa kerrotaan jostakin hädänalaisesta, jota ihmiset eivät ole kohdelleet oikein: 'kaikkein pienimmästä'.

"Pienin" voisi tarkoittaa sitä, että ihmisen pitää oppia tarkastelemaan elämää 'auringon tapaan', erottelematta, koska erottelut ovat inhimillisen kulttuurin aikaansaannoksia eikä niillä ole mitään tekemistä todellisen jumalaisen luonnon kanssa – siinä kun ei liene pienintä tai suurinta, ei edes sinua tai minua!

Elämän erilaiset tilanteet ja mahdollisuudet saattavat siten hetki hetkeltä testata meidän henkisytemme luonnetta ja luonteemme henkisyyttä, ja tällaisten testimahdollisuuksien takia meille lienee hyväksi pysyttäytyä mitä erilaisimpien ihmisten seurassa.

Toisaalta "vähäisin" voisi kuvata sisässämme olevaa heikkoa kaipausta äärimmäisiä asioita kohtaan – sitä, että me helposti suljemme sen aavistuksenomaiset viestit pois mielestämme epäkäytännöllisinä ja sopimattomina jokapäiväiseen elämäämme, jossa koetamme saavuttaa jotakin ihmisten asettaman mittapuun mukaan merkittävää.

Ehkäpä juuri pitkäaikainen vihanpito ja koston hautominen ovat periaatteellisessa mielessä kiroamista, pahan tahtomista toiselle, jollaisella ainakin vielä joitakin polvia sitten uskottiin olevan konkreettisiakin seuraamuksia vihan kohteelle.

Meillä täällä Suomessa on puhuttu pahasta silmästä ja kiroista, afrikkalaisten keskuudessa woodoosta lävistettyine nukkeineen. Me voimme kuvitella kaiken tällaisen olevan ikivanhaa taikauskoisuutta, mutta silloin me sivuutamme tuhansien vuosien käytännön kokemukset ihmismielen ja muun näkymättömän luonnon hämärästi tunnettujen puolten vaikutuksista.

Edellä käsiteltyjen pohjalta voidaan ainakin päätellä, että raamattu ei todellakaan tarkoita kiroamisella meidän tavanomaisten voimasanojemme käyttöä, joiden toimenä useimmiten on tilapäisten ärtymysten ja vihastusten välitön purkaminen 'taivaan tuuliin' eikä johonkin tiettyyn kohteeseen, jota varsinainen kiroaminen edellyttäisi – käytetään siinä siten sanallisia vahvistuksia tai ei.

Suomessa lienee niin vankat perinteet 'sanan mahtia' käyttävänä kansana, noitina, että vieläkin jotkut uskovat pelkän pirun mainitsemisen oitis herättävän kaikki pahan voimat toimintaan. Mutta todennäköisesti meidän ajatustemme todellinen laatu herättelee ja aktivoi jatkuvasti kaltaistaan näkymätöntä energiaa enemmän kuin yksittäiset, yleensä tarkoituksettomasti lausahdetut sanat.

Lisäksi on syytä muistaa, että meidän nykyinen 'voimasanojemme' varasto koostuu vain osaksi jumaluuden vastapoolin suoranaisista, tai johdetuista nimityksistä, osan sanoista liittyessä jopa hyväksi katsottuun, ja yhä suuremman osuuden muodostuessa ihmisen kehon osia kuvaavista ilmauksista.

Eihän noita sanoja runsaasti vilisevä kielenkäyttö tietenkään ole aina kauneinta runoutta, tai edes proosaa, mutta perinteinen suhtautumisemme sellaiseen lienee kuitenkin melko paljon ulkonaisen hurskastelun ja hengellisen ajattelemattomuuden värittämää. Eräässä pohjalaisessa kas-kukirjassa kerrotaan Amerikan kävijästä, joka kotiin palatessaan lataa ääni väristen kaiken rakkautensa ja kaipauksensa vanhempiaan kohtaan sanoen: "Äitee...saatana, isä... perkele!"

Sanallisia ilmauksia arvosteltaessa pitäisi yrittää katsoa pelkän ulkoisen muodon taakse todellisiin motiiveihin ja tarkoituksiin – karkeakin muoto voi olla sisältään kultaakin puhtaampaa.

Mitä sitten tulee manaamiseen, olemme usein taipuvaisia samastamaan sen kiroamiseen, mikä ei täysin ole oikeutettua. Manauksella on

periaatteessa laajempi käyttöala kuin kirouksella. Tauteja ja vitsauksia saatetaan yrittää sekä poistaa että aiheuttaa manaamalla, käyttämällä sopivia loitsuja, tai pelkästään tahdon voimaa. Manaaminen sinänsä näyttäisi liittyvän sanaan mana, vainajien tavanomaiseen olotilaan, mistä heitä on katsottu voitavan manaamisten avulla saavuttaa.

Tässä mielessä tavanomainen maininta jostakusta henkilöstä 'kovana manaajana' ei useimmiten osu kohdalleen, koska nämä nykyiset manaajat eivät välttämättä hallitse yhtään ainoata kyseisen nimityksen alaisuuteen kuuluvaa loitsua, asetussanaa, tai muutakaan perinteisiin manaustoiimiin kuuluvaa. Tavanomaisen kiroilun tai manaamisen kutsuminen voimasanon käytöksi ei sekään osu kohdalleen, sillä voimasanat periaatteessa ovat merkinneet tietoista psyykkisen voiman, tai tahdon keskitettyä suuntaamista jonkin asian edistämiseksi, jollaiseksi tätä nykyistä tilkesanon viljelyä ei todellakaan voida kutsua.

Jotkut saattavat tulkita jumalaan vivahtavien nimitysten käytön myös Herran nimen turhaksi lausumiseksi, johon kymmenestä käskystä löytyy suora kieltokin. Sanallisesti tuollainen tulkinta on tietenkin perusteltua, mutta ajatuksellisesti vain ani harvat ovat pyytämässä jumalaista apua silloin, kun he päästelevät suustaan 'jumalautojaan'. Mikäli joku ajattelee Jumalan kiinnittävän huomiotaan pelkästään sananmukaisuuteen, todellisten motiivien jäädessä huomiotta, lienee hänenkin jumalakuvassaan varsin paljon tarkistamisen varaa.

Mitä sitten tulee Herran nimen turhaan lausumiseen raamatun mukaan, voimme ottaa esim. 5. Moos. 5. luvun jakeen 11,

”Älä turhaan lausu Herran, sinun Jumalasi, nimeä, sillä Herra ei jätä rankaisematta sitä, joka hänen nimensä turhaan lausuu.”

Siinä on suorasanaisesti katekismuksemme toinen käsky. Viimeistä edellisen katekismus- laitoksemme selityksissä sanotaan, ettei tuon nimen avulla pitäisi toivottaa pahaa, noitua tai valehdella, vaan käyttää sitä rukoukseen, kiitokseen ja avunhuudoissa hädän hetkellä. Filosofisessa mielessä tässä ei ole ehkä ajateltu sitä, että Jumalalla ei ole edes nimeä eikä Hänestä voi kukaan mitään lausua, koska Hän on lausumaton nimi: Minä olen se, mikä Minä olen!

Toisaalta raamattu antaa viitteitä siitä, että ihminen ei millään toimil-
laan edes teoriassakaan kykene pilkkaamaan tai vahingoittamaan Jumalaa
tai Hänen Poikaansa – ainoastaan näistä lähtöisin olevaa Pyhää Henkeä
vastaan hänen sanotaan voivan tehdä jotakin ehdottomasti rangaistavak-
si luokiteltavaa. Miten rajallinen ja ajallinen olento voisikaan toimillaan
koskettaa jotakin rajatonta ja ikuista?

Ehkä meidän pitäisi etsiä ’turhaan lausumisen’ merkitystä jostakin sel-
laisesta, joka tavalla tai toisella on vahingoksi ihmisen henkisen näke-
myksen avautumisen ja syvenemisen kannalta. Teeskentely ja perusteet-
tomat uskomukset näyttävät ainakin joskus ’turhaan lausumiselta’. Tätä
voisi kuvata Mt. 15. luvun teksti:

”Tämä kansa kunnioittaa minua huulillaan, mutta heidän sydä-
mensä on minusta kaukana; mutta turhaan he palvelevat minua
opettaen oppeja, jotka ovat ihmiskäskyjä.” Ja hän kutsui kansan ty-
könsä ja sanoi heille: ’Kuulkaa ja ymmärtäkää. Ei saastuta ihmistä
se, mikä menee suusta sisään; vaan mikä suusta käy ulos, se saas-
tuttaa ihmisen.”

Näennäisyys esitetään edellä varsin ilmeisenä inhimillisen luonnon
taipumuksena, kuten valheellisuus seuraavassa, Jaak. 1. luvussa:

”Jos joku luulee olevansa jumalanpalvelija, mutta ei hillitse kieltään,
vaan pettää sydämensä, niin hänen jumalanpalveluksensa on tur-
ha. Puhdas ja tahraton jumalanpalvelus Jumalan ja Isän silmissä on
käydä katsomassa orpoja ja leskiä heidän ahdistuksessaan ja varjel-
la itsensä niin, ettei maailma saastuta.”

Kielen hillittömyys voidaan tietenkin katsoa myös kiroilemiseksi,
mutta tekstissä puhutaan sydämensä pettämisestä, eli puhumisesta vas-
toin omaa parasta tietoaan, vastoin omaatuntoaan.

Omatunto sinänsä saattaa joskus olla hieman ongelmallisesti määritel-
tävässä siinä mielessä, että meissä voi samanaikaisesti vaikuttaa kaksikin
erilaista voimakasta tuntemusta: toinen voi olla kasvatuksen ja ympäröi-
vän kulttuurin arvostusten luoma sosiaalinen omatunto, ’lauman ääni’, ja
toinen omakohtaisen ajattelun ja kypsyttelyn tulos, tai jokin muu yksi-
löllisempi aavistus asioiden laadusta. Karkeasti yleistäen voitaisiin jopa

väittää, ettei kaikilla ihmisillä vielä ole varsinaista omaa tuntoa, vaan he nojautuvat ainoastaan yhteisöltä sellaisenaan omaksumiinsa arvoihin ja toimintamalleihin. Vain harvat vaivautuvat todella omakohtaisesti sulattelemaan kaikkea ympäristöltään ammentamaansa – ja vielä harvemmat uskaltavat todella elää omien ajatusprosessiensa tulosten mukaan. Tällaisia yksilöllisiä individualisteja eivät yhteisöt yleensä ole katsoneet kovinkaan suopeasti. Yksi ehkäpä selkeimmistä turhaan lausumisen ilmauksista on juuri Jaakobin kirjeen 4. luvussa:

”Ja vaikka pyydätte, te ette saa, koska pyydätte väärässä tarkoituksessa, kuluttaaksenne kaiken mielihaluissanne. Te uskottomat! Ettekö tiedä, että rakkaus maailmaan on vihaa Jumalaa kohtaan?”

Viimeisessä lauseessa kuvataan hengen ja aineen sekoittumattomuutta, sitä että kaikkeutta kohtaan on käännyttävä täydellisesti (ehdoitta) silloin kun puhutaan todellisesta ihmisyyden ylittämisestä. Alkulauseissa osoitetaan turhaksi kaikki itsekäs pyytäminen, ja siten periaatteessa kaikki inhimillisen pyyteellisyyden muodot. Meidän kaikki pyyntömmehan perustuvat siihen, että juuri me koemme joko itse, tai jonkun tuntemamme kaipaavan jotakin erityistä asiaa, jota jumalalta pyydämme.

Me siis yleensä pyydämme, ”tapahtukoon Sinun tahtosi meidän halujemme mukaisesti!” Vaikkei tarkoituksenamme olisikaan kohdentaa pyytämäämme suoraan mielihaluhiimme löytyy pyyntöjemme takaa kuitenkin useimmiten tarkoitus ohjata Jumalan toimia.

Vuorisaarnan mukaan Jumala tietää kaikki ihmisten tarpeet paremmin kuin ihmiset itse – ainakin sellaiset asiat, jotka todella ovat ihmiselle hyväksi. Vuorisaarna johdattellee siihen suuntaan, että ihmisen ei oikeastaan tulisi pyytää yhtään mitään, vaan pyrkiä sisäisessä olemuksessaan tulemaan tietoiseksi Jumalasta, jossa kaikki on ikuisesti läsnä. Jaakob neuvoo anomaan viisautta eikä mitään erillisiä asioita. Vuorisaarna kehottaa meitä olemaan viisaita ja viattomia ja rukoilemaan henkeä hengessä ja totuudessa – mitään pyytämättä!

Rukouksen tulisi siten olla ainakin suuntautumista Jumalaa kohden – parhaimmillaan olemista Jumalassa. Tuon viimeisen vaiheen sanotaan poistavan kaikki pyyteet ja tarpeet, mutta sen saavuttamisen edellytyksenäkin lienee se, että ihminen kykenee jättämään kaikki rajalliseen

elämään perustuvat halunsa taakseen ja saavuttamaan siinä mielessä ’lapsen kaltaisen’ mielen puhtauden.

Ehkäpä turhaan lausumisen välttäminen tarkoittaakin lähinnä sitä, ettei meidän tulisi yrittää alistaa äärimmäisiä asioita oman itsekkyytemme käyttöön, yrittämällä pyydellä ja maanittella itsellemme ja läheisillemme hyötyä, ottamatta huomioon sitä, että meidän periaatteessa (ja eri uskontojen oppien mukaan) tulisi itsemme muodostua noiden ikuisten asioiden välineiksi ja ilmentäjiksi täällä ajassa ja tilassa. Tällaiseksi muodostumisen luonnollisena ja ehdottomana ehtona on tietenkin se, että meillä on suora omakohtainen tietoisuus siitä, mitä meidän on määrä ilmentää.

29. Jaakobin painia Johanneksen evankeliumin kanssa

1. Alussa oli Sana, ja Sana oli Jumalan tykönä, ja Sana oli Jumala.

IN PRINCIPIO ERAT VERBUM, kääntää latinankielinen Vulgata juhlallisen Johanneksen evankeliumin aloituslauseen.

2. Hän oli alussa Jumalan tykönä.

3. Kaikki on saanut syntynsä hänen kauttaan, ja ilman häntä ei ole syntynyt mitään, mikä syntynyt on.

4. Hänessä oli elämä, ja elämä oli ihmisten valkeus.

5. Ja valkeus loistaa pimeydessä, ja pimeys ei sitä käsittänyt.

Johanneksen evankeliumin alku poikkeaa selvästi muista kolmesta, varsinkin Matteuksesta ja Luukkaasta, jotka syventyvät aluissaan Jeesuksen maalliseen syntyhistoriaan.

Johannes sen sijaan lähtee Kristuksen ”taivaallisesta alkuperästä”, alkujen alusta. Viidessä ensimmäisessä jakeessa Johanneksen evankeliumi esittää lyhyen symbolisesti koko luomiskertomuksen, ainakin periaatteessa, perimmäisessä olemuksessa, missä kaikki perustuu SANAN ilmentymiseen lihallisessa muodossa. Kertomus lienee tarkoitettu henkiseksi johdannoksi Jeesuksen Kristuksen merkitykselle.

Ensimmäiset kaksi jaetta kuvannevat jumalallisen ykseyden tilaa ennen ilmentymisen varsinaisten periaatteidenkaan syntymistä, tai heijastumista, saati erilaistumisprosessia ajan ja tilan puitteissa.

SANA on hieman harhaanjohtavasti käännetty latinan VERBUMIKSI kreikan LOGOKSESTA, jonka merkitys olisi huomattavasti laaja-alaisempi. Se voisi tarkoittaa puhetta, sanaa, merkitystä, ajattelua, järkeä, periaatetta, sääntöä, suhdetta tai oppia.

Herakleitos Efesolainen (535–475 eaa.) käytti logosta kuvaamaan kaikkeuden perimmäistä alkusyytä. Herakleitos siis tarkoitti sanalla todellisuuden järjestävää periaatetta, joka hallitsee kaikkea ja luo kaiken yhteyden, vuorovaikutuksen. Voitaneen päätellä, että Johanneksen evankeliumin ajatus liikkuu melko lähellä edellistä.

Jumala, jonka luona SANAN kuvataan alussa – tai periaatteessa, perimmäisessä olemuksessa – olleen, on luonteeltaan täydellinen ykseys. Jumalan luonto on siten muuttumaton, näkymätön ja ruumiiton, ajan ja tilan, sekä kaiken materiaalisen ylittävä, täydellinen OLEMINEN, tai OLEMASSAOLO.

Tämä jumala ei absoluuttisessa täydellisyydessään sinänsä voine edes ilmentyä, eli rajoittua minkäänlaisiin muutoksen alaisiin, erillisiin muotoihin, olivat ne sitten kuinka mahtavia tai mittavia tahansa.

Ilmentymisen periaatteiden kuvataan heijastuneen LOGOKSEEN, SANAAAN, tai POIKAAN – siihenkin ensi vaiheessa lähinnä vain periaatteellisella, henkisellä tasolla.

Tämä alkuperäinen ”olemusten olemus” tai ”ideoiden idea”, kuten kirkkoisä Origenes sitä kuvaa, lienee se täydellisyys, josta kaikki ilmentyvä on alkunsa ja esikuvansa. Se ei kuitenkaan ilmenny suoraan konkreettisiin muotoihin, vaan erilaistuneena ja suodattuneena useiden ei-materiaalisten välivaiheiden kautta.

LOGOS voitaisiin käsittää kollektiiviseksi hierarkiaksi, joka ulottuu henkisistä aineellisiin muotoihin saakka. Sitä voisi kuvata suunnattomaksi järjestelmäksi, joka siirtää alkuperäisiä ideoita yhä enemmän erilaistuviin olotiloihin ja -muotoihin.

Voitaisiin puhua myös ”maailmansielusta”, näkymättömästä sillasta ilmenemättömän ja ilmenneen välillä.

”Silloin Herra Jumala teki maan tomusta ihmisen ja puhalsi hänen sieraimiinsa elämän hengen, ja niin ihmisestä tuli elävä sielu.” Näin kuvaa asiaa ihmisen luomisen kannalta (ehkäpä symboloiden kaiken tietoisien alkuperää) 1. Mooseksen kirjan 2:7.

Johanneksen neljäs jae sanoo elämän olevan hänessä (LOGOKSESSA). Tällä ei varmaankaan tarkoiteta tavanomaista elollista, ruumista ylläpitävää psyykkis-vitaalista elämää, vaan sen pysyväisluonteista arkkityyppiä, elämää itsessään, joka tavallisessa ihmisessä lienee vielä pelkkä periaatteellinen, ihmisen henkisen lähtökohdan suoma mahdollisuus ”valkeuteen”.

Viides jae käyttääkin valkeuden yhteydessä preesenssiä, mikä tarkoittaa, että se on aina olemassa, mutta ajassa ja tilassa oleva tietoisuus (pikemminkin tietämättömyys) ei kyennyt sitä kuvattuna ajankohtana

(silloin kun LOGOS ilmentyi KRISTUKSENA), tai yleensäkin aikaan ja tilaan samastuvassa tilassaan tavoittamaan.

”Pimeydellä” tarkoitettaneen tässä yhteydessä samastumista, ja sen tuomaa sidostumista erillistyneeseen maailmaan, muotoihin ja ilmiöihin, sekä lähimmillään luonnollisesti siihen persoonalliseen minään, joka niitä kokee.

6. Oli mies, Jumalan lähettämä; hänen nimensä oli Johannes.

7. Hän tuli todistamaan, todistaaksensa valkeudesta, että kaikki uskoisivat hänen kauttansa.

8. Ei hän ollut se valkeus, mutta hän tuli valkeudesta todistamaan.

9. Totinen valkeus, joka valistaa jokaisen ihmisen, oli tulossa maailmaan.

Edellisissä jakeissa 6–9 siirrytään suoraan ajallisen ilmennyksen piiriin, jossa kirjoittajan kanssa samanniminen, juutalais-kristilliseen perimätietoon liittyvä henkilö kuvataan saarnaamassa todistusta siitä, että jumalainen valo tulisi ilmentymään ja voisi ilmetä täydellisesti myös lihallisen ihmisen kautta.

Tämä evankeliumi ei kerro juuri mitään itse Johannes Kastajasta, vaan käyttää häntä ainoastaan esipuheena ja siltana todellisen SANAN ilmentymisessä. Teksti antaa ymmärtää, että Johanneksen tieto valkeudesta ei ollut vielä todeksi elettyä (hän ei ollut sitä), vaikka hän toimikin sisäisen pakon ja palon voimasta (Jumalan lähettämänä).

Todeksi (totinen) tullut valkeus, joka valaisee jokaisen ihmisen – tai hänen sielullisen ydinolemuksensa – olisi pian ilmentymässä ihmisten pariin.

30. Rakkauden ylistys

Me tunnemme varmaan tämän Paavalin kuuluisan julistuksen ensimmäisessä Korinttolaiskirjeessään:

”Vaikka minä puhuisin ihmisten ja enkelien kielillä, mutta minulla ei olisi rakkautta, olisin minä vain helisevä vaski tai kilisevä kulkunen.”

Me tunnistamme lauseen sanallisen muodon, mutta todennäköisesti vain harvat ovat vakavissaan tavoitelleet sanoman todellista merkitystä ja tarkoitusta. Lauseen ydin on tietenkin sanassa rakkaus. Vulgata käyttää sanaa Caritas, joka on englantilaisiin raamattuihin käännetty hyväntekeväisyydeksi, armeliaisuudeksi, tai ihmisystävällisyydeksi (charity). Luther käyttää sanaa rakkaus (Liebe). Mutta miten Paavali itse tahtoi asian ymmärrettävän? Tarkoittiko hän vain tavanomaista tunnetta, jota ihmiset kokevat yhteydessään toisiin, heille tärkeisiin ihmisiin ja asioihin? Vai olisiko sanalla jokin paljon syvällisempi merkitys, jota sanan jokapäiväinen käyttö ei tavoita?

Apostoli yrittää selittää tarkoitustaan antamalla rakkaus-sanalle muutamia tarkentavia määreitä, jotka tosin useimmiten saavat liian vähän huomiota:

”Rakkaus on pitkämielinen, rakkaus on lempeä; rakkaus ei kaardehi, ei kerskaa, ei pöyhkeile, ei käyttäydy sopimattomasti, ei etsi omaansa, ei katkeroidu, ei muistele kärsimäänsä pahaa, ei iloitse vääryydestä, vaan iloitsee yhdessä totuuden kanssa; kaikki se peittää, kaikki se uskoo, kaikki se toivoo, kaikki se kärsii.”

Näiden tarkenneiden nojalla on helppo havaita, että Paavalin kuvaama rakkaus eroaa monin tavoin tavallisesta inhimillisestä kiintymyksestä. Me ihmiset emme ole rakastaessamme kovinkaan kärsivällisiä, vaan odotamme halumme täyttymystä mahdollisimman nopeasti. Rakastavaiset hakevat omaa hyvänsä heijastamalla omat täydellisyysodotuksensa rakkautensa kohteisiin – ja aivan liian usein tämä odotuskuva osoittautuu enemmän tai vähemmän kuvitteelliseksi, koska se olikin valtaosin oman mielen tuote vailla riittävää todellisuus pohjaa. Kuvitteelliset odotukset

kantavat oman aikansa, mutta jossakin vaiheessa ero todellisuuteen käy liian selväksi. Eipä aikaakaan, kun alkaa nousta esiin kielteisiä ajatuksia niiden mielessä, jotka jonkin aikaa sitten vannoiivat ikuista rakkautta. George Bernard Shaw kirjoitti kirjassaan (*The Importance of Being Earnest*) tyypillisen brittiläiseen tapaan, että avioliitot on solmittu helvetissä! Ehkäpä hän oli nähnyt ja kokenut, että aivan liian monet kiihkeät suhteet päätyvät katastrofiin, koska ne olivat rakentuneet väärin odotusten, harvakuvitelmien varaan.

Me voimme toki sanoa iloitsevamme totuuden voittokulusta, mutta todellisuudessa olemme täysin tyytyväisiä, mikäli asiat menevät meidän omien toiveidemme mukaisesti. Paavalin tarkoittama totuus lienee tässä kohotettu hyvin korkealle, jopa niin yleväksi, ettei sitä voida ajatuksin kuvata. Asettiko hän meille vain jonkin kaukaisen päämäärän tavoiteltavaksi – niin että meidän pitäisi kehittää ja jalostaa tapojamme ja toimiamme yhä sivistyneempään ja hienostuneempaan suuntaan? Se saattoi olla yksi hänen tavoitteistaan, mutta ei varmaankaan tärkein.

Meidän tulisi ymmärtää, että Paavali kirjoitti olemassaolon äärimmäisistä perustuksista, siitä elämänkäsityksestä, joka on täysin erilainen kuin ehdollistumiemme luoma maailmankuva. Helisivä vaski ja kilisevä kulkenen kuvaavat hänen sanomassaan tavanomaista inhimillistä elämäntapaa, joka perustuu tämän ulkonaisen maallisen elämän tuottamiin ajatusmalleihin ja tunteisiin.

Paavali kohottaa rakkauden kaikkien muiden ominaisuuksien yläpuolelle, mikä osoittaa, että hän puhuu koko elämän ydinolemuksesta – rakkaudesta, joka on löydettävissä ajan ja ajatusten tuolta puolen – ikuisesta olemuksesta. Todellakin – Paavalin kirjoittaa tässä jumalaisesta rakkaudesta, joka syleilee erotiikkaa kaikkia olentoja. Eräs nykyisin hyvin suosittu henkinen opettaja, Eckhart Tolle puhuisi olemisesta läsnä tässä hetkessä päästämällä irti aikasidonnaisen kokemuksen luomista, ehdollistuneista ajatustottumuksista, jotka värjyvät ja vääristävät kaiken oikean havainnoinnin.

On varsin helppo todeta, että tämänkaltaisen rakkauden on lähes mahdotonta tulla ilmi jokapäiväisessä elämässä, mikäli ajattelemme ihmisjoukkojen tavanomaista käyttäytymisen ja ymmärryksen laatua, joka pohjautuu ja rajoittuu kulttuurin luomiin ja muovaamiin kiintoajatuksiin ja tunteenilmauksiin.

Jokainen voi huomata, etteivät ihmiset noudata evankelista Luukkaan ilmaisemaa kehotusta: ”Rakasta Herraa, sinun Jumalaasi, kaikesta sydäimestäsi ja kaikesta sielustasi ja kaikesta voimastasi ja kaikesta mielestäsi, ja lähimmäistäsi niin kuin itseäsi.” Sen sijaan ihmiset toimivat Mestari Eckhartin kuvaamalla tavalla: ”Rakastamme jumalaa kuin lehmää – siltä saamamme maidon takia!” Eivätkä ihmiset kykene rakastamaan lähimmäistä kuin itseään, koska he eivät todellisuudessa edes tunne itseään, eivätkä siten voi edes teoriassa yltää rakkauden sisäiseen ydinolemukseen.

Kaikki inhimillinen rakkaus voi ajan myötä kääntyä vastakohtakseen, ja sillä on lisäksi ikävä ominaisuus vaatia vastapalveluksia – toisin sanoen: käydä kauppaa!

Voimme havaita, että edellä siteeratut raamatun kohdat kuvaavat varsinaisesti jumalaista rakkautta tavoitteeksi niille ihmisille, jotka alkavat perin pohjin kyllästyä oman mielensä vankeina olemiseen.

Määrittäessään rakkautta näin monin ilmauksin Paavali koettaa kertoa jostakin, joka on löydettävissä kaiken tämän iänikuisen muutoksen ja häviävyyden takaa: todellisesta elämästä ja rakkaudesta, joka ei enää nojaudu vastakohtiinsa. Hän puhuu siitä rakkaudesta, jossa kaikki on pysyvässä rauhassa ja sopusoinnussa. Me voisimme kutsua sen huipentumaa tietoisuudeksi, jossa Isä ja Poika ovat yhtä, ja jossa mekin – ajan ja tilan tuolla puolen salaisessa hetkessä yhdistyneinä – olemme yhtä Heidän kanssaan.

31. Ihmiselämän rakentumisesta

Itämaisten uskontojen yhteydessä on tapana puhua jälleensyntymisestä tai sielunvaeltamisesta. Käsitetään, että persoonallinen tajunta vaihtaa joskus ruumiillisen kuoleman jälkeen uuteen kehoon ja ympäristöön – jonkinlaisen palkkiojärjestelmän nojalla. Mutta onko tällaiseen ajattelu-tapaan perusteita, vai voitaisiinko asiaa tulkita aivan toisin?

Tiedämme, että jotkut harvat persoonat ovat vakuuttaneet muistavansa entisen elämänsä, ja asialle on löytynyt todistusaineistoakin. Mutta jos tuo olisi laki, niin miksi vain harvoilla on näitä muistikuvia? Meille sanotaan, että ihminen on syntyessään tyhjä taulu, mutta miksi me olemme jo alusta alkaen kyvyiltämme ja muiltakin ominaisuuksiltamme niin kovin erilaisia?

Jumalako meidät jokaisen erikseen luo erilaiseksi? Mutta miksi Hän, kaikessa rakkaudessaan, jakaisi synnyinlahjoja niin kovin epätasaisesti? Vai loiko Hän meidät todella itsensä kuviksi – niin että tuo kuva onkin jossakin sielumme syvyyksissä, tai jopa henkemme alkuperäisyydessä, eikä tässä selvästi puutteellisessa persoonallisessa olemuksessamme? Ja miten meitä voidaan arvostella tasapuolisesti ja oikeudenmukaisesti, kun meidän synnyinominaisuuksissamme on suuria eroja, ympäristötekijöistä puhumattakaan, ja lisäksi meidän elinaikamme ovat kovin eripituisia?

Pisimmilläänkin ihmiselämä on tavattoman lyhyt. Miten muutaman vuosikymmenen elämän nojalla inhimilliset olennot ylipäänsä voidaan oikeudenmukaisesti lajitella kahteen leiriin: katoaviin ja pelastuviin? Onko tämä ollut niin visainen kysymys, että sen ratkaisemiseksi on ollut pakko kehittää ajatus jonkin erikoistekijän suorittamasta sovituksista ihmisen ja Jumalan välillä. Esikuvia on kristilliseen sovitussoppiin voitu saada mm. vanhoista juutalaisesta näkemyksistä, joita on sitten laajennettu koskemaan myös tulevia kristillisiä sukupolvia.

Mutta ajatus sijaissovituksista on herättänyt kysymyksiä jo alkuvuosisatoina ja herättää tänä päivänäkin etenkin sellaisten henkilöiden keskuudessa, jotka haluavat ymmärtää uskonnollisia perusasioita myös järkensä kautta. Kaikki eivät kykene sanomaan kirkkoisä Tertullianuksen

tapaan: ”Uskon, koska se on järjetöntä”. Monet myös toteavat tykönään, etteivät he todellisuudessa usko, he vain antavat vaikeiden kysymysten jäädä vaille vastauksia. Ajatus Jumalan armosta – jopa ilman sovitustekoa – voisi tyydyttää joitakin ihmisiä, mutta siinäkin jää ihmisten räikeän erilaisuuden takia paljon kysymysmerkkejä.

Olisiko mahdollista tarkastella asiaa paljon pidemmissä puitteissa – eikä ainoastaan persoonallisen olemuksemme lyhytaikaisten toimien kannalta? Silloin meidän pitäisi tarkastella ihmistä muunakin kuin vain persoonallisena olentona, jonka on aina havaittu ennemmin tai myöhemmin katoavan. Tämän persoonallisen puolen takana sanotaan olevan ihmisen sielullinen olemus, joka tosin usein sekoitetaan persoonallisuuden tavanomaiseen ajatteluun ja tunteisiin, mieleen. Sielullisesta tekijästä kerrotaan raamatussakin, että ihminen voi vaikuttaa siihen omilla toimillaan.

Me puhumme joskus sielukkaista ihmisistä. Ehkä meidän pitäisi olla käsitteen kanssa hieman varovaisia, koska miltei kaikilla ihmisillä on sielu. Sielukkuudesta puhuttaessa viitataan useimmiten jonkinlaiseen syvällisyyden tuntuun ihmisen persoonallisuudessa, mikä saattaa aivan hyvin johtua siitä, että tämän yksilön sielullinen varanto poikkeaa jollakin lailla edukseen tavanomaisesta.

Entäpä jos ihmisen persoonallisella olemuksella on synnynnäinen, yksilöllinen perusta, josta kumpuavat hänen tulevat ominaisuutensa ja kykynsä? Kirkkoisä Origenes aikoinaan puhui sielun ennalta olemisesta. Käsitys julistettiin kuitenkin muutaman sadan vuoden jälkeen vääräksi. Mutta oliko se todella väärä, kirkolliskokousten päätökset olivat vain tekijöidensä enemmistön mielipiteitä?

Raamatussakin puhutaan, tosin vain vähän, tämänkaltaisesta mahdollisuudesta. Jeesus itse kyselee, kenen kansa sanoo hänen olevan. Siihen esitetään vastaukseksi mm. Eliaa. Hänen Jeesus sanoi jo tulleen (Matt. 16:13-16; Mark. 9:30). Myös psalmi 90:3, ”Sinä palautat ihmiset takaisin tomuun ja sanot: ’Palatkaa jälleen, te ihmisten lapset,’” voidaan tulkita siten, että persoonallisuudet palaavat kuoltuaan sielullisen olemuksensa helmaan, tai pikemminkin: että sielullinen ominaisuuksien koostuma palaa henkiseen kotiinsa – Isänsä yhteyteen.

Puhuttiinko edellisissä ns. jälleensyntymisestä? Ei välttämättä. Me voimme ajatella ihmistä – Mooseksen kirjan tapaan – kolminaisuutena:

persoona, sielu ja henki. Näistä hengen täytyy olla luonnostaan jotakin täysin pysyvää ja alkuperästään erottamatonta. Sielu voidaan käsittää olemuksena, joka saa vaikutteita niin hengestä kuin persoonallisesta olemuksestakin, pääosin, ja alkuvaiheissaan juuri persoonallisesta, jonka kokemusten kukinto kerääntyy sieluun, ”taivaalliseen aarrekkammioon”.

Ihminen voitaisiin nähdä valtavana vuorovaikutuskenttänä, jonka henkinen polariteetti toimii ajattomuudessa ja persoonallinen napa täällä ajassa ja tilassa. Sielullinen olemuspuoli olisi tavallaan ”kahden maan kansalainen”: sen ydin ja perusta on jumalainen, muun olemuksen ollessa sulattamo ja varasto persoonalliselle elämäkokemukselle.

Persoonallinen tajunta kohoaa ruumiin kuoleman jälkeen erilaisten muunnosten kautta sielulliseen tilaansa, jonne se luovuttaa kaiken sen arvokkaan, mitä siihen on elämän aikana kerääntynyt. Sitten persoonallinen tajunta astuu mahdollisesti omaan rikkumattomaan taivastilaansa, missä se kuluttaa autuaana loppuun kaiken, minkä se hyväksi ja kauniiksi kykenee käsittämään.

Elämän sisäinen sato jää sieluun, joka toimii perustana ja varastona jollekin uudelle persoonallisuudelle, joka syntyy maan päälle noutaakseen ja kehittääkseen lisää ominaisuuksia yhä kasvavaan ja syventyvään yksilölliseen sielulliseen olemukseen. Tämä uusi persoonallisuus ei siten olisi mikään edellisen jälleensyntymä, vaan sielullisen olemuksen valtavasta koosteesta jumalallisten lainalaisuuksien nojalla rakentuva luomus.

Tosin siinä saattaa löytyä joitakin edellisen piirteitä ja kykyjä, mutta siten järjestettyinä, että sielu varmasti saa tämän persoonan kautta aivan uudenlaista kokemusta sulatettavakseen.

Syntyvä sielullinen olento saa ”verhoikseen” vanhempiensa ja heidän kaikkien esipolvien fyysisten ja psyykkisten tekijöiden geneettiset yhdistelmät. Näidenkin ominaisuuksien kooste ei liene sattumaa, vaan noudattaa erehtymättä elämän sisäisiä jumalaisia lakeja. Syntyvä persoonallisuus joutuu sitten ulkonaisesti kosketuksiin vanhempiensa ja ympäristönsä kanssa, jotka nostavat siitä kulttuurin hyväksi mieltämiä piirteitä, ja pyrkivät tyrehtyttämään haitalliseksi luonnehdittuja.

Voitaneen sanoa, ettei edes sielu jälleensynny, se vain antaa tietynlaisen ominaisuuksien yhdistelmän uuden persoonallisuuden rakennusaineksiksi pysyen itse sisäisenä vuorovaikutuskenttänä, jota kuolema ei

lainkaan kosketa (muuta kuin äärimmäisen poikkeuksellisissa tapauksissa). Sieluun kertynyt ominaisuuspotentiaali saattaa olla monin verroin suurempi kuin niiden persoonallisuuksien, jotka ovat rakentuneet sen pohjalta.

Voidaan päätellä, että todellinen, sisäinen ihminen on juuri tämä sielu, mutta se ei sinänsä ole ihmisyiden lopullinen tavoite. Vaikka ihminen olisikin kolminainen, eivät hänen persoonallinen ja sielullinen olemuksensa tavallisesti ole niissä kaikissa itsetietoisia. Näiden kaikkien olemusten yhdistyminen itsetietoiseksi ja ajattomaksi kokonaisuudeksi saattaa olla kaiken ihmisyiden lopullinen tarkoitus.

Sielullista kertymää voitaisiin kutsua myös ihmisen pojaksi, koska se on inhimillisen elämän tuotosta. Ihmisen pojan ylentäminen saattaisi näin ollen tarkoittaa sielullisen ja henkisen olemuspuolen yhdentymistä, jota myös taivaalliset häät voisivat symboloida.

Yhdistymisen mahdollisuuden edellytyksiä on tietenkin vaikeata ja jopa vaarallista eritellä, mutta joitakin tekijöitä voitaneen ottaa esiin: Yhdistymisen mahdollistamiseksi lienee olennaista, että nämä kolme tekijää lähenevät aikojen ja kokemusten saatossa toisiaan. On varsin todennäköistä, että sielullisen ominaisuusvarannon tulee olla riittävä, että sitä myöhemmissä, ihmiskehityksen ylittävissä kausissa voitaisiin käyttää Paavalin mainitseman ”eläväksi tekevän hengen” luovuuden välineenä.

Koska henki on luonteeltaan neutraali, pitäänee myös sielun polaaristen ominaisuuksien olla melko hyvin tasapainossa yhdentymisen mahdollistamiseksi. Persoonallisuus saattaa muodostaa sen kentän, jonka on viime vaiheessa kyettävä purkamaan kaikki sellaiset varaukset, joilla se on kiinnittyneenä ulkonaiseen, maalliseen elämään, että se voisi kääntyä täydellisesti sielullisen olemuksensa suuntaan. Jossakin vaiheessa kaiken toteutumisen riippuneen kuitenkin henkisestä olemuspuolesta, armosta.

Sielua ei sellaisenaan voida pitää varsinaisesti feminiinisenä tai maskuliinisenä. Mutta sen kokemusvaranto ei välttämättä ole kaikkina aikoina täysin tasapainossa. Lienee todennäköistä, että sen ominaisuuksista juontuvat persoonallisuudet ilmenevät eri sukupuolisina hyvinkin pitkissä sarjoissa, mutta jossakin vaiheessa täytyy tapahtua muutos, että kokemusvaranto kehittyisi monipuoliseksi ja tasapainoiseksi. Muutoksen tapahtuessa saattaa persoonallisuuteen heijastua hyvin voimakkaasti

sielullisen tietoisuuden pitkän kokemuksen aiheuttama sukupuolinen suuntaus. Silloin persoonallisuus kokee, että hänen kehonsa on aivan väärää sukupuolta.

Tältä kannalta katsoen myös poikkeava sukupuolinen suuntautuminen tulisi täysin ymmärrettäväksi: se on luonnollinen tila aina, kun sielullisten kokemusten viimeisimmät muistijäljet antavat erilaista informaatiota kuin mitä persoonan fyysinen keho edellyttäisi.

32. Vuorisaarna

Tässä on tarkoituksena käydä lyhyesti läpi koko Vuorisaarna Matteuksen evankeliumin esittämässä muodossa koettaen samalla etsiä niitä erilaisia näkökantoja, joita tuon merkittävän julistuskoosteen sanallisten ilmaisu-
jen taakse saattaisi kätkeytyä. Vuorisaarna:

1. Nähdessään kansanjoukot Jeesus nousi vuorelle. Hän istuutui, ja opetuslapset tulivat hänen luokseen.
2. Silloin hän alkoi puhua ja opetti heitä näin:

Saarnan lyhyt johdanto on rakennettu antamaan kuvan yhdestä erityisestä tilanteesta, jonka yhteydessä puhe olisi mahdollisesti pidetty. On tietenkin luonnollista, että suurelle joukolla puhumaan ryhtyvä pyrkisi asettumaan kuulijoidensa yläpuolelle saadakseen sanansa kuulumaan mahdollisimman hyvin. Mutta toisaalta voidaan vuorelle nousemista tulkita myös tietoisuuden kohottamisena. Istuutuminen saattaisi sekin tarkoittaa tietoisuuden vakiinnuttamista jollekin huomattavasti tavanomais-
ta korkeammalle tasolle.

Johdanto kertoo kansanjoukoista monikossa, mikä voidaan suurelta osin panna Matteukselle tyypillisen paisuttelun tiliin. Seuraava lause pu-
huukin sitten ainoastaan opetuslapsista, joihin myös alkava opetus näyt-
täisi lähinnä suuntautuvan. Tämä voisi kuvata sitä, että evankelista on ra-
kennellut tekstejään erilaisista kirjallisista ja suullisista katkelmista, joista
osa kertoo julkisista, osa sisäpiirin opetuksista.

3. ”Autuaita ovat hengessään köyhät, sillä heidän on taivasten val-
takunta.”

Ensimmäisenä julistetaan autuaaksi ”hengessään köyhät” tai hengelli-
sesti vaivaiset, kuten Biblia tekstin kääntää. Jos me pysähdymme todella
pohtimaan sitä, valitsisiko joku suurelle joukolla puhuva sanansa todella
tällä tavoin, tulisimme hyvin todennäköisesti asiassa kielteiselle kannalle.
Tämä ei tietenkään ole mitään raamatun pilkkaamista tai sen sanoman
aliarvioimista, vaan pelkkä toteamus siitä, että evankeliumiteksti sinänsä
on jälkipolvien laatima kooste, tai tiivistelmä – ja samalla myös tulkinta

kyseisen henkilön opetuksiin ja muihin toimiin luetuista asioista. Evankeliumin laatijalla lienee tuskin ollut mitään täysin pitäviä perusteita edes määritellä sitä, ovatko nämä tässä esiintyvän kaltaiset sanonnat ilmaistu suurelle kansanjoukolle, vai pelkästään sisäpiirille.

Ehkäpä tuo Vanhan raamatun onneton käänös on osaltaan vaikeuttanut itse asian ymmärtämistä, viittaahan sen sananvalinta selvästi siihen, että psyykkisiltä toiminnoiltaan vajavaiset olisivat luonnostaan lähempänä ihmisyyden lopullista päämäärää kuin heitä terveemmät.

Vuoden 1938 raamatunkäänös ei sekään selvennä asiaa, vaan julistaa autuaaksi kaikki ”hengellisesti köyhät”. Jos vähänkin vaivaudumme ajattelemaan tätä ilmausta, huomaamme ilmiselvän ristiriidan: autuas olotila pitäisi olla täydellistä ”hengellistä rikkautta” – eikä siten millään muotoa köyhyyttä! Viimeisin raamatunkäänös on lopulta päätynyt samaan kuin englantilainen ja ruotsalainenkin versio (hengessään köyhät) – mikä sanamuoto antanee hieman paremmat lähtökohdat tekstin ymmärtämiseen. Julistuksen yhteyteen liitetään usein kertomus rikkaasta nuoresta miehestä, jolle maallinen omaisuus koitui esteeksi lopullisen tavoitteen saavuttamisen tiellä (Matt. 19:21). Tämä yksittäinen esimerkki on sekin osaltaan johtanut tekstin tulkinnan kaventumiseen.

Meidän tulisi pitää mielessä se, että kyseessä ovat periaatteessa inhimillisen ja jumalallisen välittömän kohtaamisen edellytykset, luvataanhan tekstissä sanatarkasti taivasten valtakunnan omistusoikeutta. Mikäli iankaikkinen autuus todella saavutettaisiin pelkästään luopumalla kaikesta ulkonaisesta omaisuudestaan, niin vain täysin hölmöt jättäisivät sen tekemättä!

Mutta meidän tulee varmaankin lisätä köyhyys-käsitteeseen myös sana nöyryys – mieluummin sanan henkisessä merkityksessä, jossa ei ole mukana häivääkään itsekkäitä taka-ajatuksia eikä nöyristelyä. Ihmisyhteisöillä on ollut tapana nostaa nöyristely hyveeksi, mihin asemaan sillä ei pitäisi olla minkäänlaista henkistä oikeutusta.

Rikkautta voi esiintyä hyvin monessa muodossa, ja ne on tietenkin kaikki otettava huomioon etsittäessä käsitteen oikeata tulkintaa. Ihminen voi olla varakas paitsi aineellisessa mielessä myös omatessaan valtaa toisten ihmisten suhteen, tai saadessaan asemansa, tai muulla perustein osakseen heidän kunnioitustaan. Periaatteessa kaikki sellainen, joka luo

mahdollisuuden nauttia ulkoisesta elämästä, on sinänsä tulkittavissa rikkaudeksi, mutta ei suoraviivaisesti henkiseksi esteeksi.

Kun alamme tarkastella sitä, millä perusteella jokin asia todella koi-tuu esteeksi, on huomio kiinnitettävä siihen, millä voimalla kyseinen asia kykenee sitomaan ihmismieltä itseensä. Me olemme tekemisissä ennen kaikkea psykologisen riippuvuuden kanssa emmekä niinkään omistami-sen sinänsä.

Maailma sinänsä ei liene meille hyvä eikä paha, ainoastaan meidän mieleemme takertuminen sen häviäviin ilmiöihin tekee siitä meille henki-sen esteen. Me saatamme kuvitella, että kaikenlaisen hyväntekeväisyyden kautta voisimme poimia itsellemme ”taivaspisteitä”, luovummehan me sellaisessa ainakin pienestä osasta omaisuuttamme.

Mutta mitä tuo meidän omaisuutemme itse asiassa on? Mistä se on peräisin? Kun me näihin kysymyksiin löydämme ilmiselvän vastauksen, voimme samalla päätellä, ettemme kykene antamaan kaiken äärimmäi-selle lähteelle mitään sellaista, jota siinä ei jo valmiiksi olisi – emme voi antaa mitään sielujemme lunnaiksi (Matt. 16:26).

Ihmisten suosiosta me kyllä voimme käydä menestyksestäkin kaup-paa vastavuoroisuuden muodossa, mutta sellainen ei auta meitä minkään todella henkisen tavoitteen suhteen – päinvastoin: me helposti alamme uskoa omaan hyvyteemme saadessamme osaksemme ympäristömme hyväksynnän. Samalla tulemme lähes säännönmukaisesti tuollaisesta hy-väksynnästä riippuvaiseksi.

Miten me sitten kykenisimme kääntymään täysin ja varauksetta tun-temattoman puoleen, jonka sanotaan vaativan kaiken – tai ei mitään? Me rakastamme lähimmäistämme ja ympäristöämme lähinnä siinä suhteessa, missä he antavat meille vastarakkautta ja turvallisuutta. Meidän toi-mintojemme tosiasiallisena motiivina löytyy melkein aina jonkinasteinen pyyde. Niin kauan kuin pyyde on muodossa, tai toisessa vaikuttamassa ajatuksiimme, tunteisiimme, tekoihimme ja tekemättä jättämisiiimme, olemme me vielä kauppiaan kaltaisia – ja samalla vielä ”kelvottomia” tai-vasten valtakuntaan.

Jos joku haluaa uskoa luterilaisen kirkkomme vanhurskauttamisopin mukaan kirjaimellisesti sen, ettei Jumala välitä meidän epätäydellisyy-destämme mitään, mikäli vain uskomme Jeesuksen suorittaneen meidän puolestamme täydellisen sovituksen – hän tulkoon uskossaan autuaaksi!

Mutta ehkä meidän pitäisi ottaa todesta suuren osan raamatun ja lukemattomien muiden pyhien kirjoitusten opetukset siitä, ettei mikään ”lihallinen” voi saavuttaa ”henkeä” ennen kuin on vapaaehtoisesti luopunut lihallisuudestaan, ennen kuin kukin on itse pessyt vaatteensa, kuten Ilmestyskirjan valkeavaatteiset (Ilm. 7:14).

Todellinen henkinen, tai hengellinen köyhyys ja nöyryys tarkoittavat mitä ilmeisimmin täydellistä pyyteettömyyttä. Se taas edellyttää sellaista sisäistä asennoitumista, missä mitkään aineen, vallan ja kunnian houkutukset eivät enää voi nousta toimintojen motiiveiksi.

Moni sanoisi tällaisen olevan ihmiselle mahdotonta, ellei hän ole mielenvikainen. Mutta henkiseltä kannalta mielen ainut vika lieneekin juuri siinä, että se suuntautuu ulospäin – jälkikuvia kohden – eikä kykene kokoamaan itseään siten, että se voisi kääntyä kokonaan todellisen puhtaan luontonsa puoleen. Todellinen suunnanmuutos edellyttänee lähes säännönmukaisesti mittaamattoman määrän kaikenlaatuista elämäkokemusta, joka vasta kyllästymisen ja väsymisen kautta auttaa ihmistä ”muistamaan” sen, että jotakin muutakin saattaisi olla olemassa.

Kääntyminen sinänsä tuskin voi ketään viedä välittömästi lopulliseen päämäärään – onhan ihmiskunta vaeltanut täällä suhteellisten ilmiöiden vankeudessa jo jopa miljoonia vuosia. Vienee melkoisen paljon aikaa ennen kuin kukin yksilö kykenee täydellisesti purkamaan kaikki ehdollistumansa ympäristöönsä ja varsinkin itseensä.

Hänen on oltava valmis mitään vastineeksi odottamatta luopumaan kaikkein rakkaimmastakin ”Iisakista”, omasta erillisestä minä-tuntemuksestaan! Sillä mikäli hän odottaa jonkinlaista palkkiota Jumalaltaan, rakastaa hän tätä yhä kuin lehmää, siltä odottamansa maidon takia – ja siten samalla pyyteellisesti (Eckhartin vertaus)!

Johanneksen evankeliumin mukaan ihmiskunnan tuomio on juuri siinä, että valkeus oli tullut maailmaan, mutta ihmiset rakastivat enemmän omaa pimeyttään (Joh. 3:19) – kunnes he siihen kerran – lukemattomien kärsimysten saattamana – kyllästyvät ja kykenevät siitä sisäisesti irtautumaan.

Vasta tällaisen kiintymättömän mielentilan vakiintuminen saattaa muodostaa edellytykset yhdistymiselle siihen äärimmäiseen, josta Johanneksen evankeliumin 17:22 sanoin, ”että he olisivat yhtä, niin kuin me olemme yhtä.”

Me voimme lukea samasta äärimmäisestä tilasta myös ikivanhasta intialaisesta pyhästä kirjasta, Bhagavad Gitasta seuraavin sanoin: ”Vapautuneena himosta, pelosta ja vihasta, täynnä Minua, Minuun turvaten, viisauden tulessa puhdistuneena moni on yhtynyt Minun olemukseeni.”

Edellä kuvattu irtautumisen prosessi sinänsä johtanee ainakin osaltaan julistuksen seuraaviin lauseisiin:

4. Autuaita murheelliset: he saavat lohdutuksen. 5. Autuaita kärsivälliset: he perivät maan.

Hyvin harvat ihmiset välttyvät elämässään murheesta ja kärsimyksistä. Ulkopuolisista tietenkin usein näyttää siltä, että monet hyväosaiset onnistuvat kiertelemään kaikki karikot ja kahmivat suhteettoman osan elämän mahdollistamista nautinnoista. Tämä on useimmiten kuitenkin pelkkää näkemysharhaa, sillä murheet ja kärsimykset ovat luonteeltaan kovin henkilökohtaisia.

Me yhdistämme helposti murheeseen murehtimisen-käsitteen, joka yleisesti ottaen on eräänlaista ”eilisen heijastamista huomiseen”, eli sitä, että odotamme tulevia tapahtumia entisten ikävien elämänkokemustemme luoman varjon kautta, mille ei useimmiten löydy järjellisiä perusteita. Me helposti omaksumme lievän epäluottamuksen elämää kohtaan ja uskomme sen tuovan meille ja läheisillemme sellaista, jota emme missään nimessä ole ansainneet. Alamme murehtia ”ansiottomien ikävyyksien ilmentymistä” emmekä jaksaa uskoa siihen vanhaan viisauteen, että elämä itse osaa kyllä tuoda eteemme sen, mikä kulloinkin on meille parasta mahdollista.

Murheellisuus tämän saarnan esittämässä muodossa lienee vain vähän tekemisissä murehtimisen kanssa, vaan aiheutunee ennen kaikkea siitä sisäisen tyhjyyden tuntemuksesta, joka useimmiten seuraa, kun ihminen alkaa todella ”tyhjentyä maailmasta”. Mikään entinen virike ei enää kiehdo, koska ihminen tietää varmasti, ettei sellaiseen antautuminen voi tuoda pysyvää tyydytystä, vaan johtaa useimmiten aikaa myöten pettymyksiin. Hänellä on enää vain jokin aavistuksenomainen sisäinen vakaumus siitä, että on olemassa jotakin täysin toisenlaista ja todellisempaa jossakin, johon ei voida ulkoisin keinoin matkustaa. Murheelliseksi tekee se, ettei mikään maailmassa enää voi antaa tyydytystä eikä paremmastakaan

ole tietoa. Liian paljon on yhä uskon varassa. Ihmisen on varsin helppoa uskoa sellaiseen, jonka hän todella tietää ja tuntee. Mutta uskoa aavistuksenomaiseen, täysin toisenlaiseen silloin, kun kaikki tällainen on menettänyt merkityksensä – silti lankeamatta mielikuvituksensa harhoihin – siinä on inhimillisen uskon todellinen koetinkivi.

”Jumalaton” filosofi Friedrich Nietzsche kirjoittaa Zarathustrassaan kuinka tällainen inhimillisyyden ylittämiseen pyrkivä joutuu tilaan, jossa hän on kuin kysymysmerkinä kahden tyhjyyden välissä. Murheellisuutta aiheuttanee silloin myös se, että henkilön lienee turha odottaa paljonkaan ymmärrystä ympäristönsä taholta. Nykyisin tällaisessa tilassa olevalle suositeltaisiin masennuslääkitystä ja mahdollisesti terapiaa, jotka tuskin toisivat pitkäaikaista helpotusta.

Sosiaalisesti suuntautuva yleinen ajattelutapa ei kykene erittelemään niitä harvoja elämästä kaiken ammentaneita, joille on turha tuputtaa toiminnallisuutta missään muodossa. Heillä on täysi työ kasvaa kärsimysten kautta kärsivällisiksi ihmisten typeryyksien suhteen, sillä heidän silmissään alkavat ympäristön suurestikin arvostamat toiminnot tuntua sanatarkasti Saarnaajan tekstien mukaisilta, ”Turhuuksien turhuus, sanoi saarnaaja, turhuuksien turhuus; kaikki on turhuutta!” (Saarn. 1:2). Ihminen löytää elämänilonsa asioista ja ihmisistä, jotka jollakin tavoin ovat hänen mielensä mukaisia, ja näille kaiken kokeneille mikään ulkonainen ei enää ole kaltaista – iloa tuottavaa.

Raamattu vakuuttaa monessa kohdin, ettei ihminen voi palvella kahta Herraa. Me olemme asiasta luonnollisesti yleensä eri mieltä, sillä onhan käytännössä varsin helppoa harjoittaa vuorottelua erilaisten toimintojen kesken. Me kuvittelemme voivamme hyvin suorittaa ulkoisen elämän asettamat velvoitteemme ja samalla syventyä riittävässä määrin elämän perustavanlaatuisiin asioihin. Tässä lienemme tietenkin oikeassa ainakin siihen pisteeseen saakka, mihin nuo ulkoisessa elämässä saavutettavissa olevat asiat pystyvät meitä kannattamaan.

Erilaistuminen ja erillistyminen ovat ilmiöiden kautta koettavan elämämme ominaispiirteitä, emmekä me muunlaisesta mitään tiedä. Kuitenkin meitä on kautta aikojen lähes kaikissa uskonnollisissa suuntauksissa kehoitettu kerran tulemaan ”yhdeksi”, eli murtautumaan ulos siitä erillisen tiedostamisen ja olemisen tilasta, johon olemme ehdollistuneet tai ”langenneet”.

Me ehkä kuvittelemme voivamme jollakin keinoin viedä omalaatuisen itsemme kaikkine kiintymyksineen ja vastenmielisyyksineen sellaiseen olotilaan, joka on luonteeltaan erillistymätöntä, ajatonta ja rajatonta. Ajatus edellyttäisi kahden luonteeltaan täysin erilaisen sekoittumista toisiinsa – ja sellainen mahdollisuushan kielletään varsin monissa raamatunkin kohdissa (Vrt. Joh. 6:63, 1.Kor. 15:50).

Kärsivälliseksi tulleille luvataan tässä saarnassa perinnöksi maa, mikä poikkeaa melkoisesti vuorisaaunan yleisestä korkeasta palkkiosta, tai vasten valtakunnasta. Mutta jos heitä kerran kutsutaan autuaiksi, täytyy heidän kärsivällisyyden saavuttamisen kautta ainakin päästä lähemmäksi myös viimeksi mainittua.

Jaakobin kirjeen alku korostaa voimakkaasti kärsivällisyyden kasvun merkitystä siinä, että ihmisen toimet tulisivat täydellisiksi. Maan periminen saattaisi tässä olla heijastusta vanhasta juutalaisesta ajattelutavasta, jossa maan periminen usein katsotaan varsin huomattavaksi etuoikeudeksi. Siinä saattaa tosin lisäksi piillä vertauskuvallisiakin merkityksiä.

Edellä kuvatun kaltaisen murheellisuuden lohdutukseksi voitaneen katsoa seuraavan lauseen sanat:

6. Autuaita ne, joilla on vanhurskauden nälkä ja jano: heidät ravitaan.

Mikäli maailman tyhjyyden näkeminen johtaa tilaan, jossa on lähes pakko turvautua uskoon, annetaan tässä sanallinen lupaus siitä, että jokin on mahdollista saada tilalle, mikäli ihminen on täysin valmis luopumaan kaikista sidostumistaan ulkoisen elämän pyörteisiin. Mutta nälän ja janon tulee olla laadultaan sellaista, joka ei enää piilotajuisestikaan odota mitään maalliseen elämään liittyvää, vaan on valmis kaikesta sellaisesta ehdoitta luopumaan – vaatimatta samalla mitään sijaan!

Vanhurskauden nälkäisen ei siten todellisuudessa tulisi vaatia yhtään mitään, vaan olla pelkästään valmis täydellisesti irrottautumaan kaikesta tuntemastaan – niin pahasta kuin hyvästäkin.

Ravitsemisen lupaus liittyynee mahdollisuuteen ”syntyä uudelleen ylhäältä”, mikä juuri kuvanee mahdollisuutta siirtyä johonkin täysin käsittämästämme olomuodosta poikkeavaan sisäiseen tilaan. Siirtyminen kuvataan mystiikan piirissä alkuvaiheissaan usein tilapäiseksi tapahtu-

maksi, joka olisi saatettava pysyväksi olotilaksi ja kaiken myöhemmän toiminnan lähtökohdaksi.

Kristillisessä ajattelussa ylösnousemusta on totuttu pitämään jonakin tulevana fyysisenä tapahtumana, jossa siihen kelvolliset kohotetaan pysyvään olotilaan ruumiineen päivineen. Raamattu antaa kyllä mahdollisuuden tulkita asiaa myös toisella tavalla, missä ihminen jo elinaikanaan siirtyy ylhäältä syntymisen myötä ajallisesta tiedostamistavastaan ikuiseen.

Hänen fyysinen olomuotonsa jää tällöin täysin toisarvoiseen asemaan – se antaa lähinnä mahdollisuuden ilmentää rajatonta (jumalaista) täällä rajallisuudessa. Tämä lienee todelliseen luontoonsa nousseen ihmisyyden lopullisia velvollisuuksia silloin, kun se Paavalin sanoin on tullut ”eläväksi tekeväksi hengeksi”.

Jo paljon ennen lopullisen tavoitteen saavuttamista ihmisen on saavutettava sellainen ymmärryksen taso, josta käsin kaikki tuomitseminen, viha ja kauna eivät enää voi ilmetä, kuten seitsemäs jae kirjoittaa

7. Autuaita ne, jotka toisia armahtavat: heidät armahdetaan.

Ajatuksen täytyy perustua selkeään tietoisuuteen siitä, että elämä siinänsä tuo kunkin eteen aikanaan sellaisen oppiaineksen, joka parhaimmalla mahdollisella tavalla rakentuu juuri hänen sisäiseksi kasvukseen. Tämä ei tietenkään tarkoita sitä, että ihminen heittäytyisi täysin välinpitämättömäksi lähimmäistensä toimien suhteen, vaan lähinnä sitä, ettei hänen näkemyksiinsä enää liity mitään automaattisia sympatian ja antipatian tuntemuksia.

Suhtautuminen ympäröivään elämään lähtee siitä, mikä kunkin tapausten kohdalla vaikuttaa syvän ymmärryksen pohjalta parhaiten edistävän elämän tarkoitusperiä. Tällaiselta tasolta lähtevä toiminta ei enää voi nojautua yleiseen mielipiteeseen, tai lainsäädäntöön, vaan sen tulee pyrkiä ammentamaan itse elämän sisäisten lainalaisuuksien lähteistä, jotka eivät nojaudu mihinkään inhimilliseen kulttuuriperinteeseen.

Kyseessä ei siten liene mikään sellainen mielen tila, missä kaikelle annetaan ilman muuta puoltolauselmat. Tuomitsemattomuus kuvaa ennen kaikkea sitä, että ihminen ei kannata vihaa, tai kaunaa minkään omalle, tai läheistensä kohdalle sattuvan asian johdosta, vaan on omalta osaltaan

joka hetki armahtavassa tilassa. Tällöin hän myös pysyy sisäisesti vapaana sellaisesta tapahtumaketjujen sarjasta, joka saattaisi muutoin sitoa häntä ulkoisen kokemisen ajalliseen verkkoon – syyn ja seurausten periaatteen nojalla.

Armahtavaisuus saattaisi tarkoittaa laajimmillaan sitä, ettei ihminen enää vaadi maailmalta itselleen mitään. Tämäntapaiseen tilaan sopisi ehkä parhaiten tuo lupaus armon saamisesta, sillä todellinen ”armon paikka” lienee äärimmäisessä – ja siten tosimmassa – merkityksessään juuri silloin, kun ihmisen on määrä kohdata jotakin entiselle luonnolleen täysin tuntematonta ja käsittämätöntä – sellaista, johon hän voi omalta osaltaan vain valmistautua irrottamalla itsensä entisestä minästään. Ihmiselle lienee mahdotonta armahtaa toisten tekemiä syntejä, ainakaan niiltä osin, miltä sellaiset kohdistuvat muihin kuin armahtajaan itseensä: sillä tuollainen armoteko ei sinänsä vapauttaisi ketään omasta henkisestä vajaamittaisuudestaan.

Jokapäiväisen elämämme johtavana periaatteena lienee virren 547 sanat, ”joka aamu on armo uus, miksi huolta siis kantaa”. Me saamme yhä uusia mahdollisuuksia kasvaa kokemustemme myötä sisäisessä iässä ja viisaudessa, kunnes kerran tämä maallinen koulumme on tarjonnut kaiken sen, mikä meidän kannaltamme on ollut tarpeen.

Silloin maailma kaikkine ihanuuksineen joutaa mennä menojaan meidän mieltämme muovaavana tekijänä – täysin riippumatta meidän silloisesta fyysisestä iästämme ja asemastamme. 167

Se että maailma on meissä kaiken tarvittavan työn suorittanut, ilmentyneenä julistusten seuraavan lauseen tapaan siinä, että mielemme todella on kaikista itsekkyyden rippeistäkin vapaa:

8. Autuaita puhdassydämiset: he saavat nähdä Jumalan.

Vasta tällöin luvataan ”Jumalan näkeminen”, mitä se sitten lieneekin. Meillä on tietenkin jonkinlaisia mielikuvia siitä, millaiselta Jumala mahdollisesti näyttää. Tällaiset olisi varmaan syytä heittää mielestään jo hyvin varhaisessa vaiheessa, koska mielikuvat perustuvat pelkästään inhimillisiin kuvitelmiin, jotka taas nojautuvat inhimilliseen elämäkokemukseen muotojen parissa: toisin sanoen, ihminen luo kuvan jumalasta oman kokemuksensa pohjalta – kaltaisensa jumalan!

Jos 1. Mooseksen kirjassa sanotaankin, että Jumala loi ihmisen omaksi kuvakseen, ei meillä ole mitään mahdollisuuksia tehdä hänelle samaa kohteliaisuutta, koska me emme välttämättä käsitä oikein, mitä tuolla alkukuvalla tarkoitetaan.

Me helposti ajattelemme, että tämä persoonallinen, kuolevan ruumiin kautta itseään ilmentävä ihminen olisi Jumalan kuva. Luomiskertomus antaa kyllä mahdollisuuden tulkita asiaa pikemminkin siten, että perimmäisen mukainen kuva on ”elävä sielu”, jonkinlainen yksilöllisen ihmisyyden ideaalinen kuva, joka muodostaa persoonallisen olemuksen sisäisen ominaisuusvarannon.

Jumalan näkeminen sananmukaisesti ottaen lienee täysin mahdotonta, koska aistihavaintomme perustuvat rajallisten ilmiöiden tiedostamiseen – ja rajallisuus tuskin kuuluu minkään todellisen jumaluuden ominaisuuksiin. Meidän on ehkä syytä ottaa enemmän todesta evankeliumien sanat ”yhtä olemisesta”, eli samaisuudesta, mikäli vain uskaltaudumme murtautua totunnaisen jumalakuvamme rajoitusten läpi – ehkä jopa Jumalamme kunniaksi!

Aistillisen näkemisen mahdottomuus ei tietenkään pois sulje jonkin toisenlaisen, todemman kokemisen mahdollisuutta, jollaiseen nämä sanalliset ilmaukset antavat pelkkiä symbolisia viitteitä. Tällainen ”mystinen” kokeminen tapahtunee itse asiassa kaiken aistimisen ylittävällä tiedostamisen tavalla, josta muotojen avulla annetut kuvaukset lienevät pelkkiä inhimillisiin käsitteisiin rakenneltuja, karkeita yksinkertaistuksia.

Vuorisaarnan seuraava autuaaksi julistus liittyyne jälleen olennaisimmilta osin ihmisen sisäisen tilan pysyväisluonteiseen muutokseen.

9. Autuaita ovat rauhantekijät: he saavat Jumalan lapsen nimen.

Kyse ei varmaa liene mistään rauhanaktivistiksi, tai rauhanlähettilääksi ryhtymisestä, vaan siitä, että ihminen omalla kohdallaan saattaa kaikki sisäiset, mieltään eri suuntiin tempovat virikkeet tasapainoon siten, etteivät ne enää voi johtaa häntä automaattisiin ajatus-, tunne- tai muihin toimintoihin. Mielipaha ja mielihyvä eivät enää saa hänessä valtaa riippumatta siitä, kuinka oikeutetuilta ne saattaisivat toisten silmin vaikuttaa. Tällaiset ihmiset perustavat sisäisen rauhansa sulatetun elämäkokemuksen tuomaan 168 syvään ymmärrykseen, jonka nojalla ei enää pyritä

välittömästi tasapainottamaan kaikkia omalle kohdalle osuvia loukkauksia, saati käyttämään hyväksi kaikkia ilmaantuvia nautintomahdollisuuksia.

Armahtavaisuus toisia kohtaan ei tietenkään aiheudu pelokkuudesta, tai siitä, että tällä keinoin saavutettaisiin joitakin etuisuuksia tulevaisuudessa, vaan pelkästään siitä, että se kuuluu luonnollisena ominaisuutena ymmärtävän mielen toimintaan.

Mikäli otamme vakavasti lauseen loppuosan, täytyy myös alun tulkin-taan muuttaa siihen suuntaan, että kyseessä ovat lopullisen ja pysyvän ta-sapainon saavuttaneet, ”ylhäältä uudelleen syntyneet”. Ihmiset, jollaisille vasta oikeutetusti voitaneen antaa Jumalan lapsen nimi. Nimi edellyttä-nee yleensä jonkinlaista ”kastetuksi tulemista”, joka henkisessä mielessä liittyy kokemuseräiseen yhteyteen itse todellisuuden kanssa.

Kaste, lapsille suoritettavassa muodossa, jossa me sen luterilaisessa kirkossamme tunnemme, lienee syytä asettaa lähinnä kauniin perinnäis-tavan asemaan. Sen merkitys on symbolinen – todellisiin henkiin ta-pahtumiin viittaava. Tämä ei tietenkään tarkoita sitä, etteikö kastetilai-suuksiin usein liittyvillä ylevillä, suojelusta pyytävillä ajatuksilla sinänsä voisi olla suotuisia vaikutuksia, mutta ne eivät missään nimessä riitä to-dellisen autuutuksen takeiksi.

Todellisen yhteyden ja ykseyden vakiintuminen pysyväiseksi olotilaksi on takeena myös rauhasta, jota eivät mitkään asiat tai tapahtumat enää voi järkyttää. Tällaisista mahdollisista rauhan rikkomisyhteyksistä kertoo julistusten seuraava lause:

10. Autuaita ovat ne, joita vanhurskauden vuoksi vainotaan: heidän on taivasten valtakunta.

Vainoista puhuminen evankeliumien kirjoitusaikoihin lienee hieman etuaikaista. Toisaalta teksti saattaa kertoa aivan yleistä asiaa siitä ikävästä inhimillisestä piirteestä, että ihmiset eivät halua katsoa suopein silmin sellaista, joka jossakin suhteessa kohoaa selvästi heidän oman suoritusky-kynsä yläpuolelle. Monet evankeliumien esittämät vaatimukset ovat juuri sellaisia, joita luonnollinen ihminen ei halua ottaa vastaan. Ihmiset halu-avat rakastaa vain rakkaitaan ja vihata niitä, joiden he katsovat olevan uh-kaksi omille eduilleen, tai itsetunnolleen. He eivät tahdo sisäisesti luopua

mistään hankkimastaan asiasta, jota he tällä hetkellä pitävät itselleen arvokkaana. He luopuvat tosin helposti rasitteeksi asti kerääntyneestä tavarastaan etenkin, jos sellainen ”anteliaisuus” korostaa heidän sosiaalista statustaan.

Tässä lausuma sisältää myöhempien vainojen aikaista sävyä, jolloin annettiin liian yksinkertaistetun kuva siitä, että pelkkä vainotuksi tuleminen mahdollisine tuomioineen voisi johtaa autuutukseen. Kirkkoisä Tertullianus levitti tällaista tulkintaa vainojen aikoina. Saattaa olla niin, että vainotuksi tuleminen usein lankeaa henkisyyteen vakavasti pyrkivien osalle, mutta sellainen voi yhtä hyvin kohdata myös asioihin muodollisesti ja lapsellisen toiveikkaasti suhtautuvaakin, jolla olisi elämältään vielä hyvin paljon tärkeätä opittavaa. Tällaisten osalla syöksyminen ehdoin tahdoin kuolemaan – odottaen palkkioksi iankaikkista elämää Herransa yhteydessä – vaikuttaa kovin ennenaikaiselta.

Tuollaiseen ajatukseen sisältyy yhä runsain mitoin itsekkäitä pyyteitä – juuri sitä kaup169 piaan kaltaisuutta, jonka muualla evankeliumissa sanotaan ehdottomasti sulkevan ikuisen elämän portit. Tämä on eräs asia marttyyrikirkon ajalta, josta muotoutuvan kirkon kiihkeät kannattajat ja tuon ajan toisinajattelijat, gnostilaiset, olivat jyrkästi eri mieltä. Gnostilaiset väittivät useiden ihmisten heittäytyvän kuolemaan mieleltään ja ymmärrykseltään aivan liian kypsymättöminä, ainoastaan päästäkseen lyhyen tuskan jälkeen osalliseksi jostakin paljon paremmasta.

Tuollaisella uhmakkuudella oli toki muotoutuvan kirkon kannalta omat positiiviset seurauksensa siinä, että nämä Kristuksen nimeen vannovat saivat runsaasti huomiota, mikä lienee osaltaan (kirkkoisien kirjoitusten mukaan) kasvattanut liikkeen vetovoimaa. Voidaan varmaan melko perustellusti sanoa, että itsepintainen hakeutuminen marttyyriuteen, tai muuten vainotuksi todistaa sitä, ettei henkilö vielä ole sisäisesti valmis minkäänlaiseen itsestään luopumiseen, koska hän odottaa toiminnastaan palkkiota, eli yrittää käydä kauppaa Jumalansa kanssa.

Lienee syytä muistaa, että todellisen henkisyyden kriteerit eivät mitään ilmeisimmin perustu ulkoiseen käyttäytymiseen, vaan ne löytyvät sisäisen motivaation alueelta. Konkreettinen itsestään luopuminen kuolemaan heittäytymisen muodossa ei varmaankaan ole sitä, mitä evankeliumin ydinsanoma itsensä kadottamisella tarkoittaa. Ydin piilee siinä,

että ihminen lakkaa ajatuksissaan ja tunteissaan kiinnittämästä huomiota erityisesti itseensä ja kaikkeen siihen läheisesti liittyvään, aina siihen pisteeseen saakka, että mieli ei enää erittele ventovieraan ja kaikkein läheisimmän oikeuksia toisistaan – tai edes omista oikeuksista. Vasta tällainen tapa hahmottaa elämää vastaisi tämän Vuorisaarnan esittämiä vaatimuksia.

Saarna koettaa esittää todellisen henkisyuden ikuisia perusteita: henki on ikuisesti yhtä ja samanarvoista, se ei tunnista eroavuuksia pienimmän ja suurimman välillä, koska siinä ei ole minkäänlaisia erottavia ominaisuuksia. Eroavuudet ovat syntyneet erillistymisen ja pirstalloitumisen kautta tilassa ja ajassa – taivaassa karpänen ja ihminen ovat yhtä ja samaa täydellisyyttä, koska niiden ydinolemus perustuu aivan samaan ikuisen täyteen ja täydellisyyteen.

Tämä on tietenkin hyvin vaikeata ajatuksellisesti käsittää, koska ajattelumme nojaa pitkälle erilaistuneisiin muotoihin ja ilmiöihin. Ajatus vertailee rajallisia asioita keskenään asetellen niitä järjestykseen sen mukaan, miltä ne aistimusten luoman mielikuvan mukaan näyttävät. Me emme ajattele sitä, antavatko meidän mielikuvamme luotettavaa tietoa todellisuudesta, vai ovatko ne vain meille tyyppillisiä ohimeneviä ilmiöitä vailla mitään ehdotonta merkitystä. Me havaitsemme pelkkiä muotoja ja ilmiöitä emmekä ehkä laisinkaan tavoita niiden todellista luonnetta, ydinolemusta.

Saarna jatkuu vainotuksi joutuvien rohkaisun muodossa, mikä viitanee tämän kohdan syntyneen pääosin huomattavasti myöhempinä aikoina, ehkäpä vasta toisella tai kolmannella vuosisadalla?

11. Autuaita olette te, kun teitä minun tähteni herjataan ja vainotaan ja kun teistä valheellisesti puhutaan kaikkea pahaa. 12. Iloitkaa ja riemuitkaa, sillä palkka, jonka te taivaissa saatte, on suuri. Niinhän vainottiin profeettojakin, jotka elivät ennen teitä.

Valheellisten puheiden liikkeelle saattaminen näyttää valitettavasti olleen ikivanha ihmisten keino saattaa jonkun henkilön, tai aatteen edustamat asiat kyseenalaisiksi. Jos ei kyetä puuttumaan itse asiaan, alennetaan usein heittämään varjoja asiaa edustavan henkilön ylle. Tällainen on meille turhankin tuttua poliittisen valtapelin piiristä, mutta sitä lienee aina esiintynyt myös uskonnollisten liikkeiden yhteydessä, koska niissä on usein kyseessä todellinen, tai kuviteltu valta ihmisten käyttäytymisen

suhteen. Mustamaalaus on tavallinen suomalainen käsite toiminnalle, jota pahimmillaan voitaisiin pitää jopa kiroamisena, pahan voimakkaana ja keskitettynä tahtomisena toiselle ihmiselle, tai ihmisryhmälle (tai asialle).

Seuraavan jakeen lupaus suuresta palkasta ei missään nimessä täytä Vuorisaarnan, tai evankeliumien ydinsanomien vaatimuksia, vaan edustaa tavanomaista pyyteellistä uskonnollisuutta. Se ei ilmennä jumalan rakastamista yli kaiken, joka vasta loisi taivaskelpoisuuden, vaan kuvannollisesti hedelmien (palkkion) rakastamista ja Puun (Jumalan) vihaamista – jollainen vertaus on löydettävissä mm. Tuomaan Evankeliumista. Pofeettojen vainoamisesta puhuminen lienee tarkoitettu vain toteamukseksi siitä, että henkiseen elämään suuntautuneet saavat usein osakseen ympäristönsä arvostelua arvostuksen lisäksi.

Vuorisaarnan suorasanaiset autuaaksi julistukset päättyvät tähän, ja saarna jatkuu seuraavalla toteamuksella:

13. Suolana ja valona maailmassa: Te olette maan suola. Mutta jos suola menettää makunsa, millä se saadaan suolaiseksi? Ei se kelpaa enää mihinkään: se heitetään menemään, ja ihmiset tallaavat sen jalkoihinsa.

Tätä voitaisiin pitää varsin luonnollisena henkisen opettajan toteamuksena oppilailleen. Siinä kannustetaan ja varoitetaan. Suolalla lienee lähes sama merkitys kuin hapatuksen kaltaisuudella, jota käytetään taivasten valtakunnan symbolina (Matt. 13:33 ja Lk. 13:21). Nykykielellä puhuttaisiin ehkä katalysaattorista, tekijästä, joka auttaa läsnäolollaan erilaisten prosessien alkua, tai kulkua, kuten entsyymit ruuansulatusta yms.

Kokemus on osoittanut, että suuretkin kansanliikkeet saavat yleensä alkunsa hyvin harvoista yksilöistä, jotka kykenevät keräämään ajatustensa taakse riittävän voimakkaan kannattajajoukon, joka sitten puolestaan pitää huolen suurten massojen hapattamisesta. Evankeliumien syntyäköihin tällainen henkilöltä toiselle suuntautuva vaikuttaminen on luonnollisesti ollut paljon ratkaisevammassa asemassa kuin nykyisen massamedian aikakaudella. Asian tunnetuksi ja hyväksytyksi saattaminen on tuolloinkin vaatinut myös organisointia.

Tästä selvänä esimerkkinä on parin ensimmäisen kristillisen vuosisadan aikana vähitellen valta-asemaan nousseen kirkon, ja sen opillisista ja organisatorisista piirteistä poikenneen toisinajattelijoiden suuren joukon kilpailu kannattajakunnasta. Kirkko, selkeän hierarkisesti järjestyneenä ja opillisesti yhtäläistettynä kykeni edistämään asemaansa huomattavasti tehokkaammin kuin opillisesti epäyhtenäiset ja vapaamuotoiset gnostilaiset suuntaukset. Kannatusmäärien kasvusta ei tietenkään tulisi vetää suoria johtopäätöksiä itse aatteiden paremmuuksista, sillä laadullisia tekijöitä ei voida päätellä määrien perusteella.

Vaikka evankeliumeissa esiintyykin kehotuksia tehdä kaikki kansat opetuslapsiksi, löytyy niistä ainakin samassa määrin viitteitä siitä, että todellinen henkinen ydinsanoma on vain harvojen ja valittujen saavutettavissa, tai ainakin toteutettavissa. Tällaiseen valikoivaan sävyyn ei nykyisin haluta kiinnittää kirkon piirissä paljonkaan huomiota, koska se jo varhain on tulkinnut tehtävänsä aivan toisenlaiseksi – suurten joukkojen pelastuslaitokseksi.

Tuo pelastuslaitos tosin ei näytä aina ottaneen vakavasti varoitusta mauttomaksi tulemisesta, vaan on omaksunut varsin jäykän asenteen erilaisten muutospaineiden suhteen, mikä osaltaan lienee aiheuttanut liikkeen pirstoutumisen lukemattomiin, melko vähäisessä määrin toisistaan poikkeaviin suuntauksiin.

Meillä Suomessakin käyty keskustelu naispappeudesta ei todellakaan ole mikään tämän vuosisadan asia, sillä ensimmäisinä vuosisatoina naiset olivat täysin yhtäläisessä asemassa useissa kristillisen liikkeen gnostilais-sävytteisissä suuntauksissa, ja jopa itse Paavali puhuu kovin kunnioitavassa sävyssä häntä itseään ennen Kristuksessa olleesta Juniaasta (Room. 16:7) – naisapostolista!

Vasta toisen vuosisadan loppuun mennessä oli useimmissa seurakunnissa saatettu voimaan juutalaiset synagogatavat, jotka sitten ovat lyöneet leimansa kirkkokäyttämiseen melkein näihin päiviin saakka (meilläkin kirkoissa naisten ja miesten puolet!). Paavali aikoinaan arvosteli voimakkaasti tapaa, jolla muut (Keefas, Pietari?) koettivat tuoda seurakuntiin juutalaisvaikutteita (Gal. 2:11-).

Jos ajattelempa mauttomaksi käymisen periaatteellista merkitystä, lienee kyseessä lähinnä todellisen totuuden pyrkimyksen muuttuminen

pelkäksi muodolliseksi seuraamiseksi – puhuttakoon sitten papiston saarnatoimesta, tai seurakuntalaisten tavoista harjoittaa henkisyttä, tai kenen tahansa yksilön henkisestä suuntautumisesta. Kun katsomme tämän päivän Suomen kirkon tilannetta, jossa säännöllinen hengellinen julistustoimi ei enää kiinnosta muuta kuin erittäin pientä, yleensä varsin ikääntynyttä joukkoa, tulee pakostakin mieleen ainakin jonkinasteinen mauttomaksi käyminen.

Asiaan tietenkin yritetään vakavastikin hakea ratkaisuja, mutta vaikuttaa joskus siltä, että laitos, joka sanoo voivansa antaa ihmisille ”elämän leipää” ja korvaa sen muovipussiin pakatulla näkkileivällä, hölkkäkirkkoilla, dance-tapahtumilla, tai muulla vastaavalla tuotteella, ei ole aivan täysin todellisten tehtäviensä tasalla.

”Hengellisyys ilman maallisuutta johtaa hengettömyyteen”, julistettiin eräässä Suomen kirkon teesitalkoissa (Tulkinna Kehällä, V. Riekkisen osa). Väittäisin kyllä, että vain mauttomaksi käynyt hengellisyys pysyy sellaisena kuin on – todellinen hengellisyys löytää kyllä aina oikeat tavat toimia ja tulla huomioon otetuksi – mikäli sellaiseen, tai ainakin sellaisen lähetyville on kerran päästy. Ja jos henkisen ohjaajan virkaa hoitavat kerran ovat muutakin kuin pelkkiä sokeita taluttajia, voidaan saarnan seuraavien lauseiden katsoa koskettavan myös heitä:

14. Te olette maailman valo. Ei kaupunki voi pysyä kätöksässä, jos se on ylhäällä vuorella. 15. Eikä lamppua, kun se sytytetään, panna vakan alle, vaan lampunjalkaan. Siitä sen valo loistaa kaikille huoneessa oleville. 16. Näin loistakoon teidänkin valonne ihmisille, jotta he näkisivät teidän hyvät tekonne ja ylistäisivät Isääne, joka on taivaissa.

Tämä ei tietenkään tarkoita sitä, että kaikki hengellistä ohjaajatoimintaa hoitavat automaattisesti olisivat maailman valoja – he ovat sitä ainoastaan silloin, jos heidän tietoisuutensa ammentaa ”ylhäältä vuorelta”. Muussa tapauksessahan tuo ”kaupunki” joutaisi pysyä kätöksässä, koska sillä ei olisi mitään henkistä merkitystä.

Seuraavan lauseen lamppu-symboli on meille tavallisempi henkisen tiedon merkki kuin kokonainen vuorelle rakennettu kaupunki. Me kovin usein käytämme tuota lamppua puhuessamme joidenkin lahjakkuuden

osa-alueiden esiintuomisesta, mikä tuskin lienee tämän vertauksen todellinen merkitys. Tässä viitataan todelliseen suoraan henkiseen tietoisuuteen, joka on saatettava ilmentymään siten, että kaikki ”huoneessa olevat” voivat saada siitä suuntaa ja voimia omiin pyrkimyksiinsä. Huoneessa olijoilla tarkoitettaneen sellaisia, jotka ovat riittävän kypsiä ottamaan sanomaa vastaan.

Seuraava lause laajentaa käsitystä evankelioinnista tarkoittamaan myös elämistä saavutetun tietoisuuden mukaisesti – kaiken menestyssekkään kasvatustoimenhan perustana on elävä ja opetusten kanssa yhtäpitävä esimerkki. Toiminnan tulisi viimeisen lauseen nojalla olla sellaista, joka kohdistaa seuraajien huomion siihen kaikkialliseen lähtökohtaan, josta kyseisen esimerkkitapauksen oletetaan tietoisuutensa ammentavan.

Valitettavan monet kansanliikkeiden johtajat ovat kautta aikojen kiinnittäneet seuraajiensa huomion – ja samalla myös itse seuraajat – lähinnä itseensä, eivätkä he näin ole kyenneet toimimaan oikeana lamppuna, jonka tulisi johdattaa ihmisiä ”ikuisen elämän lähteille”.

Uuden Testamentin suhtautuminen lakiin – erityisesti Mooseksen lakiin – perustetaan usein seuraavaan Matteuksen tekstikohtaan:

Jeesus ja laki: 17. Älkää luulko, että minä olen tullut lakia tai profeettoja kumoamaan. En minä ole tullut kumoamaan, vaan toteuttamaan. 18. Totisesti: laista ei häviä yksikään kirjain, ei pieninkään piirto, ennen kuin taivas ja maa katoavat, ennen kuin kaikki on tapahtunut. 19. Sitä, joka jättää laista pois yhdenkin käskyn, vaikkapa kaikkein vähäisimmän, ja siten opettaa, kutsutaan taivasten valtakunnassa vähäisimmäksi. Mutta sitä, joka noudattaa lakia ja niin opettaa, kutsutaan taivasten valtakunnassa suureksi. 20. Minä sanon teille: ellette te noudata Jumalan tahtoa paljon paremmin kuin lainopettajat ja fariseukset, te ette pääse taivasten valtakuntaan.

On otettava huomioon se, että Matteus on tietoisesti rakentanut evankeliumitekstinsä siten, että ne näyttäisivät pohjautuvan suoraan Vanhan Testamentin kirjoituksiin.

Tästä syystä sen kaikkia sanoja ei ole syytäkään ottaa täysin kirjaimellisesti. Profeettallisille ennustuksille on raamatuntutkimus löytänyt usein selvästi Matteuksen tulkinnoista poikkeavia syntytilanteita ja kohteita,

minkä tietenkään ei sinänsä tarvitse vähentää Jeesuksen sanoman ja toiminnan ylevää arvoa.

On varsin luonnollista, että jokainen todella henkinen ihmisyksilö noudattaa ja toteuttaa ikivanhoja ihmisyhteisöjen piirissä vallinneita käyttäytymisihanteita, joita Mooseksen lakikin omalta osaltaan heijastaa. Mutta tämän tekstikohdan tulkitseminen siten, että Jeesus olisi vaatinut niin Mooseksen lain, kuin muidenkin juutalaisten perinnäistapojen kirjaimellista noudattamista, lienee kyllä aivan liian pitkälle vietyä. Tekstikohdan viimeinen lause tuo ilmi, millaisen lain tarkkaa noudattamista tässä oikeastaan edellytetään. Lause puhuu Jumalan tahdon noudattamisesta, eikä minkään ihmisten sanojen muotoon kirjaaman sanallisen ohjeiston mukaan elämisestä.

Ja Jumalan tahdon todellinen noudattaminen edellyttää ilman muuta sen välitöntä tiedostamista, mihin rinnastus fariseuksiin ja kirjanoppineisiin liittyy: nuo juutalaiset lainvalvojathan juuri olivat tarkkoja Mooseksen lakien ja perinnäistapojen kirjaimellisen noudattamisen suhteen, mutta eivät – ainakaan suurin joukoin – olleet kyenneet tunkeutumaan itse elämän sisäisen lain tuntemukseen – todellisen Jumalan lain piiriin.

Se että tämä Vuorisaarnan opetus pyrkii, Jaakobin kirjeen tapaan, tuomaan esiin juuri sisäisen, täydellisen lain tuntemuksen, ja sen noudattamisen tärkeyttä, käy selvästi ilmi saarnan jatkossa:

Vihasta ja riidasta: 21. Teille on opetettu tämä isille annettu käsky: 'Älä tapa.' Se, joka tappaa, on ansainnut oikeuden tuomion. 22. Mutta minä sanon teille: jokainen, joka on vihoissaan veljelleen, on ansainnut oikeuden tuomion. Samoin jokainen, joka sanoo veljelleen: 'Senkin hölmö', on ansainnut Suuren neuvoston tuomion, ja se, joka sanoo: 'Sinä hullu', on ansainnut helvetin tulen. 23. Jos siis olet viemässä uhrilahjaasi alttarille ja siinä muistat, että veljelläsi on jotakin sinua vastaan, 24. niin jätä lahjasi alttarin eteen ja käy ensin sopimassa veljesi kanssa. Mene sitten vasta antamaan lahjasi. 25. Tarjoa vastapuolellesi sovintoa jo silloin, kun vielä olet hänen kanssaan matkalla oikeuteen. Muuten hän saattaa luovuttaa sinut tuomarille ja tuomari vartijalle, ja niin sinut teljetään vankilaan. 26. Usko minua: sieltä sinä et pääse, ennen kuin olet maksanut kaiken viimeistä kolikkoa myöten.

”Mutta minä sanon teille” jää varsin usein vaille riittävää huomiota. Se merkitsee suoranaista vastahankaisuutta ”isien käskyn” tavanomaisen tulkinnan suhteen. Tämä uusi tulkinta joko jätetään huomiotta, tai tulkitaan kuvaavan ainoastaan jotakin taivaallista ihannetilaa, joka tuskin on tarkoitettukaan kenenkään ihmisen noudatettavaksi. Kuitenkin se näyttää liittyvän olennaisesti Jumalan tahdon todelliseen tuntemiseen ja noudattamiseen siinä mielessä, että tähtäimessä on ihmisyyden korkein tavoite. Pelkkä kostamisesta pidättäytyminen ei näytä riittävän, vaatimuksena on täydellinen suuttumattomuus, tai jopa velvoite toisenkin osapuolen suuttumuksen purkamiseen (jae 23).

Sovinnon tarjoaminen vastapuolelle oikeustoimien välttämiseksi lienee tarkoitettu otettavaksi kuvaannollisesti: mahdolliset riitatilanteet saattavat aiheuttaa jonkinlaisia näkymättömiä sidoksia, psyykkisiä energialatauksia, jotka jäävät odottamaan myöhempää purkautumistaan muodossa tai toisessa. Ne olisivat siten psyykkisiä velkoja, jotka ehkä voisivat estää vapautumista tavanomaisen inhimillisen kokemuskentän vastavuoroisesta otteesta. Tällaisen vastavuoroisuuden periaatteen olemassaolon todistaminen ei tietenkään ole helppoa – ehkä ei edes mahdollista, mutta sellaisesta on eri kulttuureiden uskonnollisessa perinteessä puhuttu kautta aikojen. Parhaiten se lienee otettu todesta itämaisissä uskonnoissa, joissa ns. karman laki katsotaan ehdottomaksi elämässä vallitsevaksi periaatteeksi. Tämän luvun 26. jae näyttäisi varsin selvästi viittaavan käsityksen kristilliseen vastineeseen (Vrt. Gal. 6:7).

Yleisessä kristillisessä opetuksessa tulkitaan syyn ja seurauksen lain mukaisen ”jumalallisen lain” tuomion olevan ihmiselle vältettävissä ainoastaan Jeesuksen suorittaman kertakaikkisen sovituksen nojalla, mikä tulkinta tosin on syntynyt huomattavasti tämän saarnan jälkeen – ja on jyrkästi ristiriidassa sen ydinsanomien kanssa.

Vuorisaarna ei lupaa mitään uskonvaraista oikeutusta taivasten valtakuntaan, vaan edellyttää kaiken inhimillisen käytöksen rajoituksiin katsottavan omakohtaista ylittämistä. Sama tavanomaisen inhimillisyyden ylityksen vaatimus on nähtävissä myös seuraavassa, siveyssääntöihin luetussa kohdassa

Aviorikoksesta: 27. Teille on opetettu tämä käsky: 'Älä tee aviorikosta.' 28. Mutta minä sanon teille: jokainen, joka katsoo naista niin, että alkaa himoita häntä, on sydämessään jo tehnyt aviorikoksen hänen kanssaan. 29. Jos oikea silmäsi viettelee sinua, repäise se irti ja heitä pois. Onhan sinulle parempi, että menetät vain yhden osan ruumiistasi, kuin että koko ruumiisi joutuu helvettiin. 30. Ja jos oikea kätesi viettelee sinua, hakkaa se poikki ja heitä pois. Onhan sinulle parempi, että menetät vain yhden jäsenen, kuin että koko ruumiisi joutuu helvettiin."

Aviorikos tässä tarkoittanee laajemminkin erilaisia inhimillisten himojen toteuttamistapoja. Ehkä se on vain yksi esimerkki siitä, että ihmisen tulee voittaa myös sisäinen himoluontonsa, eli himokkaat ajatuksensa ja tuntemuksensa, ennen kuin hän on todella edes itsensä valtiias.

Eri ruumiinosien viettelykyky on tietenkin suuressa määrin kytköksissä ihmisen mieleen – ilman ajatuksia ja tunteita ruumis ei voisi saada juuri mitään aikaan. Mutta mielen antaessa mahdollisuuden harjoittaa erilaisia ruumiillisten aistimusten kautta saatavia nautintoja, myös kyseiset ruumiilliset rauhas- ym. toiminnot pyrkivät voimistumaan. Silloin ne aikaa myöten alkavat ilmentää omia, tavallaan mielestä riippumattomia vaateita. Huumaavien aineiden käyttö, ylenpalttinen seksuaalisuus ja ylensyönti saattavat kaikki aiheuttaa sellaista fyysistä riippuvuutta, johon tässä mahdollisesti viitataan.

Ruumiin joutuminen helvettiin esitetään uusimmassa raamatunkäännöksessä sängen ehdottomassa muodossa, Biblia kääntää englantilaisen raamatun mukaan, "pitäis heitettämän helvettiin", mikä ehkä nykyistä paremmin puolustaisi paikkaansa tässä vertauskuvallisessa yhteydessä. Ruumiin joutuminen helvettiin lienee ilman muuta symbolinen esitys, sillä vain harvalle on nykyisin enää epäselvää, mitä ihmisen fyysiselle ruumiille kuoleman jälkeen tapahtuu – se palautuu luonnon kiertokulkuun! Ilmaus viitanneekin lähinnä siihen, millaiseen tilaan persoonallinen tajunta lihallisesta ruumiistaan erottuaan saattaisi joutua.

On varsin ymmärrettävää, että sellainen mieli, joka elämänsä aikana on voimakkaasti ehdollistunut fyysisen ruumiin kautta saatavissa oleviin karkeisiin nautintatapoihin, todella kohtaa helvetillisiä vieroitusoireita

joutuessaan ruumiin kuoleman jälkeen tulemaan toimeen ilman tuota välinettä. Sellaiselle, joka ei ole totuttanut itseään tämänkaltaisiin virikkeisiin, ei vastaavankaltaista helvettiäkään ole odotettavissa.

Tämä kaikki tietenkin edellyttää tietoisuuden jatkumista ruumiin kuoleman jälkeen. Tulkintaa voitaisiin hakea ehkä fyysisen ruumiin joutumisesta helvettiin vasta ”viimeisen tuomion jälkeen”, mikä kuitenkin lienee varsin haettu ajatus: luotaisiinko aikoja sitten maan tomuksi muutunut lihallinen ruumis uudelleen pelkästään sen vuoksi, että se voitaisiin heittää helvetin tuleen?

Ehkäpä meidän pitäisi sittenkin uskoa edes tässä asiassa omia silmiämme ja katsoa ajallisen muodon ilmiselvästi häviäväksi. Meidän tulisi etsiä pysyvyyttä pikemminkin yksilöllisen tietoisuuden suunnasta, ja siihen mahdollisesti vielä kytkettyistä ajattomammista muodosteista.

Vuorisaarnan opetukset avioliitosta ovat mitä ilmeisimmin paljon Jeesuksen jälkeen seurakunnallisiin tarpeisiin erilaisista juutalaisista perinteistä rakenneltuja säännöksiä, joille ei ehkä olisi milloinkaan tullut panna kovin jumalallista painoarvoa.

31. On myös opetettu, että jos mies tahtoo erota vaimostaan, hänen on annettava tälle erokirja. 32. Mutta minä sanon teille: jokainen, joka hylkää vaimonsa muun syyn kuin haureuden tähden, ajaa hänet aviorikokseen. Ja aviorikoksen tekee myös se, joka nai miehensä hylkäämän naisen.

Ensiksikin, tällaisen erityisen sosiaalisen käyttäytymisen esiin ottaminen näin ylevien opetusten yhteydessä vaikuttaa kovin epäjohdonmukaiselta. Toisaalta näkyy lauseissa liiankin selvästi juutalaisen kulttuurin vaikutus, jollaista vastaan Vuorisaarnan ydinsanoma suuntautuu. Miehen hylkäämän naisen hyväksymisen ”kriminalisointi” istuu huomattavasti paremmin juutalaisten kirjanoppineiden ja fariseusten opetuksiin kuin Jeesuksen nimeä kantaviin yleviin ja ylentäviin julistuksiin.

On valitettavaa, että vielä tämän päivän papistossa on esiintynyt vastahankaisuutta eronneiden avioon vihkimisen suhteen, mikä saattaa juontaa juurensa tämän onnettoman tekstikohdan sananmukaiseen tulkintaan.

Seuraava, valalle menemistä koskettava Vuorisaarnan kohta lienee sekini havaittu kristillisyyden piirissä soveltumattomaksi yhteisöelämän vaateisiin – jopa siinä määrin, että oikeusistuimissa suoritetaan vala käsi raamatun päällä!

Vannomisesta: 33. Vielä teille on opetettu nämä isille annetut käskyt: 'Älä tee väärää valaa' ja 'Pidä, mitä olet Herralle valalla vannonut'. 34. Mutta minä sanon teille: Älkää vannoko lainkaan. Älkää taivaan kautta, sillä se on Jumalan valtaistuin, 35. älkää maan kautta, sillä se on hänen jalkojensa koroke, älkääkään Jerusalemin kautta, sillä se on suuren kuninkaan kaupunki. 36. Älä myöskään vannoa pääsi kautta, sillä et sinä pysty muuttamaan ainuttakaan hiustasi mustaksi etkä valkoiseksi. 37. Kun myönnätte, sanokaa vain: 'Kyllä, kun kiellätte, sanokaa: 'Ei.' Enempi on pahasta.

Tällaista valaa varten olisi varmaan ollut syytä painattaa aivan oma, ainoastaan Vanhan Testamentin käsittävä raamattulaitos. Vanha Testamenttihan puhuu hyvin paljon valoista ja liitoista väittämällä sellaisia tehdyiksi jopa Jumalan kanssa (ks. esim 2. Moos.13:5).

Vuorisaarna käy suoraan kaikkea tällaista vastaan kieltäen koko vannomisen. Tietenkin me voimme aina väitellä siitä, mikä on todellista tämän tekstin tarkoittamaa vannomista ja mikä aivan tavanomaista inhimillistä vakuuttelua! Teksti ei kuitenkaan pyri erittelemään vakuutusten voimakkuuksia, vaan viittaa siihen, että ihmisen tulisi aina ja kaikessa toimia parhaan tietonsa mukaan. Tavallisen ihmisen paras tieto osoittautuu hänelle itselleenkin usein myöhemmin tarkasteltuna ainakin puutteelliseksi, jos ei jopa vääräksi.

Ihmisen ulkoisen kokemuksen kautta saavuttama tieto on lähes poikkeuksetta luonteeltaan suhteellista ja muuttuvaa eikä siten ansaitsisi sellaisenaan tulla valantekojen alaiseksi. Tässä suhteessa saarna on omiaan edistämään täydellistä rehellisyyttä omaa erehtyväisyyttään kohtaan, mitä ilmeisesti myös viimeisen lauseen kehoitus myöntämisestä ja kieltämisestä tarkoittaa, vaikka se joskus tulkitaankin merkitsevän äärettömän itsepintaisen asennoitumisen oikeutusta.

Kaikki nämä vannomisten rajoitukset ovat ilmeisesti tarkoitettut lähinnä meille tavallisille ihmisille, sellaisille, jotka eivät tunne elämän

todellista perustaa. Ne harvat, jotka siihen ovat päässeet juurtumaan, eivät enää ryhdy valantekijöiksi, he ainoastaan elävät todeksi itse todellisuutta sellaisena kuin sitä ulkonaisesti ylipäänsä voidaan ilmentää.

Viimeinen lause näyttäisi kieltävän kaikenlaisen selittelyn, joka on ihmiselle niin kovin tyyppillistä. Kehotus saattaisi tarkoittaa sitä, että vakavasti henkisyyspyrkivän olisi syytä jättää taakseen myös ihmisen tavallisimmat puolustusmekanismit, joista juuri tuo ”parhain päin itselleen selittely” on monella aina valmiina käytettäväksi.

Tätä ei tietenkään pidä tulkita niin lapsenomaisen orjallisesti, että kaikelle mahdolliselle on löydettävä yksiselitteinen kyllä tai ei vastaus. Ihmisellä lienee järki sitä varten, että hän voi sen avulla selittää aidot näkemyksensä asioista. Tässä kiellettäneen ainoastaan järjen väärinkäyttö henkisessä mielessä – sellainen käyttö, joka on omiaan kierouttamaan ihmisen kuvaa omasta itsestään, joka toimii esteenä todellisen itsetuntemuksen synnyssä.

Eräs mielenkiintoinen yksityiskohta kristittyjen suhteesta vannomiseen on pappisvala, mikä näyttäisi olevan selvästi Vuorisaarnan sanojen vastaista. Myös avioon vihittäessä vakuutetaan Jumalan ja seurakunnan edessä asioita, joiden pitäminen ei aikaa myöten näytä olevan hetikään kaikille ihmisille mahdollista. Vieläkin merkillisempää kirkon hengellisen toimialan puitteissa on sotilasvalan vastaanottaminen.

Nuo kaikki lienevät osaltaan seurausta kirkon tiukasta integroitumisesta yhteiskuntaan ja pyrkimyksestä luoda jonkinasteisia yhteyksiä niihinkin ihmisten sosiaaliin toimintoihin, jotka eivät ole luonteeltaan suoranaisesti uskonnollisia.

Saarna jatkaa sellaisten tavanomaisen inhimillisen suorituskyvyn ylittävien kriteerien esittämistä, jotka poikkeavat juutalaisesta perinteestä:

38. Rakastakaa vihamiehiänne: Teille on opetettu: ’Silmä silmästä, hammas hampaasta.’ 39. Mutta minä sanon teille: älkää tehkö pahalle vastarintaa. Jos joku lyö sinua oikealle poskelle, käännä hänelle vasenkin. 40. Jos joku yrittää oikeutta käymällä viedä sinulta paidan, anna hänelle viittasikin. 41. Jos joku vaatii sinut mukaansa virstan matkalle, kulje hänen kanssaan kaksi. 42. Anna sille, joka sinulta pyytää, äläkä käännä selkäsi sille, joka haluaa lainata sinulta.

Hammurabin lain kaltainen vastavuoroisuusperiaate ei saa saarnasta tukea, vaan sijaan esitetään täysin toisenlaista tapaa suhtautua ihmisten keskeisiin ristiriitaisuuksiin. Me kutsumme tätä saarnakohtaa usein pahan vastustamattomuuden periaatteeksi. Sille voidaan löytää puoltavia näkemyksiä käyttäytymistieteistä. Me tiedämme, että jonkin asian voimakas torjuminen aiheuttaa usein vastustusta niin aikuisissa kuin ennen kaikkea itsetuntoaan kasvattavissa nuorissa, tai uhmaikäisissä lapsissa. Tällainen on ihmiselle täysin luonnollista ja kohtuullisena pysyen hyväksyttävää. Toisen tahdon väkivaltainen murtaminen – etenkin jos on kyse nuoresta ihmisestä – jättää helposti omat jälkensä. Sellainen saattaa muovata ihmisyksilöä avuttomaksi, tai patouttaa häneen aggressioita myöhempien seurauksineen. Maltillisella suhtautumisella on siten usein omat positiiviset puolensa.

Toisen poskenkin kääntäminen lyötäväksi on kovin vaikeasti omaksuttavissa. Se ei liene tarkoitettu aivan suoraviivaisesti toteutettavaksi, vaan kuvaamaan ennen kaikkea henkisen ihmisen mielentilaa ikävyvyksiä aiheuttavaa lähimmäistään kohtaan. Sisäinen tila on tämän saarnan todellinen huomion kohde – ei välttämättä ulkoinen käyttäytyminen. Posken kääntäminen voi helposti muodostua ”pahan kostamiseksi hyvällä” – tulla alentavaksi eleeksi, jollaisena sillä ei todellakaan olisi mitään henkistä funktiota. Sellainen voisi myös käydä kompastuskiveksi käyttäjälleen, mikäli hän näin uskoisi olevansa henkisessä mielessä toisten yläpuolella.

Asusteiden luovuttaminen ja painostukseen alistuminen kuvannevat lähinnä henkisen ihmisen luonnollista asennoitumista. Hänen ei enää tarvitse pitää kiinni kaikesta omastaan, koska omistaminen ei ole hänen elämässään merkittävä tekijä. Tämä ei tietenkään tarkoita sitä, että jokaisen henkisyteen pyrkivän tulisi oitis heittää kaikki omaisuutensa lähimmälle tarvitsijalle.

Kaikella ulkoisellakin toiminnalla täällä maailmassa lienee oma tarkoituksensa, ja tuota tarkoituksenmukaisuutta edesauttaa myös se, että ihmiset joutuvat omien ponnistustensa kautta hankkimaan oikeutuksensa erilaatuisten tarpeidensa tyydyttämiseen. Tämä periaate ei tietenkään poissulje hyväntekeväisyyttä, tai vaikeaan tilaan joutuneiden auttamista, jollainen toiminta taas sopii oppiainekseksi monille niihin osallistuville. Henkisesti suuntautuvan odotetaan osaavan antaa omastaan silloin, kun

sellainen toimi rakentuu vastaanottajan sisäisen kasvun parhaaksi, ja piddättyvän silloin, kun pyytäjälle olisi suotuisinta ja mahdollista hankkia tarpeidensa tyydytykset jollakin muilla keinoin.

Sisäinen kasvu kaiken vihaamisen ja kaunan yläpuolelle, mikä edellyttää syvää koettua ihmisymmärrystä, sekä kiintymättömyyden saavuttaminen kaiken ulkonaisen omistamisen suhteen, lienee tämän vaikean saarnakohdan ydin.

Vuorisaarna jatkaa perinnäistapojen vaatimusten korottamista koskettamaan ihmisen sisäistä suhdetta yhtäläisesti kaikkiin ihmisiin – ehkäpä kaikkeen muuhunkin elämään.

43. Teille on opetettu: 'Rakasta lähimmäistäsi ja vihaa vihamiestäsi.'

44. Mutta minä sanon teille: rakastakaa vihamicheianne ja rukoilkaa vainoojienne puolesta, 45. jotta olisitte taivaallisen Isänne lapsia. Hän antaa aurinkonsa nousta niin hyvälle kuin pahoille ja lähettää sateen niin hurskaille kuin jumalattomille.

Vihamiesten rakastaminen on kristillisyyden historiassa osoittautunut kollektiivisesti ottaen aivan liian vaikeaksi tavoitteeksi. On tietenkin helppo lausua muodollinen rukous meille vastenmieliseltä tuntuvan henkilön, ihmisryhmän, tai asian puolesta – asettaen mahdollisesti samalla ikään kuin sisäisiä ehtoja ja toivomuksia siitä, että tuo kohde muuttuisi meidän mieleemme mukaiseen suuntaan.

Tämä kehotus tarkoittaa mitä ilmeisimmin täysin ehdotonta vastuupuolen hyväksymistä, mitä kirkko ei yleensä ole ottanut toimintojensa ohjenuoraksi suhtautumisessaan keskeisistä teemoistaan poikkeavasti ajatteleviin yksilöihin tai ryhmiin. Kerettiläisvainot, pannaan julistukset, uskonsodat, eri suuntausten välinen kilpailu valta- asemasta, jne. puhuvat omaa kieltään siitä, että tätä Vuorisaarnan kohtaa ei ole katsottu soveltuvaksi käytännön kirkollisiin tarpeisiin. Ehkä sitä ei ole tarkoitettukaan tavanomaisen sosiaalisen elämän ohjenuoraksi, vaan ainoastaan niille harvoille, jotka ovat valmiita ylittämään kaikki itsestään selvyudet ja ko hoamaan tavallisen luonnollisen ihmisyyden vaateiden yläpuolelle karistamalla itsestään erillisen yksilöllisyyden luomat ajatusmuodot. Vasta tällaisen mielentilan saavuttaminen voinee luoda perustan kaikkea koskettavuuden, valikoimattomuuden todelliselle syntymiselle inhimillisen

erottelun sijaan, ja vasta tällainen tila kuvanee taivaallisen isän lapseutta – sitä, että todelliseen jumalallisuuteen ehdottomasti liittyvä rajattomuus ja erillistymättömyys on tullut myös ihmismielen ominaislaaduksi. Edellytyksenä on tietenkin se, että mieli on täysin kadottanut oman aikaisemman, erittelevän laatunsa.

Seuraava jae pyrkii todistamaan, että inhimillisyyteen on jo ammoisista ajoista kuulunut kaikkien itselle läheisten ihmisten ja asioiden hyväksyminen ja rakastaminen. Sellainen ei siten varsinaisesti liity uskonnollisten opetusten piiriin, vaan on muotoutunut kokemusperäisten tekijöiden vaikutuksesta inhimillisten kulttuurien parissa. Uskontojen varsinainen tavoite lienee koko inhimillisyyden saattaminen lopulliseen kukintoonsa – yhdistymiseen täydellisen alkutilansa kanssa. Mutta se juuri vaatii tulemistä tavalla taikka toisella tuon alkutilan kanssa samanlaatuiseksi, kuten 48. jae yksiselitteisesti kirjoittaa.

46. Jos te rakastatte niitä, jotka rakastavat teitä, minkä palkan te siitä ansaitsette? Eivätkö publikaanitkin tee niin? 47. Jos te tervehditte vain ystäviänne, mitä erinomaista siinä on? Eivätkö pakanatkin tee niin? 48. Olkaa siis täydellisiä, niin kuin teidän taivaallinen Isänne on täydellinen.

Vuorisaarna asettaa äärimmäisen tavoitteen saavuttamisen edellytykset niin korkealle, että ihmiset eivät ole halunneet niitä saarnan esittämisessä muodoissa hyväksyä, vaan ovat koettaneet etsiä toisenlaisia tulkintoja ja helpompia edellytyksiä. Teksti sinänsä sanoo tiivistäen, ettei mikään rajallinen voi saavuttaa rajatonta millään muulla keinoin kuin kadottamalla oman rajallisuutensa, eli minäisyytensä.

Me pidämme tietenkin itsestään selvänä, ettei ihminen millään keinoin saavuta täydellisyyttä, mutta meidän tulisi ottaa täydestä ainakin se, että ihmisen mahdollisuuksiin kuitenkin saattaisi kuulua omasta epätäydellisyydestä irti päästäminen silloin, kun ihminen on todella havainnut ehdollistuneensa häviäviin ilmiöihin. Evankeliumien monissa kohdin kehoitetaan itsensä kadottamiseen – siis eräänlaiseen tyhjentymiseen, että jotakin todellista voitaisiin löytyä. Ehkä on niin, että vasta täydelliseen luonnollisesta itsestään tyhjentyminen tilaan saattaa ilmetä jotakin täysin inhimillisestä laadusta poikkeavaa – todella henkistä, koska hengen

ja aineen sanotaan olevan toistensa vihollisia juuri siinä mielessä, etteivät ne voi sekoittua keskenään; toisen on kuvaannollisesti aina luovutettava sijansa.

Kuudennen luvun alku luo suuntaviivoja aidolle, sisäiselle uskonnollisuudelle ja varoittaa jäämästä tavallisen ulkonaisen ritualismin asteelle. 1. Kavahtakaa, ettette harjoita vanhurskauttanne ihmisten nähden, että he teitä katselisivat; muutoin ette saa palkkaa Isältäne, joka on taivaissa. 2. Sen tähden, kun annat almuja, älä soitata torvea edelläsi, niin kuin ulkokullatut tekevät synagogissa ja kaduilla saadakseen ylistystä ihmisiltä. Totisesti minä sanon teille: he ovat saaneet palkkansa. 3. Vaan kun sinä almua annat, älköön vasen kätesi tietäkö, mitä oikea kätesi tekee, 4. että almusi olisi salassa; ja sinun Isäsi, joka salassa näkee, maksaa sinulle.

Huomio kiinnitetään toiminnan motiiveihin: toisten ihmisten hyväksynnän takia uskonnon harjoittaminen ei välttämättä aikaansaa suotuisia sisäisiä muutoksia. Sellainen voi luoda väärää kuvaa omasta tilasta ja kasvattaa ylpeyttä.

Almujen, tai yleensäkin auttamistoiminnan ”salaaminen” ei tietenkään ole tarkoitettu kaikissa tilanteissa sananmukaisesti otettavaksi, vaan lähinnä mielen sisäisen tilan ”mittariksi”: ihmisen tulisi kyetä suorittamaan eteensä tulevat velvoitteet ajattelemta niiden suorittamisesta mahdollisesti koituvaa vastavuoroista etua, tai sosiaalista arvostusta. Muussa tapauksessa hän ei henkisessä mielessä edes anna almuja – hän tosin luovuttaa ulkonaisesti, mutta pitää samalla kiinni sisäisesti!

Teksti viittaa siihen, että ihminen saa pyyteettömästi toiminnastaan palkkion, mutta se ei todellakaan tarkoita sitä, että ihmisen pitäisi olla hyvä juuri tuon odottamansa palkkion johdosta. Saarna nimenomaan varoittaa palkkioiden odottamisesta, kaikenlaisista itsekkäistä motiiveista. Hyvää on tehtävä hyvän itsensä vuoksi – ei siitä mahdollisesti koituvien positiivisten seurausten toivossa. Muussa tapauksessa toiminta on periaatteessa yhä kaupankäyntiä – ja siten henkisessä mielessä ”kelvotonta”. Tämä ei tietenkään tarkoita sitä, etteikö itsekkäällä hyvyydellä olisi laatuksiaan seurauksia tässä ajallisessa elämässä. Mutta saarna ei puhu ”tästä elämästä”, vaan ikuisesta, ainoasta todellisesta elämästä jumalassa! Toinen

jae sanoo selvästi, että kyseenalaisienkin motiivien nojalla hyvää tekevät saavat palkkansa – ihmisiltä! Mutta tuollainen ei avaa ihmisessä sijaa itse todellisuudelle, hän vain kiinnittyy omiin odotuksiinsa.

Seuraavaksi tulemme Vuorisaarnan eniten siteerattuun kohtaan, ”Isämeidän rukoukseen” ja ensiksikin sitä edeltävään mielenkiintoiseen johdantoon:

6. Kun sinä rukoilet, mene sisälle huoneeseesi, sulje ovi ja rukoile sitte Isääsi, joka on salassa. Isäsi, joka näkee myös sen, mikä on salassa, palkitsee sinut. 7. Rukoillessanne älkää hokeko tyhjää niin kuin pakanat, jotka kuvittelevat tulevansa kuulluiksi, kun vain latelevat sanoja. 8. Älkää ruvetko heidän kaltaisikseen. Teidän Isänne kyllä tietää mitä te tarvitsette, jo ennen kuin olette häneltä pyytäneetkään.

Siinä varoitetaan ensiksikin tavanomaisten rukousten konemaisesta toistosta, joka usein vaikuttaa siltä kuin jumalaa yritettäisiin väsyttämällä saada osoittamaan huomiota rukoilijaa kohtaan. Kuudennen ja kahdeksannen jakeen toiset lauseet jäävät usein vaille ansaitsemaansa huomiota: ne kun tavallaan vievät pohjan kaikelta pyytämiseltä!

Vuorisaarnan jumala on kaiken sisäänsä sulkeva, kaikesta välittömästi tietoinen, joka ei siten kaipaa ihmisten johdattelevaa muistuttelua mahdollisesta ”hyvydestään ja laupeudestaan”. Periaatteessa tämän ottaminen todella vakavasti johtaisi siihen, että kaikenlainen pyyntöjen esittäminen osoittaisi jonkinasteista epäluottamusta Jumalaa kohtaan. Tällainen tulkinta saattaa tietenkin kauhistuttaa meitä, sillä me olemme ehdollistuneet omiin tapoihimme. Meidän rukouksemme muistuttavat usein lasten kirjeitä joulupukille! Ne ovat aikuisen maun mukaisia toivomuslistoja. Ne liittyvät yleensä tavalla, tai toisella tähän tuntemaamme ulkonaiseen elämään. Me pyydämme jotakin omaan, tai läheistemme elämään liittyvää – kun taas Vuorisaarna pyrkii johdattelemaan ihmismieltä sisäisesti irti tästä tavanomaisesta elämästä. Samalla se luonnollisesti edellyttää rukoukseltakin eräänlaista ”täältä maallisesta pois” -suuntautumista!

Kuudennen jakeen maininta huoneeseensa sulkeutumisesta voidaan tietenkin tulkita aivan sananmukaisesti ulkonaisen häiriöttömän tilan etsimisenä, mutta se voisi pikemminkin tarkoittaa häiriötöntä sisäistä tilaa. Tämä sopisi ehkä paremmin yhteen saarnan sisällön kanssa, koska sen

kuvaamassa rukoustapahtumassa pyrittäneen hiljentämään kaikki tavanomaiset inhimilliset toiminnot – lähentymään pyyteettömänä sitä, joka on kaiken uskonnollisen elämän äärimmäinen kohde.

Keskiajan dominikaaniluostareissa harjoitettiin mentaalista rukousta, joka saattaisi juontaa juurensa tähän Vuorisaarnan kehotukseen. Tässä saarnassa saatetaan suositella pyrkimystä ns. kontemplatiiviseen rukoukseen, jossa ei enää pyydetä – ainoastaan suuntaudutaan antaumuksellisesti jumaluutta kohden. Tällaiselta näkökannalta katsoen vaikuttaa varsin merkilliseltä, että saarna ylipäänsä esittää jatkuu tuntemallamme ulkonaisella rukouksella – etenkin kun rukous sisältää pyyntöjen esittämistä.

Meistä saattaisi tuntua jopa kauhistuttavalta ajatella, ettei Jeesus ehkä olisikaan opettanut meille tätä rukousta, vaan että se olisi lisätty myöhemmin seurakunnallisissa piireissä seurakunnallisia tarpeita silmälläpitäen.

9. Rukoilkaa te siis näin: Isä meidän, joka olet taivaissa! Pyhitetty olkoon sinun nimesi. 10. Tulkoon sinun valtakuntasi. Tapahtukoon sinun tahtosi, myös maan päällä niin kuin taivaassa. 11. Anna meille tänä päivänä jokapäiväinen leipämme. 12. Ja anna meille velkamme anteeksi, niin kuin mekin annamme anteeksi niille, jotka ovat meille velassa. 13. Äläkä anna meidän joutua kiusaukseen, vaan päästä meidät pahasta.

Rukous sinänsä ei sisällä mitään kovin poikkeuksellista – ja eroaa siinäkin mielessä se laadullisesti Vuorisaarnan ydinsanomasta. Hyvin samantapaisia rukouksia on löydettävissä monestakin aikaisemmasta lähteestä, jopa Seti I haudasta vuodelta 1300 eKr. Rukouksen sanamuotoihin on tietenkin voinut ajan mittaan tulla huomattaviakin muutoksia. Jopa ”jokapäiväinen leipämme”, jonka latinankielinen (Vulgata) muoto on ”panem nostrum supersubstantialem”, tulisi kääntää ”yliaineelliseksi”, eli henkiseksi leiväksi, jollaisen pyytäminen istuisi huomattavasti paremmin saarnan sisällön kanssa.

Vapautuksen pyytäminen kiusauksiin joutumisesta tuntuu sekin tässä yhteydessä hieman erikoiselta. Miten ihminen voisi tulla kiusausten voittajaksi, ellei hän milloinkaan sellaisiin joutuisi? Jaakobin kirje suorastaan

käskee iloitsemaan kiusauksiin joutumisesta, koska ihminen niiden kautta saa mahdollisuuden oppia ne voittamaan ja saavuttamaan kärsivällisyyttä.

Velkojen, syntien, eli oman vajavaisuutemme anteeksi pyytäminen on tietenkin hyvin pitkään kuulunut uskonnollisuuden piiriin. On aivan luonnollista, että ihmisen tuleekin kasvaa mieleltään sellaiseksi, joka ei kanna kaunaa omalle kohdalleen osuneista kolhuista. Mutta tässä esitetyn kaltainen ”vaihtokaupan teko” myös Jumalan kanssa lienee hieman liian pitkälle vietyä analogiaa.

Seuraava jae toistelee anteeksiantamisen vastavuoroisuuden periaatetta, mikä sekín osaltaan todistaa tekstin joutuneen seurakunnallisten muokkausten ja lisäysten kohteeksi.

14. Jos te annatte toisille ihmisille anteeksi heidän rikkomuksensa, antaa myös taivaallinen Isänne teille anteeksi. 15. Mutta jos te ette anna anteeksi toisille, ei Isännekään anna anteeksi teidän rikkomuksianne.

Lauseista ei kuitenkaan ilmene se, miten määritellään tasapaino anteeksiannettavien asioiden kesken: paljonko minun on annettava toisille anteeksi, että kaikki omat rikkomukseni tulisivat kuitatuiksi? Kuudennen luvun toisen jakeen mukaan voitaisiin ajatella, että kaikilla vuorovaikutussuhteisiin perustuvilla ihmisten toimilla on kaltaisensa seuraukset lähinnä vain täällä maallisessa elämässä, eivätkä ne sellaisenaan voi johtaa äärimmäisten tavoitteiden saavuttamiseen. Vasta kaikista vuorovaikutussuhteiden itsestäänselvyyksistä irtautuminen, ja johonkin aivan toisenlaatuiseen suuntautuminen voi tuoda vapautuksen.

Mutta tällainen suuntautuminen lienee yleensä mahdollista vasta silloin, kun ihminen on tyydyttänyt kyllästymiseen asti oman sisäisen elämisen halunsa. Tähän prosessiin saattaa liittyä olennaisena osana myös jonkinlainen anteeksiantamusten, tai tasapainotusten periaate, joka tuo yksilön kohdalle omien toimiensa hedelmät aina niin kauan kun hän itse kantaa kaunaa kohtaamistaan loukkauksista. Tällaisesta näkökulmasta katsoen vastavuoroinen anteeksiantaminen loisi edellytyksiä inhimillisen itsensä ylittämiseen, mutta ei sinänsä vielä olisi mikään äärimmäinen taivote.

Kuudestoista jae kiinnittää huomiota meille Suomen luterilaisille hie-
man vieraaseen paastoamisen tapaan.

16. Kun paastoatte, älkää olko synkän näköisiä niin kuin tekopyhät.
He muuttavat muotonsa surkeaksi, jotta kaikki varmasti huomaisi-
vat heidän paastoavan. Totisesti: he ovat jo palkkansa saaneet. 17.
Kun sinä paastoat, voitele hiuksesi ja pese kasvosi. 18. Silloin sinun
paastoasi eivät näe ihmiset, vaan Isäsi, joka on salassa. Isäsi, joka
näkee myös sen, mikä on salassa, palkitsee sinut.

Tässäkin kehoitetaan poistamaan mielestä kaikki ulkonaiset motiivit.
Teksti kertoo suoraan, että toisten arvostusta hakevat saavat tyytyäk aino-
astaan tähän ulkonaiseen palkkioon, kun taas puhtautta puhtauden itsen-
sä takia hakevat saattavat edistää korkeampia pyrkimyksiä.

Tuomaan evankeliumi suhtautuu paastoamiseen ja moniin muihinkin
ulkoiisiin uskonnollisävyisiin toimiin suorastaan kielteisesti. Siinä keho-
tetaan opetuslapsia olemaan valehtelematta ja tekemättä sellaista, mitä he
vihasivat. Tarkoituksena on ilmeisesti kaikenlaisen valheellisuuden vält-
täminen niin ulkoisen maailman suhteen, kuin myös erityisesti itsetunte-
muksen alueella. Samankaltaiseen lopputulokseen johdattelee myös tämä
Vuorisaarnan kohta vaatiessaan paastoamisen tapahtumista kaikkien
muiden ihmisten huomaamatta – ainoastaan omien sisäisten motiivien
pohjalta. Tuomaan evankeliumi kehottaa jopa paastoamaan koko maa-
ilmasta, mihin tämänkin evankeliumin teksti voisi aivan hyvin tähdätä.

Me nykyajan ihmiset ajattelemme helposti paastoamisen liittyvän en-
nen kaikkea terveyden edistämiseen, tai jopa laihtumiseen. Mutta täl-
laiset tekijät ovat tuskin olleet huomion kohteina niissä piireissä, joissa
paastoamisen merkityksestä on todella jotakin tiedetty. Paaston ehkä tär-
kein merkitys henkisten pyrkimysten kannalta on se, että ihminen oppii
vastustamaan oman mielensä ehdollistamia haluja.

Tässä on syytä ottaa esiin Vuorisaarnan opetus pahan vastustamatto-
muudesta, johon perustunee Tuomaan evankeliumin kielteinen suhtau-
tuminen ulkonaisia uskonnollisia harjoituksia kohtaan. Pakotettu mieli
saattaa menettää osan luontaisesta joustavuudestaan. Mikäli se ei vielä
ole valmis vapaaehtoisesti luopumaan mielihaluistaan, se kieroutuu. Täs-
tä syystä paasto ja monet muut vastaavat toimet ovat henkiseltä kannalta
joillekin hyväksi, joillekin toisille pahaksi.

Jossakin elämän vaiheessa lienee välttämätöntä saattaa mielen toiminnot täydelliseen tasapainoon, mikä ainakin joidenkin yksilöiden osalla edellyttäne ruumiillisten toimintojen ennakoivaa hillintää paaston, tai vastaavien toimenpiteiden avulla.

Ruumiin normaalitkin toiminnot saattavat olla häiriöksi varsinkin silloin, kun ihminen pyrkii rauhoittamaan, harmonisoimaan ja lopulta tyhjentämään oman mielensä kaikista mahdollisista elämän synnyttämistä virikkeistä. Ehkäpä voitaisiin sanoa, että oikea paastoaminen auttaa mieltä unohtamaan kaikki ruumiilliset seikat, kun taas pakonomaisesti suoritettuna niistä tulee huomion pääasiallinen kohde.

Paastolla lienee vielä jokin huomattavasti ”mystisempikin” merkitys silloin, kun ollaan tekemisissä aivan äärimmäisten asioiden kanssa. Se liittyyne silloin koko ruumiillisen – ja jopa ruumiillisuutta ylläpitävien energioiden täydelliseen puhdistamiseen kokemusperäisen elämän ”kuonasta”. Tarkoituksena lienee ihmisen aineellisen puolen saattaminen sellaiseen tilaan, että se kestää jopa jumalallisia voimia silloin, kun ihmisestä on sisäisen syntymän kautta tarkoitus tulla todellinen äärettömän ilmauksen välikappale.

Saarna jatkaa maallisen elämän suhteellisen, häviävän luonteen teroitamista kuvatessaan kaiken maallisen katoavuutta.

Jumala ja mammona: 19. Älkää kootko itsellenne aarteita maan päälle. Täällä tekevät koi ja ruoste tuhojaan ja varkaat murtautuvat sisään ja varastavat. 20. Kootkaa itsellenne aarteita taivaaseen. Siellä ei koi eikä ruoste tee tuhojaan eivätkä varkaat murtaudu sisään ja varasta. 21. Missä on aarteesi, siellä on myös sydämesi.

Viisaan ihmisen tulisi kerätä aarteensa taivaaseen. Taivaalla tuskin tarkoitetaan tässä mitään täysin äärimmäistä, ajatonta tilaa, koska siellähän on jo kaiken olevaisen perusolemus. Siihen päästäkseen lienee tarpeen pikemminkin luopua kaikesta keräämästään.

Taivas, josta saarna puhuu, lienee jokin yksilölliselle inhimillisyydelle asetettavissa oleva ideaalien sisäisten ominaisuuksien sisäinen ”varasto” – todeksi elettyjen ”arkkityyppien kertymä”, jolla katsotaan olevan toisenlainen kestävyys kuin ihmisten tavanomaisilla keräyskohteilla (mukaan lukien valta ja kunnia). Me kristityt olemme rakennelleet taivaskuvamme

muistuttamaan ehkä liian paljon tätä tuntemaamme elämää. Siitä on vain poistettu pääallimmäiset tuskaa tuottavat asiat. Kuvitelmat perustuvat silti erilliseen olemassaoloon, eli elämiseen rajoitettujen muotojen kautta – välineellisesti.

Tällaista elämää ei kuitenkaan voitane vielä pitää todellisena taivaselämänä, vaikka se sellaiselta meidän mielestämme vaikuttaisikin. Sellainen saattaisi kyllä liittyä joihinkin ”paratiisinomaisiin” tiloihin fyysisen elämän tuolla puolen, mutta sellainen ei ole ”yhtä olemista”, josta Johanneksen evankeliumi puhuu – ja joka vasta varsinaisesti voidaan käsitteellisesti mielessä nimetä häviämättömäksi, absoluuttiseksi taivaaksi.

Taivaalliset aarteet kuvannevat ihmisen koko elämän periaatteellista tarkoitusta, ja aarekammion täyttäminen sitä, että ihminen on ulkoisesta elämästä kaiken tarpeellisen kerännyt omaan salaiseen sisäisyyteensä, josta hän ei itsekään mitään varmaa tiedä. Sisäisen ”täyteen tulemisen” eräänlaisena merkinä voitaneen pitää sitä, että ihmisen kiinnostus ulkoisia asioita kohden alkaa sammua – ne alkavat tuntua yhdentekeviltä. Mieltä kiehtoo vain outo kaipaus johonkin toisenlaiseen, jonka laadusta ei kuitenkaan vielä ole mitään todellista tietoa.

Saarnan 21. jae toteaa ytimekkäästi sen ilmeisen tosiasian, että ihmisen mieli voidaan paikantaa sinne, mihin se kulloinkin pääasiassa tuntee vetoa. Ihminen, joka yhä hakee erilaisia ulkoisen elämän asioita – vaurautta, valta-asemaa, kunniaa – kerää aarteensa näiden piiriin, maan päälle. Mielen sidostumiskohteiden luonne lienee siten ratkaisevassa asemassa silloin, kun määritellään yksilön ajallista henkisyyttä.

Seuraava jae kuvaa silmää ruumiin lamppuna, eli henkeä inhimillisen tietoisuuden ainoana todellisena valona – kuten Sananlasku 20:27 lausuu: ”Ihmisen henki on Herran lamppu, se valaisee sydämen perimmäiset sovet.”

Tämän sananlaskun mukaan ihmisen henki on samaa olemusta kuin Jumala itse, koska henki, tai Jumala, on ikuinen ja jakamaton – siinä ei voi esiintyä ”sinua ja minua, eikä edes jumalaa” erillisinä käsitteinä.

22. Silmä on ruumiin lamppu. Jos silmäsi on terve, koko ruumiisi on valaistu. 23. Jos silmäsi ovat huonot, koko ruumiisi on pimeä. Jos siis se valo, joka sinussa on, on pimeyttä, millainen onkaan pimeys!

Terve silmä tässä tarkoittaa mitä ilmeisimmin sitä, että henki valaisee tietoisuutta. Koko ruumiin valaisun korostaminen kuvanee hengen kaikenkattavuutta. Vertauksen loppuosa vaikuttaa melko vaikeasti ymmärrettävältä. Pimeydellä tarkoitettaneen siinä ihmisen tavallista tiedostamistapaa, joka nojautuu kokemuksiin täällä ilmiömaailmassa. Se on älyyn ja tunteisiin perustavaa asioiden hahmottamista, joka ei näe elämää sen muuttumattomasta ytimestä käsin. Tuo lienee sitä ”pimeyttä”, jota Johanneksen evankeliumin kertoo ihmisten rakastavan, ja jonka rakastaminen sinänsä sitoo ihmisen tähän heijasteenomaiseen elämiseen.

”Valkeus”, jonka Johannes sanoo loistavan pimeydessä, lienee juuri ikuisesti ihmisen hengen syvyyksissä loistavaa jumalallista valoa, jota kohden ihminen ei kykene kääntymään, koska hän on kiinnittänyt huomionsa lujasti pelkkiin ulkonaisen elämän ilmiöihin.

Jakeen viimeisen lauseen aikaisempien raamatunkäännösten muoto, ”kuinka suuri onkaan pimeys”, vaikuttaisi ehkä osuvammalta, jos ajatellaan, että tarkoituksena on verrata tavallisen inhimillisen järjen valon heikkoutta todellisen jumalallisen valon ikuisen kirkkauteen!

Seuraava jae tiivistää saarnan ydinopetuksen: mikäli ihminen aikoo joskus ylittää oman ilmeisen rajallisuutensa, on hänen kyettävä siitä tavalla taikka toisella itse irrottautumaan.

24. Kukaan ei voi palvella kahta herraa. Jos hän toista rakastaa, hän vihaa toista; jos hän toista pitää arvossa, hän halveksii toista. Te ette voi palvella sekä Jumalaa että mammonaa.

Mikään rajallinen ei voi sellaisenaan kohdata rajatonta muutoin kuin kadottamalla omat rajansa. Tämä lienee jakeen pääasiallinen viesti. Se ei tarkoittane sitä, että ihmisten tulisi heittäytyä pelkästään joihinkin uskonnon harjoituksen muotoihin ja pidättäytyä kaikenlaisista muista aktiviteeteista, kuten on tehty mm. luostarilaitosten piirissä.

Vuorisaarna edellyttää aina todellista sisäistä muutosta, täydellistä asennoitumisen muuttumista koko ulkoisen elämän suhteen, ja sellainen ei ole saavutettavissa pelkästään erilaisten menetelmien soveltamisen kautta. Suuntauksen muutokseen pitänee aina löytyä riittävä sisäinen valmius.

Vertaus kahden herran yhtäaikaisen palvelemisen mahdottomuudesta on tietenkin hieman ontuva siinä mielessä, että arkikokemus osoittaa sellaisen onnistuvan verraten hyvin. Kriteerinä tässä lienee täysin jakamaton suuntautuminen – normaalissa elämässä me voimme vallan mainiosti jakaa huomiomme jaksottaisesti eri ihmisten ja asioiden kesken, palvelen vaikka kahta tuhatta herraa! Mutta tässä vaaditaan täysin jakamatonta tietoisuuden kääntämistä pois kaikesta tuntemastamme. Tuollainen kääntyminen ei saarnan vakuutusten mukaan ole milloinkaan mahdollista ilman täydellistä tyhjentymistä tavanomaisen elämän aiheuttamista ehdollistumista ja sidostumista.

Lause ei kuitenkaan tarkoittane sitä, että palvelussuuntansa kokonaan Jumalaan kääntänyt ei suorittaisi enää mitään toimintaa täällä meidän maallisessa ympäristössämme. Se merkinnee ainoastaan, että pysyvän suunnanmuutoksen jälkeen kaiken toiminnan lähtökohtana on elämän sisin olemus sinänsä eikä enää mikään persoonallinen motivaatio. Toiminta kumpuaa suoraan ja luonnollisen puhtaana itse elämän ytimestä. Silloin ei enää ole olemassakaan mitään erillistä toimijaa, koska toimijan voidaan katsoa olevan yhtä olemusta itse elämän perusolemuksen kanssa. Vasta tällaista toimintaa voitaneen perustellusti kutsua ”synnittömäksi”, sillä se ei enää sisällä minkäänlaisia itsekohtaisia motiiveja.

Vuorisaarna jatkaa opetustaan kehottamalla olemaan murehtimatta ulkoiseen elämään liittyviä asioita.

Jumalan huolenpito: 25. Sen tähden minä sanon teille: älkää huoleh­tiko hengestänne, siitä mitä söisitte tai joisitte, älkää ruumiistanne, siitä millä sen vaatettaisitte. Eikö henki ole enemmän kuin ruoka ja ruumis enemmän kuin vaatteet? 26. Katsokaa taivaan lintuja: eivät ne kylvä, eivät ne leikkaa eivätkä kokoa varastoon, ja silti teidän taivaallinen Isänne ruokkii ne. Ja olettehan te paljon enemmänarvoisia kuin linnut! 27. Kuka teistä voi murehtimalla lisätä elämänsä pituutta kynnäränkään vertaa? 28. Mitä te vaatetuksesta huolehditte! Katsokaa kedon kukkia, kuinka ne nousevat maasta: eivät ne näe vaivaa eivätkä kehrää. 29. Minä sanon teille: edes Salomo kaikessa loistossaan ei ollut niin vaatetettu kuin mikä tahansa niistä. 30. Kun Jumala näin pukee kedon ruohon, joka tänään kasvaa ja huomenna joutuu uuniin, niin tottahan hän teistä huolehtii, te vähäuskoiset!

Meille kylmän pohjoisen ilmaston suomalaisille tuollainen kehotus lienee aina tuntunut kovin lyhytnäköiseltä: täällä on aina jouduttu varautumaan esimerkiksi talven ajaksi niin elintarvikkeiden, kuin myös mainitun vaatetuksen suhteen. Täällä ei ole ollut luonnonvaraisia hedelmäpuita, ja vähäisen vaatetuksen sallivaa ilmastoa käytettävänäimme.

Mutta kun ajattelemme vertausta taivaan lintuihin, huomaamme heti, että kyse ei lienekään mistään täydellisestä heittäytymisestä kädestä suuhun elämisen varaan: jokainen voi nähdä, miten ahkerasti linnut rakantavat pesiään ja hoitavat poikasiaan – ja myös varautuvat tuleviin muutoksiin lähtemällä muuttomatalle. Kedon kukkaset valmistavat siemenensä ja kokoavat juuristoonsa talvesta selviämiseen tarvittavat ravinteet.

Tämän perusteella vertaus saattaisi vaikuttaa jopa luonnottomalta. Mutta sen todellinen opetus lieneekin asennoitumisessa elämään: ihmiset alkavat helposti pelätä tulevaisuutta kokiessaan elämässään ikäviä asioita. He projisoivat eilisen kokemuksia huomiseen, mikä ei ole samaa kuin huolehtiminen olosuhteiden vaatimista välttämättömistä asioista. Niistä huolen pitäminen kuuluu tietenkin luonnollisena oppiaineena tähän ulkoiseen elämään, mutta murehtiminen on jotakin aivan toista: sitä voitaisiin kutsua turhaksi psyykkisen energian tuhlaukseksi, stressiksi, kuten nykyinen kielemme asian ilmaisee. Tämä stressinäkökohta lienee kuitenkin vain yksi luonnollinen sivuseikka saarnan todellisessa opetuksessa. Paljon tärkeämpää olisi mielen suuntauksen muuttaminen kaikkien asioiden muuttumatonta ydintä kohden, missä ei enää ole sijaa murehtimisille.

Opetus äärimmillään lienee tuskin tarkoitettu aivan kaikille ihmisille, koska suurimmalle osalle saattaisi olla parasta syöksyä täysin rinnoin kaikenlaisten kokemusten pyörteisiin, vain ani harvojen ollessa kypsää todella heittäytymään sellaisen syliin, jonka todellisesta laadusta he eivät voi saada otetta. Tuollainen heittäytyminen murehtimattomuuteen edellyttänee juuri sitä, että ihminen ei yritä ottaa mukaansa minkäänlaisia tavanomaisen elämänsä kiinnekohtia, vaan on sisäisesti täysin valmis kaikista sellaisista luopumaan.

Tässä tulemme jälleen tekemisiin ”uskon” merkityksen kanssa: kykeneekö ihminen todella jättämään taaksensa kaiken ilman alitajuisiakaan varauksia, vai onko hänen yhä käytävä tätä kokemuksen koulua?

Vuorisaarna kertoo kehotuksensa murehtimattomuuteen ja antaa samalla erään vakavasti otettavan määritelmän ”pakanoudesta”: pakana on sellainen henkilö, jonka elämän johtavana periaatteena ovat kaikenlaatuisten inhimillisten tarpeiden tyydyttäminen – toisin sanoen – lähes kaikki ovat Vuorisaarnan kriteerien mukaan pakanoita.

31. Älkää siis murehtiko: ’Mitä me nyt syömme?’ tai ’Mitä me juomme?’ tai ’Mistä me saamme vaatteet?’ 32. Tätä kaikkea pakanat tavoittelevat. Teidän taivaallinen Isänne tietää kyllä, että te tarvitsette kaikkea tätä.

Teksti kertoo vielä sen, että ihmisen kaikki luonnolliset tarpeet ovat joka hetki taivaallisen isän tiedossa, mikä ei tietenkään tarkoita sitä, että voisimme vain jättäytyä toimeettomina odottelemaan tarpeidemme automaattista tyydyttämistä jo ennen kuin olemme löytäneet sen, jossa kaikki tarpeet tulevat lopullisesti tyydytetyiksi. Tähän antaa suoran kehotuksen saarnan seuraava jae:

33. Etsikää ennen kaikkea Jumalan valtakuntaa ja hänen vanhurskasta tahtoaan, niin teille annetaan kaikki tämäkin. 34. Älkää siis huolehtiko huomispäivästä, se pitää kyllä itsestään huolen. Kullekin päivälle riittävät sen omat murheet.

Uusin käänös korostaa vain lievästi etsimisen tärkeyttä (luterilaistaa) sanomalla, ”etsikää ennen kaikkea Jumalan valtakuntaa ja hänen vanhurskasta tahtoaan,” vanhemmat käännökset tulkitsevat ehdottomamin, ”etsikää ensin...”, englantilaisen sanoessa, ”etsikää ensin Jumalan valtakunta ja hänen vanhurskautensa” – mikä lienee sanoman todellinen merkitys. Vasta tuon äärimmäisen tavoitteen löytämisen jälkeen sanotaan kaiken muun asettuvan kohdalleen ja tulevan ehdottomasti huolehdituksi – ei sitä ennen! Miksi muutoin olisi tarpeen korostaa etsimisen tärkeyttä? Tämä on meille luterilaisille ehkä vaikeasti sisäistettävä kohta, koska olemme tottuneet korostamaan uskomisen ratkaisevaa merkitystä ja vähätelleet todellisen omakohtaisen etsimisen tärkeyttä.

Tällainen etsimisen vähättely voidaan palauttaa jopa Tertullianukseen saakka, joka julisti, ettei etsijälle ollut enää mitään löydettävissäkään, eikä kolkuttajalle ollut ketään avaamassa (koska kaikki oli jo löydetty ja saata-vissa Tertullianuksen edustaman ainoan oikean kirkon piiristä).

Vuorisaarna ei millään tavoin lupaa kaiken automaattista saavuttamista niille, jotka samaistuvat tähän tuntemaamme elämään, vaan ainoastaan sellaisille, jotka ovat täydellisesti kääntyneet elämän äärimmäisen lähteen suuntaan – ja vain siihen.

Saarnan loppuosa koostuu lähinnä edeltäneiden opetusten kertauksista, mutta sisältää myös joitakin mielenkiintoisia lisäyksiä. Tuomitsemattomuuden merkitystä on käsitelty edellä jo riittävästi. Tässä seitsemännessä luvussa lisätään asiaan varsin olennainen tekijä: roskan ottaminen ensin pois omasta silmästä! Se tarkoittaa mitä ilmeisimmin sitä, että vasta kaikesta inhimillisestä tietämättömyydestä vapautunut ihminen kykenee todella tuomitsemaan oikein – muut arvioivat asioita ainoastaan kokemusperäisten ehdollistumiensa nojalla.

Ohjeita ja lupauksia: 1. Älkää tuomitko, ettei teitä tuomittaisi. 2. Niin kuin te tuomitsette, niin tullaan teidät tuomitsemaan, ja niin kuin te mittaatte, niin tullaan teille mittaamaan. 3. Kuinka näet roskan veljesi silmässä, mutta et huomaa, että omassa silmässäsi on hirsi? 4. Kuinka voit sanoa veljellesi: 'Annapa kun otan roskan silmästäsi', kun omassa silmässäsi on hirsi? 5. Sinä tekopyhä! Ota ensin hirsi omasta silmästäsi, vasta sitten näet ottaa roskan veljesi silmästä.

Periaatteessa juuri ehdollistumat – kokemuksen luomina ennakkosenteina – värittävät ja vääristävät kaiken inhimillisen havaitsemisen, eikä ihminen kykene tarkastelemaan mitään ilman niitä, ennen kuin hän on todella havainnut niiden rajallisen luonteen ja kohottanut näkemyksensä niistä riippumattomaan tilaan.

Omassa silmässä oleva ”hirsi” ei siten välttämättä tarkoita mitään pahuutta siinä mielessä kuin me sen yleensä käsitämme, vaan ehdollistunutta, näennäiseen ilmiöllisyyteen perustuvaa arviointia.

Sen vastakohtana lienee välitön asioiden todellisen luonteen havaitseminen, joka merkinnee kaiken samanhetkistä (ajatonta) tiedostamista mahdollisine syineen ja seurauksineen sekä ehdottomasti parhaan mahdollisen toimintamallin välitöntä ilmaantumista ilman tavanomaisia inhimillisiä ajatus- ja tunneprosesseja.

Kuudennen jakeen sanoja näytetään jossakin määrin välteltävän saarinoissa. Ehkä niiden merkitystä on hieman vaikeata tuoda julki:

6. Älkää antako koirille sitä, mikä on pyhää, älkääkä heittäkö helmiänne sikojen eteen, etteivät ne tallaa niitä jalkoihinsa ja käy teidän kimppuunne ja raatele teitä.

Nämä sanat eivät oikein tunnu sopivan tämän demokratiaa korostavan aikakautemme yleiseen henkeen. Mutta todellisen hengen kanssa niillä lienee sitäkin enemmän tekemistä. Sanat koskettavat ainoastaan sellaista, joka todella on pyhää! Ja todella pyhää lienevät vain todelliset henkiset, jumalalliset asiat. Kaikki muu on hengen kannalta maallista ja epäpyhää. Tällaiselta näkökannalta katsoen meillä ei kiellon suhteen liene yleisesti ottaen mitään pelättävää: emmehan me tiedä todella pyhästä mitään ennen kuin itse olemme tuossa pyhässä! Meillä ei sitä ennen ole pyhää heitettäväksikään ”sikamaisten lähimmäistemme” tallottavaksi.

Sanoman ydin lieneekin kohdennettu sellaisille harvoille, joilla todella on hallussaan pyhää, eli joiden tietoisuuden lähtökohta on tuossa pyhässä. Heille tuo neuvo on varmasti paikallaan, sillä ihmiskunta ei ole koskaan ottanut varauksetta ja vastustuksetta vastaan mitään sellaista, josta se ei saa välitöntä hyötyä tai nautintoa. Noiden harvojen on kyettävä välittömästi päättämään kenelle, milloin ja missä todellinen henkinen sanoma – oli se sitten sanallisessa muodossa tai siirrettävissä suoraan tietoisuudesta toiseen – on paikallaan. Vastaanottokyvyn ylittävä anti joko hylätään, tai sitten se pyritään madaltamaan helpommin omaksuttavalle tasolle, mikä varsinaisesti lienee tuota ”jalkoihin tallaamista” – alentamista.

Usein saattaa käydä niin, että ihmiset kyllä havaitsevat oman alimitaisuutensa esitetyn sanoman vaatimusten suhteen: ja juuri siitä syystä he pyrkiivät vaientamaan itse asian esittäjän, mihin saarnakin viitannee.

Seuraavat jakeet antavat lupauksen ja samalla myös kehotuksen siitä, että vakava äärimmäisten asioiden etsintä ei ole turhaa.

7. Pyytäkää, niin teille annetaan. Etsikää, niin te löydätte. Kolkutkaa, niin teille avataan. 8. Sillä jokainen pyytävä saa ja jokainen etsijä löytää, ja jokaiselle, joka kolkuttaa, avataan. 9. Ei kai kukaan teistä anna pojalleen kiveä, kun hän pyytää leipää? 10. Tai käärmettä,

kun hän pyytää kalaa? 11. Jos kerran te pahat ihmiset osaatte antaa lapsillenne kaikenlaista hyvää, niin paljon ennemmin teidän tai vaallinen Isänne antaa hyvää niille, jotka sitä häneltä pyytävät.

Jopa pyytämisenkin luvataan johtavan suotuisiin tuloksiin. Tässä ei tosin määritellä sitä, millaisten asioiden anomiset tullaan ottamaan huomioon. Jaakobin kirje antanee viitteitä tästä kertoessaan odotusten valuvan tyhjiin sen johdosta, että ihmiset anovat ”kelvottomasti”, käyttääkseen saamansa lähinnä omien halujensa tyydytykseen. Asiaa tuskin muuttaisi paljonkaan se, jos me anelisimme jotakin tarpeelliseksi katsomaamme toisille ihmisille, koska meistä yleensä löytyy jonkinasteinen sympatia, tai muu kytkentä kohteisiin. Lisäksi me emme voi tietää olisiko pyyntömme toteuttaminen noiden ihmisten henkisen rakentumisen kannalta suotavaa, vai olisiko heidän mahdollisesti käytävä läpi heidän kohdalleen osunut koettelemus. Ehkä juuri tämänkaltaisista syistä Jaakobin kirje suosittelee anottavaksi viisautta, joka auttaisi tiedostamaan, mikä on todella tarpeen.

Saarna vakuuttaa monin sanakääntein ja inhimillisestä elämästä poimituin esimerkein sitä, että tosissaan oleva etsijä kerran tulee pääsemään tavoitteeseensa. Mutta teksti ei anna minkäänlaisia aikamääreitä saavuttamiselle. Kaikkein olennaisinta on se, että todellisen etsinnän mielekkääksi toiminnaksi kokeva ihminen jatkaa etsimistään odottamatta mitään nopeita, tai helposti saavutettavia tuloksia – saati sitten palkkioita.

Ihmisen mielen asennoitumisessa tapahtuvat todelliset muutokset ovat tavallisimmin verraten hitaita eikä niitä asianomainen aina edes huomaa. Ajatustavat muokkautuvat ”paremman tiedon” vastaanottamisen myötä, ja elämäkokemukset hiovat itsekyyden terävöittämiä särmiä pitkien ajanjaksojen kuluessa. Me saatamme kuvitella lähentyvämmä täydellisyyttä silloin, kun olemme tulleet hyväksi. Kriteeriksi voidaan hakea vaikkapa seuraava, usein Vuorisaarnan keskeiseksi ajatukseksi katsottu jae:

12. Kaikki, minkä tahdotte ihmisten tekevän teille, tehkää te heille. Tässä on laki ja profeetat.

Siinä on laki ja profeetat ei kuitenkaan välttämättä tarkoita sitä, että tämä lause tyhjentää kaikki elämän mysteerit. Tässä on kyllä mitä ilmeisintä kattava ohje ihmisten ulkoisen toiminnan suhteen, joka periaatteessa

tekee lähes tarpeettomaksi kaikki muut ulkoista elämää säätelemään kirjatut pykälät, Mooseksen lakia myöten! Meidän on huomioitava se, että Vuorisaarna on suurelta osin hyvin kriittinen vanhakantaista, muodollista uskonnollisuutta vastaan. Mutta meidän ei liene syytä tulkita tätä lausetta aivan kaikenkattavaksi – ainakaan silloin, jos yhdistämme siihen ihmisille niin tavallista vastavuoroisuuden vaatimista. Vastavuoroisuudella väritettynä tästä ylevästä periaatteesta tulee pelkkää kaupankäyntiä, josta kukin saanee ansaitsemansa palkan, jo täällä maan päällä! Mutta tuolla palkalla ei ole vielä pysyvää merkitystä.

Jaakob kutsuu tätä lausetta ”kuninkaalliseksi laiksi”, mutta puhuu sen lisäksi ”täydellisestä laista”, joka lienee jonkinlainen elämän kaikki tarkoitukset ja mahdollisuudet itsessään kantava, ehdoton idealisuuksien elävä ja muuttumaton yhdistelmä. Sitä ei voitane enää pitää minkäänlaisena ”nyrkkisääntönä”, koska se ei sisältäne yhtään ainoata sanallista säännöstä, vaan ilmenee elämään sisäisesti kutoutuvana periaatteena, joka johtaa kaikkea ilmentynyttä täällä ajassa omaa äärimmäistä tarkoitustaan kohden.

Tuollaisen täydellisen lain tunteminen lienee saavutettavissa ainoastaan tulemalla itse sen ilmentäjäksi: uppoutumalla itse siihen äärettömään perustaan, jossa täydellisyydellä on ehdottomat juurensa.

Tie tuohon uppoutumiseen – yhdeksi tulemiseen – on Vuorisaarnan seuraavan jakeen kuvauksen kohteena:

13. Menkää sisään ahtaasta portista. Monet menevät avarasta portista ja laveaa tietä, mutta se vie kadotukseen. 14. Miten ahdas onkaan se portti ja kapea se tie, joka vie elämään, ja vain harvat löytävät sen!

Ahtaasta portista meille on kerrottu jo lapsesta pitäen, mutta harvat meistä ovat pysähtyneet todella miettimään, mitä se mahtaisi tarkoittaa. Me helposti yhdistämme asian pelkästään valintoihin vaatimattoman, tai ylenpalttiset elämäntavan välillä, mikä lienee aivan liian kapea-alainen tulkinta.

Viidennen luvun kolmannen jakeen tulkinnan yhteydessä käsitelimme hengellisen köyhyyden mahdollista merkitystä todeten, ettei käsitteellä ole välttämättä paljonkaan tekemistä omistamisen, tai omaamisen

kanssa. Tärkeintä on se, miten ihminen todella suhtautuu kaikkiin ulko-naisiin asioihin ja itseensä.

Ahdasta porttia on joissakin perinteissä koetettu etsiä jopa ihmisruumiin onteloista, mutta sellainen lienee periaatteellisessa mielessä turhanpäiväistä. Ilmaus symboloi ennen muuta sitä, kuinka vaikeata ihmisen on irtautua kaikesta siitä, mihin hän on täällä ajassa kiintynyt ja kiinnittynyt. Kaikkein vaikeinta hänelle lienee luopua elämisen halustaan ja oman erillisen itsensä tiedostamista (silloin kun todellinen yksilöllisyys on saavutettu), mikä todennäköisesti juuri muodostaa tuon hankalimman kynnyksen – ahtaan portin.

Portti kuvattaneen ahtaaksi senkin takia, ettei ihminen voi ottaa mukaansa edes yhtä ainoata ajatustaan, mikäli hän aikoo astua Johanneksen ilmestyksen kuvaamin ”puhtain vaatein” johonkin, joka ei ole mitään tuntemaamme.

Se että tuo portti vie elämään tarkoittaa iankaikkista elämää, mikä ei ole samaa kuin ikuinen ajallisuus. Kadotukseen vievä lavea tie ei välttämättä ole tässä mikään ”liukurata helvettiin”, vaan saattaisi kuvata kaikkein tavallisinta inhimillisen elämän ajallista päätepistettä, jolla kuitenkin voi olla oma ajallisuonteinen jatkumonsa. Mutta tämä saarna pitänee kaikenlaisia ajallisia ja rajallisia jatkumoina pelkkänä kadotuksena, koska saarnan varsinainen tähtäin on ikuisessa, täydellisessä ajattomuudessa.

Seuraavissa jakeissa varoitellaan mahdollisista vääristä profeteoista. Vuorisaarna kokonaisuutena arvostelee ennen kaikkea vanhan juutalaisuuden uskonnollisia käsityksiä. Muissa kohdissa se ei hyökkää poikkeavia opetuksia jakavia kohtaan.

Asiana nämä varoitukset lienevät olleen huomattavasti ajankohtaisempia satakunta vuotta tätä saarnaa myöhemmin. Silloin vaikutti kristillisyyden piirissä erilaisia toisistaan poikkeavia suuntauksia, joiden välisessä kamppailussa käytettiin 15. jakeen kaltaisia, Vuorisaarnan sävyyn todella huonosti sopivia ilmauksia.

Väärät profetat: 15. Varokaa vääriä profettoja. He tulevat luoksenne lampaiden vaatteissa, mutta sisältä he ovat raatelevia susia. 16. Hedelmistä te heidät tunnette. Eihän orjantappuroista koota rypäleitä eikä ohdakkeista viikunoita. 17. Hyvä puu tekee hyviä hedelmiä, huono puu kelvottomia hedelmiä. 18. Ei hyvä puu voi tehdä

kelvottomia eikä huono puu hyviä hedelmiä. 19. Jokainen puu, joka ei tee hyvää hedelmää, kaadetaan ja heitetään tuleen. 20. Hedelmistä te siis tunnette heidät.

Julistajan todellisen laadun tunnistaminen ”hedelmistään” istuu sen sijaan huomattavasti paremmin saarnan opetukselliseen laatuun. Hedelmillä ei silloin tietenkään tarkoiteta mitään muotoa, saati dogmia, jonka puitteissa opetus tapahtuu, vaan todellisia seurauksia ihmisten sisäisessä luonnossa.

Ulkonaisissa asioissa uskonnollisten aatteiden leviämisen hedelmät eivät aina välttämättä näytä kauniilta. Ne voivat synnyttää monenlaisia ristiriitoja aikaisempien ajatusmallien kanssa. Kirkon historia on selkeä osoitus siitä, että syntyneiden ristiriitojen rauhanomaisen ratkaisun suhteen ei aina ole haluttukaan nähdä kovin paljon vaivaa, vaan on pyritty murtamaan kaikki eteen osuva vastustus. Sellaisen käyttäytymismallin perusteita on turha etsiä tämän saarnan teksteistä, mutta niitä löytyy kyllä runsaasti Mooseksen kirjoista, joissa ilmenevää suhtautumista toisinajattelijoita kohtaan tämä saarna omalta osaltaan voimakkaasti kritisoi.

Uskonnollisten suuntien välisessä kilpailussa ei useinkaan ole vaivauduttu paneutumaan eri mieltä olevien toiminnan hedelmiin, vaan on suoraan turvauduttu leimaamaan heidät lampaiden vaatteissa kuljeskeleviksi susiksi. Vuorisaarna kertoo kuinka henkisen sanoman julistajia usein pyritään panettelemaan ja leimaamaan siten, että heidän ylleen saataisiin vedettyä epäluotettavuuden varjoja. Tällaiseen on syyllistytty valitettavan yleisesti kristillisen liikkeen sisälläkin jo alkuvuosisadoista lähtien. Vastapuolelle ei ole tarjottu minkäänlaisia mahdollisuuksia osoittaa itsensä ”terveeksi puuksi”, vaan on oitis otettu kirves käteen ja ryhdytty kaatotoimiin.

Huonoja hedelmiä tekevän puun kaato ja tuleen heittäminen lienee tarkoitettu kuvaamaan inhimillistä elämää sinänsä: kaikki puutteellinen ja vajavainen on luonteeltaan häviävää. Vain elämän hitaassa tuleessa kokemusten ja kärsimysten tuhkasta nouseva, puhdistunut henkinen kylvö on arvokasta ja luonteeltaan pysyvää.

Hyvät hedelmät kuvannevat aivan samaa kuin taivaaseen koottavat aarteet. Ne eivät siten ole mitään yksittäisiä tekoja, vaan kaiken inhimillisen toiminnan taustana olevia mielen todellisia ominaisuuksia.

Seuraavat lauseet sisältyvät selvästi saarnan ydinsanomaa:

21. Ei jokainen, joka sanoo minulle: 'Herra, Herra', pääse taivasten valtakuntaan. Sinne pääsee se, joka tekee taivaallisen Isäni tahdon.

22. Monet sanovat minulle sinä päivänä: 'Herra, Herra! Sinun nimessäihän me profetoimme, sinun nimessäsi me karkotimme pahoja henkiä ja sinun nimessäsi teimme monia voimatekoja.' 23. Mutta silloin he saavat minulta vastauksen: 'En tunne teitä. Menkää pois minun luotani, vääryudentekijät!'

Jakeen ensimmäisen virkkeen sivulause halutaan usein jättää kovin vähälle huomiolle. Kuitenkin se ilmentää juuri tämän saarnan asettamia vaatimuksia: jumalallisen yhteyteen pääsee ainoastaan sellainen, joka todella kykenee tiedostamaan jumalallisen – ja siten myös toimimaan sen tahdon mukaisesti. Me voimme tietenkin väittää, että jumalallinen tahto on sanallisesti kirjoitettuna raamatussa ja tiivistettynä uskontunnustuksissa, mutta mitä sitten ovat nämä Vuorisaarnan vaatimukset?

Ovatko ne Uuteen Testamenttiin ”vahingossa” päässeitä gnostilaisia ajatelmia, sillä gnostilaiset – jos ketkään – asettivat henkisyyden ehdot yksilökohtaiseen todelliseen tietoisuuteen? Tämä vaikuttaisi tosin epäjohdonmukaiselta, koska evankeliumeissa esiintyy monissa muissakin kohdin hyvin korkealle nostettuja ehtoja äärimmäisen tavoitteen saavuttamisen suhteen.

Kristittyjen piirissä voitaisiin tietenkin sanoa, että pääsyvaatimukset ovat tulleet täysin muutetuiksi Jeesuksen ristinkuoleman johdosta ja jälkeen. Mutta miten selitetään sen, ettei hän – tätä saarnaa, tai sen sisältämiä osia lausueessaan – ollut selvillä kuolemansa jälkeen tehtävistä muutoksista?

Toisaalta nousee esiin puhtaasti filosofinen kysymys siitä, voiko ikuisessa jumalallisessa luonnossa ylipäänsä tapahtua minkäänlaisia muutoksia, jotka heijastuisivat ajallisten asioiden käsittelytapoihin?

Tällaiset ovat vakavia uskonvaraisia asioita, mutta uskonvaraisuuden sinänsä ei enää nykyisin tulisi kokonaan estää ihmisiä ajattelemasta sitä, että näiden perimmäisten asioidenkin suhteen on aikojen kuluessa tapahtunut kovin inhimillissävytteistä tulkintaa, jonka tulosten pohdintaa ei pitäisi millään tavoin pyrkiä synnillistämään.

Kristillisen liikkeen historiassa on harjoitettu valitettavan runsaasti syvällisen ajattelun vähättelyä, usein jopa tukahduttamista. Tarkoituksena lienee ainakin osaksi ollut opillisten periaatteiden säilyttäminen siinä muodossa, mihin ne kirkolliskokousten usein myrskyistenkin päätöksentekomenettelyin on kunakin aikana saatettu. Ehkä olisi syytä pohtia, ovatko käytetyt uskontunnustuksemme todella linjassa Vuorisaarnan opetusten kanssa. Mikäli niissä havaitaan suuria poikkeamia, voitaisiin pyrkiä selvittelemään, milloin ja mistä syystä nuo poikkeamat ovat syntyneet. Pyrkimyksenä tulisi varmaan olla todella alkuperäisen, suuren galilealaisen esittämien opetusten ytimen seulominen siitä aineistosta, johon kirkon historiallinen kehitys on tuonut omat lisäyksensä ja muutoksensa.

Tällaista selvitystyötä on tietenkin suoritettu jo varsin mittavassa määrässä, mutta suurta yleisöä sen tulokset eivät ole saavuttaneet – ainakaan meillä Suomessa. Täällä jotkut tahot haluavat yhä asettaa kaikelle järjen käytölle näissä uskontoon liittyvissä asioissa sellaiset rajoitukset, että tutkimusten lopputulosten on oltava yhdenmukaisia uskontunnustusten kanssa – tutkimusten on tapahduttava sanatarkasti ”kristillisen esiymmärryksen puitteissa”.

Mutta meidän tulisi näitä ennakkokäsityksiä tarkastellessamme ottaa huomioon se, että uskonasioissakin on aikojen kuluessa tehty päätöksiä puhtaasti valtapoliittisten näkökohtien perusteella – joskus jopa osanottajien enemmistön kannan vastaisesti.

Vuurisaarnan loppu koettaa korostaa tämän sanoman suurta merkitystä ja saattaisi sellaisena olla jälkipolvien tärkeäksi katsoma lisäys.

Kaksi rakentajaa: 24. Jokainen, joka kuulee nämä sanani ja tekee niiden mukaan, on kuin järvevä mies, joka rakensi talonsa kalliolle. 25. Alkoi sataa, tulvavesi virtasi ja myrskytuuli pieksi taloa, mutta se ei sortunut, sillä se oli rakennettu kallioperustalle. 26. Jokainen, joka kuulee nämä sanani mutta ei tee niiden mukaan, on kuin tyhmä mies, joka rakensi talonsa hiekalle. 27. Alkoi sataa, tulvavesi virtasi ja myrskytuuli pieksi taloa, ja se sortui, maan tasalle saakka.

Vertauksen luonne on hyvin samantapainen kuin saarnan yleinen sanomakin, joten ei olisi mikään ihme, jos se olisi alun perin lähtöisin samasta henkilöstä. Kallio kuvannee ikuista henkeä, joka ainoastaan voi

antaa todellisen pysyvyyden. Kaikkeen ajalliseen, näyttääpä se kuinka kestävältä tahansa, liittyy aina olennaisena osana häviäminen, tai pikemminkin hajoaminen (sillä onhan täydellinen ”tyhjiin raukeaminen” täällä ilmennyksen piirissä periaatteessa yhtä mahdotonta kuin tyhjästä tuleminenkin).

Hiekan voidaan katsoa kuvaavan kaikkea muutoksen alaista – ajallista; kallion sen vastakohtaa, tilaa, jossa ei ole muutosta, ”vaihteen varjoa”, kuten Jaakob asian kirjeessään ilmaisee.

Vuorisaarna loppuu kuvaukseen kuulijoiden reaktioista. Sekin saattaa hyvin olla muutamaa polvea myöhäisempää perua, mutta voinee aivan hyvin perustua perimätietoon siitä, kuinka tuon suuren opettajan esitykseen yleensä mahdollisesti oli reagoitu.

Vuorisaarnan vaikutus: 28. Kun Jeesus oli lopettanut puheensa, kansanjoukot olivat hämmästyksissään hänen opetuksestaan. 29. Hän opetti niin kuin se, jolle on annettu valta, ei niin kuin lainopettajat.

Suurten opettajien ominaisuutena lienee aina ollut kyky kiinnittää kuulijoidensa täysi huomio itseensä ja esittämäänsä asiaan. Nykyisin puhumme karismasta, jonka todellisia juuria ei kyetä kovinkaan tarkoin erittelemään. Karismaa joko on – tai sitten sitä ei löydy – eikä sellaista kyetä harjoituksellakaan suuressa määrin aikaansaamaan. Vuorisaarna kuvaa Jeesuksen julistuksen voiman olleen siinä, että hänelle oli annettu valta. Se tarkoittanee sitä, että hänen katsottiin puhuvan suoraan kaiken inhimillisyyden ylittävästä tietoisuudentilasta – siihen liittyvine voimien. Tällaisen rinnalla kaikki muodollinen uskonnollinen opetus tuntuu ”kevyeltä”, siinä on ”toisen käden tiedon” maku.

Ihmiskunnan historian kaikilla suurilla vaikuttajilla lienee ollut ainakin jonkinasteinen kyky tuoda esiin sellaista, jolle ihmismielten syvyyksissä löytyy kosketuspintaa. Kosketuspinta voi olla suureksi osaksi alitajuista – jokin sanoma vain resonoi jossakin mielen kerrostumassa.

Psykologi Jung saattaisi kuvata tätä ilmiötä siten, että sanoma on luonteeltaan ”periinheimillistä”, inhimillisyyden todellisista ajattomista perusteista lähtevää, joten sillä lienee jokaisen ihmisen tietoisuuden pohjalta löydettävissä vastaavuutta.

Tietoisuuden pohjalla ei tässä tarkoiteta ns. omaatuntoa, vaan jotakin mahdollisesti vielä syvempää. Omaantuntoon on aina suuressa määrin vaikuttamassa ihmisten ajallinen kokemus ja kulttuurin ehdollistamat näkemykset. Siinä ei välttämättä edes löydetä kovin paljon todella omaa! Todellista omaa tuntoa tulisikin pyrkiä etsimään kaikkien yhteisöllisten ehdollistumien takaa, missä sen sanotaan olevan alati puhtaana odottamassa.

Tätä Vuorisaarnan pohdintaa ei ole mitenkään tarkoitettu loukkaamaan perinteisiä tunnustuksellisia käsityksiä uskontomme ydinkysymyksistä, vaan ainoastaan tuomaan esiin hieman tavanomaisista poikkeavia näkökantoja. Näille näkökannoille voidaan tosin löytää vastaavuuksia erilaisista kristinuskon historiallisista virtauksista sekä nykyisen raamatuntutkimuksen (joka sekin tuonee näihin asioihin yhä uusia näkökantoja) piiristä.